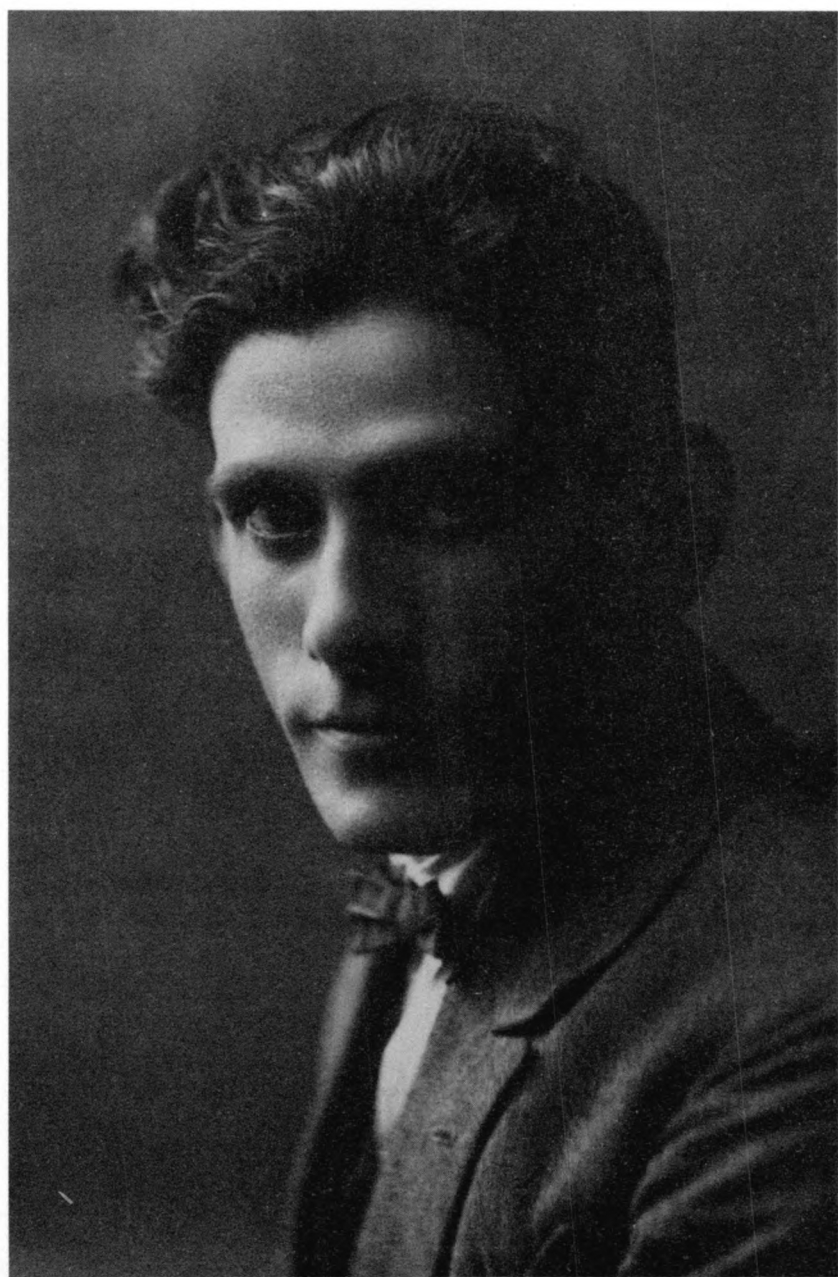

Мойшэ Кульбак

УСЕ ВЕРШЫ І ПАЭМЫ

Мойшэ Кульбак

УСЕ ВЕРШЫ
І ПАЭМЫ

Мойшэ Кульбак

УСЕ ВЕРШЫ І ПАЭМЫ

Прага
ВЯСНА
2022

Мойшэ Кульбак. Усе вершы і паэмы. —

Вясна, Прага, 2022. 536 с.

Укладаньне, прадмова, тэксталягічны аналіз, пераклад зь ідышу,
камэнтары, кампютарны набор, макет *Сяргей Шупа*
Рэдактары *Довід Кац, Ася Фруман*

Для афармленьня супэрвокладкі ўжытая
карціна Барыса Заборава «Пэйзаж з тачкай» (1986)

Фота: Мойшэ Кульбак. Вільня, 1923
The Pritzker Family National Photography Collection,
Abraham Schwadron Collection,
The National Library of Israel

ISBN 978-80-907359-8-9

© Сяргей Шупа, укладаньне, прадмова, камэнтары, пераклад на
беларускую мову, 2022

© Vesna Vaško, выданьне, афармленьне, 2022

Прадмова

Мойшэ Кульбак нарадзіўся ў Смаргоні на сыходзе Пэйсаху 5656 году, што, магчыма, адпавядае 25 сакавіка 1896 году — такая дата запісаная ў ягоным пашпарце, выдадзеным у 1922 годзе. Бацька Кульбака Шлоймэ працаваў службоўцам у лесагандлёвай фірме, маці Сіма паходзіла зь яўрэйскай сельскагаспадарчай калёніі ў навакольных Смаргоні. Невыпадкова лясы і палі — *velder un felder* — стануць частым матывам ягонай паэзіі.

Мойшэ Кульбак прайшоў усе ступені традыцыйнай яўрэйскай адукацыі, вучыўся ў мясцовым хейдэры, пасля ў «рэфармаваным» хейдэры, дзе выкладаліся і сьвецкія прадметы, працягнуў адукацыю ў яшывах — Сьвянцянскай, Валожынскай. На працягу вучнёўскіх гадоў займаўся самаадукацыяй, вывучыў нямецкую і расейскую мовы, адкрыў для сябе сьвет мастацкай літаратуры.

Наагул пра раньнія гады жыцця Кульбака амаль не засталася ніякай інфармацыі, дзёньнікаў і ўспамінаў ён па сабе не пакінуў, а ўскосныя зьвесткі пра ягоныя маладыя гады няпоўныя і часта супярэчлівыя. Таму пра пачаткі яго паэтычнай творчасці, першыя літаратурныя спробы пэўных зьвестак няма.

Першая сусьветная вайна і нямецкая акупацыя засьпелі Кульбака ў Коўне, дзе ён працаваў настаўнікам іўрыту ў дзіцячым прытулку і даваў прыватныя лекцыі. Тым часам датуюцца яго першыя вядомыя нам літаратурныя творы. Самыя раньнія зь вядомых нам вершаў Кульбака паба-

чылі сьвет больш чым праз сорок гадоў пасля іх напісаньня. Рукапіс зь дзясяткам вершаў захаваў у сябе ковенскі сябар паэта Файвл Мэльцэр і апублікаваў у 1957 годзе ў найважнейшым паваянным ідышскім часопісе «Di goldene kejt», які выдаваў у Ізраілі паэт Аўром Суцкевер. Гэтыя вершы, паводле ўспамінаў Мэльцэра, сам Кульбак не палічыў вартымі публікацыі, яны не ўвайшлі ні ў водную зь ягоных паэтычных кніг. Як і нямала іншых яўрэйскіх паэтаў, перш чым перайсьці ў сваёй творчасці на ідыш, жывую мову свайго асяродзьдзя, Кульбак таксама пачынаў пісаць на іўрыце — тры такія вершы знайшліся ў захаваных Мэльцэрам рукапісах.

Першай публікацыяй стаўся верш «Štern dl» («Зорачка»), надрукаваны ў 1916 годзе ў першым выпуску віленскага альманаху «Literariše heftn». Верш гэты неўзабаве зрабіўся народнай песняй, але таксама не ўвайшоў ні ў водную прыжыццёвую паэтычную кнігу Кульбака.

З набліжэньнем фронту сям'я Кульбака, як і многія тысячы яўрэяў з заходніх паведаў Беларусі, падазраваных у сымпатыях да немцаў, была выселеная з Смаргоні і пасялілася ў Менску. Як толькі немцы ў лютым 1918-га акупавалі цэнтральную Беларусь, Кульбак таксама перабіраецца ў Менск, дзе ў сьнежні таго году ён сустракае і прыход бальшавікоў. Ад вясны 1918 да вясны 1919 ён настаўнічае, піша ў менскі яўрэйскі друк і працягвае займацца паэтычнай творчасцю.

Дзея таго, што ідышская пэрыёдыка, якая выходзіла ў Беларусі ў 1917—1918 гадах, захавалася вельмі фрагмэнтарна, пра публікацыі твораў Кульбака менскага пэрыяду вядома вельмі мала. Залман Рэйзэн у сваім «Лексыконе яўрэйскай літаратуры, прэсы і філялёгіі» сьведчыць, што падчас нямецкай акупацыі ў 1918 годзе Кульбак друкаваў артыкулы і вершы ў штотдзённай менскай бундысцкай газэце «Der veker». Знайшлася публікацыя некалькіх вершаў у менскім тыднёвіку партыі «Пойлэ-Цыен» «Dos fraje vort», у маскоўскім часопісе «Kultur un bildung», літбелаўскіх — месячніку «Di naje velt» і тыднёвіку «Di vox» (абодва выходзілі ў Вільні).

Паміж сярэдзінай красавіка і сярэдзінай траўня 1919 году Кульбак пры не зусім ясных абставінах выяжджае зь Менску ва ўжо занятую палякамі Вільню. Ад траўня ягоныя вершы

друкуюцца ў незалежнай штотдзённай газэце «Tog», якую рэдагаваў вядомы крытык і публіцыст Шмуэл Нігеп (да таго — рэдактар згаданых «Kultur un bildung» і «Di naje velt»). У Вільні ў 1920 годзе пад рэдакцыяй Ш. Нігера выходзіць першы паэтычны зборнік Кульбака «Širim» («Вершы»), куды ўвайшлі чатыры дзясяткі вершаў, напісаныя ў Коўне, Менску і Вільні, а таксама першы вялікі твор — паэма «Горад».

Сытуацыя агульнай няпэўнасьці, бясконцыя зьмены ўладаў і акупацыяў прыводзяць Кульбака да рашэньня пакінуць Вільню. У верасьні 1920 году 24-гадовы паэт сьядзе ў цягнік і едзе ў Бэрлін — тагачасную культурную сталіцу сьвету з багатым яўрэйскім літаратурна-мастацкім жыцьцём.

У Бэрлін Кульбак ехаў вучыцца, аднак нават на сьціплае студэнцкае жыцьцё ў яго не ставала сродкаў. Ён працаваў суфлёрам у Віленскай тэатральнай трупі, працягваў самаадукацыю і пісаў. Ад лістапада 1920 году творы Кульбака пачынаюць зьяўляцца ў нью-ёркскім месячніку «Di cukunft».

Як ні дзіўна, у бэрлінскай творчасьці Кульбака Бэрлін зусім непрысутны — уся яна прасякнута настальгіяй па Беларусі. Гэта найбольш выразна выявілася ў паэме «Rajsn» («Беларусь»), упершыню апублікаванай у «Di cukunft» у лютым 1922 году — яна ўяўляе сабою дванаццаць пастаральных абразкоў з жыцьця яўрэяў у родных мясцінах Кульбака.

У Бэрліне Кульбак пашырае свой творчы кругагляд, наведвае культавую кавярню «Romanisches Café», дзе на пачатку 1920-х зьбіралася інтэлектуальная эліта Бэрліну. Ён належыць да літаратурнага кола паэткі Эльзы Ласкер-Шулер, публікуецца ў амбітных бэрлінскіх выданьнях — калектыўным зборніку «Onhejb», літаратурна-мастацкім часопісе «Milgrojm».

У 1922 годзе ў Бэрліне выходзіць зборнік «Lider» («Вершы») — скарачаны варыянт першай віленскай кнігі. У тым самым годзе ў Варшаве пабачыў сьвет зборнік «Naje lider» («Новыя вершы»), дзе падсумаваны паэтычны даробак бэрлінскага пэрыяду. Апрача паэмы «Беларусь», у яго ўвайшла і паэма «Ламэдвоўнік», якая сталася паэтычнай падрыхтоўкай да працы над першым прэзаічным творам — раманам «Мэсія з роду Эфраіма». Гэты раман, як і апошні твор,

напісаны Кульбакам у Бэрліне — гістарычная драма «Якуб Франк» — выйдзе ўжо пасля яго пераезду ў Вільню.

У траўні 1923 году Кульбак вяртаецца ў Вільню, жэніцца з настаўніцай Зэлдай (Жэняй) Эткінай, выкладае літаратуру ў яўрэйскай гімназіі і настаўніцкай сэмінарыі, вядзе там тэатральны гурток. Пяць гадоў у Вільні ўяўляюць сабою жыццёвую і творчую кульмінацыю Мойшэ Кульбака. У 1927 годзе нараджаецца сын Эля, у тым самым годзе Кульбак становіцца старшынём сусветнага Ідышкага ПЭН-Клубу. Гэтыя гады былі плённыя на вершы, ён піша паэмы «Вільня» і «Буня і Бэра на шляху», часта выступае перад публікай. Ягонья творы працягваюць друкавацца ў часопісе «Di sukunft», у іншых амэрыканскіх, польскіх, французскіх пэрыядычных выданнях. Славутае выдавецтва Барыса Клецкіна ў Вільні рыхтуе да друку «Поўны збор твораў Мойшэ Кульбака», тры тамы якога пабачаць сьвет у 1929 годзе.

У гэты момант, будучы на вяршыні сваёй літаратурнай славы, паэт вырашае пераехаць у Менск. Сам ён тлумачыў прычыны пераезду туманнай фразай пра тое, што безыдэйнасьць яўрэйскага літаратурнага жыцця ў Польшчы дзейнічае на яго згубна. Затое Менск у тыя часы сапраўды мог выглядаць сапраўднай культурнай мэтраполіяй — ідыш быў абвешчаны адной з афіцыйных моваў, працавалі школы, пэдагагічны тэхнікум, аддзяленьне ва ўнівэрсытэце, аддзел у Інбелкульце, выходзілі газэты, літаратурны часопіс, радыёперадачы, дасьледавалася яўрэйская гісторыя, этнаграфія, літаратура, мова... А падводных плыняў з-за мяжы відаць не было.

Мойшэ Кульбак быў найярчэйшай віленскай літаратурнай зоркай. Віленскія газэты паведамлялі, што на яго разьвітальны вечар у Народны тэатар прыйшло столькі людзей, што ня ўсе здолелі ўвайсьці ў будынак, і наводзіць парадак перад тэатрам даваўся коннай паліцыі...

19 кастрычніка 1928 году Кульбак выехаў у Менск. Пакуль адзін — жонка з сынам прыедуць праз паўгода. Прыезд гэты ў сталіцы БССР застаецца амаль незаўважаны. У параўнаньні з цэлымі палосамі віленскіх газэтаў, прысьвечанымі разьвітаньню з улюбёным паэтам, сыціплыя нататкі з трох радкоў у газэтах менскіх выглядаюць вельмі кантрастна

і паказальна. Адзіным знакам павагі, якім сустрэў Кульбака Менск, будзе зборнік выбраных вершаў — «Lider un roemen» («Вершы і паэмы»), які выйдзе ў 1929 годзе.

Менскі літаратурны сьвет прыняў Кульбака холадна і насьцярожана. Яго прыезд супаў зь пераменамі на літаратурным фронце. У лістападзе 1928 году — на ўзор адпаведнай расейскай структуры — утвараецца Беларуска асацыяцыя пралетарскіх пісьменьнікаў, якая неўзабаве будзе дамінаваць у літаратурным жыцці. У гэтай таталітарнай літаратурнай сэцце Кульбаку, натуральна, месца не знайшлося, ён трапіў у катэгорыю «спадарожнікаў». Так на савецкім жаргоне зваліся літаратары, якія не былі ворагамі савецкай улады, але фармальна не былі зь ёй звязаныя.

Ад грамадзка-палітычных праблемаў Кульбак уцёк у творчасць. Выпадкова ці не, але зь пераездам у Менск ён амаль зусім адышоў ад паэзіі. Пасьля 1928 году выйшлі друкам усяго пяць ягоных вершаў (чатыры зь якіх увайшлі пазьней у зборнік «Geklibene lider» («Выбраныя вершы», 1934) і адзін быў апублікаваны ў Вільні), а таксама сатырычная паэма «Дзісенскі Чайлд-Гарольд» (1933), падзеі якой адбываюцца ў Бэрліне пачатку 1920-х.

Галоўным творам менскага пэрыяду Кульбака стаў раман «Зэлмэняне», які друкаваўся ва ўрыўках у літаратурным часопісе «Štern», а пасьля выйшаў асобным выданьнем — першы том у 1931-м, другі — у 1935 годзе. Твор відавочна быў адказам на «сацыяльную замову» — паказаць на прыкладзе вялікай менскай яўрэйскай сям'і адміраньне старога, традыцыйнага ладу жыцця і нараджэньне новага, сацыялістычнага. У выніку выйшла так, што і старое аўтар апісвае зь цеплынёй і сымпатыяй, і да новага ставіцца іранічна, што выклікала хвалю пралетарскай крытыкі.

У 1934 годзе ў Мойшэ і Зэльды Кульбакаў нарадзілася дачка Рая. Летам таго самага году пісьменьнік далучыўся да навастворанага Саюзу пісьменьнікаў СССР і ўвайшоў у рэдкалегію часопіса «Štern». Займаўся пераважна рэдакцыйнай і перакладчыцкай працай, сярод іншага пераклаў на ідыш п'есу М. Гоголя «Рэвізор». У 1936 годзе выйшла часопісная публікацыя п'есы «Бойтра», якая з посьпехам ставілася ў розных тэатрах.

Едучы ў 1928 годзе з «буржуазнай» Польшчы ў краіну, як яму думалася, будаўнікоў новага ладу і стваральнікаў новай культуры, Кульбак не падазраваў, што не пражыве там і дзесяці гадоў. Хваля Вялікага тэрору, якая заліла Савецкі Саюз у 1937 годзе, не абышла і Мойшэ Кульбака. Ужо ў траўні яго імя выкрэсьлілі са сьпісу рэдкалегіі «Штэрну». 11 верасьня яго арыштавалі, 28 кастрычніка суд прызнаў яго «агентам польскай выведкі», вінаватым ва ўдзеі ў «контррэвалюцыйнай трацкісцкай тэрарыстычнай арганізацыі».

У ноч з 29 на 30 кастрычніка 1937 году Мойшэ Кульбак — разам з 120 іншымі прадстаўнікамі грамадзкай, навуковай і культурнай эліты Беларусі — быў расстраляны. У 1956 годзе падчас хрушчоўскай «адлігі» ён быў рэабілітаваны, аднак пра дату сьмерці яго дачка Рая даведалася толькі ў 1989 годзе.

Разам з расстрэлам імя і творчасць Мойшэ Кульбака ў Савецкім Саюзе былі адданыя забыццю. Яго кнігі былі забароненыя, выдаленыя зь бібліятэк і гандлёвых сетак і падлягалі зьнішчэньню. Аднак творы Кульбака — на мове арыгіналу і ў перакладах — пачалі выходзіць за мяжою СССР: брытанскай Палестыне, Аргентыне, ЗША.

Першым перавыданьнем на ідышы выбранай паэзіі і прозы Кульбака стаў зборнік «Geklibene verk» («Выбраныя творы»), які выйшаў у 1953 годзе ў нью-ёркскім выдавецтве CIKO («Centrale jidiše kultur-organizacje»). У 1976 годзе Літаратурнае таварыства Яўрэйскага навуковага інстытуту ў Буэнас-Айрэсе выдала том выбранай паэзіі, прозы і драматургіі Кульбака.

Пасьля рэабілітацыі ў 1956 годзе ў Савецкім Саюзе з імя і творчасці Мойшэ Кульбака была зьнятая забарона, пачалі выходзіць пераклады ягоных твораў на расейскую і беларускую мовы. У 1979 годзе ў выдавецтве «Советский писатель» выйшаў самы аб'ёмны савецкі зборнік паэзіі Кульбака «Gut iz der menč» («Чалавек добры»), у якім, аднак, не абылося без ідэалогічнай цэнзуры.

Урэшце, у Менску ў 2016 годзе з нагоды 120-годзьдзя з дня нараджэньня паэта стараньнем Вольфа Рубінчыка выйшла двухмоўнае выданьне паэзіі Кульбака «Ejbik / Вечна», куды ўвайшло некалькі дзясяткаў твораў у арыгінале і перакладзе на беларускую мову.

Задума і мэта кнігі «Усе вершы і паэмы»

Кульбак у гісторыю літаратуры ўвайшоў перадусім як паэт, аднак беларускаму чытачу ён больш вядомы як пражанік — аўтар ужо фактычна культавага менскага рамана «Зэльмэняне» («Зельманцы» у перакладзе Віталія Вольскага), другім выданнем якога ў 2015 годзе пачалося вяртанне аўтара ў новы беларускі літаратурны кантэкст.

Тым часам з паэзіяй Кульбака чытачы ў Беларусі знаёмыя адно фрагментарна. У 1970 годзе ў Менску выйшаў невялічкі зборнік Кульбака «Выбранае» (выдавецтва «Беларусь»), куды ўвайшло трыццаць два вершы і скарачаныя версіі чатырох паэм у перакладзе на беларускую мову дзясятка перакладчыкаў. Якасьць тых перакладаў вельмі няроўная, ёсць больш удалыя, а ёсць і такія, арыгінал якіх ідэнтыфікаваць вельмі цяжка, а нават і немагчыма. Часта тыя пераклады звязвае з арыгіналам толькі назва, на тэму якой перакладчыкі — амаль без выключэння беларускія паэты — напісалі больш-менш адвольныя вершы.

У 2016 годзе ў Менску выйшаў малым тыражом дзевяцьмоўны зборнік «Еjbik / Вечна» (выдавецтва «Шах-плюс»), куды ўвайшла падборка перакладаў са зборніка 1970 году, а таксама зь дзясятка новых перакладаў Андрэя Хадановіча і Васіля Жуковіча.

Вось жа, значная частка паэтычнай творчасці Кульбака чытачам у Беларусі дагэтуль заставалася невядомая, але і перакладзеныя творы часта не адпавядалі нават самым непатрабавальным крытэрыям якасці. Каб выправіць гэтую сытуацыю, і была задуманая кніга, якую вы цяпер трымаеце ў руках: выдаць паэзію Кульбака ў арыгінале, лацінскай трансьлітарацыі і ў дапаможным беларускім перакладзе, мэта якога — максымальна перадаць змест арыгіналу без захавання яго формы.

Выданне іншамоўнай паэзіі з паралельным «непаэтычным» перакладам — справа для беларускай культурнай прасторы не зусім звычайная, таму тут варта даць неабходныя тлумачэнні. (У сьвеце гэтакія дзевяцьмоўныя выданні — звычайная практыка.)

Такі пераклад не прэтэндуе на самастойную мастацкую вартасць, апрача той, якую нясе ў сабе сам змест твораў Кульбака. Яго прызначэнне — раскрыць радок за радком сэнс арыгіналу, разьмешчанага паралельна на суседняй старонцы. (Вядома ж, як і ў любым перакладзе, пры гэтым немагчыма вычарпальна перадаць шматзначнасць словаў, гукапіс, разнастайныя алюзіі і асацыяцыі.) Такі падыход дазваляе абысці асноўны недахоп традыцыйнага паэтычнага перакладу, калі пад строгім дыктатам формы і зь неабходнасцю захаваць памеры, рытмы і рыфмы арыгіналу, перакладчык часам вымушаны ахвяраваць нейкімі сэнсамі аўтара і/або дапісваць тое, чаго ў арыгінале не было. Тут, безумоўна, бываюць шчаслівыя выключэнні, аднак часта перакладчык паэзіі непазбежна становіцца суаўтарам паэта.

Апрача азнаямлення беларускага чытача з творчасцю Кульбака, гэтае выданне мае яшчэ адну важную мэту — паспрыць папулярызацыі ідышу, адной з моваў, на якой яшчэ сто гадоў таму гаварыла палова жыхароў вялікіх гарадоў Беларусі і большасць жыхароў мястэчак. Мовы, якая моцна пацярпела ў XX стагоддзі, але не памерла. Ідыш вывучаюць шмат дзе ў сьвеце, у тым ліку ва ўнівэрсытэтах суседніх Польшчы, Літвы, Украіны, гэтая мова памалу робіцца папулярнай і нават моднай. Варта даць ідышу шанец і ў Беларусі, у сэрцы колішняга Ідышлэнду.

Структура гэтага выдання выглядае наступным чынам. Першы том зьмяшчае паэтычныя творы Кульбака ў ідышскім арыгінале. Другі том — дзвюхмоўны, у ім зьмешчаны тэкст ідышкага арыгіналу ў транслітарацыі лацінскай графікай, а ў ім пры кожным творы — бібліяграфічныя звесткі і тэксталягічныя камэнтары. Паралельна на суседняй старонцы падаецца беларускі невершаваны пераклад з тлумачэннямі словаў і паняццяў, якія чытачу могуць быць незразумелыя.

Варта падкрэсьліць яшчэ раз: галоўны ў кнізе — тэкст арыгіналу. Пераклад — гэта шлях да яго лепшага разуменьня.

Бібліяграфія

Мэтай выдання было сабраць па магчымасьці ўсе паэтычныя творы Мойшэ Кульбака.

Апрача кніжных выданняў (7 прыжыцьцёвых і 4 кнігі выбранай паэзіі, якія выйшлі пасля яго сьмерці), вершы і паэмы Кульбака публікаваліся ў розных літаратурных зборніках, анталёгіях і хрэстаматыях, а таксама ў пэрыядычным друку.

Усе кніжныя выданьні ўдалося знайсці ў бібліятэках і ў электроннай форме ў інтэрнэце. Цяжэй выглядае сытуацыя з пэрыёдыкай. Газэты і часопісы на ідышы належаць да бібліяграфічных рэдкасьцяў, гадавыя падшыўкі выданняў часта бываюць некамплектнымі, таму ёсьць рызыка, што нейкія творы Кульбака маглі застацца па-за межамі гэтага выдання ўсіх вершаў і паэмаў.

Вялікай падмогай пры выяўленьні публікацый у пэрыядычным друку быў «Index to Yiddish Periodicals», складзены дасьледнікамі Яўрэйскага ўнівэрсытэту ў Ерусаліме.

Ніжэй падаецца бібліяграфія вершаў і паэмаў Мойшэ Кульбака ў храналёгічным парадку іх публікацыі.

1916

Šterndl // Literariše heftn (Vilne). 1916.

1918

*** Kriger! Dajn šverer farbrexn... // Kultur un bildung (Moskve — Petrograd). 1918. №8.

1919

*** Kriger! Dajn šverer farbrexn... // Dos fraje vort (Minsk). 1919. №5.

Dos hojz (fragment fun «Di štot») // Di naje velt (Vilne). 1919. №1-2.

Xvaljes // Di vox (Vilne). 1919. №2.

Di xasene // Di fraje velt (Minsk). 1919. №4-5.

*** Zinger txejlesdike... // Tog (Vilne). 1919. №19.

Hunger // Tog (Vilne). 1919. №41.
In fabrik // Tog (Vilne). 1919. №53.

1920

Kultur // Tog (Vilne). 1920. №50.
Kultur // Di naje velt (Nju-Jork). 1920. №37.
*** S'lajxt lixtik-lind... // Leben (Vilne). 1920. №1.
Dos lecl // Leben (Vilne). 1920. №2.
Joste der šmid // Vajter-bux. Vilne, 1920.
Di štot // Vajter-bux. Vilne, 1920.

Širim. Farlag fun dem farejn fun di jidiše literatn un žurnalistn in Vilne. Vilne, 1920:

*** Gezen hob ix jidiše verter...; [*Ovnt-bloj*:] *** Ver gejt in sod...; A le-vone-naxt (S'iz ojsgelevonevet...); *** In gortn, banaxt...; *** Efšer zing ix...; *** Gezangen umklore...; *** Ven x'hob far zix dem lectn tojer...; *** Der naxt-gevel...; *** Dos regndl trift...; Minxe; *** Elnt lid...; *** A štil gezang...; *** Štumt, cvajgelex, štumt...; *** S'lajxt lixtik-lind...; *** Ix trog es najs...; Zunfargang; [*Šikere fartogn*:] *** Velt!...; *** S'hot ufgešojmt...; *** Es zojft dos harc...; *** Ix bin arojs in oderfeld...; *** Vos mir štarbn...; Cvišn felder; Di xasene; *** Got, Got, gib a regn...; [*Labirintn*:] *** Es hot a menč...; *** Zinger txejlesdike...; Dos lecl; Hunger; Xvaljes; *** Ict iz nox majn štibl...; *** Gej ix mir azoj...; *** Mir hobn, libste, bam špacirn...; Axad-Hoom; [*Unter dem farrejsxertn himl*:] In fabrik; Kultur; *** Kriger!...; Di štot; Erd.
Lamed-vov // Di cukunft (Nju-Jork). 1920. №11.

1921

*** Und cvišn menčn... (Di hejl) // Di cukunft (Nju-Jork). 1921. №2.
*** Es treft... // Di cukunft (Nju-Jork). 1921. №2.
A cigele // Di cukunft (Nju-Jork). 1921. №6.
In šenk // Di cukunft (Nju-Jork). 1921. №8.
A lid cu Rusland // Di cukunft (Nju-Jork). 1921. №8.
A lid cu Rusland // Unser tog (Vilne). 1921. №211.

1922

Lider. Klal-farlag. Berlin, 1922:

*** Gezen hob ix jidiše verter...; [*Ovnt-bloj*:] *** Ver gejt in sod...; A le-vone-naxt (S'iz ojsgelevonevet...); *** Efšer zing ix...; *** Gezangen

umklore...; *** Der naxt-gevelb...; *** Dos regndl trift...; Minxe; *** A
štil gezang...; *** S'lajxt lixtik-lind...; Zunfargang; [*Šikere fartogn:*]
*** Velt!...; *** S'hot ufgešojmt...; *** Es zojft dos harc...; *** Ix bin
arojs in oder-feld...; *** Vos mir štarbn...; Cvišn felder; Di xasene;
*** Got, Got, gib a regn...; [*Labirintn:*] *** Es hot a menč...; *** Zinger
txejlesdike...; Dos lecl; Hunger; Xvaljes; *** Ict iz nox majn štibl...;
*** Gej ix mir azoj...; *** Mir hobn, libste, bam špacirn...

Di hejl // Der onhejlb. Berlin, 1922.

*** A ben-mejlex hot zix farštelt... // Der onhejlb. Berlin, 1922.

Štumkajt // Der onhejlb. Berlin, 1922.

*** Es treft... // Der onhejlb. Berlin, 1922.

A levone-naxt (In vajter štilkajt...) // Der onhejlb. Berlin, 1922.

Asore Dibraje // Der onhejlb. Berlin, 1922.

*** Es klingen balojxtene zaln... (A bal) // Di cajt (Nju Jork). 1922.

N^o537.

Rajsn // Di cukunft (Nju-Jork). 1922. N^o2.

Farnaxt // Di jidiše tribune (Varše). 1922. N^o16.

In a jadlovn vald // Milgrojm. 1922. N^o1.

Derkenteniš // Milgrojm. 1922. N^o1.

Naje lider. Farlag Kultur-lige. Varše, 1922:

[*Lider:*] *** Ix bin a boxer a hultaj...; A levone-naxt (In vajter štilkajt...);
In a jadlovn vald; Di hejl; *** Ejbik, ejbik...; *** Hengt arojs di švar-
ce fonen!...; Štumkajt; A lid cu Rusland; In šenk; A bal; Gešrejen; Der-
kentenish; *** Es treft...; Dos cigele; *** Hostu brojt?; [*Poemen:*] Rajsn;
Lamed-vov.

1923

*** Di vejxe akslen citern... // Unser folkscajtung (Varše). 1923.
N^o3.

A bal // Di vox (Vilne). 1923. N^o2.

Velfiše lider // Di vox (Vilne). 1923. N^o2.

Velfiše lider // Di cukunft (Nju-Jork). 1923. N^o5.

Velfiše lider // Vispe (Kovne). 1923. N^o5.

Velfiše lider // Unser folkscajtung (Varše). 1923. N^o95.

*** Vest onton dajn gildernem ring... // Di cukunft (Nju-Jork).
1923. N^o11.

Rajsiš // Di cukunft (Nju-Jork). 1923. N^o11.

1924

Rajsiš // Tog (Vilne). 1924. №1.
Cvej // Inejnem (Šikago). 1924. №1.
Cvej // Ilustrirte vox (Varše). 1924. №1.
Aser // Di cukunft (Nju-Jork). 1924. №2.
Aser // Unser folkscajtung (Varše). 1924. №16.
A dude // Di cukunft (Nju-Jork). 1924. №5.
Klejne klezmer // Unser folkscajtung (Varše). 1924. №302.

1925

Tišre // Di cukunft (Nju-Jork). 1925. №1.
Klejne klezmer // Di cukunft (Nju-Jork). 1925. №1.
*** Aj, xaver, aj, xaver... // Di cukunft (Nju-Jork). 1925. №1.
A dude // Unser folkscajtung (Varše). 1925. №8.
A lid cu Rusland // Unser folkscajtung (Varše). 1925. №99.
In fli // Unser folkscajtung (Varše). 1925. №140*.
*** Ix vel zix nox arumšlogn... // Unser folkscajtung (Varše). 1925. №152*.
Lider fun an oreman // Di cukunft (Nju-Jork). 1925. №11.

1926

In der štil // Di cukunft (Nju-Jork). 1926. №2.
*** X'bin naket, ojsgešprejt... (fun In der štil) // Kunst un lebn (Vilne). 1926. №3.
Vilne // Di cukunft (Nju-Jork). 1926. №8.
Vilne // Varšever šriftn. Varše, 1926.

1927

*** A menč... (fun Lider fun an oreman) // Vilner tog (Vilne). 1927. №129.
Vilne // Di cukunft (Nju-Jork). 1927. №6.

1928

Lider fun an oreman // Di epoxe (Pariz — Varše). 1928. №1.
Tamez (Zumer) // Literariše bleter (Varše). 1928. №31.
Bere špilt afn horn (fun Bunje un Bere) // Vilner tog (Vilne). 1928. №235.

---

* Гэтыя дзёве публікацыі знайсці не ўдалося.

Vilne (fragment) // Vilner tog (Vilne). 1928. №239.
Af a turne (In veg) // Oktjabr (Minsk). 1928. №283.

1929

In veg // Štern (Minsk). 1929. №1.

*** Vokzaln, axsanjes... (In veg) // Vilner tog (Vilne). 1929. №58.

*** S'iz švarc der himl... // Vilner tog (Vilne). 1929. №58.

Ale verk fun Mojše Kulbak. Band II. Vilner farlag fun B. Kleckin. Vilne, 1929:

[*Šikere fartogn:*] Velfiše lider; *** Velt!...; *** Vos mir štarbn...; Asore Dibraje; In a jadlovn vald; *** Ix bin arojs in oder-feld...; *** Es zojft dos harc...; *** S'hot ufgešojmt...; Cvišn felder; Vesnediks; A dude; *** Ix bin a boxer a hultaj...; Zumer; Rajs n (poeme); Bunje un Bere (poeme); [*Fajerlex klejne:*] *** Gezen hob ix jidiše verter...; Tišre; *** A štil gezang...; *** Štunt, cvajgelex, štunt...; *** Elnt lid...; Minxe; Gešrejen; *** Ict iz nox majn štibl...; *** Hostu brojt?; *** Dos regndl trift...; *** Der naxt-gevelb...; *** Ven x'hob far zix dem lectn tojer...; A levone-naxt (S'iz ojsgelevonevet...); *** Gezangen umklore...; *** Efšer zing ix...; *** In gortn, banaxt...; *** Ver gejt in sod...; A levone-naxt (In vajter štilkajt...); *** Es treft...; Hunger; Axad-Hoom; Zunfargang; *** Got, Got, gib a regn...; *** Ix trog es najs...; *** S'lajxt lixtik-lind...; *** Di vejxe akslen citern...; *** A ben-mejlex hot zix farštel...; Rajs iš; *** Vest onton dajn gildernem ring...; Di xasene; *** Mir hobn, libste, bam špacirn...; Dos cigele; [*Vi a moxiker štejn:*] Štumkajt; A hejl; *** Es hot a menč...; *** Zinger txejlesdike...; Cvej; Dos lecl; Derkenten iš; *** Ejbik, ejbik...; Axer (poeme); Xvaljes; Klejne klezmer; In šenk; Lider fun an oreman; Vilne (poeme); Lamed-vov (poeme); [*Unter dem farrejjxertn himl:*] A bal; *** Kriger!...; Kultur; *** Hengt arojs di švarce fonen!...; A lid cu Rusland; In fabrik; *** Aj, xaver, aj, xaver!...; Erd; Di štot (poeme).

Lider un poemen. Vajsruslendišer meluxe-farlag. Minsk, 1929: *** Velt!...; Cvišn felder; *** S'hot ufgešojmt...; Cum Brisker šolem (*** Kriger!...); Zunfargang; *** Es zojft dos harc...; In fabrik; Kultur; Oder (*** Ix bin arojs in oder-feld...); Hunger; Zumer; Velfiše lider; A levone-naxt (In vajter štilkajt...); In a jadlovn vald; *** Hengt arojs di švarce fonen!...; Štumkajt; A lid cu Rusland; *** Aj, xaver, aj, xaver!...; Derkenten iš; *** Hostu brojt?; A levone-naxt (S'iz ojsgelevonevet...); A bal; Tišre; Asore Dibraje; Rajs iš; Di štot (poeme); Erd; Rajs n (poeme); Bunje un Bere (poeme).

1931

Disner Čajld-Harold // Der hamer (Nju-Jork). 1931. №9.
A ban (fun Disner Čajld-Harold) // Literariše bleter (Varše). 1931.
№41.

1933

Disner Čajld-Harold // Farmest (Xarkov — Kiev). 1933. №2-3, 4.
Disner Čajld-Harold. Meluxe-farlag fun Vajrusland. Minsk,
1933.

1934

Geklibene lider. Meluxe-farlag fun Vajrusland. Minsk, 1934:
Plakat; Harbst; In veg; Cvišn felder; Mart (*** Ix bin arojs in feld...);
*** Velt!...; In a jadlov n vald; Vesnediks; Zumer; Ovnt (Zunfargang);
*** S'hot ufgešojmt...; A levone-naxt (S'iz ojsgelevonevet...); A levone-
naxt (In vajter štilkajt...); *** A raxves fun šnejen...; *** Di vejxe akslen
citern...; *** Dos regnd trift...; *** Vest ont on dajn gildernem ring; Afn
dek (In šenk); Asore Dibraje; Dos lecl; *** Hostu brojt?; *** Aj, xaver, aj,
xaver!...; A bal; Cum Brisker šolem (*** Kriger!...); In fabrik; Kultur; Fun
amol (Rajsn, fragmentn); Štot (poeme); Disner Čajld-Harold (poeme).

1943

*** Vos mir štarbn... // Epoxe (Nju-Jork). 1943. №2.
In dorf (fun Bunje un Bere) // Epoxe (Nju-Jork). 1943. №2.

1952

*** S'hot ufgešojmt... // Zamlbixer. Band 8. Nju-Jork, 1952.
*** Es zojft dos harc... // Zamlbixer. Band 8. Nju-Jork, 1952.
*** Ix bin arojs in oder-feld... // Zamlbixer. Band 8. Nju-Jork, 1952.
Cvišn felder // Zamlbixer. Band 8. Nju-Jork, 1952.
Minxe // Zamlbixer. Band 8. Nju-Jork, 1952.
Asore Dibraje // Zamlbixer. Band 8. Nju-Jork, 1952.
Dos cigele // Zamlbixer. Band 8. Nju-Jork, 1952.
Štumkajt // Zamlbixer. Band 8. Nju-Jork, 1952.

1953

Geklibene Verk. Ciko. New York, 1953.
[Poemen:] Joste der šmid; Lamed-vov; Rajsn; Vilne; Bunje un Bere afn
šljax; Disner Čajld-Harold; [Lider:] Cvišn felder; *** Velt!...; *** Got,

Got, gob a regn...; fun Velfiše lider; fun A dude; Asore Dibraje; *** Ix bin arojs in oder-feld...; Zumer; *** Ix bin a boxer a hultaj...; In a jadlovn vald; *** Es zojft dos harc...; *** S'hot ufgešojmt in mir...; *** Štumt, cvajgelex, štumt...; *** Elnt lid...; Tišre; Minxe; *** Vos mir štarbn...; *** Es treft...; Gešrejen; *** Der naxt-gevelb...; *** In gortn banaxt...; *** Hostu brojft?...; Di xasene; *** Ejbik, ejbik...; Xvaljes; Lider fun an oreman; *** Ven x'hob far zix dem lectn tojer...; *** Hengt arojs di švarce fonen...; A bal; *** A ben-mejlex hot zix farštelt...; A cigele.

1957

*** Gan stov. Švil štuf-hacejl... // Di goldene kejt (Tel Aviv). N^o27.

1957.

*** Daj! Ejxovej el hakejlim... // Di goldene kejt (Tel Aviv). N^o27.

1957.

*** Baflulis lejł ejt ato ojli... // Di goldene kejt (Tel Aviv). N^o27.

1957.

*** Vinter. Zilber. Šnej un txejles... // Di goldene kejt (Tel Aviv).

N^o27. 1957.

*** A sažłke geven ba undz in gortn... // Di goldene kejt (Tel Aviv). N^o27. 1957.

*** Libinke, carte un ejdele... // Di goldene kejt (Tel Aviv). N^o27.

1957.

*** Majn švester, es klejdt dir dajn trojer... // Di goldene kejt (Tel Aviv). N^o27. 1957.

Hordes // Di goldene kejt (Tel Aviv). N^o27. 1957.

Di cešterung fun Bovl // Di goldene kejt (Tel Aviv). N^o27. 1957.

Štarb!.. // Di goldene kejt (Tel Aviv). N^o27. 1957.

1958

*** Majn švester, es klejdt dir dajn trojer... // Opklajb (Nju-Jork).

1958. N^o4.

1962

Harbst // Di goldene kejt (Tel Aviv). N^o43. 1962.

1965

Axad-Hoom // Zajn (Nju-Jork). N^o42. 1965.

1966

Tišre // Di cukunft (Nju-Jork). 1966. №3.

*** Ix bin arojs in oder-feld... // Di cukunft (Nju-Jork). 1966. №3.

Zumer // Di cukunft (Nju-Jork). 1966. №3.

1971

In der štil // Di goldene kejť (Tel Aviv). №73. 1971.

1972

Axad-Hoom // Zajn (Nju-Jork). №68. 1972.

1974

Axad-Hoom // Zajn (Nju-Jork). №75. 1974.

1976

Mit dem papiros in mojľ // Di goldene kejť (Tel Aviv). №89. 1976.

Ojsgeklibene šriftn. Literatur-gezelšať bam IVO in Argenitine. Buenos Aires, 1976:

[*Vuhin?:*] *** Gezen hob ix jidiše verter...; *** Af tojznt vegn... (***Velt!...); Hunger; *** Vos mir štarbn...; Šterndl; Zunfargang; A boxer a hultaj; *** Mir hobn, libste, bam špacirn...; Gešrejen; *** Hostu brojť?; *** Gej ix mir...; Dos lecl; *** Ix trog es najs...; Axad-Hoom; In der štil; Štumkajt; In šenk; Xvaljes; Velfiše lider; *** Di vejxe akslen citern...; *** S'ľajxt lixtik-lind...; *** Vest onton dajn gildernem ring...; Rajsš; Vilne; *** Es treť...; [*Rajsn:*] Rajsñ; Asore Dibraje; [*Di štot:*] Di štot; Kultur; A lid cu Rusland; *** Hengt arojs di švarce fonen...; A bal; Klejne klezmer; Cvej; [*Afn šľjax:*] Bunje un Bere afñ šľjax; [*In lixtiker nojt:*] Lamed-vov; Lider fun an oreman; Di xasene; Dos cigele; *** A ben-mejlex hot zix faršťelt...; *** Got, Got, gib a regñ...; [*Forgefilñ:*] Axer; Harbst.

1978

Axad-Hoom // Zajn (Nju-Jork). №85. 1978.

1979

Gut iz der menč: Geklibene lider un poemēs. Farlag «Sovetski pisatel». Moskve, 1979:

[*Šikere fartogn:*] Velfiše lider; *** Velt!...; Asore Dibraje;

*** Ix bin arojs in feld...; *** Es zojť dos harc...; *** S'hot ufgešojmt...; Cvišn felder; Vesnediks; A dude; *** Ix bin a boxer a hultaj...; Zumer; [*Fajerlex klejne:*] Tišre; *** A štil gezang...; *** Elnt lid...; Gešrejen;

*** Ict iz nox majn štibl...; *** Dos regndl trift...; *** Der naxt-gevelb...; *** Ven x'hob far zix dem lectn tojer...; *** Gezangen umklore...; *** Efšer zing ix...; *** In gortn, banaxt...; *** Ver gejt in sod...; A levone-naxt (In vajter štilkajt...); *** Es treft...; Hunger; ** Ix trog es najs...; *** S'lajxt lixtik-lind...; *** Di vejxe akslen citern...; Rajsš; *** Vest onton dajn gildernem ring...; Di xasene; *** Mir hobn, libste, bam špacirn...; Dos cigele; [Vi a moxiker štejn:] Štumkajt; *** Es hot a menč...; Dos lecl; Derkentenš; *** Ejbik, ejbik...; Klejne klezmer; Lider fun an oreman; [Unter dem farrejxertn himl:] Cum Brisker šolem (*** Kriger!...); Kultur; In fabrik; *** Aj, xaver, aj, xaver!...; Erd; [Poemes:] Di štot; Joste der šmid; Rajsš; Bunje un Bere afn šljax; Disner Čajld-Harold.

1980

Vilne // Di goldene kejt (Tel Aviv). №101. 1980.

2016

Ejbik. Šax-plus. Minsk, 2016:

Di Vilie un der Njeman (fun Rajsš); *** Ejbik, ejbik...; Šterndl; Rajsš; A lid cu Rusland; *** Hostu brojt?...; Hunger; Dos lecl; *** Mir hobn, libste, bam špacirn...; *** Vest onton dajn gildernem ring...; Di xasene; *** A raxves fun šnejen...; A levone-naxt (In vajter štilkajt...); *** Ver gejt in sod...; *** Dos regndl trift...; *** S'hot ufgešojmt...; Zunfargang; *** Ix bin arojs in oder-feld...; Zumer; Tišre; Joste der šmid (poeme); Kultur; Cvišn felder; *** Velt!..

Тэксталёгія і варыянты

З пададзенай вышэй бібліяграфіі можна заўважыць, што бальшыня паэтычных твораў Кульбака публікавалася некалькі разоў, ёсць вершы, якія трапілі амаль ва ўсе перавыданьні выбраных твораў паэта. Галоўная праблема, якая ўзьнікла пры падрыхтоўцы гэтага выданьня, палягала ў тым, што тэксты гэтых твораў у розных зборніках больш ці менш істотна адрозьніваюцца між сабою.

Паўстала пытаньне: якую стратэгію ўжыць пры выбары варыянту твораў для канчатковага тэксту? На жаль, ніводнае выданьне твораў Кульбака не было адназначна найбольш аўтарытэтным, каб выбраць яго за аснову. Памылкі, пропускі і іншыя тэкстуальныя неакуратнасьці сустракаюц-

ца ва ўсіх без выключэння выданнях, у тым ліку прыжыццёвых. Можна нават выказаць дапушчэнне, што сам Кульбак не вычытваў тэксты сваіх кніг, бо некаторыя відавочныя памылкі перадрукоўваліся з выдання ў выданне.

Пры гэтым немагчыма з пэўнасцю заключыць, чым былі выкліканыя адрозненні ў тэкстах розных выданняў тых самых твораў — рашэннем аўтара або ўмяшаннем рэдактара або цензара — і наколькі яны адлюстроўваюць аўтарскую волю.

Вось жа пры выпрацоўцы канчатковага тэксту ўкладальніку давялося ўзяць на сябе ролю рэдактара. Падалося лягчым з розных варыянтаў выбраць тыя, якія маюць большую мастацкую каштоўнасць. Безумоўна, такі рэдактарскі выбар ня мог ня быць суб'ектыўным, і каб змякчыць гэтую суб'ектыўнасць, былі падрыхтаваныя падрабязныя тэксталагічныя камэнтары, у якіх падаюцца адхіленыя пры рэдагаванні альтэрнатыўныя варыянты.

Памылкі друку і пропускі ў тэкстах, дапушчаныя відавочна праз карэктарскі недагляд, правіліся без дадатковых тлумачэнняў.

Цэнзурныя купюры і праўкі — гэта датычыць савецкіх выданняў — апісаныя ў тэксталагічных камэнтарах.

Праваяпіс

Публікацыі паэтычнай творчасці Мойшэ Кульбака ў кніжных выданнях і ў пэрыёдыцы можна было б ужываць у якасці матэрыялу для даследавання гісторыі ідышкага правапісу XX стагоддзя. У кожнай з 11 кніг ужываліся розныя правапісныя сыстэмы або іх варыяцыі.

Першы зборнік вершаў Кульбака, «Širim» (Вільня, 1920), выйшаў у новым ідышскім правапісе, прынцыпы якога сфармуляваў на пачатку 1920 году лінгвіст Залман Рэйзэн, развіўшы правапісныя ідэі Бэра Борахава пачатку 1910-х гадоў.

Аднак другі зборнік, «Lider», які выйшаў у 1922 годзе ў Бэрліне, а таксама публікацыі 1920-х гадоў у нью-ёркскім часопісе «Cukunft», яшчэ надалей выкарыстоўвалі стары, «прынямечаны» правапіс.

Новы правапіс Рэйзэна зь невялікімі мадыфікацыямі ўжыты ў варшаўскім зборніку «Naje lider» і ў віленскім выданьні Поўнага збору твораў Кульбака (том II, Паэзія, 1929).

У першай савецкай кнізе, «Lider un роemen» (Менск, 1929) ужываецца «памяркоўны» савецкі правапіс, а ў кнігах «Disner Šajld-Harold» (Менск, 1933) і «Geklibene lider» (Менск, 1934) — яго «радыкальны» варыянт, ужо без асобных канцавых літар.

Правапісны разнабой працягваецца і ў пасьмяротных паваенных выданьнях. У зборніку «Geklibene verk» (Нью-Ёрк, 1953) правапіс блізкі да віленскага 1920-х гадоў. У 1976 годзе ў Буэнас-Айрэсе выходзіць «Ojsgeklibene šriftn» — адзінае выданьне, дзе ўжыты стандартны правапіс YIVO. У савецкім зборніку «Gut iz der menš» (Масква, 1979) мы бачым мадэрнізаваны, пазбаўлены «радыкалізму» 1930-х гадоў савецкі правапіс. У кнізе «Ejrbik» (Менск, 2016) збоўшага захоўваюцца правапісы тых выданьняў, зь якіх былі ўзятыя паасобныя вершы.

Важнай задачай пры падрыхтоўцы выданьня «Ўсіх вершаў і паэмаў» было выбраць з усіх магчымых найбольш прыдатны правапіс і прывесцьці ў адпаведнасьць зь ім усе тэксты. Такой артаграфічнай сыстэмай быў абраны мадэрнізаваны правапіс, які ў значнай ступені базуецца на варыянце Бэра Борахава і Залмэна Рэйзэна, прынцыпы якога выкладзеныя ў кнізе «Klal-takones fun jidišn ojslejg» (Оксфард, 1992) з адзіным дапаўненьнем: у гэтым выданьні паслядоўна выкарыстоўваецца *rasex svej judn* (רשע סײַדן), які ў згаданым правапісе служыць толькі для пазьбягання двухсэнсоўных напісаньняў.

Пры канчатковым прыняцьці рашэньня было ўзята пад увагу, што правапіс, заснаваны на «Klal-takones fun jidišn ojslejg», стаіць найбліжэй да таго, якім публікаваліся творы Кульбака віленскага пэрыяду, у тым ліку яго першая кніга, а таксама найбольш аўтарытэтны зборнік яго паэзіі ў II томе Поўнага збору твораў.

Пунктуацыя

Найбольш разыходжаньняў у розных выданьнях вершаў і паэмаў заўважана ў пунктуацыі — фактычна ў кожным

новым выданні тых самых тэкстаў былі ўнесены змены. Пры гэтым выбар рашэнняў рэдактараў таго або іншага выданняў мог быць прадыхаваны і дзейнымі на той час правіламі, і павевамі паэтычнай «моды» ў часе выдання, і суб'ектыўнымі прыхільнасцямі рэдактараў або карэктараў.

Пры ўкладанні гэтай кнігі ў частцы пунктуацыі таксама давалося прымаць нямала суб'ектыўных рашэнняў. Прынцып быў абраны такі: коскі ставяцца паводле стандартных правілаў, кропкі і/або кропкі з коскамі — паводле лёгікі тэксту, закончанасці думкі. Што да «аўтарскай пунктуацыі», не рэгляментаванай фармальнымі правіламі (шматкроп'і, двухкроп'і, працяжнікі), дык дзеля таго, што яна належыць да асаблівасцяў стылю аўтара, было вырашана захаваць варыянты першых выданняў канкрэтных твораў, у тым ліку і рэдка ўжываны сёння знак — тры працяжнікі (— — —).

Транслітарацыя

У запісе ідышскіх тэкстаў лацінскай графікай у гэтым выданні ўжываецца транслітарацыя, г. зн. дакладная перадача ідышкага тэксту літарамі лацінскага альфабэту, пры якой кожнай яўрэйскай літары (або спалучэнню літар, калі яны абазначаюць адзін гук) адпавядае адна лацінская, што дазваляе зваротны «пералік». Выключэнне складаюць сэмлікі лексычных элементаў, якія ў арыгінале захоўваюць іўрыцкае або арамейскае напісанне — яны ў транслітараваным тэксьце перадаюцца фанэтычна, а таксама прыназоўнікі *ojf(n) і *baj(m) і аддзяляльная дзеяслоўная прыстаўка *ojf, якія перадаюцца адпаведна *af*(n), *ba*(m) і *uf*.

Для транслітарацыі абраная сістэма, ужытая ў «Ідыш-беларускім слоўніку» Аляксандра Астравуха (Менск, 2008). Слоўнік Астравуха ўлічваўся пры выданні гэтага збору паэзіі Кульбака як асноўны лексыкаграфічны дапаможнік, якім будуць карыстацца чытачы кнігі. Ужытая ў слоўніку і ў гэтым выданні графічная сістэма збольшага супадае з традыцыйнай беларускай лацінкай, за выключэннем беларускага дыграфу *ch*, якому тут адпавядае літара *x*.

Ужываньне фанэтычнай транскрыпцыі, якое было б апраўданае ў лінгвістычным дасьледаваньні, у гэтым выданьні падаецца немэтазгодным, бо, па-першае, наконт вымаўленьня некаторых фрагмэнтаў публікаваных тут тэкстаў могуць узьнікаць сумневы, пра што будзе згадана ніжэй, а па-другое, неабходнасьць абраць толькі адзін варыянт вымаўленьня — літаратурны або дыялектны, ускладніць выбар іншых варыянтаў, калі б некаму з чытачоў гэта падалося больш дарэчным.

Правілы чытаньня — як літаратурныя, так і дыялектныя — знакаў лацінічнай трансьлітарацыі падаюцца асобна ніжэй.

Правілы чытаньня

a	а
b	б
c	ц
č	ч
d	д
e	э
f	ф
g	г (г выбухное)
h	г (г фрыкатыўнае)
i	і
j	й
k	к
l	л
m	м
n	н
o	о
p	о
r	р
s	с
š	ш
t	т
u	у
v	в

х	х
z	з
ž	ж

Заўвагі і правілы чытаньня знакаў трансьлітацыі:

1. Ненаціскае *e* вымаўляецца як «нэўтральны» галосны, пар. ангельскае [ə]: *vinter* [vintər], *tajere* [tajərə].

2. Галосны *e* перад *ng* і *nk* вынаўляецца як *ej*: *šenk* [šejnk], *eng* [ejng].

3. Галосны *i* уяўляе сабой гук сярэдні паміж *i* і *y*, зычныя перад ім звычайна не змякчаюцца.

4. Звонкія зычныя *b, d, g, v, z, ž* на канцы слова не аглушаюцца. Пры іх зьбегу з глухімі *p, t, k, f, s, š* адбываецца частковая або поўная асыміляцыя прагрэсіўная або (часцей) рэгрэсіўная: *grobkajt* [gropkajt], *opbild* [obild].

5. Зычны *n* пасля *b* і *p* на канцы слова вымаўляецца як *m*: *šrajbn* [šrajbm], *харп* [харm].

6. Сананты *l, m, n, r* могуць быць складаўтваральнымі: *štetl, re-gn-dl, šraj-bm*.

7. Зычны *l* у ідышы цвёрды, але ў запазычаньнях можа захоўвацца этымалагічная мяккасьць, якая ў гэтым выданьні абазначаецца надрадкавым знакам — *ĺ*: *kuĺtur, fiĺm*. Змякчаецца *l* (а таксама *n*) і перад *j*, але ў трансьлітацыі гэта не пазначаецца: *šljax, ljuĺke, xvalje, Buńje, kuzńje, zejdenju*.

8. Зычныя *š, č, ž* вымаўляюцца цвёрда. Афрыкаты *dz* і *dž* вымаўляюцца як беларускія *дз* і *дж*.

9. Адмоўны займеньнік *kejn* у ненаціскай пазыцыі вымаўляецца як *kin, kən* або ў некаторых рэгіёнах *kun*.

10. Прыстаўка *ge-* у дзеяслоўных формах і вытворных ад іх назоўніках вымаўляецца як *gi-*: *gešribn* [gišribm], *gedaxt* [gidaxt], *geven* [given].

Асаблівасьці, уласьцівыя беларуска-літоўскаму дыялекту:

11. Прыслоўе *kojm* звычайна вымаўляецца як *kat*.

12. Памяншальны суфікс множнага ліку *-(e)lex* шмат дзе вымаўляецца як *-(a)lax*: *mejdelex* [mejdalax].

13. Асавовы займеньнік *im* звычайна вымаўляецца як *et*.

14. Зваротны займеньнік *zix* у ненаціскай пазыцыі вымаўляецца як *zah* або *zəx*. (Але ў націскай — напрыклад, з прыназоўнікам: *far zix*.)

Дыялектныя асаблівасці

Творы Кульбака часта выяўляюць асаблівасці яго роднага дыялекту — паўночнага або беларуска-літоўскага дыялекту сучаснага ідышу. Гэтыя асаблівасці прысутныя на розных узроўнях — у фанэтыцы, у граматыцы, у лексыцы. Дзея таго, што яны ўяўляюць сабой вельмі важную характарыстыку паэтычнай мовы Кульбака, у гэтым выданні яны па магчымасці захаваныя.

Галоўнае фанэтычнае адрозненне паўночнага дыялекту ад літаратурнага стандарту: *oj* на месцы сярэдневерхнямецкіх *ô*, *ou*, а таксама іўрыцкай агаласоўкі «холэм» (*o*) і *o* ў запазычаных з славянскіх моваў вымаўляецца як *ej*: *brojt* [brejt], *bojm* [bejm], *tojre* [tejre], *plojt* [plejt], *tojb* [tejb] (глухі). Пры гэтым *oj*, якое паходзіць з сярэдневерхнямецкіх *û*, *âw*, вымаўляецца як *oj*, з закрытым *o*, якое часам набліжаецца да *u*: *tojznt* [tojznt], *mojz* [mojz], *tojb* [tojb] (голуб).

Пра тое, што Кульбак пісаў свае вершы ў дыялектнай фанэтыцы, сведчаць шматлікія выпадкі, калі ён рыфмуе *oj* і *ej* (дзе *oj* належыць да тых словаў, у якіх яно дыялектна вымаўляецца як *ej*): «...klapt ix on in tojer / ...entfer ix: A gejer». Варта адзначыць, што такія рыфмы звычайныя і для іншых паэтаў, якія паходзяць зь Беларусі — напрыклад, Ізі Харыка, Зэліка Аксэльрода.

Аднак сустракаюцца ў Кульбака, хоць і радзей, выпадкі, дзе *oj*=*ej* рыфмуецца ня з *ej*, а з *oj*, г. зн. вымаўляецца паводле літаратурнай нормы, не дыялектна: «...far ot di tojbn / ...dix cu lojbn».

Вось жа, для таго, каб даць чытачу магчымасць выбару пры агучванні Кульбакавых вершаў — паводле літаратурнай нормы або ў аўтэнтычным дыялектным гучанні — было вырашана ў транслітарацыі ва ўсіх словах, дзе *oj* можа вымаўляцца дыялектна як *ej*, запісваць яго курсівам: *grojs*, *azoj*, *šojn*.

Яшчэ адна зьява, характэрная некалі для беларуска-літоўскага ідышу — г. зв. *sabesdiker losn* (насьмешлівы тэрмін, які высьмейвае гэтую зьяву: «сабасовая мова» замест стандартнага *šabesdiker lošn*, «шабасовая мова»), замена гукаў *š*, *č* на *s*, *c* і наадварот. Гэтая асаблівасьць у залежнасьці ад мясцовасьці выяўлялася па-рознаму, часам гукі ўзаемазамяняліся (напр. *rušis* замест *rusiš*), часам вымаўляліся аднолькава як нейкі сярэдні гук паміж *š* і *s*, *č* і *c*. *Sabesdiker losn* самімі носьбітамі ідышу ўспрымаўся як азнака прастамоўя, нізкага стылю, і з пашырэньнем адукацыі на пачатку XX стагодзьдзя імкліва зьнікаў.

У Кульбака некалькі разоў рыфмуюцца гукаспалучэньні *-šn*, *-št* і *-sn*, *-st*, што хутчэй за ўсё сьведчыць аб іх аднолькавым вымаўленьні. У гэтых выпадках у трансьлітарацыі *š* запісваецца курсівам: «...bagrist / ... ibergemišt».

Да асаблівасьцяў граматыкі ў тэкстах Кульбака перадушім належаць ваганьні ў граматычным родзе назоўнікаў. Гэта выклікана як адсутнасьцю ў паўночным дыялекце катэгорыі ніякага роду, так і адхіленьнямі ад літаратурнай нормы ў разьмеркаваньні назоўнікаў паміж мужчынскім і жаночым родам. Так у Кульбака можна сустрэць: *der šajn* і *di šajn*, *di blut* і *dos blut*. Дымінутывы на *-l* замест стандартнага ніякага роду часта прымаюць род назоўнікаў, ад якіх яны ўтвораны: *vintele* м. р. як *vint*. Зьлітны артыкль *afn* (спалучэньне прыназоўніка *af* з артыклем мужчынскага роду *dem*) часта ўжываецца з назоўнікамі жаночага роду: *afn gegnt*, *afn hant* (замест літаратурнага *af der gegnt*, *af der hant*).

Яшчэ адзін дыялектызм у Кульбака — ужываньне замест вінавальнага склону асабовых займеньнікаў *mix*, *dix*, *zi* агульна-ўскоснага склону: *mir*, *dir*, *ir*.

Часта, хоць і далёка не заўсёды, у пазьнейшых выданьнях дыялектныя граматычныя формы выпраўленыя паводле літаратурнай нормы. У гэтай кнізе ў асноўным тэксьце пераважна захоўваецца арыгінальная аўтарская граматыка, а нарматыўныя праўкі адзначаны ў камэнтарах.

Пераклад, прынцыпы

Пры перакладзе галоўная ўвага надавалася перадачы сэнсу, каб з максымальна магчымай дакладнасьцю расказаць беларускаму чытачу, *што* напісаў аўтар — пра тое, як ён гэта зрабіў, можа расказаць толькі тэкст арыгіналу. За адзінкавымі выключэньнямі тэксты перакладзеныя парадкова, аднак парадок словаў у межах радка можа адрозьнівацца ад арыгінальнага дзеля большай натуральнасьці ў мове перакладу.

Як ужо зазначалася, пераклад у гэтым выданьні не прэтэндуе на самастойную мастацкую вартасьць, аднак перакладчык імкнуўся да таго, каб тэкст перакладу гучаў так, як калі б ён быў напісаны мастацкай прозай.

Фрагмэнты твораў Кульбака, якія ў арыгінале напісаныя па-беларуску, у перакладзе пазначаныя курсівам.

Камэнтары

Пад тэкстамі перакладаў падаюцца камэнтары з тлумачэньнямі словаў і паняцьцяў, якія чытачу могуць быць незразумелыя. Гэта дазволіла ў саміх перакладах пакідаць арыгінальныя тэрміны часьцей, чым у «традыцыйных» перакладах, дзе тэкст стараюцца не перагружаць незнаёмымі рэаліямі, каб не ўскладняць чытаньне. Выпадкі, калі ў арыгінале сустракаюцца месцы, што не паддаюцца адэкватнаму перакладу — гульні словаў, алузіі, характэрныя толькі для ідышу, — таксама агаворваюцца ў камэнтарах.

Пад транслітараванымі тэкстамі даецца 1) бібліяграфічная інфармацыя зь пералікам усіх выяўленых выданьняў, у якіх публікаваўся канкрэтны твор, з пазначэньнем старонак; 2) тэксталягічныя камэнтары, у якіх падаюцца адрозныя ад асноўнага тэксту варыянты. Пры пошуку варыянтаў ня браліся пад увагу сыстэматычныя адрозьненні ў правапісе, дапушчаныя празь недагляд выдаўцоў выдавочныя памылкі друку і пропускі, а таксама разыходжаньні ў пунктуацыі.

Скароты

У бібліяграфічнай інфармацыі і тэксталягічных камэнта-
рах выкарыстаныя гэтакія скарочаныя пазначэнні выдань-
няў:

Š — Širim. Vilne, 1920

L — Lider. Berlin, 1922

NL — Naje lider. Varše, 1922

AV — Ale verk fun Mojše Kulbak. Band II. Vilne, 1929

LP — Lider un poemen. Minsk, 1929

DCH — Disner Čajld-Harold. Minsk, 1933

GL — Geklibene lider. Minsk, 1934

GV — Geklibene verk. New York, 1953

OŠ — Ojsgeklibene šriftn. Buenos Aires, 1976

GM — Gut iz der menč. Moskve, 1979

E — Ejbik. Minsk, 2016.

Падзякі

Укладальнік выказвае шчырую ўдзячнасць тым людзям, якія прычыніліся да гэтага выдання:

- *Раі Кульбак*, якая ўсё сваё жыццё аддавала пашану памяці свайго бацькі і збірала ўсю магчымую інфармацыю пра яго жыццё і творчасць — яна дала галоўны імпульс гэтаму выданню і вызначыла яго структуру;

- *Віталю Зайку*, старому сябру, які дапамагаў здабыць недаступныя мне матэрыялы і тэксты;

- *Валерыю Дымшыцу*, які — ужо ня першы раз — дапамог пры падрыхтоўцы камэнтараў;

- *Аляксандры Палян, Міхаілу Круцікаву, Генадзю Эстрайху*, якія з гатовасцю дзяліліся каштоўнымі парадамі і кансультацыямі;

- *Шаулю Рэзьніку*, які дапамог знайсці для выдання найпрыгажэйшыя шрыфты;

- *Ірыне Заборавай*, якая ласкава дазволіла выкарыстаць у афармленьні кнігі карціну Барыса Заборава;

- *Алесю Астравуху*, без чыйго слоўніка гэтае выданне было б немагчымым;

- *Ейнэсну Фэлэндлэру*, які дапамагаў разбірацца ў тонкасцях беларуска-літоўскага дыялекту;

- *Асі Фруман*, рэдактарцы, паэтцы і перакладчыцы, зь якой мы пражылі разам падарожжа ў паэтычны сьвет Кульбака;

- *Довіду Кацу*, старому знаёмаму, які ведае пра краіну Райсн і яе мову больш, чым хто іншы на сьвеце;

- *Весьне Вашко*, дарагой і каханай жонцы і кіраўніцы выдавецтва, якая ўсе гэтыя гады была побач і дапамагала ў працы над гэтай кнігай ад яе зачацьця да зьяўленьня ў сьвет.

Сяргей Шупа

**KOVNE
MINSK
VILNE
1915–1920**

**КОЎНА
МЕНСК
ВІЛЬНЯ
1915–1920**

***

Gán stóv. Švil štúf-hacéjl.
Át, aní, udmí haléjl.

Késef-xáj bejn álej póz.
Át, aní, uthójr horóz...

Jód xaréjdo, mabat kejev,
át, aní, unhí haléjv.

Sáhar núge, mílas dójm.
Át, aní, unšíkas-xójm.

***

Асеньні сад. Сьцежка ў ценю.
Ты, я і цішыня ночы

Жывое срэбра сярод залатых лістоў.
Ты, я і чыстасьць таемства...

Трапяткая рука, балючы позірк,
ты, я і лямант сэрца.

Смутны месяц, слова маўчы.
Ты, я і гарачы пацалунак.

***

Daj! Ejxóvej el hakéjlim
šókto bėjri...
Kešóyx hoérev étejn jod
beléjv mezójri.

Gálej mcúlo! — šxójr gabéjxem
rád al zhóvi.
Xórpi mámtin bėjn hašlógim...
Lát — levóvi!

Lú evósejr éjr lalájlo,
máaváji
rvás-hanéšef ejšt bejn clólim
úxvor dáji.

Kóvu núraj bcéjl haxúršojš
béjd haplógim...
Xórpi mámtin bxérdas-šájiš
bėjn hašlógim.

***

Досыць! Стаюся,
змоўк мой калодзеж...
Калі сьціхне вечар, працягну руку
да сэрца болю майго.

Хвалі бяздонья! — чэрнь вашых грабянёў
апусьцілася на маё золата.
Мая зіма чакае між сьнягоў...
Не сьпяшай — маё сэрца!

Калі б я чуйны аддаў ночы
маю жарсыць,
спатолены баляваньнем, піў бы між ценяў —
і ўжо мне даволі.

Згасла мая маладосьць у ценю гаёў
у смуге патокаў...
Мая зіма чакае ў мармуровым страху
паміж сьнягоў.

***

Baflúlis léjl ejt áto ójli,
vesúgo núgo, ráko édnas-kónof tíšmojr sípi...
Lájlo.
Xéreš, xéreš éjcej es meójni
ólit jod bejóđ,
umíšnej dmómo ídojm:
aleláj li!
Dímo záko nícneco bivrák-cniúso.
Ax bin lájlo
xórdo venidlóxo...
Bámistórim pírperó bidmí jegójno néfeš támo,
rétet xáj avóro vatisjátej...m...

Óxi, óxi, léjl nedúdim!
Txéltxo cák li, rvěj nišmósi, uvhemjósxo ron-nexóim...
Dmómo tmíro, sójbi dálsej lájlo —
véel šfúnej šxójr hathójmojs ší jegójni,
jgójn hanéfeš hóajéjfo...
bégajgújej-rséjs axáke lox...
voéjvéx.
Béxi ójlol rax al kéver ímoj...
uvhónejc xámo, šúlej šmej merxákim jexevóru,
gál ziv vxésef jáx vejíz bđimdúmej šáxar...
Aní — aríri,
ulvódod éjlejx im jegójni,
vajsáne xéreš kéjv levóvi vídmi hálej
bixéjv hoójlom...

Публікация: **Di goldene kejt** (Tel Aviv). 1957. №27. Z. 201.

***

У прыцемках ночы я стаўлю цяпер мой шацёр,
і скрушная, мяккая, пяшчотнакрылая туга вартуе мой
парог...

Ноч.

Ціха-ціха я выйду з свайго жытла,
схаваю руку ў руцэ,
і паглыбіцца маё маўчаньне:
о, гора мне!
Празрыста-ясная сьляза бліснула ўпотай.
Але за ноч
спалохалася і памутнела...
Таёмна затрапятала ў глыбіні свайго смутку нявінная
душа,
жывое трымценьне праняло, і яна асірацела...

Брат мой, дух бяссоннай ночы!
Пралі мне сваю сінь, наталі маю душу, у гомане сваім
заплач журбою...

Скрытная цішыня, расчыні дзьверы ночы —
і ў таемствы чорных бяздоньяў аднясі мой смутак,
смутак стамлёнай душы...
З трапяткой тужлівасьцю буду чакаць цябе...
і плакаць
плачам кволага дзіцяці на магіле маткі...
І на ўсходзе сонца, далёкія ўскрайкі неба
прасьвятлеюць,
хваля звязанья і срэбра ўдарыць і акропіць прыцемкі
золку...

Я — адзінокі,
і самотна пайду з сваім смуткам,
і выкажу ціха боль сэрца майго ў глыбіні ночы
з болям сусвету...

***

Vinter. Zilber. Šnej un txejles.
Berg fun marmor ojsgešnitn.
Himlen: bloe špric-tapetn.
X'bin in feld arojsgeritn...

Plact der ajz un kriet far gvure.
Sosnes krexcn temp un štumen.
Vajt un brejt a vajser midber.
S'vart majn libste ix zol kumen.

Frost un kelt un flam inmitn.
Finklen, špricn šnej un štern.
Šarf di šverdn šlajft der vinter.
Zol dos kind majn trot nit hern?

Lixtlex ajz farhengt dem veldl.
Kust mit kust in frost baflitert.
Šajnt der šlitveg štajf un blicik.
Nejn... Zi vart, zi vart un citert...

Blanke štumkajt. Bloer šimer.
Trit fun velf in vajtkajt firn.
Vajs un fest un šarf un hefker.
Libste, efn dajne tirn!

Публікация: Di goldene kejt (Tel Aviv). 1957. №27. Z. 191.

***

Зіма. Срэбра. Сьнег і блакіт¹.
Горы, выразаныя з мармуру.
Нябёсы: шпалеры, аблітыя сінню.
Я выехаў на кані ў поле...

Трашчыць лёд і скрыгоча ад моцы.
Сосны стогнуць глуха і змаўкаюць.
Удалячынь і ўшыркі белая пустыня.
Чакае каханая, калі я прыйду.

Мароз і холад і полымя ўнутры.
Іскрацца і зіхацяць сьнег і зоркі.
Востра точыць мячы зіма.
Няўжо ж дзіця крокаў маіх не пачуе?

Лясок завешаны сьвечкамі лёду.
Куст пры кусьце у марозных бліскаўках.
Зьзяе санны шлях пругкі й зіхоткі.
Не... Яна чакае, чакае і дрыжыць...

Бліскачая немасьць. Сіняе зьзяньне.
Крокі ваўчыныя вядуць у далеч.
Бела і моцна, востра, нястрымна.
Каханая, адчыняй дзьверы!

---

¹ *Блакіт* — у арыгінале тут ужытае слова *txejles*, якое азначае ня толькі блакітны колер, але і фарбу, якая мае традыцыйныя асацыяцыі: у гэты колер фарбавалі адну зь нітак у цыцэс — кутасіках на кожным рагу талеса і арбаканфэса, юдэйскага рытуальнага ўбраньня, а таксама адзеньне першасьвятара ў часы Храму. У Торы ёсьць заповедзь уплятаць у цыцэс блакітную нітку, гэты ўрывац рэлігійныя яўрэі чытаюць тройчы на дзень падчас малітвы «Шма, Ісроэл».

***

A sažlke geven iz dox ba undz in gortn,
nit emes, tajere?
Bam breg bin ix mit dir in groz gezesn dortn,
azoj, majn tajere!

A švan in sažlke iz štil un šlank gešvumen,
nit emes, tajere?
geetemt hot af undz a duft fun hej un blumen,
azoj, majn tajere!

Men hot gezogt: in gortn iz a sod farborgn,
nit emes, tajere?
Er vintlt citerdik in rozlexn frimorgn,
azoj, majn tajere!

Er ruft in gold'nem grunt fun sažlke, baginen,
nit emes, tajere?
Nor kejner, kejner ken un vet im nit gefinen,
azoj, majn tajere!

Der švan hot im amol fartog fartrojt undz bejdn,
nit emes, tajere?
Un tomid harcik flegt zajn exo cu undz rejdn,
azoj, majn tajere!

***

Была ж у нас сажалка ў садзе,
праўда, дарагая?
Ля берага мы з табой там сядзелі ў траве,
так, дарагая!

У сажалцы ціха і зграбна плаваў лебедзь,
праўда, дарагая?
Веяла на нас водарам сена і кветак,
так, дарагая!

Казалі: у садзе схаваная таямніца,
праўда, дарагая?
Яна ветрыць дрыготка ў ружаватым раньні,
так, дарагая!

Яна гукае раніцай на залатым дне сажалкі,
праўда, дарагая?
Толькі ніхто ня можа, ня зможа яе знайсці,
так, дарагая!

Лебедзь аднойчы на золку даверыў яе нам абаім,
праўда, дарагая?
І яе рэха заўсёды сардэчна з намі гаварыла,
так, дарагая!

***

Libinke, carte un ejdele,
zuxt un gefint aza mejdele!

Groe, cešrokene fejgelex
zajnen der libinkes ejgelex.

Falt ajx, ir xvaljelex klejninke,
falt vi di hor fun majn šejninke!

Lomir zix špiln in knipelex,
kušn zix hejs in di lipelex.

Lomir zix špiln in berelex,
lomir farhuljen di jerelex.

Libinke, carte un ejdele,
zuxt un gefint aza mejdele.

Flit ajx, ir vintelelex kilinke,
flit ajx, un grist zi, di štilinke!

Zogt ir: s'iz bang mir alejn, alejn.
Zogt ir: der vejz iz dox cajtik šojn.

Zibn mol merer vos mir'n farzejt
kum, lomir šnajdn dem cajtikon brojt.

Kovne

Публикация: **Di goldene kejt** (Tel Aviv). 1957. №27. Z. 193.

***

Любая, пшчотная, шляхетная,
пашукайце і знайдзіце такую дзяўчыну!

Шэрыя, спалоханыя птушачкі
маёй любенькай вочачкі.

Спадайце, маленькія хвалечкі,
як валасы маёй гожанькай!

Давай гуляцца ў вузельчыкі,
цалавацца гарача ў вусенкі.

Давай гуляцца ў мядзьебедзікаў,
давай прагультайваць гадочкі.

Любая, пшчотная, шляхетная,
пашукайце і знайдзіце такую дзяўчыну!

Ляціце, сьвежыя ветрыкі,
ляціце, вітайце яе, ціхенькую!

Скажыце ёй: прыкра мне быць аднаму.
Скажыце: пшаніца ж ужо сасьпела.

Усямёра болей, чым мы засявалі —
прыходзь, будзем жаць сьпелы хлеб.

Коўна

***

1

Majn švester, es klejdt dir dajn trojer!..
Ix vejs nit vi ruft men dem umet, vos vejť fun dajn matovn
ponim.
Ix vejs nit, majn elnte švester.
In feldzike bregn havegn zix pexike xvaljes,
un šver ligt di naxť af di xvaljes...
Cešpoltn vert pluclung der opgrunt,
un s'vajť zix a štume levaje...
Majn švester, ver iz es geštorbn? — —
Dos muz zajn dajn šreklexster korbn —
vibald s'hot dajn ojg es farhaltn un tif inem haren
bagrobn...

2

Du bist mir di šverste avejđe, vos ix hob in lebn farlorn.
Vos blajbt mir nox icter, majn švester? — —
Ix bin vi der fremder misbojđed, vos grobť ajn dem kop in
di knoxike štejner fun klojster,
un s'citert zajn harc ba di vejnde teneť fun organ...
Un treft im ver, — švajť er.
Un fregť im ver: fremder, vos vilstu?
Farbajst er di lipn fun vejťik un vert in di felder faršvundn.
Ix bin dir — der fremder misbojđed, majn švester! — —

Kovne

Публикацыі: **Di goldene kejť** (Tel Aviv). 1957. №27. Z. 194; **Op-
klajb** (Nju-Jork). 1958. №4. Z. 181-182.

***

1

Сястра мая, табе пасуе твая жалоба!..
Ня ведаю, як завецца той смутак, якім вее ад твайго
цмянага твару.
Ня ведаю, мая самотная сястра.
Ля скалістых берагоў варушацца смольныя хвалі,
і цяжка ноч ляжыць на хвалях...
І раптам расколваецца бездань,
паказваецца няное жалобнае шэсьце...
Сястра мая, хто ж гэта памёр? — —
Мусіць, гэта твая настрашнейшая ахвяра —
калі тваё вока згледзела гэта і пахавала глыбока ў
сэрцы...

2

Ты мая найцяжэйшая страта, якую зазнаў я ў жыцці.
Што мне цяпер застаецца, сястра? — —
Я — як незнаёмы пустэльнік, які галаву зарывае
у кашчавым каменні касцёла,
і дрыжыць яго сэрца пры жаласных тонах аргана...
І як хто яго сустракае — маўчыць ён.
І як хто пытаецца: чаго ты хочаш, чужынец?
Ён закусвае вусны ад болю і зьнікае ў палях.
Я для цябе — незнаёмы пустэльнік, сястра! — —

Коўна

Hordes

1

S'šrajt in *rojtn* rojm a gejer: trojer, trog mix, trog!
In di seder cvišn šotns ictēr štarbt der tog.
Švim, o naxt, in rozn aver, švenk di berg arum,
cind far mir di bloe štern, šprejt zix ojs un štum.
Hilxik zajnen ict di zaln, kejner kumt nit mer.
In di berg un in di seder štarbt dox ictēr ver...
Af majn štul in tunklen palac trojer ix alejn...
Šver iz mir, ax, ict der šverd, un šver di gold'ne krojn...

2

Rajxster emes iz dem ligns šarfste vajte fajl.
Diner! Klejdt zix on in purpur, štelt zix fest in caji.
Šmirt di hek un cindt di faklen, kumt — nor nit in šlaxt,
lomir gejn di junge Mirjem zuxn in der naxt.
Nejn, ax nejn... O, lozt mix, diner, zajn ix zol alejn!

3

Kejner kumt nit, kejner gejt nit, hilxik iz in zal,
Durxn forhang af majn pancer falt levone-štral.
Hiter, štiler!.. Ša... Men efnt ergecvu a tir,
Mirjem, carte, štolce Mirjem, zec zix lebn mir...
X'hob in sod dir minč gerejxert, — efšer bistu dort?..
S'vejt fun naxt dajn junger trojer, — bist gekumen fort.
X'hob mit gorfinklen bazect dajn trogbet un dajn krojn,
Mirjem, Mirjem, in majn palac loz mix nit alejn!
Durx di berg farnem majn štime in di švere next:
Hordes iz far zej a kenig, nor far dir a knext.

Ірад¹

1

Крычыць у чырвонай прасторы² вандроўнік: нясі мяне, смутак, нясі!

У садах між ценяў цяпер памірае дзень.

Плыві, о ноч, у ружовым паветры, апалашчы горы, запалі для мяне сінія зоркі, распастрыся і змоўкні.

Гулка цяпер у залях, ніхто больш не прыходзіць.

У гарах і ў садах хтосьці цяпер памірае...

На пасадзе ў змрочным палацы смуткую я самотны...

Цяжкі цяпер мне мой меч і цяжкая залатая карона...

2

Найбагацейшая праўда — найвастрэйшая далёкая страла хлусьні.

Слугі! Апаніцеся ў пурпур, станьце цьвёрда ў шыхт.

Змажце сякеры і запаліце паходні, выходзьце — але не на бой,

хадземце шукаць маладую Мір'ям уначы.

Не, ах не... О, слугі, пакіньце мяне, я мушу быць сам!

3

Ніхто не прыходзіць і не адыходзіць, гулка ў залі, праз завесу на мой панцыр падае месячнае сьвятло.

Варта, цішэй!.. Ша... Недзе адчыняюць дзьверы,

Мір'ям, пшчотная, гордая Мір'ям, сядзь каля мяне...

Я ў садзе табе ўскурыў мяту, — можа, ты там?..

Ад ночы вее тваім маладым смуткам, — ты ўсё ж прыйшла.

Я карбункуламі аздобіў твой паланкін і карону,

Мір'ям, Мір'ям, не пакідай мяне аднаго ў палацы!

Праз горы пачуй мой голас у цяжкіх начах:

Ірад для іх — кароль, а для цябе — раб .

¹ *Ірад* — Ірад І, цар Юдэі (40–4 да н. э.).

² У арыгінале слова *rojt* (прастора) можа чытацца і як *Rojm* — Рым.

Di cešterung fun Bovl

Orex hašulxn, cofe hacofes oxl šote, kumu hasorem mišxu mogn —
Ješaje, 21

Tišn gegrejte cum molcajt.

Finklen in meš žirandoln

bašvenkte durx zilberne flamen.

Blanken di tištexer vajs, vi di felder in ajz-kaltn cofn,

un špricn mit šnejiker šimer...

Gibojrim gepreste in pancers fun blicikn, mextikn kuper;

in špiglende ringen un helmen —

štejen gelent on di šverdn un vartn:

Belšacer der kenig darf kumen — — —

A šturem hot pluclung di tir ufgeefnt...

In elntn citer gešalt hot der horn fun vexter...

Dos *ojg* fun di kriger mit blut iz farlofn,

un fest hot di hant cunem šverd zix *gecojgn*:

Ver zajnen di bogdim?! —

Der eltster un mextikster riter antblojzt hot zajn šverd

un mit kraft inem zal ojsgešrien:

Di knext zoln rajtvegn španen!

Gever zoln grejtn di diner un šmirn mit *bojml* di pancers!

A fajnt iz af Bovl gekumen!

In elntn citer gešalt hot der horn fun vexter — — —

Gejogt hobn heldn in vildn galop cu dem *tojer*.

A vintl geknejčt hot dem Pras un gevigt di gelokte činarn,

fun vajt in di berg hot an opklang fun rojšike trit zix getrogn.

Публікацыя: **Di goldene kejt** (Tel Aviv). 1957. №27. Z. 197-198.

Разбурэньне Бабілёну

Рыхтуюць стол, расьсыціваюць абрусы, — ядуць, п'юць.

Уставайце, князі, мажце шчыты. *Ісая, 21:5*

Сталы накрытыя для бяседы.

Жырандолі ў мосенжы жоўтым іскрацца,

апалошчаныя срэбным полымем.

Блішчаць абрусы белыя, як палі на халодна-лядовай
поўначы

і пырскаюць сьнежным мігценьнем...

Героі сыціснутыя панцырамі з бліскачай магутнай медзі;

у зіхоткіх кальчугах і шаломах —

стаяць, на мячы абапёршыся, і чакаюць:

Павінен прыйсьці цар Балтазар¹ — — —

Раптам бура расчыніла дзьверы...

У самотным спалоху пратрубіў рог вартавога...

Вока вояў налілося крывёю

і звыкла рука пацягнулася да мяча:

Хто яны, тыя здраднікі?! —

Старэйшы, магутнейшы рыцар свой меч агаліў

і зычна крыкнуў у залю:

Хай рабы запрагуць калясьніцы!

Хай зброю рыхтуюць слугі і алеем змазваюць панцыры!

На Бабілён ідзе вораг!

У самотным спалоху пратрубіў рог вартавога — — —

Героі панесліся дзіка наўскач да брамы.

Ветрык укрыў Эўфрат рабізнай і разгайдаў курчавыя
чынары,

здалёк, ад гор данеслася водгульле гучных крокаў.

¹ *Балтазар* — Бэлышацар, бабілёнскі царэвіч, у Кнізе прарока Данііла названы апошнім царом Бабілёну. Ён быў забіты ў ноч, калі персы захапілі Бабілён у 539 г. да н. э.

Di vant iz gevezn balagert fun rajter, un švarc inem
naxtikn txejles,
geštojnt hobn štajf af ir dek silueta fun flinke filkreftike
ferd un bapancerte ajzerne riter.
Der fajnt iz af Bovl gekumen!

— Šojmer, vos zestu fun turem? —

«Oj vej cu di *ojgn* vos zeen: a lejv brext di ceder in Šiner,
un tret di friš-cajtike trojbn.

Dem Pras hot bagosn a purpur. Oj vej cu di *ojgn* vos zeen —
mir duxt s'iz di blut fun di bavlim.

Ix ze vi es tretn di maxnes, un fest iz der trot fun di persn...

Ix ze vi di rajtvegn jogn, vi s'blicn di hek ba di kriger.

Un ejzlen gepakte mit špizn, un knext mit gešlejfte bagnetr.

Ix ze karavanen fun kemlen,

mit kejtn mit švere gelodn — —

Oj vej cu di *ojgn* vos zeen!»

Di šlaxt hot geflakert...

In brojzikn šturem gemiš hot zix opgrunt, un naxt, un milxome.

Faršvundn der xilek fun frajnt un fun sonim;

es heršt nor der šverd

un der sotn.

In vildn triumf galopirn un štrajtn di ajzn-bavofnte heldn.

Es krexcet di blutike maxne un bejgt zix in švere konvulsjes.

In zajt blajbt cuvajlms a giber, bald grojzam farxapt im der
šturem.

A hak varft zix pluclung adurx, un zi trift mit der blut fun
harugim. —

— S'iz beser der tojt far dem bavler, di kejtn iz nox enger fun
kejver.

— Forojs, ir bavliim, mir muzn dem sojne cetret.

— Fun midber farcit zix a volkn un šrekt mitn paxet fun
xurbn.

Мур аблеглі коньнікі, і намерсе, чорныя ў
начной сіні,
нязводна ўзіраліся ўдалеч постаці спрытных шматсільных
коней і рыцараў у жалезных панцырах.
Вораг ідзе на Бабілён!

— Ахоўнік, што бачыш ты зь вежы? —
«О, гора вачам, што бачаць: леў разьбівае кедры ў Сэнаары¹,
і дратуе ледзь дасьпелы вінаград.
Эўфрат заліўся пурпурам. О, гора вачам, што бачаць —
здаецца мне, гэта кроў бабілёнцаў.
Я бачу, як крочаць палкі, цьвёрды ў пэрсаў крок...
Я бачу, як лятуць калясьніцы, як блішчаць сякеры ў вояў.
І аслоў, абвешаных дзідамі, і рабоў з наточанымі штыхамі.
Я бачу караваны вярблюдаў,
нагружаных цяжкімі ланцугамі — — —
О, гора вачам, што бачаць!»

І запалала бітва...
У кіпучай буры зьмяшаліся бездань, і ноч, і вайна.
Зьнікла розьніца між ворагамі і сябрамі;
пануе толькі меч
і сатана.
У дзікім трыюмфе нясуцца наўскач і змагаюцца
жалезам узброеныя героі.
Стогне крывавае воінства і згінаецца ў цяжкіх канвульсіях.
Часам застанецца ўбаку нейкі асілак, і зноў яго люта
падхопіць бура.
Раптам праляціць сякера, сыцякае яна крывёю забітых. —
— Лепей для бабілёнца сьмерць, ланцуг цісьне горш за
магілу.
— Наперад, эй, бабілёнцы, мы мусім растаптаць ворага.
— З пустыні цягнецца воблака і страшыць жахам
разгрому.

¹ Сэнаар — Шынар, мясцовасьць у Мэсапатаміі. У некаторых кнігах
Бібліі назва ўжываецца як сынонім Бабілёніі.

— Di lecte bapancerte kreftn zej zoln dem fajnt
unterbrexn!!!

Nor s'gist zix di blut fun di bavler...

Es faln, es faln di kriger... — —

Der tog hot zix špeter bavizn, un xorev ligt Bovl cešmetert,
farblutikt der marmor fun templ, af štiker cebroxn der Baal.
Belšacer getojt durx farreter. Di duftike liljes fun mizrex,
di texter fun Bovl gešendet. Vu zajnen di heldiše riter?
Di brojne farbrente gezixter? Vu zajnen di certlexe frojen,
vos blicn mit flam un mit blumen?
Gefaln iz Bovl, gefaln...

— Апошнія закутыя ў панцыры сілы мусяць ворага
падламаць!!!

Але ліецца кроў бабілёнцаў...

Падаюць, падаюць воі... —

Дзень надышоў пазьней, ляжыць Бабілён зруйнаваны
дашчэнту,
скрываўлены мармур Храма, на кавалкі разьбіты Баал.
Здрайцамі забіты Балтазар. Духмяныя лілеі Ўсходу,
бабілёнскія дачкі згвалтаваныя. А дзе гераічныя рыцары?
Смутлыя апаленыя твары? Дзе жанчыны пяшчотныя,
што зьяяюць полымем і кветкамі?
Паў, Бабілён, паў...

Štarb!..

Faršpetikt! Es ranglt zix Got mitn tajvl...

In grojl-švern opgrunt cebrexn zix knoxn fun tojte.
Cešojberte xmares, vi šreklexe grives, faršparn
di tojbe cešterung...

Fun mextikn harc, a duner cešmetert di ejbike feldzn...
Un tif fun der erd rajst zix durx, vi a šarf-blanker xalef,
di ejmedik-bitere klole:

Štarb!

Faršpetikt! Es ranglt zix Got mitn tajvl...

Alc ejns ver s'vet brengen nicoxn!

Brex uf nor di brust funem sojne,

un vajz mir:

es caplt a blutndik harc af dajn meser?..

Farbejg ix di kni farn tojtn un zog im mit harcikn glojbn:

Štarb!

Pluclung cefaln di marmorne zajln...

Af goldene clomim

farklajbn zix gličike šlangen...

In helfantbejn-betlex — xa-xa — šlofn bloe, gešvolene
zejdim,

un švarce, fartriknte fliglen

cešpaltn, vi blicn,

di groe cešojberte xmare.

Xa-xa-xa-xa —

s'iz der tajvl gekumen!..

Памры!..

Запозна! Бог дужаецца з д'яблам...

У жахліва-цяжкім прадоньні разломваюцца
косыці мёртвых.

Ускудлачаныя хмары, як страшныя грывы, крыюць
глухое зьнішчэньне...

З магутнага сэрца, гром зьнішчае вечныя скалы...

І глыбока зь зямлі прарываецца, нібы востра-бліскучы
рэзьнікаў нож,
жудасна-горкі праклён:

Памры!

Запозна! Бог дужаецца з д'яблам...

Усё адно, хто зь іх пераможа!

Ты толькі прабі варожыя грудзі,
і пакажы мне:

ці трапеча крывавае сэрца на тваім нажы?..

Укленчу я перад мёртвым і скажу яму са шчыраю
верай:

Памры!

Раптам распадаюцца мармуровыя слупы...

На залатыя крыжы

забіраюцца сьлізкія зьмеі...

У ложках з слановай косыці — ха-ха — сьпяць сінія
ўспухлыя ліхадзеі,

і чорныя засохлыя крылы

распорваюць, як маланкі,

шэрую ўскудлачаную хмару.

Ха-ха-ха-ха —

вось і прыйшоў д'ябал!..

Šterndl

Šterndl, šterndl,
blojer štafetele...
^aVer^a mir a šliexl,
fal in majn štetele.

Zen vest a gesele,
noxdem a gribele,
dortn ^bgefint^b zix majn
xoreve štibeles.

Elnt, alejn ba ^cder
fincterer^c šajbele,
zict dort fartrojert
un dajget majn vajbele.

Trejst ir, du šterndl,
lajxt ir in štub arajn.
Zog ir: der Ejberšter
vet zix meraxem zajn.

Freg, vos maxt Jankele,
Lejce un Rivele.
Zog zej: ix ^dvejn
un ix kuš^d zejzer brivele...

^eBet *ojx*^e, az Jankelen
zol men nit žaleven,
gebn in zejder —
genug im cu baleven!

Публікацыі: **Literariše heft.** Vilne, 1916. Z. 29-30; **OŠ** 29-30; **E** 8
Варыянты: ^a **OŠ**, **E**: zaj ^b **E**: bafint ^c **OŠ**: dem finctern ^d **E**: lejen un kuš
^e **OŠ**, **E**: Zog zej

Зорачка

Зорачка, зорачка,
сіняя вястуньнейка...
Стань мне пасланцом,
упадзі ў маім мястэчку.

Ты ўбачыш вулачку,
за ёй канаўку,
там стаіць мая
кволая хатачка.

Самотна, адна
пры цьмяным акенцы,
сядзіць там маркотна
і сумуе мая жоначка.

Суцеш яе, зорачка,
расьсьвяці ёй у хатцы.
Скажы ёй:
Усявышні зьлітуецца.

Спытайся, што робіць Янкеле,
Лэечка, Рывачка?
Скажы ім: я плачу
і цалую іх пісемка...

А яшчэ папрасі, каб Янкеля
не шкадавалі,
аддаць яго ў хедар,
до ўжо расьпешчваць!

Zol er zix ojslernen
^akadiš^a vi s'darf cu zajn.
Efšer... men vejs nit...
Nor Got vet meraxem zajn...

^bŠterndl, šterndl,
ver mir a šliexl,
fal in majn štelete,
blojer štafetele.^b

1916

Варыянты: ^a Literariše heft: davnen ^b OŠ, Е няма

Каб вивучыў
кадыш як належыць.
Можа... хто ведае...
Але Бог зьлітуецца...

Зорачка, зорачка,
стань мне пасланцом,
упадзі ў маім мястэчку,
сіняя вясуньнейка.

1916

Kriger! Dajn šverer farbrexn zol voglen
fun dojres cu dojres...
Es zoln di drotn in vajtste medines dajn xarpe
cetogn,
di šifn, vos blondžen in jam, zoln štum far der velt
zix baklogn.
Kriger! Dajn šverer farbrexn zol voglen
fun dojres cu dojres...

A riz a farblutikter trogt undz ^bacund^b zajne
gilderne luxes!..
Ejn-ejncike Rusland, du lixtike vig far bafrajung,
zol faln af groje ruinen dajn štralnde zun
fun banajung!
A riz a farblutikter trogt undz ^bacund^b zajne
gilderne luxes!..

Vos štojnén di grojzame štet azoj špet in der fincter?..
 Di štume bavorer fun Got fun dem najem,
 vos štumen?
 Zol placn der ajzerner thom un
 a bitere klole zol brumen!
 Vos štojnén di grojzame štet azoj špet in der fincter?..

Kovne

Публикацыі: *Kultur un bildung* (Moskve). №8, sept. 1918. Z. 13; *Dos fraje vort* (Minsk). №5, 3 januar 1919. Z. 12; **Š** 64; **AV** 205; **LP** 8; **GL** 39; **GM** 83.

Варыянты: ^a **LP, GM:** Cum Brisker šolem ^b **LP, GL, GM:** acind

***

Ваяка! Тваё цяжкое злачынства¹ хай бадзяецца
з роду ў род...

Хай драты разнясуць тваю ганьбу ў
найдалейшыя краіны,
караблі, што блукаюць у моры, хай нема
пажаляцца сьвету.

Ваяка! Тваё цяжкое злачынства хай бадзяецца
з роду ў род...

Скрываўлены волат нясе нам цяпер свае
залатыя скрыжалі!..

Адна-адзінюткая Расея, ты сьветлая калыска
вызвалення
хай упадзе на шэрыя руіны тваё прамяністае
сонца абнаўленьня!

Скрываўлены волат нясе нам цяпер свае
залатыя скрыжалі!..

Што ўзіраюцца лютыя гарады так позна ў змрок?..

Нямыя абаронцы новага Бога,
што яны маўчаць?

Хай выбухне жалезная бездань
і зараве горкае пракляцце!

Што ўзіраюцца лютыя гарады так позна ў змрок?..

Коўна

---

¹ Верш з нагоды заключэньня Берасьцейскай мірнай дамовы 3 сакавіка 1918 году. У савецкіх выданьнях мае назву «На берасьцейскі мір».

In fabrik

Vi es nemt af tog nor blasn,
brojzn finctere gezangen,
fet-bapexte leder-pasn
jogn zix, vi švarce šlangen...
Un s'cezingen zix mašinen
štark un trojerik cuzamen;
špricn fajerdike binen
in gešrej fun arc un flamen...

Reder... reder... rojx un funken...
Un in xojšexniš fartrunken,
hercer vern mid farlošn...
Hamers brumen... S'glien glider,
vi fun brondze ojsgegosn...
Tif gebojgene bam fajer,
opgexalešt, mid un mider,
knetn zej ^adem hejsn^a ajzn,
un der flam trejst lib un tajer:
s'muz di zun, di zun zix vajzn!

Vilne
[1917]

Публікації: Tog (Vilne). 1919. №53. Z. 3; Š 61; AV 209; LP 11; GL 40; GM 86.

Варыянты: ^a Š, AV, LP, GL, GM : dos hejse

На фабрыцы

Як толькі бярэцца на бледны дзень —
бурляць змрочныя сьпевы,
тлуста прасмоленыя скураныя рамяні
імчацца, як чорныя зьмеі...
І расьпяваюцца машыны
разам моцна і тужліва;
пырскаюць агністыя пчолы
у крыку руды і полымя...

Колы... колы... дым і іскры...
І патанулыя ў цемры,
стомлена згасаюць сэрцы...
Молаты равуць... Палаюць целы,
нібы вылітыя з бронзы...
Нізка схіліўшыся пры агні,
здранцьвелыя, змораныя,
месяць яны гарачае жалеза,
а полымя сучае любя і лагодна:
мусіць, мусіць паказацца сонца!

Вільня

Kultur

Mix hobn elektriše zunen bagosn mit gli-vajse štraln,
x'farnem, vi es *sojden* zix ^a*drotn*^a af tojznter hilxike majln,
s'redt ^b*fincter*^b a land cu a land,
ba ^c*grozame*^c vilde vokzaln —
axsanjes fun felker, vos trogn zix ergec un ajln zix, ajln...

Ix ze zej, di finctere xajes — di lokomotivn — gešpant,
es štraln landšaftn in goldene, šnej-rejne, grine gemeln,
in ajzerne rejfn — mit relsn faršmidt,
un s'cien zix cugn af zej durx di berg un di štume tuneln —
baveglexe kinder fun barg-minim, arc un granit...

Durx gele midborjes, durx kubiše štet, durx ^d*di*^d lender
un lender,
es šlepn zix brojgeze banen,
ceviklen zix caplende bender
fun mizrex cu majrev, fun dorem cu cofn,
un šlingen ajn meridianen —
di menčise šluxim cum sod fun di sofn...

Hej! S'lajxtn mir zunen durx prizmes fun šarfe kristoln,
x'bin der menč. X'bin der ^e*kinig*^e fun lender, fun štet un fun
finf okeanen,
ix bin dos metalene lid, vos es zingen di banen
banaxt cvišn velder un toln...

[1917]

Публикация: **Tog** (Vilne). 1920. №50(244). Z. 2; **Di naje velt** (Nju-Jork). 1920. №37(300). Z. 14; **Š** 62-63; **AV** 206; **LP** 12; **GL** 41-42; **OŠ** 91-92; **GM** 84-85; **E** 76.

Варьянты: ^a **AV**, **OŠ**, **GM**, **E**: dortn ^b **GM**, **E**: mextik ^c **GL**, **GM**, **E**: *няма* ^d **LP**, **GL**, **GM**, **E**: *няма* ^e **Tog**, **GL**, **GM**, **E**: kenig

Культура

Мяне электрычныя сонцы залілі распалена-белымі
промнямі,
я чую, як дзеляцца тайнай драты на тысячах гулкіх міляў,
гаворыць змрочна краіна з краінай,
на шалёных дзікіх вакзалах —
корчмы народаў, што некуды цягнуцца і сьпяшаюць,
сьпяшаюць...

Я бачу іх, запрэжаных цёмных зьвяроў — лякаматывы,
мігцяць краявіды ў залатых, сьнежна-чыстых, зялёных
малюнках,
у жалезных абручах — закаваныя рэйкамі,
і цягнуцца па іх цягнікі праз горы і нямыя тунэлі —
рухавыя дзеці горных пародаў, руды і граніту...

Праз жоўтыя пустыні, праз кубічныя гарады, праз краі
і краіны,
паўзуць лютыя цягнікі,
разгортваюцца трапяткія стужкі
ад усходу да захаду, ад поўдня да поўначы,
і глытаюць мэрыдыяны —
людзкія пасланцы да таємства канцоў...

Гэй! Сьвецяць мне сонцы праз прызмы вострых
крышталяў,
я — чалавек. Я кароль краін, гарадоў і пяці акіянаў,
я — мэталічная песня, якую пяюць цягнікі
уначы між лясоў і далінаў...

***

Gezen hob ix jidiše verter, vi fajerlex klejne,
vi fajerlex klejne,
vi funken, gecojgn fun finctern arc.
Gefilt hob ix jidiše verter, vi tajbelex rejne,
vi tajbelex rejne,
di tajbelex vorken un vorken in harc...

***

Бачыў я словы яўрэйскія, як малыя агеньчыкі,
малыя агеньчыкі,
як іскры, высечаныя зь цёмнай руды.
Чуў я словы яўрэйскія, як чыстых галубак,
як чыстых галубак,
галубкі тыя буркуюць, буркуюць у сэрцы...

***

Ver gejt in sod acind, ver gejt?..
Nito dos vort, vos zol dem sod farziglen,
nito di hant, vos zol di tir farriglen
štilerhejt...

Flis adurx di lodn, next, fun vald un plejn,
es rut majn kop farbroxn afn tiš.
S'iz ict di gore velt a citerik gemiš
fun ^alider^a štile un bahaltenem gevejn...

Es bet der sod acind, es rint der toj,
es zingt der farbn-klang fun švarc un bloj,
es švimt dos lecte lid fun majrev-rand,
es kvelt der trojer noxanand...

Публікації: Š 7; L 11; AV 128; GM 47; E 40.

Варьянты: ^a L: klangen

***

Хто ходзіць у садзе цяпер, хто?..
Няма слова, каб запячатала тайну,
няма рукі, каб зачыніла дзьверы
цішком...

Цячы праз аканіцы, ноч, з раўніны, зь лесу,
схіленая, спачывае мая галава на сталі.
Увесь сьвет цяпер — дрыготкая мешаніна
ціхіх песень і стоенага плачу...

І вось ужо запрашае сад, цячэ раса,
сьпявае фарбаў звон чорна і сіне,
плыве апошняя песня з заходняга краю,
ліецца смутак безупынна..

A levone-naxt

S'iz ojsgelevonevet, ruik in xešvn a naxt...

Vejx cvišn zajd-švarce švester, a vajse šlajxt zilberdik-zaxt
in xešvn a naxt.

Rejn hilxedik glivert dos land af farxolemte majln.

A mirmlner šlos. S'rint dos blankeniš mat af di zajln.

S'štojnt der ^axolel^a der kalter, faršlingendik blondžende
kojles.

^bS'rirt^b zix a ^cvejxinker^c glekele hojx in di kuplen fun
txejles,

cegejt zix alc ejnzamer, vejxer un rirt zej kojlm citerdik on,
un rirt zej kojlm citerdik on:

glin, glin, glon.

Xešvn 3, Minsk

Публікацыі: Š 8; L 12; AV 124; LP 28; GL 21.

Варыянты: ^a GL: ovnt ^b L: Un s'rirt ^c L: vejxinkes LP: vejxiker

Месячная ноч

Разьмесячылася спакойна ў хешване¹ ноч...

Мякка між шоўкава-чорных сёстраў, крадзеца

срэбна-спакойная

ў хешване ноч.

Чыста-гулкая стыне зямля на замроеных мілях навокал.

Мармуровы палац. Ліецца тускла бліскучасьць па
слупах.

Узіраецца халодная прастора, праглынаючы
заблукалыя галасы.

Варушыцца мяккі званочак высока ў купалах блакіту,
разыходзіцца ўсё саматнейшы, мякчэйшы і ледзь да іх
дакранаецца ён,

ледзь да іх дакранаецца ён:

глін глін глон.

з хешвана, Менск

---

¹ *Хешван* — другі месяц яўрэйскага календара, прыпадае на канец кастрычніка — пачатак лістапада. Дата напісаньня верша — 3 хешвана 5679 = 9 кастрычніка 1918.

***

In gortn, banaxt, unter bliende cvajgn
a hant in a hant veln bejde mir zicn
un švajgn...

Di blase levone farštiln vet undzere lejdn,
vet vebn fun ruikn zilber a xolem
af bejdn.

Mir zajnen fartejlte, farvoglte tojbn —
lomir zix tuljen, ven kejner bamerkt nit,
un gloybn...

Un ven in a naxt vet fun undz ver nit kumen, —
nit vejnen, nit trojern zol der farlozter,
nor štumen.

In gortn dort unter di bliende cvajgn
zol er di farciterte finger farbrexn
un švajgn...

***

У садзе ноччу, пад галінамі ў квецені
рука ў руцэ мы з табою будзем сядзець
і маўчаць...

Бледны месяц суцішаць будзе нашы нягоды,
будзе ткаць з спакойнага срэбра мару
на нас дваіх.

Мы абдзеленыя, бяздомныя галубы —
давай туліцца, калі ніхто нас ня ўбачыць,
і верыць...

І калі адной ноччу адзін з нас ня прыйдзе, —
пакінуты хай ня плача, не засмучаецца,
а толькі сыціхне.

Там у садзе пад галінамі ў квецені
хай заломвае дрыготкія пальцы
і маўчыць...

***

Efšer zing ix... ^aS'rint^a zix a zajdns in haren,
^bs'rint^b a citerdikes tif in blut.
Nejn... Ix vejs nit... Jo... A šxine kumt in švaren,
šlajxt in cimer mit dem ovnt-glut — —
Efšer zing ix?!..

X'nem dos tiliml, in zilbern gebundn —
davnen, kern bletlex... Di šo fun raxmim kumt...
Es lešt di naxt, vos s'hot der tog gecundn.
Štiler... Epes rint zix — — — o-o-o... A nign brumt...
Efšer zing ix!..

Публікації: Š 10; L 13; AV 126; GM 45.
Варьянты: ^a L: Es rint ^b L: es rint

***

Мо, я сьпяваю... Нешта шаўковае варушыцца ў сэрцы,
цячэ нешта дрыготкае глыбока ў крыві.

Не... Я ня ведаю... Так... Прыходзіць шхіна¹ ў чорным,
крадзецца ў пакой зь вечаровым палам — —

Мо, я сьпяваю?!..

Бяру псальмоўнік у срэбраным пераплёце —
маліцца, гартаць старонкі... Гадзіна літасьці прыходзіць...

Ноч гасіць тое, што запаліў дзень.

Цішэй... Нешта варушыцца — — — о-о-о... Гудзе нігун²...

Мо, я сьпяваю!..

---

¹ *Шхіна* — у юдаізме — Божая прысутнасць, адно з імёнаў Бога, якое азначае іманэнтную прысутнасць Бога ў сьвеце.

² *Нігун* — мэлёдыя, расьпяваная на склады або вельмі кароткі тэкст, напрыклад, верш зь нейкага псалму. Нігуны як жанр асабліва папулярныя сярод хасідаў.

***

Gezangen umklore... Dajn štar oĵg kon gefinen
nor kalte verter ajngefaste zixer: —
mir lajxt dos cit'rik vort, vi perl-toj baginen,
af bleter lixtike fun bixer.

Ix hob gelibt di helste zel fun frojen
(un efšer hob ix zi alejn bašafn?..)..
Nor x'hob ir hejlikajt gemuzt fartrojen
di rejn gešlifene, gešnicte trafñ.

Di mirml-volkndlex (in harc fun dixter)
fun hejmland švimende in fremde erter...
Ix benč ajx, voglende, ix cind ajx lixter: —
di klor-kristolene, ceštralte verter...

***

Няясныя сьпевы... Тваё пільнае вока можа заўважыць
толькі халодныя шчыльна ўстаўленыя словы: —
мне сьвеціць дрыготкае слова, як пэрліна расы ўраньні,
на сьветлых лістах кніг.

Я любіў найяснейшую душу жанчын
(а можа я сам яе і стварыў?..)..
Але я мусіў даверыць яе сьвятасьць
чыста адточаным, разьбяным рыфмам.

Мармуровыя аблачынкі (у сэрцы паэта)
што з айчыны плывуць у чужыя мясьціны..
Бласлаўляю вас, вандроўныя, запальваю вам агні: —
празрыста-крыштальныя, прамяністыя словы...

***

Ven x'hob far zix dem lectn tojer
cugemaxt,
hob ix avekgešikt dem štiln trojer —
geklungen, tif geklungen
hot di naxt.

Der vajser palac funem tojt
vet štojn en ejnzam in dem morgnrojt...

Baginen vet a vanderer in tol
zix ruen ba a brunen...
Un frum vet citern zajn kol:
a fremder trojer
hot zajn vide-lid gefunen!

Der vajser palac funem tojt
vet štojn en ejnzam in dem morgnrojt.

***

Калі я зачыніў перад сабой
апошнюю браму,
я прэч адаслаў ціхі смутак —
і глыбока азвалася
ноч.

Белы палац сьмерці
будзе самотна ўзірацца ў чырвань золку...

Ураньні вандроўнік у даліне
будзе адпачываць каля студні...
І будзе набожна дрыжаць яго голас:
чужы смутак
знайшоў свой пакаянны сьпеў!

Белы палац сьмерці
будзе самотна ўзірацца ў чырвань золку.

***

Der naxt-gevelb iz ojsgegosn kalt un rund
der štot arum.

Pamelex blutikt štil un šver majn friše vund,
dox blajb ix štum.

A frestl hilxt. Cuzamen mit dem blojen rojm
trink ix di kelt.

Un x'švajg faršlosn in di hejln fun majn trojm
in ejgnvelt...

***

Начное скляпеньне нябёсаў разьлілося халодна і кругла
навокал гораду.

Памалу крывавіць ціха і цяжка мая сьвежая рана,
і ўсё ж маўчу я.

Трашчыць марозік. Разам зь сіняю прасторай
п'ю я сьцюжу.

І маўчу, замкнуты ў пячорах маёй мары
ў самасьвеце.

***

Dos regndl trift
azoj ^afinklendik^a-fajn,
^bGot^b hot gehejsn
undz kinderlex zajn...
Štilinke ^cmajn^c!

Fun frišn un varem
bergele mist
dos hendele vajs
hot undz bejdn bagrist,
un s'hot im dos ričkele
ibergemišt...

— Amol iz gevezn
a šepsele šejn,
a šepsele klejn,
iz es gevezn
alejn un alejn...
S'iz emes, ci nejn?

«Nejn».

— Iz es gevezn
a cigele klor
mit ^dgilderne^d glekelex,
^dgilderne^d hor...
«Frišinke glekelex
lib ix biz gor!»...

— ^dEjfele^d, vejst nit vu ojs un vu ajn,
^bGot^b hot gehejsn
undz kinderlex zajn...
Štilinke majn!..

Публікації: Š 14-15; L 15-16; AV 120-121; GL 25-26; GM 40-41; E 42-43.
Варьянты: ^a GL: finkldik ^b GL, GM, E: ver ^c E: zajn ^d GL, GM,
E: gildene ^d GL, GM, E: Švesterl

***

Дожджычак капае
так зіхотка-тонка.
Бог загадаў
нам дзеткамі быць...
Ціхенькая мая!

Зь сьвежай і цёплай
кучкі гною
пеўнічак белы
нас абаіх прывітаў,
і ручаінка яго
перадражніла...

— Жыў-быў аднойчы
баранчык прыгожы,
баранчык маленькі,
і быў ён
адзін адзінюткі...
Праўда ці не?

«Не».

— Была аднойчы
сьветлая козачка,
з залатымі званочкамі,
залатой поўсьцю...
«Сьвежанькія званочки
люблю я аж няможна!»

— Малышка, ня ведаеш ты як і куды,
Бог загадаў
нам дзеткамі быць...
Ціхенькая мая...

Minxe

In dajne cimern iz ruik, štil azoj, majn kind,
dos bloj rint af der erd fun ale himlen varem-lind,
di zun iz hajnt fargangen on gešrejen. Un di tunkele gešalt
af di gasn — hot zix itlexer in hojz, zajn hojz bahaltn.
Un ix ejner. Un majn veg firt tomid dox, du ejncike, cu dir,
x'lajd mid fun giftik-štiler praxt, vos vej
fun dajn gešalt af mir.

Af mir...

Di umrajfe xalojmes cern ojs dos rejne lixt fun zele,
un x'vil dox goldik gejn af štrekes toj-bagosene un hele,
un x'vil dox goldik gejn...
In di fir ejln zajn, vu s'lajxt dajn trojeriker xejn,
dos rejn gezang fun dajn gemit-lid, bejs es vebt zix,
kojm-kojm filn,
ven dos bloj vi ict zol gisn zix in ^afencter^a, zol zingen
štil un štiln
štil dem vide-vej, vos štroft dos junge harc far zajne zind...
Azoj majn kind,
ix hob gešuldikt fil, nit visndik, o, vos ix tu.
Ict vil ix čuve ton un ojsbetn far zix a bisl ru,
ict vil ix čuve ton...
Di minxe-šo iz noent. Elnt ligt di velt, farlozn fun der zun...

Публікації: Š 16-17; L 17-18; AV 114-115; Zamlbixer. Nju Jork, 1952. Z. 23-24; GV 288.

Варьянты: ^a L: hojz

Мінха¹

У пакоях тваіх спакойна, так ціха, дзіця маё,
ліецца на зямлю сінь з усіх нябёсаў цёпла і мякка,
сонца сёння зайшло бяз крыкаў. І цёмныя постаці
на вуліцах — кожны ў доме, у доме сваім схаваўся.
А я адзін. І шлях мой вядзе заўсёды, адзіная, да цябе,
пакутую я стамлёны атрутна-ціхай раскошай,
што вее ад постаці тваёй на мяне.

На мяне...

Нясьпелыя сны спустошваюць чыстае сьвятло душы,
а я ж хачу залаціста ісьці па прасьцягах росных і сьветлых,
а я ж хачу залаціста ісьці...

Быць у чатырох локцях², дзе сьвеціць
твая смутная вабнасьць,
чысты сьпеў тваёй шчырай песьні, пакуль яна
тчэцца ледзь чутна,
каб тая сінь, як цяпер, лілася ў акне,
каб сьпявала ціха і сцішала
ціха боль пакаяньня, якім караецца маладое сэрца
за яго грахі...

Так, дзіця маё,
я шмат грашыў, ня ведаючы, о, што я раблю.
Цяпер хачу пакаяцца і выпрасіць сабе крыху спакою,
цяпер хачу пакаяцца...
Час мінхі блізіцца. Самотна ляжыць сьвет, пакінуты сонцам...

¹ *Мінха* — штодзённая пасляпаўдзённая малітва, якая чытаецца паміж поўднем і захадам сонца, але звычайна бліжэй да захаду.

² *У чатырох локцях* — мінімальная дыстанцыя ў рабіністычным праве; пэрсанальная прастора памерам чатыры на чатыры локці, столькі займае чалавек, лежачы на зямлі і выцягнуўшы рукі і ногі; цеснае памяшканьне, закрытая прастора.

S'iz bloj un bloj. Es šimert nor in dajne cimern
a blase dine šajn.
Ven s'efnen zix di tojern fun himl, zol dajn vejxe-vejxe
hant in majner zajn.
Mid fun umklore gezangen, lomir špinen
di antplekungen fun ojb, n,
ajndremlen un glojb, n, glojb, n, glojb, n...

Навокал сінь і сінь. І толькі мігціць у тваіх пакоях
слабое бледнае сьвятло.

Калі адчыняцца брамы неба, хай твая мяккая-мяккая
рука будзе ў маёй.

Стомленыя няяснымі сыпевамі, давай спрадаць
праявы з вышыняў,
драмаць і верыць, верыць, верыць...

***

Elnt lid, du zuxst dajn ru
un citerst vi a mirtnblat;
    fun xvalje ojs af xvalje cu
    a zegl blondžet mid un mat.

Farštikte trer fun haren tif
un štumer harbstiker gevejn;
    in kries ajz a švarce šif
    farfrorn blajbt af ejbik štejn.

Dos blut fun vundn rint un rint;
ex, vejtik, hare! Di jugnt vejnt...
    In verbes vejnt banaxt der vint
    un klapt in fencter štilerhejt.

***

Самотны верш, ты шукаеш спакою
і дрыжыш, як міртавы ліст;
з хвалі на хвалю
блукае ветразь стомлена і млява.

Здушаныя сьлёзы глыбока з сэрца
і немы восеньскі плач;
у крыгах лёду чорны карабель
замерзлы замёр назаўсёды.

Кроў з ран цячэ і цячэ;
эх, ный, сэрца! Вее маладосьць...
Плача вецер у вербах уночы
і ціха стукае ў акно.

***

A štil gezang in ovnt-bloj... S'iz do a šo...
Demlt švimen bloje šifn in der velt,
demlt vern oʒgn lojter ojsgehelt,
un s'iz di velt faran un s'iz di velt nito.

Demlt faln štile verter, štile tfile-rejd:
s'lajxt di zeale ojsgelajtert fun der tunkler šejd.
Štil. Es hejlikt zix dos lebn cit'rik umetum.
Fincter-mid in fremde lender gejt a menč arum...

Публікацыі: Š 19; L 19; AV 111; GM 36.

***

Ціхі сьпеў у вечаровай сіні... Ёсьць такі час...
Тады плывуць у сьвеце сінія караблі,
тады ясьней сьвятлеюць вочы,
і сьвет ёсьць, і сьвету няма.

Тады падаюць ціхія словы, ціхая мова малітвы:
тады зьзяе душа, ачышчаная ад цёмнага покрыва.
Ціха. Навокал дрыготка асьвячаецца жыцьцё.
Змрочна-стомлена ходзіць чалавек у чужых краях...

***

Štunt, cvajgelex, štunt
in zilber-šajn...
Dajn umet fun di lonkes kumt,
harbst!
O! Loz mix ba dajn ojsgejn zajn...

Di gele ojgn maxstu cu
alejn...
Elnt štarbn vil ix, štil, vi du,
harbst!
Kojm a minjen — a levaje — cit... un šojn...

***

Маўчыце, галінкі, маўчыце
у срэбным сьвятле...
З лугоў твой сум прыходзіць,
восень!
О! Дазволь мне быць пры тваім сыходзе...

Жоўтыя вочы заплюшчваеш ты
сама...
Самотна хачу я памерці, ціха, як ты,
восень!
Ледзьве набраўся міньян¹ — цягнецца
пахавальнае шэсьце... і ўжо...

---

¹ *Міньян* — малітоўны кворум, дзесяць паўналетніх (старэйшых за 13 гадоў) мужчынаў, неабходны для публічнай малітвы і выканання пэўных абрадаў.

Xvaljes

Fun di onhejbn un sofn,
fun umendlexkajt gekumen,
af der erd-rod ongetrofn
un vi xvaljes cugešvumen...
Opgezindikt s'bisl jorn,
krixn mir arajn in orn,
un mir švimen štum avek,
xvaljes, cu an ander breg.

O! Mir lebn un mir štarbn,
vi di tener in di farbn.
^aPluclung^a klingen op di jorn.
Noxdem vajzn mir zix vider,
junge, friše, eršt geborn,
un mir zingen naje lider.

Durx di cajtn, durx di dojres
ojsgekušt šojn ale tojres...
Un gevorn zix in tenc
mit a hefkerdikn nign,
flexndik di lorber-krenc
rund arum di gold'ne geter,
biz mir blajbn tojte lign
af di švarce tare-breter.

O! Mir lebn un mir štarbn,
vi di tener in di farbn.
^aPluclung^a klingen op di jorn.
Noxdem vajzn mir zix vider,

Публікацыі: **Di vox** (Vilne). №2. 1919. Z. 33; **Š** 52-54; **L** 48-50;
AV 165-166; **GV** 298, 302-303; **OŠ** 43-44.
Варыянты: ^a **L**, **OŠ**: Plucling

Хвалі

З пачаткаў і канцоў,
зь бясконцасьці прыйшоўшы,
наткнуліся на зямное кола
і накаціліся, як хвалі...
Адграшыўшы трошкі часу,
мы залазім у труну,
і моўчкі адплываем,
хвалі, да іншага берага.

О! Мы жывем і паміраем,
як адценьні ў фарбах.
Раптам адзьвіняць гады.
Пасьля мы зьяўляемся зноў,
маладыя, сьвежыя, толькі народжаныя,
і сьпяваем новыя песьні.

Праз часы, праз пакаленьні
расцалавалі ўжо ўсе мудрасьці¹...
І пусьціліся ў скокі.
пад свавольны напеў,
плетучы ляўровыя вянкi
вакол залатых багоў,
аж пакуль ня ляжам мёртвымі
на чорныя дошкі абмывальні.

О! Мы жывем і паміраем,
як адценьні ў фарбах.
Раптам адзьвіняць гады.
Пасьля мы зьяўляемся зноў,

---

¹ У арыгінале — *tojres*, мноўны лік ад *tojre*. Гэтае слова можа азначаць як уласна Тору, так і вучэньне наогул, прамудрасьць, у першую чаргу — яўрэйскую, кніжную.

junge, friše, eršt geborn,
un mir zingen naje lider.

Fincter. Di nešomes štumen...
S'trogt undz um a ^agrojser^a štrom...
Un di thomen untn brumen...
Špringen mir fun thom cu thom,
vu der tajvl vejnt un vutikt,
firndik di švarce beler...
Plact dos harc! Es šrajt un blutikt:
fincter, ^bnas^b vi in a keler;
s'iz a blinde velt antkegn,
vu dos harc zol undz nit firn,
lojfn zix cunojf di vegn
cum ^cbejs-almins^c groje tirn.

O! Mir lebn un mir štarbn,
vi di tener in di farbn.
^dPluclung^d klingen op di jorn.
Noxdem vajzn mir zix vider,
junge, friše, eršt geborn,
un mir zingen naje lider.

Варьянты: ^a Š, L: grojer ^b Š, AV, OŠ: nor ^c Š, L, GV: bejs-ojlems ^d L,
OŠ: Pluclung

маладыя, сьвежыя, толькі народжаныя,
і сыпяваем новыя песьні.

Змрок. Маўчаць душы...
Носіць нас вялікая бура...
І бяздоньні равуць пад намі...
Скачам мы зь бездані ў бездань,
дзе плача і лютуе д'ябал,
ведучы чорныя балі...
Рвецца сэрца! Яно крычыць і крывавіць:
змрок, сыра, як у склепе;
насупраць — сьляпы сьвет,
куды б ні павяло нас сэрца,
зьбягаюцца дарогі
да шэрай брамы могілак.

О! Мы жывем і паміраем,
як адценьні ў фарбах.
Раптам адзьвіняць гады.
Пасьля мы зьяўляемся зноў,
маладыя, сьвежыя, толькі народжаныя,
і сыпяваем новыя песьні.

Di xasene

(Folks-motivn)

I

Dos štibl hot men ojsgekalxt
un rejn gemaxt di diln;
es kumen bald mexutenestes
un klezmer veln špiln.

Majn xosn iz a jungerman
fun grojs-medine Poyln;
zajn blik iz hejs, er brent un glit,
vi fajer glit af kojln.

Nor er iz jung azoj un blas,
er kušt mix štil in štern,
er glet majn hant un šmejxlt mir,
di ojgn gisn trezn...

II

Der tate hot avekgešikt
cum feter Šmuel-Jošn,
cum milner af Luhavjer šljax,
cu Berlen un cu Sošen:

Zajn toxter iz ^ašojn^a kale-mojd —
vos s'darf zajn, iz gevorn, —
zej zoln španen glajx di ferd
un kumen bald cu forn.

Публікацыі: **Di fraje velt** (Minsk). 1919. №4-5. Z. 3-6. **Š** 36-41;
L 33-38; **AV** 141-146; **GV** 293-296; **OŠ** 140-143; **GM** 56-61; **E** 26-29.

Варыянты: ^a **GM**, **E**: a

Вясельле

(Народныя матывы)

I

Хата выбелена
і вымыты падлогі;
хутка прыедуць свацці
і будуць граць музыкі.

Мой жаніх — малойчык
зь вялікай краіны Польшчы;
позірк гарачы, ён гарыць-палымнее,
як агонь на вугольлі.

Але ён такі малады і бледны,
ціха цалуе мяне ў лоб,
гладзіць маю руку і ўсьміхаецца мне,
з вачэй ліюцца сьлёзы...

II

Бацька паслаў
па дзядзьку Шмуэл-Ёсю,
па млынара на Лугаўскім¹ шляху,
па Бэрла і Сосю:

Яго дачка ўжо на выданьні —
што мае быць, тое сталася, —
хай зараз жа запрагаюць коней
і хутчэй прыяжджаюць.

---

¹ *Лугавыя* — вёска ў ваколіцах Смаргоняў, праз раку ад Залесься, сёння — Студзянец.

Leman hašem, leman hašem
zol kumen feter Joše, —
der xosn iz an ojsnam-zax
un t'zogn undz a droše...

III

Di mame zagt: di furn kumen —
krojvim, gute gest,
in ongepakte vegener,
vi ^afejglex^a in a nest...

^bMen^b trogt di tortn, ajngemaxts,
di fule flešer vajn,
di branfns, kerb mit hob-un-guts
in grojser štub arajn.

IV

Aj, xodorom un xodorom
un bim-bom-bum...
Es tancen di mexutenestes
arum un arum;
Berl xapt dem xosns kitke
un er tanct mit ir,
Baše tanct in krinoline
same ba der tir.
Aj, lebedik un hoferdik,
un lebedik un fraj...
Aj,^cmen^c firt di xosn-kale!
Aj! Aj! Aj!

Варьянты: ^a GM, E: fojglen ^b GM, E: Me ^c GM, E: me

Дзеля Бога, дзеля Бога,
хай прыедзе дзядзька Ёся, —
жаніх — вялікі разумнік¹,
ён нам прамовіць дрошэ²...

III

Маці кажа: фурманкі едуць —
сваякі, добрыя госьці,
у напакаваных вазах,
як птушкі ў гнязьдзе...

Заносяць торты, канфітуры,
поўныя бутлі віна,
гарэлкі, кашы з дабром
ў вялікую хату.

IV

Ай, ходырам ды ходырам
і бім-бом-бум...
Таньчаць свацці
наўкруг па хаце;
Бэрл хапае жаніхову халу³
і таньчыць зь ёй,
Бася таньчыць у крыналіне
ля самых дзвьярэй.
Ай, жвава і зухавата,
і жвава і вольна...
Ай, вядуць ужо маладых!
Ай! Ай! Ай!

¹ У арыгінале — ojsnam-zax, «выключная рэч».

² Дрошэ — пропаведзь або камэнтар на тэму з Торы, які жаніх мусіць прамовіць на вясельлі, дэманструючы сваю вучонасьць.

³ Хала (або кітка) — пляцёнка, суботняя вітая пшанічная булка.

V

Derlangt aher di karn-kep,
di šlajen un ^adi^a hiner-zup,
di heldzlex fun di čolnt-tep,
un xaj-gelebt zol zajn!..

^bMen^b lebt nor ejn mol af der velt...
Oj, Ore-core, kum aher!
Vos hostu zix avekgeštelt?
Ot nem in mojł arajn!

Joix cu fule šiselex
un maške ojx cu kapelex,
cu kapelex, cu biselex,
un nemt zix on mit mut!

Vos štejt ir do in kupkelex!?
Ot nemt zix cu di cimeslex,
di kuglen un di pupkelex —
un zol undz gejn ^cgor^c gut!..

VI

Di kale zict a frejlexe
bam xosns tiš alejn.
O, kale-krojn! Vos tustu, vos?..
Far lajtn iz nit šejn...

Варьянты: ^a GM, E: dem ^b GM, E: Men ^c Š, L, GM, E: nor

V

Падаюць карпавы галовы,
ліноў і курыны суп,
шыйкі з шабэсовых гаршкоў¹,
і хай живе жыццё!..

Жывеш толькі раз на гэтым сьвеце...
Ой, Ора-гора, хадзі сюды!
Што ты там пастала?
Хадзі во пакаштуй!

Юшку цэлымі місамі
і гарэлку па кропельцы,
па кропельцы, па трошачкі,
каб набрацца духу!

Што стаіць там купкамі?
От бярыцеся за цымусок²,
за куглы³ і пупочкі —
каб было нам зусім добра!

VI

Нявеста сядзіць радасная
адна за жаніховым сталом.
О, нявеста-золатка! Што ж ты робіш?
Непрыгожа перад людзьмі...

---

¹ *Шабэсовы гаршчок* — у якім напярэдадні шабэсу ставілі варыць чолнт, традыцыйную суботнюю страву.

² *Цымус* — цымэс, тушаная гародніна, морква, пастарнак і г. д. Можа гатавацца салодкім, з сухафруктамі або мёдам.

³ *Кугл* — запяканка (салодкая або несалодкая).

Ze j zicn vi di tajbelex
un rejdn noxanand...
O, kale-krojn, mir zeen dox —
du gletst dem xosns hant...

A langn, langn sivn-tog
hot opgefast di por;
der Ejberšter zol cušikn
zej mazldike jor...

Der xosn iz a švaxes kind,
iz umetik un blas.
A klejnikajt! A boki zajn
in poskim un in šas.

Der Ejberšter zol helfn zej,
vi x'vinč zix nor alejn,
mit kinder — jidn erlexe,
mit aldös guts — omejn!

Яны сядзяць, як галубкі
і гавораць без упыну...
О, нявеста-золатка, мы ж бачым —
ты гладзіш жаніхову руку...

Увесь доўгі сіванскі¹ дзень
адпасыцілася пара²;
хай Усявышні пашле
ім шчаслівы год...

Жаніх — слабое дзіця,
ён смутны і бледны.
Ці ж гэта дробязь! Быць вялікім знаўцам
у законавучыцелях і Талмудзе.

Усявышні хай ім пашле,
як я сам сабе жадаю,
дзяцей — годных людзей,
і усяго добрага — амэн!

---

¹ Сіван — дзявяты месяц яўрэйскага календара, прыпадае на канец траўня — пачатак чэрвеня.

² У дзень вяселья маладыя трымаюць пост.

Di štot

(Poeme)

1

Di štot. ^aMir^a hot a rejner ^bmalex^b ongevejt
a heln trojm fun štiln, finklendikn ovnt-rojt,
ven x'bin in štot arajn...

S'iz hel majn veg geven — nit tunklkajt, nit šajn,
di roze demerung hot ajngehilt ^cdem^c vajt,
un x'hob gehejm gehert a tojbn kol:
es klingt di štot in šverer štromikajt,
es brumt di štejner-štim in jox fun štol...

Dox hob ix štil gebenčt majn jedn trot:
Es vet der tog fargejn, un rejne ru vet trifn bald
fun frišn plejn, fun jedn bletele in vald,
un fun der štumer grojzam-šverer štot — — —
Un ru bin ix. Vet vebn zix rund mir der trojm
fun ovnt-roz, vos flist un flist fun rozn himl-zojm,
un cirt di volkndlex, un s'helt un ^dhelt^d
di ejnzamkajt di vejxe af der štiler velt,
bix naxt vet kumen, naxt! Un švarce ru vet zajn...
Un x'bin in štot arajn...

^eŠver-šver^e hob ix gefilt dem štejn, metal un arc,
dos bisl himl-bloj, di rogn, šildn gold un švarc,
di brikn, s'groj un tunklkajt, dem seder-hojx,
di menčn vajs un brojns in dem fabrikn-rojx,

Публикацыи: **Vajter-bux.** Vilne, 1920. Z. 38-48; **Š** 65-80; **AV** 216-231;
LP 34-47; **GL** 59-65; **OŠ** 78-91; **GM** 95-109.

Варыянты: ^a **LP, GL, GM:** mix ^b **LP, GL:** šliex **GM:** šoliex ^c **GL,**
GM: di ^d **Vajter-bux, Š, AV, LP, OŠ:** velt ^e **GL, GM:** Šver

Горад

(Паэма)

1

Горад. Мне чысты анёл навеяў
святлую мару аб ціхай, іскрыстай вечаровай чырвані,
калі ўвайшоў я ў горад...

Мой шлях быў святлы — ні цемнаты, ні зьзяння,
ружовае зьмярканьне агарнула далячынь,
і я таемна пачуў глухі гук:
горад гудзе ў цяжкай плыннасьці,
раве каменны голас у сталёвым ярме...

І ўсё ж я ціха бласлаўляў свой кожны крок:
Дзень пройдзе, і чысты спакой паліецца неўзабаве
са сьвежых раўнін, з кожнага лісточка ў лесе,
і зь нямога люта-цяжкага гораду — — —
І спакой — гэта я. Вакол мяне затчэцца мара
аб вечаровай ружовасьці, якая цячэ і цячэ з ружовага
небакраю,
і аздабляе аблачынкі, і сьвятлее і сьвятлее
мяккая самота над ціхім сьветам,
пакуль ноч не настане, ноч! І чорным будзе спакой...
І я ўвайшоў у горад...

Цяжка-цяжка адчуў я камень, мэтал і руду,
лапік нябеснай сіні, рагі, шыльды, залатыя з чорным,
масты, шэрасьць і цемру, вышыні садоў,
людзей белых і бурых у фабрычным дыме,

di gasn ful mit klang fun trit, mit klang funem galop,
 un oʻjgn blojs un flam, un štromikajt fun kop af kop,
 un ^apluclung^a — xrizantemen, cit'rik-vajse xrizantemen,
 un a dorfiš kind mit feld-gerux in ire bremen...
 Kind majns, kind!.. Nor s'lajxtn in di fencter fajer-štejner,
 s'finklen šporn, švarce cep, es blanken cejner,
 s'vigt zix a gelexter kuperdik un vogik-šver,
^bo, šver...^b
 Un ru bin ix. Faršmidt zix in a kaltn rung di Brust
 un veht in štot a trojm — vos kejner t'nit gevust —
 azoj a jor, ci cvej, ci efšer mer...

2

Švajgeniš štejnerne hengt af di štiber, di mojern rizike
 knien
 un šlofn, vi kemlen, celejgte af opru, mit ofene majler un
 vien.
 Es gist zix di švarc-mide naxt in di bejdimer, kojmens un
 trojbn,
 un s'zingt di levone in ejnzamer svive fun štern — di
 zilberne tojbn...

Di štot tut a zifc...

Un di štilkajt ^cfast^c ajn in ir grinlexn cop nox a ^dšvarcn^d
 rubin,
 un falt mid in ir zajd-heln štul, velxer vigt zix in rojm azoj
 citerdik-din...
 Es krexcet op tifer di štot, un ir krexc vert mit vej ufgebraxt ...
 O, vos zifcet di štot in der naxt?

Варьянты: ^a OŠ, GM: plucling ^b LP, GL, GM: няма ^c GL: past ^d LP,
 GL, GM: hejsn

вуліцы поўныя гулу крокаў, гулу галопу,
і сінь і полымя вачэй, і плыннасьць галавы за галавой,
і раптам — хрызантэмы, дрыготка-белыя хрызантэмы,
і сельскае дзіця з пахам палёў у бровах...
Дзіця маё, дзіця!.. Толькі сьвецяць у вокнах агністыя
каменьчыкі,
бліскаюць шпоры, чорныя косы, бялеюць зубы,
калышацца сьмех мядзяны і важка-цяжкі,
о, цяжкі...
І спакой — гэта я. Закоўваюцца грудзі ў халодны абруч
і ткуць у горадзе мару — якой ніхто ня зьведаў —
і гэтак год, ці два, ці можа болей...

2

Маўчаньне каменнае вісіць над дамамі, вялізныя
камяніцы кленчаць
і сьпяць, як вярблюды, што разьлеглося на адпачынак,
разьвіўшы пашчы і веі.
Ліецца чорна-стамлёная ноч у падстрэшшы, коміны і
трубы,
і сьпявае месяц у самотным атачэньні зорак — срэбных
галубак...

Горад уздыхае...

І цішыня ўпраўляе ў яго зеленаватую касу яшчэ адзін
чорны рубін,
ён падае стомлены ў сваё шаўкова-сьветлае крэсла,
што калышацца ў прасторы так дрыготка-тонка...
Горад стогне глыбей, і яго стогн даносіцца з болем...
О, чаму ж уздыхае горад уначы?

^aIn ir fincterniš, tif in di kelern, šejlt zix fun šolexc a šlang,
un iz fajxt ufgehodevet, drejt er zix unter di mojern
gličevdik-lang...

Halbnaxt hejbt ^{ber}^b midik dem giftikn kop, un es klingen di
rungen fun špot,
um halbnaxt zifet op šverer di štot — — —

Un jorn gefilte mit zunen, levones in ^cerland^e fargejen,
kumt naxt un di inzixkajt cejlt di farlošene, groje gešrejen,
der paxed gehejmer kumt ojs fun di firhojzn, šojbn vos feln,
di umru di blinde krixt um vi an alt-švarcer hunt ba di šveln...
Un ^ojbn der Milx-veg rint zilberdik-lojter, un bloj iz zajn
velung di kile.

Di ruikajt flist fun im citerdik-hel, vi a vortloze, zingende
tfile...^a

* * *

^dXcos^d.

Dos ^ejosemdik^e vintele vejť,
dos ^ejosemdik^e vintele gejt,
in der šlixes der ^fgringer^f fun naxť,
ven der ^gmišmer^g der eršťer fargejt...

^dXcos^d.

Dem ^htxejles-gevelb^h vašť a tojť,
ⁱderⁱ ^jtxejles-gevelb^j mišť ojs blojť
di šťot, vos rut raxvesdik-šťum
in ir kalx-vajser turmung un bojť...

Варьянты: ^a GL, GM: *няма* ^b LP: es ^c LP: Rusland ^d GL, GM:
Halbe naxť ^e GL, GM: elnte ^f GL, GM: griner ^g GL, GM: umbajt ^h GL,
GM: kiln gevelb ⁱ LP: dem ^j GL, GM: blojer gevelb

У сваім змроку, глыбока ў падвалах, вылузваецца з
скуры зьмяя,
і гадуецца вогка, сьлізка-доўгая скручваецца пад
камяніцамі...
Апоўначы стомлена ўзьнімае яна атрутную галаву, і
зьвіняць колцы насьмешкі,
апоўначы цяжэй уздыхае горад — — —

І гады, напоўненыя сонцамі, месяцамі, мінаюць у
краіне спакою,
прыходзіць ноч, і ўзіраньне-ў-сябе падлічвае згаслыя,
шэрыя крыкі,
таемны страх выходзіць з калідораў, з выбітых вокнаў,
сьляпы неспакой поўзае, як стары чорны сабака, ля
парогаў...
А ўверсе цячэ Малочны шлях срэбна-зырка, яго
прахалодная прагнасьць — блакітная.
Спакой бруіцца зь яго дрыготка-ясна, як бясслоўная
сьпеўная малітва...

* * *

Поўнач.
Сіратлівы ветрык вее,
сіратлівы ветрык адлятае,
у няцяжкай місіі ночы,
калі першая стража мінае...

Поўнач.
Блакітны небасхіл мыецца расой,
блакітны небасхіл разьмешвае ў сінім
горад, які спачывае разьняволена-немы
у сваёй вапняна-белай вежнасьці і разбудове...

^aXcos^a.

Es hobn di gleker geklungen!

Un brondzene jungen
bafaln iz demlt a viln
cu štiln
dem corn
fun jorn,
vos zajnen farlorn...

Un s'hobn di gleker geklungen!..

Hej, lomir gejn! ^bLomir gejn!^b
Lomir do iberlozn di švaxe...

Di tirn fun vajt zajnen brejt, zajnen fraj,
undzer veg iz bahojxt mit a toj un iz naj,
lomir cejx'nen di trit — jedn trot mit a štejn —
Lomir gejn! ^bLomir gejn!^b
Lomir do iberlozn di švaxe...

Lomir ef'nen di trojmen un šmidn di vor,
lomir zuxn dos lixtike lid farn dor,
efšer hit šojn an ejnzamer zinger zajn bet,
efšer vebn zix klangen fun najem gebet,
efšer hejbn zix hamers saj do un saj dort,
un es glit un ^cmen^c šmidt dos bafliglte vort,
lomir, kinder fun štrom
un fun next un fun thom...

Варьянты: ^a GL, GM: Halbe next ^b LP, GL, GM: Lomir gejn! Lomir gejn! ^c LP, GL, GM: me

Поўнач.

Зазванілі званы!

І бронзавых юнакоў
ахапіла тады жаданьне
суцішыць
гнеў
гадоў,
што былі страчаныя...

І зазванілі званы!..

Эй, хадземце! Хадземце!
Давайце пакінем тут слабых..

Дзьверы ў далячынь шырокія, распахнутыя,
наш шлях надыханы расою, ён новы,
давайце значыць крокі — кожны крок каменем —
Хадземце! Хадземце!
Давайце пакінем тут слабых...

Давайце адкрываць мары і выкоўваць праўду,
давайце шукаць сьветлую песьню для пакаленьня,
можа ўжо чуйнуе ў ложку самотны сыпявак,
можа ткуцца гукі новай малітвы,
можа ўздымаюцца молаты то тут, то там,
і распаляецца і куюцца акрыленае слова,
давайце, дзеці плыні
і ночы і бяздонья...

Lomir gejn! ^aLomir gejn!^a
Lomir do iberlozn di švaxe...

Ven s'lešt zix der opklang fun odlers gešrej,
lomir, trendik vajter, a rej nox a rej,
trinken mut fun di berg, zingen s'lid fun der naxt,
un mit mut un mit vut lomir zuxn di šlaxt,
lomir do iberlozn di švaxe...

Un s'hobn di gleker geklungen...

Fun tifnaxt gedrungen,
zej gejen, zej gejen,
in finctere rungen,
in umklore rejen,
cuzamen,
cuzamengedrejt
hot zix s'folk mitn hejlikn tojt
un vi cungen
in flamen
farlorn —
an ajngos gevorn — — —
Zix ^bpluclung^b ceflatert in rojt-brejte fener,
zix flamik cešmetert,
alc helišer-heliš cebletert,
alc štraliker, blutndik-šener.

Un s'hobn di gleker geklungen...

Ej! Nemt mix mit!
Zol in finctern gang oyx majn lojter gemit
švajgn štum, cejln finctere trit
ba dem thomik-gezung...

Варьянты: ^a LP, GL, GM: Lomir gejn! Lomir gejn! ^b OŠ: plucem
GM: pluclung

Хадземце! Хадземце!
Давайце пакінем тут слабых...

Калі згасьне водгульле арлінага крыку,
давайце, ступаючы наперад, рад за радам,
піць адвагу з гор, сьпяваць песню ночы
і з адвагай і ярасьцю давайце шукаць бітвы,
давайце пакінем тут слабых...

І зазванілі званы...

Узьнікшы з глыбокай ночы,
яны йдуць, яны йдуць,
цёмнымі зьвёнамі,
няяснымі радамі,
разам,
скруціўся разам
народ са сьвятою сьмерцю
і як языкі
ў полымі
згубленыя —
зрабіўся сплавам — — —
І раптам разьвеяўся ў чырвона-шырокіх сьцягах,
палымяна расшкамутаўся,
расслаіўся пякельна-пякельней,
усё прамянісьцей, крывава-прыгажэй.

І зазванілі званы...

Эй! Вазьміце мяне з сабой!
Каб у цёмным шэсьці і мой ясны дух
нема маўчаў і лічыў змрочныя крокі
пад бяздонныя сьпевы...

^aS'hot majn kizlštejn-štam
fun di kvaln mit sam
šojn getrunken fun lang — — —^a
Ix gej mit, mit majn hel-najstn lid,
fun mir hert zix di naxt,
nor mir lajxt šojn di zun in gemit — — —

Un es hobn di gleker geklungen...

^bS'iz di zun! S'iz di zun??

Es hot vos zix cebliščet, cefajft un cešprict vi a funk-knojł,
^cder rajf-rojter^c šlang hot fun štot-thom a ci zix geton
rund der erd-kojł...^b

3

Di švarckajt rozt. S'iz friš der certlex-junger morgnštern,
er tencłt grin un trift mit zilberne farborg'ne trezn.
Gelajtert rejn durx naxt hot zix di groje, alte erd,
zi dremłt, etemt gringer-gringer, čuxet zix un hert:
di švere zun fun tog-land kajłt zix un klingt mit rojt.
S'iz štil. Der morgn-mišmer štejt lem naxt-tir goldik grejt,
er hejbt di švarce forhangen un murmłt gliklex-hel:
Di zun iz do! Di zun vart oto do ba undzer švel...
Di štet, vi geter af der erd, fun fincter ojsgelejzt,
in šverer ejnzamkajt, af tunkle štrekes zuxn trejst...
S'iz grojs di šo far dem bagin; in umru mid un mider
štojnen štet mit groje nakns, kalte brist un glider...
Es xavert zix di štolce zun mit geter-štet, mit brider...

Варьянты: ^a GL, GM: няма ^b GL, GM: няма ^c OŠ: di rajf-rojte

Мой крэмневы род
з крыніцаў атрутных
піў ужо здавён — — —
Я іду разам з вамі, з маёй сьветла-найноўшай песняй,
зь мяне чуецца ноч,
але ў душы ў мяне ўжо сьвеціць сонца — — —

І зазванілі званы...

Гэта сонца! Ці гэта сонца??

Нешта заблішчала, засьвістала і распырскалася як
клубок іскраў,
сыпела-чырвоная зьмяя зь бяздонья гораду сыцягнулася
вакол зямнога шара...

3

Чорнасыць ружавее. Сьвяжэе пяшчотна-юная Дзяньніца.
Яна зелена прытанцоўвае, і цякуць зь яе срэбныя
таемныя сьлёзы.
Праяснілася дачыста за ноч сівая, старая зямля,
яна дрэмле, дыхае лягчэй і лягчэй, прачынаецца і чуе:
цяжкое сонца з краіны дня коціцца і зьвініць чырваньню.
Ціха. Раньняя варта стаіць ля начных дзьвярэй
залаціста-готовая,
яна ўзьнімае чорныя заслоны і мармыча радасна-ясна:
Сонца ўжо тут! Сонца чакае ўжо вось тут ля нашага парога...
Гарады, як багі на зямлі, вызваленыя ад змроку,
у цяжкой самоце, на цьмяных абшарах шукаюць
суцяшэньня...
Вялікая яна, гадзіна перад сьвітаньнем; у неспакоі ўсё
больш стамлёна
дзівяцца гарады зь сівымі патыліцамі, халоднымі
грудзьмі і канцавінамі...
Сябруе гордае сонца з гарадамі-багамі, з братамі...

In štot. S'iz a fartog. Majn šotn iz in naxt farblibn...
 Ix gej in gasn un bašver, dos harc zol s'lebn libn...
 Der jixes-trojm farlošn zix, vos t'hel di ^azel^a gecundn,
 ict vej-hojx vintlt, kilndik di friše, alte vundn.
 Mir vejnt in harc di megile-švarc fun dor cu dor getrogn,
^bbagosn^b friš mit toj, mit bloj-gezang fun txiles-togn...
 O, hejm, majn hejm! Ix zux di štrik, vos firn cu di gleker.
^cS'iz viste kelt, Mešiex felt^c — zol zajn der glok der veker...
 Der geler flam fun meš zol šver af ale štetlex brojzn,
 tojbn klingen in di šojbn, vu di šxines hojzn...
 Der veg iz groj. Ix štajg un blondže, filndik dem trojm dem
 tribn,
 in vander-gang iz friš nox mir dos goles-lid farblibn.

Ix gej in gasn un bašver dos harc, zol s'lebn libn...

* * *

Bin ix alt? Bin ix jung?
 O, mix hot šojn baziglt a kišefdik rung...
 S'iz balodn dos harc
 mitn trojm fun der hejm,
 mitn tunkeln sod,
 un gezalbt funem ejbikn šmarc
 gej ix trib
 in ^dder fincterer^d rod,
 un muz lestern alc, vos s'iz lib,
 xoč ix blutik gehejm — — —

Варьянты: ^a OŠ: zun ^b GM: gegosn ^c LP, GM: няма ^d OŠ: dem
 finctern

У горадзе. Досьвітак. Мой цень застаўся ў ночы...
Я іду па вуліцах і заклінаю сэрца палюбіць жыцьцё...
Згасла высакародная мроя, што ярка запаліла душу,
цяпер подых болю ветрыць, студзячы сьвежыя, старыя
раны.

Мне плача ў сэрцы пэргамінная чорнасьць, што
перадавалася з роду ў род,
аблітая сьвежай расой, сінім сьпевам раньняга дненьня...
О дом, мой дом! Я шукаю вяровак, што вядуць да званой.
Пустынны холад, мэсіі ўсё няма — хай звон стане
будзіцелем...

Жоўтае полымя бронзы хай цяжка бушуе ва ўсіх
мястэчках,
галубы звоняць у шыбы, дзе маюць прытулак Божыя
праявы...

Дарога шэрая. Я ўзьнімаюся і блукаю, чуючы
пахмурную мару,
на шляху вандроўным засталася сьвежай пасья мяне
песьня выгнаньня.

Я іду па вуліцах і заклінаю сэрца палюбіць жыцьцё...

* * *

Ці я стары? Ці малады?

О, мяне ўжо замкнуў у сабе зачараваны круг...

Нагрузілася сэрца
марай аб доме,
цьмянаю тайнай,
і памазаны вечнай згрызотай
іду я пахмурны
па змрочным коле,
і мушу ганьбіць усё, што дорага мне,
хоць сыцякаю крывёю ўнутры — — —

S'iz a vogšol di zel!
 Lem der lixtiker tir
 vegt zix s'lid, vos ix špin,
 (epes tunkls un hel),
 un ver vejs, o, ver vejs, ci x'gevin,
 ci x'farlir...

S'bajt a vox ojs a vox,
 s'ajlt a šo nox a šo,
 vu a veg — dort bin ix,
 vu a štot — bin ix do.

X'bin mispalel cu zix,
 ver farštejt majn gebet?
 S'iz a grenec, mejn ix,
 cvišn velder un štet...

Bin ix alt? Bin ix jung?
 O, mix hot šojn baziglt a kišefdik rung.

— — — — —
 — — — — —

Un vander biz ovnt. — —

— — — Štil ver ix fun blas-šajn gezojbert,
 der ^atrojer-gemit^a fun di himlen di gasn bacojbert,
 di rozeve hejlikajt lajxt azoj rejn in di Brustn,
 un s'daxt: s'iz dos lebn gerejnikt nox gor fun
 anustn...

Ict lixtike ^bgringkajt^b vaš vejx, vi a balzam, di glider
 un citerdik šajnen faršvumene zeungen vider...

Варьянты: ^a Š, AV, OŠ: trojer-gemiš ^b AV, OŠ, GM: grinkajt

Душа — гэта шалі!
Каля сьветлых дзвярэй
важыцца песня, якую я праду
(нешта цёмнае і сьветлае),
і хто ведае, о, хто ведае, ці я выйграю,
ці прайграю...

Тыдзень зьмяняе тыдзень,
сьпяшае гадзіна за гадзінай,
дзе дарога — там я,
дзе горад — я там.

Я малюся сам да сябе,
хто разумее маю малітву?
Думаю, ёсьць мяжа
паміж лясамі і гарадамі...

Ці я стары? Ці малады?
О, мяне ўжо замкнуў у сабе зачараваны круг...

І блукаю да вечара. — — — — —

— — — — Ціха абмываюся я бледнай сьвеценню,
журботны настрой зь нябёсаў чаруе вуліцы,
ружовая сьвятасьць зьзяе так чыста ў грудзях,
і здаецца: жыцьцё ачысьцілася ад яшчэ зусім
нядаўняга...

Цяпер сьветлая лёгкасьць мякка абмывае, як
бальзам, усё цела
і далей дрыготка зьзяюць адплылыя відзяжы...

Vu treft men do vemen, vos zol ^amix^a, farblondžetn, filn,
 zol zogn: «Ix ken dix, majn frajnt, far a menčn a štiln,
^bhostu^b nor gelojert un kejnem bašvert mit dajn lebn».
 X'hob kejnem bašvert mit majn lebn... S'vet elnt zix vebn
 majn otem-geveb af der velt ba farriglte tirn...
 Un špirungen štile, vi neplen, majn zel veln cirn...

Es šarjet af next. Štume mojern tifn zix ajnet,
 ix efn a tir un farnem, vi di next-malke tajnet:
 «S'iz ejnzam der menč, vi a fejgele ejns in di seder,
 ir štimele trift in der fincter fargangen, un jeder
 bableterter boj^m iz a ^cgus^c funem paxed gešmolcn».
 Ix štajg af di trep in a mojer an umetik-štolcn.
 Es efnt zix ruik a tir inem ejberštn gorn,
 ix štel zix in durxgang un murml «gutn-ovnt!» farlorn...

Dos hojz iz mid meblirt. In fajner elntkajt cefaln di portjern.
 S'glit vejx in zejer rojtlexkajt ^ddi^d šajn fun tunkele bagern...
 In ale cimern vej^t ruikajt, di štile zifcn fun a krankn.
 Un rejne frejd farlošene durx finklende getranken...
 Di štuln etemen mit linder benkšaft fun di ovnt-blojen,
 trifn mit a dinem aromat fun kerpers certlexe fun frojen.
 Di rojmen filn nox fun klejder zajdene dos šorxn,
 in tifn vidertrojm di vent farnemen es un horxn, horxn...
 Es šlofn ajn di brejte, brojne ruike bufetn,
 di vajse ejvelex, di štume melanxoliš-švere betn.
 Cvej mejdlex štile, mid barute, tunkele geštaltn,

Варьянты: ^a LP: mir ^b Vajter-bux, Š, AV, GL, OŠ: host ru ^c OŠ: gos
^d Vajter-bux, AV, GL, OŠ: der

Дзе б ні сустрэўся тут нехта, хто б адчуў мяне, заблукалага, хай скажа: «Я цябе ведаю, дружа мой, ты — чалавек ціхі, ты адно жыў затаіўшыся і не заклінаў нікога сваім жыццём».

Я нікога не заклінаў сваім жыццём... Будзе самотна ткацца тканіна майго дыхання на сьвеце ля замкнёных дзвярэй... І ціхія адчуваньні аздобяць, як туманы, маю душу...

Шарэе на ноч. Нямыя камяніцы ўглыбляюцца, я адчыняю дзверы і ўслухоўваюся, як цырыца-ноч цьвердзіць:

«Чалавек самотны, як пташка адна ў садах, яе галасок ліецца ў змрочнай мінуласьці, і кожнае ўкрытае лісьцем дрэва — гэта цень адліты са страху». Я паднімаюся па сходах у смутна-гордай камяніцы. Спакойна адчыняюцца дзверы на верхнім паверсе, я спыняюся ў праходзе і разгублена мармычу «добры вечар!»

У пакоях стомленая мэбля. У шляхотнай самоце распадаюцца парцэры.

Палымнее мякка ў іх чырвані зьяўняе цьмяных жаданьняў. Ва ўсіх пакоях вее спакоем, ціхімі ўздыхамі хворага. І чыстая радасць прытушаная іскрыстымі напоймі... Крэслы дыхаюць мяккай тугою вечаровай сіні, струменяць тонкі водар пяшчотных дамскіх целаў. Прастора яшчэ адчувае шоргат шаўковых шатаў, у глыбокай мары-ўспаміне сыцены пачулі яго і слухаюць, слухаюць...

Засынаюць шырокія, бурыя спакойныя буфэты, Белыя печкі, нямыя мэлянхалічна-цяжкія ложка. Дзьве ціхія дзяўчыны, стамлёна рахманья, цёмныя постаці,

an ofn najer bux, un bilder af di vent — di ^atrojmer^a noxn
altn...

Es rut di ejnzamkajt in ale glezer, tuljet zix in vejxkajt cu di
šveln

un gist di diln op mit vejxe veln...

Gutn-ovnt! Di štile geštaltn,
vos trojmen in ruike vinklen
un garn in šotn bahaltn,
fartunklen di zeles, vos finklen...

A lojb cu dem hintern lebn!
Cu di, vos in tunklkajt mejnen
dem nakn un ponim farvebn
un hern fun zajt di gevejnen...

Gebenčt zajt, ir štetiše benker
(vos švajgn, fun paxed gebojgn).
Dos blutike hemdl fun henker
lajxt hejlik in ajere ojgn...

A lojb cu di jidiše texter.
Alejn, ergecvu in a mojer,
bahaltene ejnzame vexter
fun trojer, fun ejbikn trojer.

Ix kum cu ajx ful mit opklangen
fun gleker, ir zolt zej farnemen,
farmišť iz dos harc mit gezangen,
un x'fil in zej ajere nemen:

Olje un Mirjem!

Mid-matove, blondžende tener...

Варьянты: ^a OŠ: trojmers

разгорнута новая кніга, карціны на сьцяне —
летуценьнікі аб старым...

Спачывае самота ва ўсіх шклянках, туліцца ў мяккасьці
да парогаў
і аблівае падлогу мяккімі хвалямі...

Добры вечар! Ціхія постаці,
што мараць у спакойных кутках,
і хаваюць жаданьні ў ценю,
зацямняюць іскрыстыя душы...

Хвала засьценнаму жыццю!
Тым, што ў цемры мяркуюць
заткаць патыліцу і твар
і слухаць плач стоячы ў баку...

Блаславёныя вы, гарадзкія маркотнікі
(што маўчаць, прыгнутыя страхам).
Крывавая кашуля кáта
сьвеціцца сьвята ў вашых вачах...

Хвала яўрэйскім дочкам,
што сядзяць адны недзе ў камяніцы,
таемным самотным вартаўніцам
тугі, векавечнай туці.

Я прыходжу да вас поўны водгульля
званоў, каб вы іх пачулі,
сэрца зьмяшанае са сьпевамі,
і я чую ў іх вашы імёны:

Оля і Мір'ям!

Стомлена-матавыя, заблукалыя ноты...

Farflojgene ejnzam fun unter di brojn-rojte fener.
 Dos rojt hot geflejt fun di štangen in brojznde falbn,
 hot biter fartrunken di maxne... Ajx, libinke švalbn,
 farcamt inem blutik-geviter,
 di štim opgenumen...
 Flit, fejgelex švaxe,
 cuzamen,
 rund — švere gemiter,
 gezalbte cu raxe,
 štumen,
 brumen, vi flamen...
 Dos harc opgenumen,
 di štim fun di ojgn...
 Dort, unter di fener
 fun xcos-naxt bagosn,
 hot ir zix gecojgn
 in rej mit fremd-finctere mener,
 tif švajgnd gešlosn.
 Curik un arum un forojs — — —
 Di švarce nor švarcaplen tlien,
 un s'hot zix gelagert a hojz af a hojz,
 un s'hobn di gleker gešrien...

Olje!

S'hot klingender gingold bašvert dajn geher,
 s'hot mild dix gepajnikt di last fun a lixtiker trer,
 es hot dir der otem fun ^aliljen^a cerejct forgefiln
 cu emecnvu cvišn blumen...
 Dox hostu gelebt in di rejen,
 ven s'hobn zix next-berg cenumen,
 dort unter di gleker-gešrejen...

Варьянты: ^a OŠ: liljes

Заляцелыя самотна з-пад бура-чырвоных сьцягоў.
Чырвань сьцякала з шастоў бурлівымі складкамі,
яна горка заліла натоўп... Вас, мілыя ластаўкі,
загарадзіла ў крывавай навальніцы,
забрала вам голас...
Ляціце, птушачкі слабыя,
разам,
навокал — цяжкія настроі,
памазаныя да помсты,
нямеюць,
равуць, як полымя...
Забралі сэрца,
голос вачэй...
Туды, пад сьцягі
залітыя поўначчу
пацягнуліся вы
у шыхты са змрочна-чужымі людзьмі,
замкнутыя ў глыбокім маўчанні.
Назад і вакол і наперад — —
Толькі тлеюць чорныя зрэнкі,
сталі лягерам дом за домам,
і закрычалі званы...

Оля!

Звонкае чыстае золата заклала твой слых,
ласкава параніў цябе цяжар сьветлай сьлязы,
подых лілеяў узбудзіў у табе прадчуваньні
некага недзе між кветак...
А ты жыла ў шыхтах,
калі разьняліся начныя горы,
там, пад крыкамі званоў...

Du zict ba dem fencter,
 der ovnt der citerdik-blojer, der forxtik-gebenčter
 rut gring in dir, zingendik umklors fun lebn...
 O, ict iz di šo fun nešome, vos vil zix fargebn!
 Di lojtere rundkajt fun orem fun dajnem
 zingt štil, štil, štil... in a ritem a cniesdik-fajnem...

Mir zajnen in vunderlex ovnt-gecelt —
 di zeungen lajxtn un rejne un ejne nox ejne fargejen...
^aBald, bald^a — di velt gejt ojs, di alte velt
 in tife vejen...

4

Baginen. Ix hob zix gefedert. Di štot rut in klem.
 Der tog, vi a rozever zokn, hejbt cit'rik zajn lixtike brem
 un pintlt in tunklkajt, finklendik kišefdik-friš...
 Es šmejxlt mir šleř'rik dos brondzene ferdł fun tiš:
 Gut morgn!

Gut morgn, gut jor!

Ix lib ^bim^b, ^cdem kaltinkn, švarcinkn^c ferdł, biz gor,
 majn frejd af der velt! O, ix vejs, ver s'vet benken nox mir:
 dos ferdele klejns, di kočere štil ba der vant un di kljamke
 fun tir...

X'farloz hajnt di štot!
 S'iz majn urveg gecvejt, un gecejlt iz a jetvider trot.
 S'lign derfer un štet,
 un mid vander ix cvišn fun fritog biz špet...

Majn cimer iz friš funem kiln bagin opgefrišt,
 štile rojtlexkajt trift, goldik-bloj vert di luft ojsgemišt.
 Elnt fil ix in cimer, vi s'hilxn di lejdiike gasn...

Варьянты: ^a LP: Bald, bald, bald ^b GM: es ^c OŠ, GM: dos kaltinke,
 švarcinke

Ты сядзіш ля акна,
вечар дрыготка-сіні, пужліва-блаславёны
спачывае лёгка ў табе, сьпяваючы нешта няяснае пра
жыцьцё...

О, цяпер гадзіна душы, якая хоча сабе прабачыць!
Празрыстая кругласць тваёй рукі
сьпявае ціха, ціха, ціха... у рытме цнатліва-шляхотным...

Мы ў цудоўным вечаровым шатры —
відзяжы зьзяюць і, чыстыя, адзін за адным прамінаюць...
Зараз, зараз — сьвет адыдзе, стары сьвет
у глыбокіх болях...

4

Сьвітаньне. Я ўстаў рана. Горад спачывае ў цісках.
Дзень, як ружовы стары, узьнімае дрыготка сьветлыя веі
і міргае ў цемры, мігціць чароўна-сьвежа...
Сонна ўсьміхаецца мне бронзавы конік са стала:
Добры дзень!

Добры дзень, добры дзень і табе!
Люблю яго, халодненькага, чорненькага коніка бязьмежна,
маю радасьць на сьвеце! О, я ведаю, хто будзе па мне
сумаваць:
малы конік, ціхая качарга ля сыяны і дзьвярная клямка...

Сёньня я пакідаю горад!
Мой пракаветны шлях раздваіўся, і падлічаны кожны крок.
Ляжаць вёскі і гарады,
і між іх я блукаю стомлены ад раньня дапазна...

Мой пакой сьвежа халодным сьвітанкам асьвежаны,
ліецца ціхая чырвань, замешваецца залаціста-сіняе паветра.
Мне самотна ў пакоі, як адгукаюцца пустыя вуліцы...

X'fil tojznter-tojznter fencter. Di fliglen fun next nemen blasn...
 Di šotns — cezect ba di vent — maxn s'cimerl štumer,
 majn pekele dremlt in vinkl un bodt zix in tunkeln kumer,
 ix zic bejexides bam tir. Untn klingen šojn šlislen bam tojer...
 Pamelexn gej ix fun cimer, vi x'volt zix geganvet fun
 trojer...

Gasn!

Štajgn štejnerne far štromendike masn,
 štume ^aštiber^a, štejner štume, ^bštaves^b, štiker štol un ajzn
 ufgeturemt gorndik in lengen, firekn un krajzn...
 S'lebt in ajx der car un vej fun švarcer erd, vos trojert,
 s'iz in ajx der groj-gešrej fun hercer-arc farmojert,
 s'glit in ajx der gift fun dor, vos trift in di gemiter,
 s'klingt in ajx der gleker-klang fun štralikn geviter...

X'bin ejner ^cafn^c gas in goldik-zajdenem baginen!
 X'her vajt-vajt arum di štrekes raxvesdike grinen,
 di fete, friše, vareme un švarce plejnen —
 zej kiln zix farxolemte in veter-štrom dem lindn,
 arophangen fun berg šver-nepldike štojnien,
 un s'rizlen unter zej di junge frilings-indn.

Ix gej in dorf, vu alte xates vebn
 di štile frejd far dem fartejltn gejer,
 vos blondžet glajx mit mir farbaj dem lebn
 un ruft, un šilt, un klapt in zajn farmaxtn tojer,

^dun ruft, un šilt, un klapt in zajn farmaxtn tojer...^d

Farvundert fregn mix di tojer-vexter:
 «Vos iz, dem vanderer di next farlofn?
 Ci den gefelt er nit di hejse texter?»

Варьянты: ^a **Vajter-bux**, **Š**, **AV**, **OŠ**: štiker ^b **GM**: *няма* ^c **OŠ**: af der
^d **OŠ**: *няма*

Адчуваю тысячы-тысячы вокнаў. Крылы ночы
пачынаюць бляднець...

Ад ценяў — расаджаных пры сьценах — пакойчык
робіцца нямейшым,
мой клуначак дрэмле ў кутку і купаецца ў цьмянай маркоце,
я сяджу адзін ля дзьвярэй. Унізе ля брамы ўжо
зьвіняць ключы...

Паволі я выходжу з пакою, нібы хачу вышмыгнуць з туті...

Вуліцы!

Каменныя клеткі для пlynных масаў,
нямыя хаты, камяні нямыя, брусy, кавалкі сталі і жалеза
грувасьцяцца паверхамі ў лініі, квадраты і кругі...
Жыве ў вас гора і боль чорнай зямлі, якая смуткуе,
у вас замураваны шэры крык сардэчнай руды,
у вас палае атрута эпохі, якая цячэ ў душах,
гудзе ў вас гуд званоў прамяністай навальніцы...

Я адзін на вуліцы ў залаціста-шаўковым сьвітаньні!
Я чую, як зелянеюць далёка-далёка навокал
неабсяжныя прасторы,
тлустыя, сьвежыя, цёплыя і чорныя раўніны —
яны стынуць замроена ў мяккім пагодным павеве,
горныя стромы цяжка-туманныя дзівяцца,
і цурчаць пад імі маладыя вясновыя хвалі.

Я іду ў вёску, дзе старыя хаты ткуць
ціхую радасьць для абдзеленага падарожніка,
што блукае поруч са мной міма жыцця
і кліча, і кляне, і грукае ў яго зачыненую браму,

і кліча, і кляне, і грукае ў яго зачыненую браму...

Зьдзіўлена пытаюцца ў мяне вартаўнікі брамы:
«Што такое, што здарылася з вандроўнікам уночы?
Ці то не спадабаўся ён гарачым дзяўчатам?

Der ^ctojt-baglejter^c rojter rajter rajt!

134

Cvišn felder

Baginen. In veg, cvišn felder.

A bis funem brejtl — dem hunger gezetikt,
un vajter geajlt zix in veg.

X'hob kejnmol cu ^agornit^a faršpetikt.

Gut, azoj gut iz cu zajn untervegns,
ot glat in der velt arajn španen un španen,
saj šabes, saj vox cvišn felder un vegn, —
du vejst nit vuhin un du vejst nit fun vanen.

Un trefstu a pojer an altinkn ergec,
baklogstu zix im af dem mazl fun menčn:
«Či čuješ, Manile, zej esn kesejder
un mir — ix un du — darfn benčn...»

Nor s'entfert der pojer: «Ex, duren, ti duren,
vos iz er, der menč? — a cebroxener šarbn...
Zej pucn di štivl un trogn di šnipslex,
nor sof-kol-sof muz men dox štarbn...»

«^bBajkes^b, bruder, bajkes, —
entfer ix šojn mit hislajves, —
šem zix, x'lebn, brat Manile,
her zix ajn cu dem arumet
af čikaves:
s'tralalajken balalajkes
in di derfer ^cin^c di štile,
dox iz epes aza umet!
Ex! S'iz epes aza umet...»

Публікації: Š 33-35; L 30-32; AV 22-23; LP 5-6; GL 7-9; Zamlbixer.
Nju Jork, 1952. Z. 22-23; GV 269-270; GM 19-21; E 78-79.

Варьянты: ^a Š, L, LP, GL: gorništ ^b L: Hej, bajkes ^c E: няма

Між палёў

Раніца. У дарозе, між палёў.
Кусьнеш хлебчыка — насыціў голад,
і далей пасьпяшаўся ў дарогу.
Я ніколі ні на што не спазьняўся.

Добра, так добра быць у дарозе,
вось так проста ў сьвет крочыць і крочыць,
і ў шабэс, і ў будні між палёў і дарог,
ня ведаеш куды і ня ведаеш адкуль.

Сустрэнеш селяніна старэнькага недзе,
пажалішся яму на долю людзей:
«Ці чуеш, Маніла, яны ядуць і ядуць,
а мы — я і ты — мусім бласлаўляць...»

А селянін адказвае: «Эх дурань ты, дурань,
што такое чалавек? — разьбіты чарапок...
Яны чысьцяць боты і носяць гальштучкі,
але ж у рэшцэ рэшт давядзецца памерці...»

«Ай, байкі, браце, байкі, —
адказваю я ўжо з захапленьнем, —
пасаромся, дальбог, брат Маніла,
прыслухайся навокал
да цікавага:
тралалайкаюць балалайкі
у вёсках у ціхіх,
і ўсё ж неяк смутна!
Эх! Як жа смутна...»

Gejst un gejst,
freg dix ven un freg dix vu,
arum derfer, arum štet,
un du vejst nit, un du vejst
ver bistu un vos bistu...

Af der grojser, rojer erd
fiterf men zix ot azoj,
vi behejmes un vi ferd,
un ^amen^a vakst mit jedn toj...
S'treft — ^amen^a nextikt in a šajer
stam azoj, af lajts barot,
^bplucung^b vert dir epes tajer,
^cs'maxt nit ojs,
ci der tajvl, oder Got^c.

Gejst arojs: —
Sara hejliker baginen!
Roz un roz un mernit roz,
saj di švarcerd, saj dos groz...

^dFalstu^d cu cu rojer erd;
verst faršikert funem mist,
funem zaft, vos flist
un jert,
un šrajst ojs fun gancer Brust:
«S'iz a velt aza faran!
Un ix, der nar, hob nit gevust...»

1919

Варьянты: ^a LP, GL, GM, E: me ^b L, GM: plucung ^c GL: *нямд* ^d E: Falst

Ідзеш і ідзеш,
спытайся калі і спытайся куды,
па вёсках, па гарадах,
і ня ведаеш, і ведаеш,
і хто ты, і што ты...

На вялікай сырой зямлі
жывішся вось гэтак,
як каровы і як коні
і расьцеш з кожнай расінкай...
Бывае — начуеш у гумне
проста так, зь людзкой ласкі,
раптам нешта зробіцца табе дарагім,
бяз розьніцы,
ці д'ябал, ці Бог.

А выйдзеш: —
Што за сьвятая раніца!
Ружова, ружова і толькі ружова,
што чарназём, што трава...

Прыпадзеш да сырой зямлі;
ап'янішся ад гною,
ад соку, які цячэ
і бродзіць,
і выкрыкнеш з усіх грудзей:
«Тут жа ж такі сьвет!
А я, дурань, і ня ведаў...»

1919

***

Zinger txejlesdike, štile himlen...
S'rint a lojterkajt fun hojxe cojberlexe cimblen.
Akordn klangloze fun gringn, kiln ojb
flisn hel, rejncapldike, vi di tojbn,
tojbn af der erd...

Erd —
a nevejle, alt, in xaos ojsgekert...

***

Сьпевакі з блакіту, ціхі нябёсы...
Цячэ яснасьць з высокіх чарадзеіных цымбалаў.
Акорды бязгучныя зь лёгкіх прахалодных вышыняў
ліюцца сьветла, чыста-трапяткія, як галубы,
галубы на зямлю...

Зямля —
мярцьвячына, старая, зрынутая ў хаос...

Hunger

X'gej durx roze ovnt-pasn,
s'varft di naxt šojn švarce fajln,
x'hob a trajen frajnt a blasn —
hunger firt mix... hejst zix ajln...
S'svindlen šildn, hojz un gasn,
vigt zix, vigt zix, himl-majln!..

Hunger, ex, du dare kljače,
lejgst dajn kop af mir anider,
un in švarcer ekzaltacije
tanc ix, špring ix, x'sraj a mider:
Pacje! Acje! ^aMarjanacije^a!
Hunger fajft in majne glider...

Публікації: **Tog** (Vilne). 1919. №41. Z. 3; **Š** 51; **L** 47; **AV** 131; **LP** 14;
OŠ 28; **GM** 50; **E** 16.

Варьянты: ^a **LP**, **GM**: Marinacije

Голад

Я іду праз ружовыя вячэрнія палосы,
ноч ужо кідае чорныя стрэлы,
я маю вернага бледнага сябра —
голад вядзе мяне... загадвае сypяшацца...
Мільгаюць шыльды, дом і вуліцы,
калышыцца, калышыцца нябесныя мілі!..

Голад, эх, ты худая кляча,
кладзеш на мяне сваю галаву,
і ў чорнай экзальтацыі
я, стомлены, танцую, скачу, крычу:
Пацыя! Ацыя! Мар'янацыя!
Голад сьвішча ў маім целе...

Joste der šmid

(Poeme)

Ich bin die Flamme.

Heine

Cu Xanken

Es zojft dos harc dajn ^ašvarce^a šajn
un rajst zix, vi a volf fun štajg,
nor s'iz majn cung gelejmt fun pajn,
un x'švajg...

Ix švajg... Der flam faršlist dos moj...
Nor zaj mir mojxl far der šo,
ven in a fajerdikn knojl
mir veln valgern zix do.

^bZaj^b visn: x'bin a zun fun di,
vos cindn štet un blendn un farsamen,
vos libn nor dem inderfri
un libn flamen — — —

1. A proster, a brojner

Xo... xo... Nit mejnt, zog ix, x'bin šojn take a šmid,
a proster šmid aza, a brojner, vos štejt mitn hamer
iber der kovadle un šmidt ajzns, podkeves un reder.
S'vet zajn fun ajx a biterer toes, xoč mix kimert es nit.

X'hob zix kejn mol nit gemišť cvišn ajx. Tfuj...
Der brejter trakt gejt adurx farbaj majn kuznje.
X'fleg zix opšteln kukn af ajx.

Публікацыі: **Vajter-bux.** Vilne, 1920. Z. 63-71; **GV** 159-169; **GM** 110-122; **E** 57-67.

Варыянты: ^a **Vajter-bux**, **GV**: švaren ^b **E**: Zej

Ёста-каваль

(Паэма)

Ich bin die Flamme.

Heine

Ханцы

Сэрца жлукціць тваё чорнае сьвятло
і рвецца, як воўк з клеткі,
але язык мой зьнямеў ад пакуты,
і я маўчу.

Маўчу... Полымя замыкае рот...
Толькі выбач мне за тую часіну,
калі ў агністым клубку
мы будзем валяцца тут.

Дык ведай! Я — сын тых,
што паляць гарады, сьляпяць і труцяць,
што любяць толькі раніцу
і любяць полымя — — —

1. Просты, смуглы

Хо-хо... Ня думайце, кажу вам, што я ўжо й сапраўды
каваль,
просты гэткі каваль, смуглы, які стаіць з молатам
над кавадлам і куде плугі, падковы і колы.
Гэта будзе з вашага боку горкай памылкай, але гэта
мяне не турбуе.

Я ніколі ня блытаўся сярод вас. Тфу...
Шырокі тракт праходзіць міма маёй кузьні.
Я, бывала, спынюся паглядзець на вас.

^aMir^a hot ir ober kejn mol nit gezen, xo... xo... xo...

Di darinke ajere, x'hob es gezen, gejen cufus mit di klumkes af di plejces,
di gezunte ajere rajtn af gezunte ferd,
di roze, di bašmalcte forn in ^bkarotn^b.
X'vejs kimat fun alc... oho... Nit mejnt, zog ix, x'bin take a šmid.

S'treft amol, vilt zix mir a kuk ton durx a špeltl afn trakt.
X'ze demlt di gance velt... xo... xo... xo...
S'hot emecer gevolt arajnkukn adurxn špeltele cu mir, in majn kuznje arajn —
hob ix im ongešpign a fuln ponim:
nit kuk, zog ix, du trejfener trop, in majn kuznje arajn.

2. Ven di zun fargejt

Šloft ir nit, zajt ir vax — her ix gornit.
Ir maxt zejer a švern tuml.
Mir daxt, ajer arbet iz aza, vos itlexer fun ajx firt lejdike fesser afceloxes.
Aza tuml maxt ir on.
Ix vart, s'zol vern farnaxtlex.
Demlt vert der trakt kiler azoj.
Štil.
Demlt her ix dem klenstn šorx.
Zol der vint iberkern a bletl af a bojm, afile ot dem klejnem rir — her ix demlt.
S'iz aza geher ba mir.
Farnaxtlex efn ix uf di tir fun majn kuznje.
S'vert eng in kuznje, ven di zun fargejt,
šver cu blajbn, bejs di zun štarbt hinter a farmaxter tir.

Варьянты: ^a **ГМ**, **Е**: Mix ^b **ГМ**, **Е**: karetn

Але мяне вы ніколі ня бачылі, хо-хо-хо...

Вашы худзенькія, бачыў я, ходзяць пешшу з клункамі
на плячах,
вашы здаровыя ездзяць на здаровых конях,
ружовыя і нашмальцаваныя ездзяць у карэтах.
Я ведаю амаль пра ўсё... ого... Ня думайце, кажу вам,
што я й сапраўды каваль.

Здараецца часам, што мне хочацца зірнуць праз
шчылінку на тракт.

Тады я бачу цэлы сьвет... хо-хо-хо...

А як нехта хацеў зазірнуць праз шчылінку да мяне, у
маю кузьню —

дык я плюнуў яму проста ў твар:

не зазірай, паскуда, кажу, у маю кузьню.

2. Калі заходзіць сонца

Вы не сьпіце, вы чуйнуеце — я нічога ня чую.

Вы ўзьнімаеце вельмі цяжкі вэрхал.

Мне здаецца, у вас такая праца, што кожны з вас
коціць

назло пустыя бочкі.

Такі вы ўзьнімаеце вэрхал.

Я чакаю, каб настаў надвячорак.

Тады тракт робіцца такім спакойнейшым.

Ціха.

Тады я чую найменшы шоргат.

Варта ветру перавярнуць лісточак на дрэве, нават вось
так ледзь заўважна — я чую тады.

Такі ў мяне слых.

Надвячоркам расчыняю я дзьверы маёй кузьні.

Робіцца цесна ў кузьні, калі заходзіць сонца,

цяжка заставацца ўсярэдзіне, калі сонца памірае за
зачыненымі дзьвярмі.

X'zec zix afn švel.
 X'farrejxer di ljuške un rejd cu zix afn kol.
 X'muz amol rejdn cu zix afn kol.
 Ver ^avejs^a, anit volt ix derštikt gevorn.
 Joste, zog ix, di zun štarbt af di felder, af di štet un af di velder.
 Fun der zun gisn zix gance emers blut iber ale jamen un midborjes.
 Nit mejn, Joste, az di erd iz azoj klejn.
 Šojte, hejlb zix uf mitamol!
 Gej un špan avek in oto dem fajer iber der erd.
 Fun ejn jam cu dem cvejtn jam.
 Bist a proster boxer fun der kuznje!
 Nem dem hamer dajnem un gej iber der velt.
 S'plojdern di rajojnes majne.
 Farnaxt plojdern azoj epes di rajojnes majne.
 Joste, šrajt es in majn haren, der ovnt klingt vi a glock.
 Xo... xo... xo...

3. Xanke — a fajerdike kale

Xanke, ej, Xanke, kum cu mir farnaxt.
 Ix zic ba der kuznje un ix rejxer majn ljuške.
 Anumltn, ci gedenkstu dos, hobn mir zix getrofn in Mikites seder.
 X'hob on dajn hejsn, farbrojntn haldz opgebrent majne lipn.
 Xanke, du bist di štarkste cvišn ale madn in undzer kant.
 Kum cu mir farnaxt, ven ix ru zix op fun der arbet.
 Ej, s'brent in dem kop un in haren a fajer a štarker, vos fartumlt mir majne rajojnes.
 S'iz epes a šverer, nit kejn rejner fajer, vos farbrent af aš majne glider.
 X'kon nit zicn ruik ba der kuznje.

Варьянты: ^a GM: vejst

Я сядваю на парог.
Закурваю люльку і гавару сам з сабой уголас.
Часам я мушу гаварыць сам з сабой уголас.
Хто ведае, мо інакш бы я задыхнуўся.
Ёста, кажу я, сонца памірае на палях, гарадах і лясах.
Ліюцца з сонца цэлыя вёдры крыві на ўсе моры й
пустыні.
Ня думай, Ёста, што зямля такая маленькая.
Дурань, зараз жа падніміся!
Ідзі, выпраўляйся ў той вунь агонь над зямлёю.
Ад аднаго да другога мора.
Ты просты хлопец з кузьні!
Вазьмі свой молат і ідзі па сьвеце.
Лапочуць думы мае.
Надвячоркам нешта такое лапочуць мае думы.
Ёста, крычыць нешта ў маім сэрцы, вечар гудзе, як
звон.
Хо-хо-хо...

3. Ханка — агністая нявеста

Ханка, эй, Ханка, прыходзь да мяне пад вечар.
Я сяджу каля кузьні і куру сваю люльку.
Надоечы, ці памятаеш, мы сустрэліся ў Мікіты ў садах.
Аб тваю гарачую, загарэлую шыю апёк я вусны.
Ханка, ты наймацнейшая сярод усіх дзяўчат у нашым
краі.
Прыходзь да мяне пад вечар, калі я адпачываю ад працы.
Эй, гарыць у галаве і ў сэрцы моцны агонь, які тлуміць
мне думы.
Гэта нейкі цяжкі, нячысты агонь, што спальвае на
попел маё цела.
Я не магу сядзець спакойна ля кузьні.

X'kon nit etemen on dir, tajere, tajerinke Xanke majne.
 Ix vel zix, ot azoj, kajklen af dem nasn groz.
 Ot azoj vel ix mitn kalt n toj opkiln dem hejsn kop.
 Ajnščemen zix,
 ej, ajnščemen zix un kušn on ufher di roje erd, dix! Di erd,
 Xanke, nejn, dix!
 Ej, Xanke, kum cu gejn!
 Ix vel reven banaxt, vi a gekojleter, iber der gancer gegnt.
 S'felt mir der otem cum lebn.
 Ix hob nit di ru afn geleger.
 S'iz mir azoj eng af der gancer velt.
 S'iz mir azoj eng on dir.
 Es švimt a finctere xmare fun majn harn.
 S'iz a srejfe af der velt!
 Mir brenen, der himl un di erd brenen.
 S'gist zix a fajer in di tajxn.
 S'brenen di felder un di velder brenen.
 Štejt uf!
 Ej, štejt uf!
 Rajst arop di lodn fun di hajzer,
 s'iz a srejfe af der velt!
 Xanke, kum cu gejn!
 Du zolst kumen cu mir.
 Ix bet es ba dir, Xankele, kum cu gejn.
 A štilinker vel ix lign.
 Ot azoj štil, vi a šepsele.
 Du vest zicn ot do afn švel.
 Ix — af der erd vel ix lign ojsgecojgn.
 Mitn kop af di hent vel ix lign.
 Ot azoj.
 Ix vel ^adir^a fregn: Xankele, hostu šojn ojsgemolkn di
 behejmes dajne?
 Un x'vel zix cuzecn cu dir pamelinkes azoj.
 Un x'vel ^adir^a azoj pamelinkes fregn:

Варьянты: ^a GM, E: dix

Не магу дыхаць безь цябе, дарагая, даражэнькая мая Ханка.
Я буду вось гэтак качацца ў мокрай траве.
Вось гэтак халоднай расою астуджу я гарачую галаву.
Прыціснуся,
эй, прыціснуся і буду цалаваць няспынна сырую
зямлю, цябе! Зямлю, Ханка, не, цябе!
Эй, Ханка, прыходзь!
Я буду раўці ўначы, як рэзаны, на ўсё наваколле.
Мне не хапае паветра, каб жыць.
Я ня маю спакою на ляжанцы.
Так цесна мне на ўсім сьвеце.
Так цесна мне безь цябе.
Плыве змрочная хмара з майго сэрца.
У сьвеце пажар!
Мы гарым, неба гарыць і зямля.
У рэках ліецца агонь.
Гараць палі і лясы гараць.
Уставайце!
Эй, уставайце!
Зрываўце з дамоў аканіцы,
на сьвеце пажар!
Ханка, прыдзі!
Ты мусіш прыйсьці да мяне.
Прашу цябе, Ханачка, прыходзь.
Я буду ціхенька ляжаць.
Вось так ціха, як ягнятка.
Ты будзеш сядзець вось тут на парозе.
Я — буду ляжаць на зямлі, расьцягнуўшыся.
Падклаўшы рукі пад галаву, буду ляжаць.
Вось так.
Я спытаюся ў цябе: Ханачка, ці падаіла ты ўжо сваіх
каровак?
І вось так паціхеньку падсяду да цябе.
І вось так паціхеньку спытаюся ў цябе:

Vos iz es far a brojn pinte ba dir?
 Ix vel es a kuš ton, a štiln kuš, a štilinkn...
 Vi a tajbele kušt a tajbele...
 Vejst, Xankele, vel ix zogn, dajne švarce cep zajnen švarcer
 fun majn bord,
 švarcer fun di kojln in der kuznje.
 Un dajn elnbojgn iz aza brojner, farbrent fun der zun.
 Ober sara vareminker er iz!
 Ze, kuk zix cu, Xankele, vos iz es?
 Dajn gancer elnbojgn iz farbrent fun der zun?!
 Xa... xa... xa...
 Ingancen bistu gor farbrent vi a švarce zun.
 Bistu gor a fajer aza,
 aza hejser fajer, vos rajst zix, xa... xa... xa...
 Štarker, Xankele, rajst men zix, bajst men zix,
 štarker!..
 Un arumnemen darf men zix mit ^adi^a bejde hent arum,
 un cudrikn zix,
 un ot azoj ajnbajsn un ufhejbn in der hejx,
 štark, azoj vi an ongeglitn ajzn.
 Un oj**b** du vilst, Xanke, trog ix ^bdir^b avek ibern trakt.
 Ot azoj — — —
 Ej, Joste der šmid trogt Xanken cu der xupe!
 Lozt dortn dem veg, lentexer, fartrajbn kon men zej nit fun
 arum der kuznje.
 In der fincter trog ix zi, majn fajerdike kale.
 Xanke lajxt mir, vi a brenendike holoveške in der fincter.
 Xo... xo... xo... Ot azoj hob ix zi, di Xanke majne!
^cPluclung^c kumt zi gor in a farnaxt,
 un in der fincter gor,
 iz fincter gor,
 un gorništ zet men,
 gorništ iz nito,

Варьянты: ^a GM, E: няма ^b GM, E: dix ^c GM, E: Plucling

Што гэта за смуглая кропачка ў цябе?
Я пацалую яе, ціха, ціхенечка...
Як галубок цалуе галубку...
Ведаеш, Ханачка, скажу я, твае чорныя косы
чарнейшыя за маю бараду,
чарнейшыя за вугольле ў кузьні.
А твой локаць такі смуглы, апалены сонцам.
Але які ж ён цёпленькі!
Глянь, Ханачка, прыгледзься, што гэта?
Увесь твой локаць апалены сонцам?!
Ха-ха-ха...
Ты цалкам уся апаленая, як чорнае сонца.
Ты зусім як агонь,
такі гарачы агонь, які вырываецца, ха-ха-ха...
Мацней, Ханачка, трэба вырывацца, кусацца,
мацней!..
І абдымаць трэба абедзьвюма рукамі,
і прыціскацца,
і вось так ухапіцца зубамі і ўзьняць угару,
моцна, як распаленае жалеза.
А калі хочаш, Ханка, я панясу цябе праз тракт.
Вось так — — —
Эй, Ёста-каваль нясе Ханку пад хупу!
Прэч з дарогі, хохлікі, не адагнаць іх ніяк ад кузьні.
Я нясу яе ў змроку, агністую маю нявесту.
Ханка сьвеціць мне, як распаленая галавешка ў
змроку.
Хо-хо-хо... Вось так я трымаю яе, маю Ханку!
Раптам яна прыходзіць зусім пад ноч,
і зусім у змроку,
зусім змрочна,
і не відаць нічога,
няма нічога,

¹ Хупа — балдахін, пад якім маладыя стаяць падчас цырымоніі шлюбу.

iz gor nito di Xanke majne?..
Gornit...
Ej, vu iz zi, vu?..
Xanke, Xankele, vu bistu, vu?..
Bistu do geven icter,
in der fincter bistu do geven?
Bin ix gor afn trakt alejn?!
Un s'iz šojn špet.
Šojn halbe next... halbe next alejn.
Alejn... alejn... gor ejninker alejn...

4. In der fincter

Oho, nit mejnt, ix bin šojn take a šmid.
A proster šmid aza, a brojner.
S'iz di kuznje majne!
Un s'iz majn brust — di štarkste brust fun ale brustn ba di
menčn af der ^aerd^a.
Un hejb ix uf dem hamer majnem, trejslen zix di vent fun
kuznje.
Un tojznt hercer šlogn demlt in majn brust.
Ot sara šmid bin ix, xo... xo... xo...
Ot sara Joste bin ix!
Un zing ix lider —
tojznt štimes šrajen fun majn haldz.
Gor grobe štimes azojne un finctere, vi fun a brunim arojs...
Farkašer ix di arbl un ix nem dem hamer majnem, zingen
šojn alejn, fun zix alejn di lider.
Ver ^bvejs^b, anit volt ix derštikt gevorn. Xo... xo... xo...
S'iz fincter, ha?
X'vel farrejjern di ljuške in der fincter.
X'vel ojshakn fajer un farrejjern di ljuške in der fincter.

Варьянты: ^a E: velt ^b GM, E: vejst

няма зусім маёй Ханкі?..
Зусім...
Эй, дзе яна, дзе?..
Ханка, Ханачка, дзе ты, дзе?..
Ты была толькі што,
у змроку ты была тут?
І я на тракце зусім адзін?!
А ўжо позна.
Ужо поўнач... апоўначы адзін.
І я сам... адзін... зусім адзінюткі адзін...

4. У змроку

Ого, ня думайце, што я ўжо й сапраўды каваль,
просты такі каваль, смуглы.
Гэта мая кузьня!
А гэта мае грудзі — наймацнейшыя з усіх грудзей у
людзей на зямлі.
І як узыніму я свой молат, сыцены трасуцца ў кузьні.
І тысячы сэрцаў б'юцца тады ў маіх грудзях.
Вось што я за каваль, хо-хо-хо...
Вось што я за Ёста!
І я пяю песні —
тысячы галасоў крычаць з майго горла.
Такія грубыя і змрочныя галасы, як са студні...
Закасаю я рукавы і бяру свой молат, і ўжо самі, самі
сабою сыпяваюцца песні.
Хто ведае, мо інакш бы я задыхнуўся. Хо-хо-хо...
Змрок, а?
Раскуру я люльку ў змроку.
Высеку агонь і раскуру люльку ў змроку.

Ej, ver iz dortn, ver?!

^aVer iz es dortn?!^a

A gejer?!

Gej vajter, gejer.

Blondže nit banaxt arum majn kuznje.

X'hob saj vi saj gorništ... xo... xo... xo...

Ot azoj zic ix mit di hent af di kni un ix hob gorništ.

S'rut op di kuznje in der fincter,

un der hamer majner ligt ejninker alejn ba der kovadle,

un er dremlt azoj ejninker alejn, xo... xo... xo...

Badernaxt ligt a hamer aza,

un a kuznje,

un es zict a grojser šmid aza,

un s'iz zej zalbedrit azoj vist ergec ba a lejdikn trakt in der fincter.

Xo... xo... Švere plejces majne,

lejmene azojnike,

hengt ir dox epes azoj šver af a finctern kovaľ aza...

Xo... xo... xo...

S'iz gor der kovaľ mistome ix, der grojser Joste, der gezunter.

Es zict zix oto der Joste, ^bder^b behejme, glat azoj

badernaxt,

un der hamer zajner?..

O, se špringt gor der hamer zajner in der fincter.

S'iz dox im azoj vist,

un se benkt zix dox im nox a Xanken, dem hamer zajnem...

Avade benkt zix es dem hamer zajnem.

Es vilt zix im durxtancn mit di borvese fislex af a hejser podkeve, a rojtinker,

a hejsinker aza... xi... xi... xi...

To vos že švajgt er, der narele!

S'iz dos a narele aza!

Варыянты: ^a E: няма ^b GM, E: di

Эй, хто там, хто?!

Хто там?!

Падарожны?!

Ідзі далей, падарожны.

Не бадзяйся ўночы вакол маёй кузьні.

Я так ці так нічога ня маю... хо-хо-хо...

Вось так сяджу я, склаўшы рукі на каленях, і нічога ня маю.

Кузьня адпачывае ў змроку,

і молат мой ляжыць адзін-адзінюткі пры кавадле,

і гэтак дрэмле адзін-адзінюткі, хо-хо-хо...

Уначы ляжыць гэткі молат,

і кузьня,

і сядзіць гэткі вялікі каваль,

і ім утрох гэтак пуста недзе ля бязьлюднага тракту ў змроку.

Хо-хо... Цяжкія мае плечы,

гэткія гліняныя,

вы вісіце неяк так цяжка на гэткім змрочным кавалі...

Хо-хо-хо...

Дык жа гэты каваль, напэўна, — я, вялікі, здаровы Ёста.

Сядзіць сабе во гэты Ёста, жывёліна, проста так сабе ўначы,

а молат ягоны?

О, дык гэта ж молат ягоны скача ў змроку.

І ўсё ж яму гэтак пуста,

ён так сумуе па нейкай Ханцы, молат ягоны...

Напэўна сумуе ён, молат ягоны.

Хочацца яму пратанцаваць басанож па гарачай

падкове чырвоненькай,

гарачанькай такой... хі-хі-хі...

То што ж ён маўчыць, дурніца!

Вось жа дурніца!

Ot šojn take blozn mir es azoj funander dem grojsn fajer in der kuznje.

Vet es azoj xropen der blozzak, tatinkes,
vet es azoj krexcn der badernaxt! — — —

Xo... xo... xo...

Ot azoj o, borexhašem, a gezunter Joste,
mit a ^anaketn^a harc aza,
un mit nakete plejces...

Ex, mit a štrik azoj farbindt men zix dem fartex,
ot azoj...

Nu, icter, štarker azoj, mit kojex.

Vart a vajlečke...

Oto... Sara fajer aza...

Xa... xa... xa... Sara xropeniš in der kuznje!

Tajerer hamer majner!

Saran alte jidene di kuznje, gor an alte,
iz šojn gor on cejner di altičke mistome.

Vet es blajbn, dos hamerukl, a josem iber hundert un
cvancik jor,

xa... xa... xa...

Vet er es zogn kadiš — — —

Ot azoj o... xa... xa... xa...

5. Fajer-flam mit fajer

Oho... Nit mejnt, ix bin šojn take a šmid.

A ^bproster^b, brojner šmid, vos štejt mitn hamer

iber der kovadle un šmidt ajzns, podkeves un reder.

X'bin a fajer.

Fun cvišn fajer mit fajer bin ix arojs a brojner fajer

mit ojgn švarcer fajer un a švarcer fajerdiker bord.

Un s'iz der hamer majner tojter fajer.

Варьянты: ^a GM: naket ^b E: proster, aza

Вось ужо ж мы так разьдзімаем вялікі агонь у кузьні.
Будзе ўжо гэтак хрыпець таткаў мех,
будзе гэтак стагнаць уначы! — — —
Хо-хо-хо...

Во гэтак во, хвала Богу, здаровы Ёста,
з гэткам голым сэрцам,
і з голымі плячмі...

Эх, вось так вярхоўкай падвязаецца фартух,
вось так...

Ну, цяпер, мацней, во гэтак, зь сілай.

Чакай хвілінку...

Во... Што за агонь...

Ха-ха-ха... Што за хрып у кузьні!

Мой даражэнькі молат!

Што за баба старая — кузьня, старая зусім,
ужо зусім без зубоў, старэнькая, напэўна.

І застанецца ён, малацішка, сіратою праз сто дваццаць
гадоў¹,

ха-ха-ха...

І прачытае кадыш — — —

Во гэтак во... ха-ха-ха...

5. Агонь-полымя з агнём

Ого... Ня думайце, што я ўжо й сапраўды каваль.
Просты гэтка каваль, смуглы, які стаіць з молатам
над кавадлам і куе плуті, падковы і колы.

Я — агонь.

Паміж агню і агню выходжу я, смуглы агонь
з вачмі, як чорны агонь, і з чорнай агністай барадой.

А молат мой — мёртвы агонь.

---

¹ Жыць да 120 гадоў — традыцыйнае яўрэйскае пажаданьне доўгажыхарства.

Brenen mir banaxt, mir, brider, iber rojte ajzns,
 cebletern mir zix krume, hejse, rojte bleter,
 etemen dem brand,
 un flakern, un gisn zix cuzamen,
 flamen,
 flam mit flam!
 Un mišn ojs cuzamen
 fajer-flam mit fajer.
 X'bin a fajer, un s'iz der kojex majner fajer.
 Brenen mir in rojx,
 un ^apluclung^a bin ix gor der Joste cvišn flamen,
 brider flam un flam —
 a brojner un a rojter fajer.
 Cien mir zix, brider, neenter,
 haldzn zix,
 un s'gisn zix in fajer ojs di glider.
 Un ot bin ix ^apluclung^a a farbrenter,
 un ot bin ix vider,
 ix!
 Ix, der Joste, bin šojn vider.
 X'bin a fajer. Un s'iz di nešome majne fajer, fajer...
 Štarker šmid ix ojs di ajzns, podkeves un reder,
 ot azoj... Ej!..
 Un es ringlen mix alc šver un šverer um
 di flamendike rungen,
 un di fajerdike riglen
 rund arum,
 di flamen-cungen.
 Un alc brejt un brejter
 šlogn fliglen
 ojsgešprejte,
 rojter, ojsgešprejter,
 un ot vider bin ix ^apluclung^a — ix.

Варьянты: ^a GM, E: plucing

Гарым мы, браты, уночы над чырвонымі плугамі,
гартаем крывыя, гарачыя, чырвоныя лісты,
выдыхаем жар,
і палыхаем, і зьліваемся разам,
полымі,
полымя з полымем!
І зьмешваемся ў адно
агонь-полымя з агнём.
Я — агонь, і сіла мая — агонь.
Гарым мы ў дыме,
і раптам гэта я — той самы Ёста між полымяў,
браты полымя і полымя —
смуглы і чырвоны агонь.
Цягнемся мы, браты, бліжэй,
абдымаемся,
і выліваюцца целы нашыя ў агні.
І вось я раптам, загарэлы,
і вось я зноў,
я!
Я, Ёста, ужо зноў тут.
Я — агонь. І душа мая — агонь, агонь...
Мацней кую я плугі, падковы і колы,
вось гэтак... Эй!
І сыціскаюць мяне ўсё цяжэй і цяжэй
палымяныя кольца,
і агністыя запоры
навокал,
языкі полымя.
І ўсё шырэй і шырэй
б'юць крылы
распасьцертыя,
чырваней, распасьцерцей,
і вось зноў я — гэта раптам я.

Der ix!
Der Joste brojn un šver,
un x'leb,
un x'cind,
un x'bren,
un s'iz a srejfe,
ej, es iz a srejfe, rajst arop di lodn!
S'iz a srejfe af der erd. — — —

6. Inderfri

Fartog.

^aX'zic azoj afn švel fun majn kuznje un rejxer majn ljułke.^a

S'iz azoj mexaje friš fartog.

S'gejt farbaj frier ejn vintele un er trogt fun di seder dem rejex fun mjente.

S'gejt durx a cvejter vintele un er trogt fun di felder dem rejex fun frišinkn hej.

Un nox a vintele trogt dem šikern rejex fun mist af di felder.

Sara gešmake rejxes es zajnen do fartog arum majn kuznje.

Fartog, ven es iz laxlutn štil... xo... xo... xo...

Es hot ver a zifce geton?!

Nejn?! — — —

Dos gejt uf di zun mistome.

Di friše zun ^bes gejt^b uf — — —

Avade... avade... xo... xo... xo...

Niškoše, ix her alc — s'iz aza geher ba mir.

1920

Варыянты: ^a GV, GM, E: *радок пайтараецца два разы* ^b **Vajter-**
bux: gejt es

Той самы я!
Той Ёста, смуглы і цяжкі,
я живу,
і палю,
і гару,
і вось пажар,
эй, пажар, зрываўце аканіцы!
Пажар на ўсёй зямлі. — — —

6. Раніцай

Сьвітае.
Сяджу я гэтак на парозе маёй кузьні і куру сваю
люльку.
Такая любата — сьвежы сьвітанак.
Пралятае міма спачатку адзін ветрык і нясе з садоў пах
маты.
Пралятае другі ветрык і нясе з палёў пах сьвежанькага
сена.
І яшчэ адзін ветрык нясе п'янкi пах гною з палёў.
Што за смачныя пахі вакол маёй кузьні на сьвітанку.
Сьвітанак, калі ўсё зусім сьціхае... хо-хо-хо...
Ці нехта ўздыхнуў?!
Не?! — — —
Гэта, мабыць, узыходзіць сонца.
Сьвежае сонца ўзыходзіць — — —
Напэўна... напэўна... хо-хо-хо...
Нічога, я чую ўсё — такi ў мяне слых.

1920

***

S'lajxt lixtik-lind dajn zel in heln vej,
s'iz rejn dajn kelexl, vi šnej, vi šnej...
Dajn opbild rejnik^a undzer štile^a hojz,
dajn nomen šajnt cu mir un lejzt mix ojs.
Ix bet dix, libinke, cu jeder cajt:
naxsol bistu, majn kind, geflojgn vajt?

Mix ruft dajn zeze-ru, vu x'stej un gej,
s'iz vajs dajn kelexl, vi šnej, vi šnej...
Vu bistu, kind du majns? Du muzt dox zajn —
dajn xolem hejlikt mix un šlefert ajn.
Ix gej in lebn um bam zajt, bam zajt...
Naxsol bistu, majn kind, geflojgn vajt?!

Ver vejs, vos vej^t der vint in lod azoj,
s'iz vejx dajn kelexl, vi šnej, vi šnej...
Es vebt a vajse tojb a lib-geveb
af undzer ^bštiler^b hojz, avu ix leb.
Ix zic un x'ruf cu dir in fincterkajt:
naxsol bistu, majn kind, geflojgn vajt?!

Публікацыі: **Leben** (Vilne). 1920. №1. Z. 15; **Š** 21; **L** 19-20; **AV** 136;
OŠ 48; **GM** 52.

Варыянты: ^a **L:** undzer štiler **GM:** undz dos štile ^b **Leben:** štile **Š,**
GM: štiln

***

Сьвеціцца ясна-ласкава твая душа ў сьветлым болю,
твой галасок чысты, як сьнег, як сьнег...
Тваё адлюстраваньне ачышчае наш ціхі дом,
тваё імя мне зьзяе і дае мне збаўленьне.
Малю цябе, даражэнькая, у кожны час:
чаму ж, дзіця маё, ты паляцела далёка?

Мяне кліча душы тваёй спакой, дзе б я ні быў,
твой галасок белы, як сьнег, як сьнег...
Дзе ты, дзіця маё? Ты ж мусіш быць —
твой сон асьвячае мяне і ўсыпляе.
Я хаджу па жыцьці наўзбоч, наўзбоч...
Чаму ж, дзіця маё, ты паляцела далёка?

Хто ведае, чаму так вее вецер у аканіцы,
твой галасок мяккі, як сьнег, як сьнег...
Тчэ белы голуб любасьці тканіну
на наш ціхі дом, дзе я живу.
Сяджу я і гукаю да цябе ў змроку:
чаму ж, дзіця маё, ты паляцела далёка?

***

...Ix trog ^adi^a najš in jung gemit: —
a lixtik ponim un a lid...

Dos lid, vos flist arojs on klang,
vos veht fun zajdne zajn gezang...

A kvelxl efnt zix in zel,
un s'flist a benkšaft rejn un hel:

Farvos zet ojs dos lebn trib?
Farvos hob ix dix, libste, lib?

Публікацыі: Š 22; AV 135; OŠ 37; GM 51.
Варыянты: ^a Š, AV, OŠ: es

***

...Я нясу навіну ў маладым духу: —
сьветлы твар і песню...

Песню, якая ліецца бязгучна,
якая тчэ з шоўку свой сьпеў...

У душы адкрываецца крынічка,
і цячэ сум чыста і сьветла:

Чаму жыцьцё выглядае так панура?
Чаму, каханая, цябе кахаю я?

^a**Zunfargang**^a

Do, un um, un ojs, un ajn,
rozer, rojter rejner vajn,
šajn, šajn, šajn,
ix bin in šajn arajn.

Fun der štiler majrev-velt
hot dos rojtns ojsgekvelt,
vejx un ^bciterdik^b azoj,
in nešomes opgešajnt
un a hejb gegeben zej
mit der gancer gringer velt
un gelozn zix ^cavu^c...
Švimt dos lebn ojsgehelt,
ruik, ruiker fun ru,
švim ix, švim ix, švim ix mit
mit majn rejn un roz gemit.
Un ix murml epes štil,
x'zing a lidele aza:
ta-ta-ta, ta-ta-ta,
cil, cil, cil...

Do, un um, un ojs, un ajn,
rozer, rojter rajner vajn,
šajn, šajn, šajn,
ix bin in šajn arajn.

Публикацыі: Š 23-24; L 20-21; AV 133; LP 9; GL 17-19; OŠ 30-31;
E 47.

Варыянты: ^a GL: Ovnt ^b LP: citerik ^c OŠ: azoj

Заход сонца

Тут, і вакол, і вонкі, і ўнутры,
ружовае, чырвонае, чыстае віно,
святло, святло, святло
я ў святло ўвайшоў.

Зь ціхага заходняга сьвету
выструменілася чырвань,
так мякка і дрыготка,
адлюстравалася ў душах
і ўзняла іх
разам з усім лёгкім сьветам
і пусьцілася некуды...
Плыве жыцьцё расьсьветленае,
спакойна, спакайней за спакой,
плыву я, плыву, плыву разам зь ім
з маім чыстым і ружовым настроем.
І мурлыкаю нешта ціха,
пяю песеньку такую:
та-та-та, та-та-та,
ціль, ціль, ціль...

Тут, і вакол, і вонкі, і ўнутры,
ружовае, чырвонае, чыстае віно,
святло, святло, святло
я ў святло ўвайшоў.

Velt!

In tojznt penimer farštelt
ix gej cu dir af tojznt vegn —
^bvuhin? Ix vejs nit vu...^b

Ix vil ingancn dix far majnetvegn,
ix bin du!

Der frišer ruf
fun dajne zaftik-roje plejnen
rint tif in majn gemit;
ix vil arumnemen dajn mextik-vildn guf
fun flancn
un ^cgeštejnen^c,
un falndik cekušn dajne trit
un hobn dix ingancn.

Velt!

Ix gej a šikerer dajn guts antkegn
fun alc zix ojsgeton,
un hefkerdik, mit zix,
ceštralt, cehelt, —
ix gej af dajne tojznt vegn,
du bist ix!

^dDer^d šajn fun cajtn
in kerpers švere a ^efarprester^e,
vi alter vajn in lejmenem gešir,
flejct klingevdik fun tift un fun vajtn.
A lojter-brojaznder orkester
hot ojsgekvelt
un brojzt in mir.

Публикацыі: Š 27-28; L 25-26; AV 14-15; LP 3-4; GL 11-12; GV 271-272; OŠ 26-27; GM 12-13; E 82-83.

Варыянты: ^a OŠ: Af tojznt vegn ^b GL: няма ^c E: geštejner ^d GM, E: Di ^e GM, E: farpreste

***

Сьвет!

Пад тысяччу рознымі тварамі
я іду да цябе па тысячы дарог —
куды? Ня ведаю, куды...

Я хачу цябе ўсяго для сябе,
я — гэта ты!

Сьвежы кліч

тваіх сакавіта-цалінных раўнінаў
цячэ глыбока ў маёй душы;
хачу абняць тваё магутна-дзікае цела
з расьлінаў
і каменя, —
і ўпаўшы расцалаваць твае крокі
і мець цябе ўвесь.

Сьвет!

Іду я п'яны насустрач твайму багацьцю,
скінуўшы зь сябе ўсё,
і неўтаймавана, сабою
засьзяўшы, расьсьвяціўшыся, —
іду па тысячы тваіх дарог,
ты — гэта я!

Сьвятло часоў

у целы цяжкія заціснутае,
як старое віно ў глінянай пасудзіне,
струменіць звонка з глыбінь і з далячын.
Празрыста-бурлівы аркестар
вырваўся з радасьцю
і бурліць ува мне.

Velt!
Ix vil cegangen zajn in tifyn nign,
fun hojt un bejner
ojsgeton,
zix citerdik cevign —
a ^alojxtndiker^a ton,
xoč x'meg a štejn fun dajne štejner
af a besojlem lign...

Januar 1920

Варыянты: ^a OŠ: lajxtendiker

Сьвет!

Я хачу растаць у глыбокім напаве, —
скуру і косьці
скінуўшы зь сябе,
дрыготка раскалыхацца —
зідоткай нотай,
хоць магу і адным з тваіх камянёў
на могілках ляжаць...

Студзень 1920

***

S'hot ufgešojmt in mir der alter vajn
fun grunt biz grunt.

Es šprict majn frejd, fun tojznt kvaln štromt ^adi^a šajn
adurxn ^bufgepraltn^b špunt...

Ix šling di mide velt, dem menč mit hak un pak,
un mit zajn gal un tojbn-blik.

X'bin zun, x'bin toj. X'gej um a demb in frak.

Ix bin dos glik.

Dos šprodlende gezang fun vern, veln zajn
fun mir hot ojsgehelt;

s'hot ufgejojrt in mir der alter vajn,

x'bin šiker fun der velt!

Публікацыі: Š 29; L 27; AV 21; LP 7; GL 20; **Zamlbixer.** Nju Jork,
1952. Z. 21; GV 285; GM 18; E 45.

Варыянты: ^a Š, L: der ^b Š, L, LP, GL: ojsgepraltn

***

Ува мне ўсьпенілася старое віно

ад дна да дна...

Пырскае мая радасьць, з тысячы крыніц бруіцца сьвятло
праз адторкнуты шпунт...

Я глытаю стомлены сьвет, чалавека з усімі пажыткамі,
зь яго жоўцю і з галубіным позіркам.

Я – сонца, я – раса, я хаджу, як дуб у фракту.

Я – шчасьце.

Бурлівы сьпеў станаўленьня, хаценьня быцця

зь мяне вырваўся сьвятлом;

ува мне забрадзіла старое віно,

я п'яны ад сьвету!

***

Es zojft dos harc dajn švarce šajn
un rajst zix vi a volf fun štajg,
nor s'iz majn cung gelejmt fun pajn,
un x'švajg.

Ix švajg... Der flam faršlist dos mojł,
nor zaj mir mojłl far der šo,
ven in a fajerdikn knojł
mir valgern zix do.

Zaj visn! X'bin a zun fun di,
vos cindn štet un blendn un farsamen,
vos libn nor dem inderfri
un libn flamen...

Публікацыі: Š 30; L 27-28; AV 20; LP 10; **Zamlbixer.** Nju Jork, 1952. Z. 21; GV 284; GM 17. Гэты верш уяўляе сабою таксама ўступ да паэмы «Joste der šmid» (1920).

***

Сэрца жлукціць тваё чорнае сьвятло
і рвецца, як воўк з клеткі,
але ж язык мой зьнямеў ад пакуты,
і я маўчу.

Маўчу... Полымя зачынае рот,
толькі выбач мне тую часіну,
калі ў агністым клубку
мы валяемся тут.

Дык ведай! Я — сын тых,
што паляць гарады, сьляпяць і труцяць,
што любяць толькі раніцу
і любяць полымя...

Ix bin arojs in ^boder^b-feld mit švarcer erd zix nern.
Dos ^cleplex^e gold hot zix cešprict fun tifn bloj,
^d
der snej, vi tixer volene, hot krank geetemt
^d
in di kile toln,
un s'hot dos feld gemurmelt fun zajn šlof un tiferhejt gekvoln...

Ix hob zix cugehert cum tropn-fal mit a farborg'nem citer:
es tut zix vos in frejd, es šepn zaft di naket-fete riter;
berjozkes hobn epes tife guts fun zix arojscuzogn;
un švere dembes kexlen zix: di alte bejner dox dertrogn!

Ruik šlefern di grine nest-štiblex af hojxe bejmer,
mit *fojgl*-mist farflekete... °S'blojt°. S'vert gringer un gerojmer,
s'kvelt mit knospn šikere, mit fajxter erd un roje cvajgn,
s'pljesket zix dos *friling*^f-gold in harc, az s'glust zix švajgn...

Публикацыі: Š 31; L 28-29; AV 19; LP 13; GL 10; **Zamlbixer.** Nju Jork, 1952. Z. 21-22; **GV** 280; **Cukunft** (Nju-Jork). 1966. №3. Z. 12; **GM** 16; E 50.

Варьянты: ^a LP: Oder GL: Mart ^b GL, GM: *няма* ^c GM: *leblex* ^d L: *vi linde trern* LP, GL: *vi trern, trern* ^e GL: *S'blit* ^f Š, L, AV: *frilings*

***

Я выйшаў у одарскае¹ поле жывіцца чорнай зямлёю.
Цеплаватае золата распырскалася з глыбокай сіні,
як пэрлінкі сьлёз;
сьнег, як ваўняныя хусты, хвора дыхаў
у прахалодных далінах,
і поле мармытала праз сон і цешылася глыбока...

Я слухаў, як падаюць кроплі, з таемнай дрыготкай:
нешта адбываецца ў радасьці, чэрпаюць сок
гола-глустыя дубцы;
бярозкі нешта глыбока добрае выказалі зь сябе:
і песьцяцца цяжкія дубы: старыя косыці ўсё ж вытрымалі!

Спакойна дрэмлюць зялёныя хаткі-гнёзды
на высокіх дрэвах
у плямах птушынага памёту... Сінее. Робіцца лягчэй
і прасторней,
ліецца радасьць ад п'яных пупышак, сырой зямлі і
сьвежых галін,
плешчацца вясновае золата ў сэрцы,
аж хочацца маўчаць...

---

¹ *Одар, адар* — шосты месяц яўрэйскага календара, прыпадае на канец лютага — пачатак сакавіка.

***

Vos mir štarbn, ven mir štarbn!

S'iz a špriceniš

fun farbn.

S'iz a bajt: —

frejd af klemeniš

fun lebn;

s'iz a nemeniš

un gebn

in der cajt...

Публікації: Š 32; L 29; AV 16; **Ерохе** (Nju-Jork). 1943. №2. Z. 34;
GV 289; OŠ 28.

***

Што мне сьмерць! Якая сьмерць!

Гэта роспырк
фарбаў.

Гэта мена: —

радасьць на шчымленьне

жыцьця;

гэта браньне

і даваньне

ў часе.

***

Got, Got, gib a regn
fun di friše menčns vegn!
Di, vos vaksn štajfe, roje
unter dajne himlen bloje,
az zej zoln zix ceblen
vajs in blumen, vi in šnejen,
az zej zoln zix nit knien
in di zaftik-štarke vejen...
Ojsgemišt mit mox un bodn,
zoln zej vi dembes vern,
un in regns ojsgebodn,
fun der feter erd zix nern.

Got, Got, gib a regn
ojx fun ^aštile menčns^a vegn!
Az zej zoln gring derlebn
ru un lixtikajt in švajgn,
un vi fejgelex umšvebn
hel in zejer hejlik štajgn...
Štile, šemevdike, carte,
punkt vi gejendike blumen,
majd zej ojs fun blikn harte,
vu zej gejen un zej kumen...
^bCarte, šemevdike, štyle —
iz dajn velt far ot di tojbn
vi ejn grojse šo fun nile,
dix cu lojbn... dix cu lojbn...^b

31-I-1920

Публікації: Š 42-43; L 38-39; AV 134; GV 273; OŠ 145-146.

Варыянты: ^a AV, GV, OŠ: menčns štyle ^b L: Got, Got, gib a regn!..

***

Божа, Божа, дай дажджу¹
дзеля сьвежых людзей!
Тых, што растуць пругкія, сырыя
пад тваімі сінімі нябёсамі,
каб яны расьцьвіталі
бела ў кветках, як у сьнягах,
каб ня падалі на калені
пад сакавіта-моцнымі вятрамі...
Зьмяшаныя з мохам і глебай,
каб рабіліся яны, як дубы,
і, выкупаныя ў дажджах,
жывіліся тлустай зямлёю.

Божа, Божа, дай дажджу
і для людзей ціхіх!
Каб яны лёгка дажылі
да спакою і яснасьці ў маўчаньні,
і, як пташкі, луналі
сьветла у сваім сьвятым узьлёце...
Ціхія, нясьмелыя, пяшчотныя,
зусім як хадзячыя кветкі,
аберажы іх ад суровых позіркаў,
куды і адкуль бы яны ні йшлі...
Пяшчотныя, нясьмелыя, ціхія —
твой сьвет для такіх вось галубоў
як адна вялікая часіна нілэ²,
каб хваліць цябе, хваліць цябе...

31-I-1920

¹ Верш на матывах дзіцячай песенькі «Got, Got, gib a regn fun di klejne kinders vegn!» («Божа, Божа дай дажджу дзеля маленькіх дзяцей!»).

² Нілэ (нэіла) — заключная малітва на сьвята Суднага Дня.

***

Es hot a menč in harn-aš a velt gefunen: —
ajzberg, hejln, next un hejse zunen.

^aŠtunt der menč^a. Un ufgedrejt, di next in zajne hejln
blozt er švajndik af tliendike kojln...

Un next nox next. Dan blondžen teg mit zunen,
vi helvebs af a tunkeln, hilxik-fajxtn brunen...

Farbaj, vi fremds, di teg fun frejd fargejen,
es rut in ^bhejl^b dos opšajn-lixt fun vajte, kalte šnejen...

Dan af di ajzberg krixt der menč, bašajnt fun lejdn!
(Lejdn-šprax iz zele-rejd, xoč fincter kvelt ir rejdn)...

Alejn dort štejt er groj, vu šturems tojte lign,
iz mid-farglivert, nozer-ruik un antšvign.

Публікації: Š 46; L 43-44; AV 155; GM 69.

Варьянты: ^a Š, AV: Štunt ^b GM: himl

***

Знайшоў чалавек цэлы сьвет у попеле душы: —
Айсбэргі, пячоры, ночы і гарачыя сонцы.

Маўчыць чалавек. І скруціўшыся, нахамі ў сваіх пячорах
дзьме моўчкі на тлеючае вугольле...

Так ноч за ноччу. Тады лунаюць дні з сонцамі,
як сьвятлістае павуціньне над цёмнай,
гулка-сырой студняй...

Міма, як чужыя, праходзяць дні радасьці,
спачывае ў пячоры водбліск далёкіх, халодных сьнягоў...

Тады ўзлазіць на айсбэргі чалавек, азораны пакутамі!
(Мова пакутаў — гэта словы душы,
хоць яны і ліюцца змрочна)...

Самотна стаіць ён, сівы, там, дзе ляжаць мёртвыя буры,
стомлена-застылы, аскетычна-спакойны і змоўклы.

Dos lecl

In geblumte ^apludern^a, inem konus-micele
pajkl ix in pajkele, x'kulje zix mit hast...

Nit gelestert! Nit gešpast!

^bZet, rabojsim^b, zet un štojnt,

vi a lecl laxt un vejnt, —

xa, xa, xa,

xa, xa, xa,

ix, dos moger picele,

trog a zlidne last...

Ix hob fil arojsgelaxt
un gor vejnik ojsgevejnt,
muz ix ict in tifer next
plojdern, vos nit gemejnt...

Tancn, kuljen zix azoj...

Vej, vej, vej,

vej, vej, vej,

vemen s'iz ^efun Got^c bašert

zajn a lecl af der erd...

Pajkl, pajkele, un šraj,
grimpl, kling un cimbl cu!

S'iz geven a menčl fraj,

vejs ix ven un vejs ix vu,

hot er ojsgekert zajn fel

un geton af zix a špaj...

Er volt ojsgešpajt zajn zel

saj vi saj,

saj vi saj,

pajkl, pajkele, un šraj!..

Публікації: **Leben** (Vilne). 1920. №2. Z. 20-21; **Š** 48-50; **L** 44-47;
AV 158-159; **GL** 32-33; **OŠ** 35-37; **GM** 70-71; **E** 18-19.

Варыянты: ^a **GL:** pljudern ^b **GL, GM:** majne hern ^c **GL, GM, E:** amol

Блазенчык

У квяцістых штоніках, у сьпічастай шапачцы
б'ю я ў барабанчык, куляюся таропка...
Без блюзьнерстваў! Бяз жартаў!
Глядзіце, панове, глядзіце і дзівіцеся,
як блазенчык сьмяецца і плача, —
ха, ха, ха,
ха, ха, ха,
я, мізэрны малютка,
нясу дакучлівую ношу...

Я шмат адсьмяяўся
і зусім мала выплакаўся,
дык мушу цяпер глыбокай ноччу
балбатаць тое, што не зьбіраўся...
Таньчыць, куляцца вось так...
Ой, ой, ой.
ой, гора таму,
каму Богам прызначана
быць блазенчыкам на гэтай зямлі...

Бі, барабанчык, і крычы,
брынкай, зьвіні і падцымбальвай!
Быў чалавечак свабодны,
невядома калі невядома дзе,
дык вывернуў сваю шкуру
і сам на сябе плюнуў...
Ён выплюнуў бы сваю душу
так ці так,
так ці так,
бі, барабанчык, і крычы!...

^aŠat, rabojsim^a, s'maxt nit ojs:
s'grizjet ven in harc a mojjz,
nor cu aldi švarce jor, —
^bdos iz^b nariškajtn blojz...
Ix bin lustiklex biz gor...
Kukt zix ajn!
Kukt zix ajn!

Ot štel ix zix afn kop,
ot krix ix in dr'erd arajn,
ot šling ix a šverd arop
un ix zing arojs ^cin tanc^c
gor dos fincterniš ^dcu Got^d...
S'iz majn kerperl cu špot,
^exoč^e dos nefešl — nox ganc,
un es ^fvejs^f nit dos un jenc
in zajn šlof,
in zajn šlof...
^gEx, paskudne velt un menč,^g
^hs'muz^h dox nemen ven a sof!..

Варьянты: ^a **GL, GM:** majne hern ^b **GL, GM, E:** няма ^c **E:** in a tanc
^d **GL, GM, E:** fun guf ^e **GM, E:** nor ^f **GM, E:** vejst ^g **GL, GM, E:** няма
^h **GL:** O, s'muz

Ціха, панове, нічога ня здарылася:
часам у сэрцы грызе мыш,
але хай яго да ўсіх д'яблаў, —
глупствы гэта ўсё...
Я вясёленькі, што аж няможна...
Гляньюце ўважліва!
Гляньюце ўважліва!

Вось стаю я на галаве,
вось лезу я пад зямлю,
вось я глытаю меч
і высьпеўваю ў танцы
увесь гэты змрок да Бога...
Маё цельца — усім на сьмех,
хоць душачка яшчэ цэлая
і ня ведае ні пра тое, ні пра сёе
у сваім сьне,
у сваім сьне...
Эх, паскудны сьвет і чалавек,
мусіць жа гэта некалі скончыцца!..

***

— Hostu brojt?

Er hot geentfert štilerhejt:

«O, lejder, lejder icter nit...

Amol hob ix gegesn alc,

i krojt, i merelex,

i retexlex mit šmalc,

nor icter nit...»

— Hostu klejder?

Tunkl iz geven in xejder,

zajn ponim hot nor blejx arojsgešajnt:

«Di hojzn majne zet men nit,

a mantl ^alaj^a ix ba a frajnt...»

— Hostu vu an ort banaxt?

Er hot zix umetik celaxt:

«^bMen^b nextikt vu in hej, in mekene,

in mox, in hopn...

Un vinter šloft men in a firhojz

mit a ^cšajtl^c holc cukopn».

Vilne, 1920

Публікацыі: NL 24; AV 118; LP 27; GL 34; GV 292; OŠ 34; E 14.

Варыянты: ^a E: lej ^b GL: me ^c E: šejtl

***

— Ці маеш хлеб?

Ён ціха адказаў:

«На жаль, цяпер ня маю...

Калісьці ёў я ўсё,

і моркву, і капусту,

і рэдзьку з шмальцам,

а цяпер нічога...»

— Ці маеш ты што апрануць?

Цёмна было ў пакоі,

толькі твар яго бледна сьвяціўся:

«Штаноў маіх ніхто ня бачыць,

а паліто я пазычаю ў сябра...»

— Ці маеш ты дзе начаваць?

Ён смутна расьсьмяяўся:

«Начую дзесь у сене, у мякіне,

у моху ці ў хмелі...

А ўзімку сплю я ў сянцах

з паленам пад галавою».

Вільня 1920

***

Ict iz nox majn štibl bahangen mit ajer,
un s'gist nox di škie ir vajn in di šojbn.
O, roziker elnt! Ix štej ba dem fencter
un šik in di felder funander di tojbn...

Es veln dox zeger derfiln majn štibl,
vos štejt šojn fun lang ba der zajt fun di vegn,
un ejner a grojer vet zogn: ot lomir
zajn ejncikn brikl cum lebn opzegn...

Dan vel ix dox muzn avek in di felder,
vu s'ligt in di bregn a tajxl a kalter,
un hern, vi veln cu veln dercejln:
«Ot gejt er, der xorever boxer, der alter»...

***

Яшчэ мая хата завешаная аерам,
і яшчэ ліе захад сваё віно ў шыбы.
О ружовая самота! Я стаю ля акна
і рассылаю ў палі галубоў...

І ўсё ж пільшчыкі ўчуюць маю хату,
якая ўжо даўно стаіць наўзбоч ад дарог,
і адзін зь іх сівы скажа: от давайце
ягоны адзіны масток да жыцця адпілуем...

Тады давядзецца мне пайсьці ў палі,
дзе ляжыць у берагох халодная рэчка,
і слухаць, як хвалі расказваюць хвалям:
«Вось ідзе ён, спустошаны хлопец стары...»

***

Gej ix mir azoj arum, arum, arum
a jor, un cvej, un draj, un s'kon zajn mer;
ix ^akum^a azoj zix, nit gebetn, umetum, umetum,
un umetum iz vist un ler...

S'iz vist un ler,
un umetik,
un nudne šver,
brr!..

Публікації: Š 56; L 51; AV 119; OŠ 35.

Варьянты: ^a OŠ: kuk

***

Хаджу я так сабе кругом
і год, і два, і тры, а, можа, болей;
прыходжу так сабе, няпрошаны, паўсюль, паўсюль,
а там паўсюль — паныла й пуста...

Паныла й пуста,
і да млосьці цяжка,
брр!..

***

(Folks-motiv)

Mir hobn, libste, bam špacirn
cvej emer lejdike bagegnt,
cvej emer lejdike bagegnt;
du host gezogt: s'vet vos pasirn...

In šrek bin ix, majn trejst, geblibn: —
a švarce kac iz di gas ^aiber^a,
a švarce kac iz di gas ^aiber^a,
ven x'hob dir fingerlex geklibn.

Far vemen zol ix ict zix klogn?!
X'hob nit gekont dajn štub gefinen,
x'hob nit gekont dajn štub gefinen,
ven x'hob matones dir getrogn.

Mit vemen zol ix ict farblajbn?
X'hob dajn levaje ongetrofn,
x'hob dajn levaje ongetrofn,
ven x'bin gegangen tnoim šrajbn.

Публікацыі: Š 57; L 52; AV 147; OŠ 32-33; GM 62; E 22.

Варыянты: ^a GM, E: ariber

***

(народны матыў)

Мы, каханая, на шпацыры,
два вядры пустыя сустрэлі,
два вядры пустыя сустрэлі;
ты сказала: нешта здарыцца...

Страх напаў, мая ўцеха, на мяне: —
чорны кот перайшоў вуліцу,
чорны кот перайшоў вуліцу,
калі я табе пярсьцёначкі выбіраў.

Каму мне цяпер жаліцца?
Я ня здолеў знайсці тваю хату,
я ня здолеў знайсці тваю хату,
калі нёс табе падарункі.

З кім мне цяпер заставацца?
Бачыў я, як цябе хаваюць,
бачыў я, як цябе хаваюць,
калі ішоў складаць шлюбную ўмову.

Axad-Hoom

In grojen jišev štejt di šul fun Got farlozn,
s'farvakst der mox di vent, dem poliš un di tirn,
cum ezres-nošim krume, fojle treplex firn.
Di gegnt štojnt. Es velkn goldik, umetik di grozn...

In šul iz umklor-citerdik... Di acves zingt farborgn...
A štiler minjen ongekumene fun štet un lender,
s'bet itlexer far zix, gebojgn af zajn štender:
O, šojmer, ven nemt naxt a sof? O, vexter, ven
vert morgn?..

Es šlajxt cum omed ver, gezalbt fun altn trojer:
s'iz er, der heler, mirml-kalter dixter,
dos kind fun Javne doršt dos lixt, vos gejt farlorn...
A vajter baskl ruft un ruft fun alt-ceštertn mojer...
Un groj un grojer vert. Vajs šimern di kitlen un gezixter...
Un s'daxt — di sforim gojsesn in tunklkajt fun orn...

Ахад-Гаам¹

У селішчы сівым стаіць бажніца², пакінутая Богам,
зарастаюць мохам сыцены, поліш³ і дзьверы,
на эзрэс-ношым⁴ вядуць крывыя, гнілыя сходы.
Дзівіцца навакольле. Вянуць залаціста і маркотна
травы...

Цьмяна-дрыготка ў бажніцы ... Туга пые таемна...
Ціхі міньян сабраўся з гарадоў і краёў,
кожны моліцца сам па сабе, схілюшыся над штэндэрам⁵:
Ахоўнік, калі скончыцца ноч? Вартаўнік, калі
настане раніца?..

Нехта крадзецца да омэда⁶, памазаны старым смуткам:
гэта ён, той сьветлы, мармурова-халодны паэт,
дзіця Яўнэ⁷ прагне сьвятла, якое зьнікае...
Далёкі голас Божы кліча і кліча з даўно разбуранага муру...
І робіцца ўсё шарэй. Зіцахацияць белым кітлы⁸ і твары...
І здаецца — сьвятыя кнігі канаюць у цемры орна⁹...

¹ Ахад-Гаам (літаральна «Адзін з народу», сапраўднае імя Ашэр Гінзбэрг, 1856–1927) — публіцыст і філёзаф, заснавальнік «духоўнага сьянізму».

² Бажніца — сінагога, школа (на ідышы — *šul*).

³ Поліш — вэстыбюль у сінагозе.

⁴ Эзрэс-ношым — прастора, выдзеленая для жанчын у сінагозе, звычайна на хорах.

⁵ Штэндэр — прадмет сінагагальнай мэблі, канторка з шуфлядкай. Штэндэр дазваляе чытаць як стоячы, так і седзячы. У кожнага прыхаджаніна быў свой штэндэр.

⁶ Омэд (амуд) — пюпітр для хазана (кантара).

⁷ Яўнэ — старажытны горад у Палестыне, куды пасыля другога разбурэньня Другога Храму перамясыціўся сынэдрыён.

⁸ Кітл — доўгі белы халат, які надзяваюць у Судны Дзень і некаторыя іншыя сьвяты, а таксама жаніх перад шлюбам.

⁹ Орн-койдэш (Арон ha-Кодэш) — шафа, у якой захоўваюцца сувоі Торы. Проста «орн» — гэта труна.

Erd

Es trogt di virbl-falje undzer šif,
undz trajbt di dorštikajt in tifster tif,
un cen mol ojsgekert, mir vagn dox,
un zingen šemevdik fun undzer brox:
O, erd, o, erdenju, ver zajnen mir?
— Matrosn finctere ba dir, ba dir...

Vuhin?

Vu dos fincterniš brent vi a hejser rubin,
vu dos šafeniš rint funem tojhu in zajn,
vu s'gezang klingt on klang un dos lixt lajxt on šajn,
vu di ejbikajt lajxtndik šmejlxt undz hel,
cu ^adem lojtern^a švel!

Es trogt di virbl-falje undzer šif,
undz trajbt di dorštikajt in tifster tif,
un cen mol ojsgekert, mir vagn dox,
un zingen šemevdik fun undzer brox:
O, erd, o, erdenju, ver zajnen mir?
— Matrosn finctere ba dir, ba dir...

Farsmaljete erd fun di kosmiše srejfes.
Der flam hot dem tojhu-vevojhu cešmolcn,
un s'zajnen ceflojgn planetn, vi gilderne ojfes,
in hejsn gejeg nox a himen a blankevdik štolcn...
Cešmetert in štralike grejsn, hot fajer gešrien cu fajer,
in lixtike štremen arojs fun di finctere sofn,
durx xojšexniš-berg — štume glieniš-špajer,
in grojen geviter fun hicike jojrnde štofn.
Dos groj hot gešturemt, vi reder fun rajtvegn švere,
farblendt fun planetn-gezang af balojxtene majln.

Публікацыі: Š 81-85; AV 212-215; LP 48-51; GM 89-92.

Варыянты: ^a GM: der lojterer

Зямля

Нясе вірлівая хваля наш карабель,
нас гоніць смага ў найглыбейшыя глыбіні,
і дзесяць разоў перакуліўшыся, мы ўсё ж
адважваемся
і сьпяваем нясьмела пра нашу нягоду:
О, зямля, о, зямелька, хто мы?
— Матросы цёмныя твае, твае...

Куды?

Дзе змрок гарыць як гарачы рубін,
дзе стварэнне цячэ зь нябыту ў быццё,
дзе сыпеў гучыць бяз гуку і сьвятло сьвеціць бязь зьзяння,
дзе вечнасьць, сьвецячы нам, ясна ўсьміхаецца,
да чыстага парога!

Нясе вірлівая хваля наш карабель,
нас гоніць смага ў найглыбейшыя глыбіні,
і дзесяць разоў перакуліўшыся, мы ўсё ж
адважваемся
і сьпяваем нясьмела пра нашу нягоду:
О, зямля, о, зямелька, хто мы?
— Матросы цёмныя твае, твае...

Абсмалена зямля касмічнымі пажарамі.
Полымя распавіла першабытную пустасьць,
і разьляцеліся плянэты, як залатыя птушкі,
у гарачай пагоні за бліскуча-гордым гімнам...
Разьбіўшыся на прамяністыя велічыні, агонь крычаў агню,
у сьветлых патоках са змрочных канцоў,
праз цёмныя горы — нямыя вывержнікі полымя,
у шэрай навальніцы распаленых разбушаваных матэрыяў.
Шэрасць грымела, як колы цяжкіх калясьніцаў,
асьлепленая сыпевам плянэт на асьветленых прасьцягах.

O, erd, bist farlošn arojs fun der zingender sfere
un hejlst dajne vundn, vos tlien in rojxike zajln...

Es trogt di virbl-falje undzer šif,
undz trajbt di dorštikajt in tifster tif,
un cen mol ojsgekert, mir vagn dox,
un zingen šemevdik fun undzer brox:
O, erd, o, erdenju, ver zajnen mir?
— Matrosn finctere ba dir, ba dir...

Di erd hot gerut
un gehojdet zix kojn
in dem finklendn šojn
fun farlošenem glut.
Opgekilt funem vint,
zix gevaremt a zajt
rund der štraliker vajt
un gekajklt zix blind.
Un di glider fun kojł,
ojsgedrejt un cefalbt,
hot di libe gezalbt
mit a lixtikn ejł!
Hot ir lajb ojsgehelt
mit a hejlikn vint,
hot di erd zix cegrint,
un cešvarct, un cegelt...
Un hot zingevdik-friš
zix cekolert in rojm
un gehojdet zix kojn:
o, vi gut un vi gring
un vi citerdik-zis...
S'hot fargesn di erd,
in ir frejd ufgebraxt —
zi ligt helft in der naxt
un cum thom ojsgekert...

О, зямля, ты згасла зь павучае сфэры
і гоіш свае раны, што тлеюць у слупах дыму...

Нясе вірлівая хваля наш карабель,
нас гоніць смага ў найглыбейшыя глыбіні,
і дзесяць разоў перакуліўшыся, мы ўсё ж
адважваемся
і сьпяваем нясьмела пра нашу нягоду:
О, зямля, о, зямелька, хто мы?
— Матросы цёмныя твае, твае...

Зямля спачывала
і гайдалася ледзь
ў іскрыстай пене
ад згаслага жару.
Астуджаная ветрам,
пагрэла свой бок
наўкруг прамяністай далечыні
і пакацілася наўсьлеп.
І абвугленыя канцавіны,
вывернутыя і распасьцёртыя,
любоў намазала
сьветлым ялеем!
Яе цела праясьнілася
сьвятым ветрам,
разьзелянелася зямля,
і расчарнелася, і разжаўцелася...
І павуча-сьвежа
раскацілася ў прасторы
і гайдалася ледзь:
о, як добра, як лёгка
і як трапятліва-салодка...
Забылася зямля,
усхвалявалася ад радасьці —
яна ляжыць напалову ў ночы
і павернутая да бяздонья...

Es trogt di virbl-falje undzer šif,
 undz trajbt di dorštikajt in tifster tif,
 un cen mol ojsgekert, mir vagn dox,
 un zingen šemevdik fun undzer brox:
 O, erd, o, erdenju, ver zajnen mir?
 — Matrosn finctere ba dir, ba dir...

Jorn, —
 švere krenc farlošene,
 ir hengt, vi šlangen, af di špiglende planetn,
 di štolce, hejse xorn
 tunklt ir, un fajerdik cegosene,
 es citern alc tinkeler di štralike gebetn...
 Un du, di erd,
 du blondžest ojsgematert, vi a blinder ferd,
^aarumgešlept^a jesuremdik in hinerplet,
 farkrecikt, alt, un af dajn guf dem rundn
 fojln blotern, cerejcte tife vundn, —
 štet, antštumte štet...

Es ligt in fincterniš bam breg fun erd a menč alejn.
 S'iz hel in ale rojmen. S'zingt dos kosmiš hojz.
 Adurx di himnen blendnde a mutner štrom gevejn
 flejct brojzndik durx s'lixtikajt in vistn thom arojs...
 In frejd-simfonje — fun der erd di trojerike gamen — — —
 Ej! Dos kern zix iber farxmurete jamen,
 inem xojšex cereven zix štet,
 es brumt fun di sopende keslen der kaos der grojer,
 es šrajt fun di finctere hercer der švarcer gebet,
 un šrekevdik tuljen zix mojer cu mojer...
 Es kajklt zix šverer ^bder^b exo fun krexcnde masn —
 di cugešmidt štume titanen
 (vi der Prometheus) ^ccum štinkevdik-altⁿ planet —
 in der fincter cereven zix štet...

Варьянты: ^a LP, GM: arojsgešlept ^b Š, AV, LP: dos ^c GM: cu štinkevdik-
 alter

Нясе вірлівая хваля наш карабель,
нас гоніць смага ў найглыбейшыя глыбіні,
і дзесяць разоў перакуліўшыся, мы ўсё ж
адважваемся
і сьпяваем нясьмела пра нашу нягоду:
О, зямля, о, зямелька, хто мы?
— Матросы цёмныя твае, твае...

Гады, —
цяжкія згаслыя вянкi,
вы вісіце, як зьмеі, на зіхоткіх плянэтах,
гордыя, гарачыя хоры
зацямняеце вы, і агніста разьлітыя,
дрыжаць яшчэ цямней прамяністыя малітвы...
А ты, зямля,
ты блукаеш змардаваная, як сьляпы конь,
цягаючыся пакутліва ў забыцці,
спаршывелая, старая, і на тваім круглым целе
гніюць скулы, расьцьвеленыя глыбокія раны, —
гарады, зьнямелыя гарады...

Ляжыць у змроку ля краю зямлі самотны чалавек.
Ва ўсіх прасторах сьветла. Сьпявае касьмічны дом.
Празь сьляпучыя гімны мутная плынь плачу
цячэ, бушуючы, празь сьветласыць у панылую
бездань...
У сымфоніі радасьці — журботныя гамы зямлі — — —
Эй! Гэта перакульваюцца нахмураныя моры,
у цемры разрыкваюцца гарады,
гудзе з сапучых катлоў шэры хаос,
крычыць са змрочных сэрцаў чорная малітва,
і спалохана туляцца мур да муру...
Коціцца цяжэй рэха стогнучых масаў —
прыкаваныя нямыя тытаны
(як Прамэтэй) да сьмярдзюча-старой плянэты —
у цемры разрыкваюцца гарады...

Ej, Hamburg, London, Kopnhagn, —
lider ojsgezungene fun dixer-masn,
akordn ajzerne fun kinstler-hent, vos vagn,
in švarcn ferz gebojt, gerajmt durx pauzn-gasn —
ir špiglt zix, gešpenster, hojx in di ceštralte sfern,
ir flekt di hexste klingevdike fajer-faln,
dort koxt der mutner erd-štrom, brojne blut un trezn.
Hej, alter got, s'vet bald dajn hojz cefaln...

Es trogt di virbl-falje undzer šif,
undz trajbt di dorštikajt in tifster tif,
un cen mol ojsgekert, mir vagn dox,
un zingen šemevdik fun undzer brox:
O, erd, o, erdenju, ver zajnen mir?
— Matrosn finctere ba dir, ba dir...

Эй, Гамбург, Лёндан, Капэнгаген, —
вершы, прасьпяваныя масай паэтаў,
жалезныя акорды з рук адважных мастакоў,
з чорных радкоў збудаваныя, зрыфмаваныя паўзамі
вуліц —
вы адлюстроўваецеся, прывіды, высока ў зіхоткіх сфэрах,
вы пляміце найвышэйшыя звонкія агняпады,
там ускіпае мутны земляны паток, бурая кроў і сьлёзы.
Гэй, стары бог, хутка твой дом распадзецца...

Нясе вірлівая хваля наш карабель,
нас гоніць смага ў найглыбейшыя глыбіні,
і дзесяць разоў перакуліўшыся, мы ўсё ж
адважваемся
і сыпяваем нясьмела пра нашу нягоду:
О, зямля, о, зямелька, хто мы?
— Матросы цёмныя твае, твае...

BERLIN
1920-1923

БЭРЛІН
1920—1923

Lamed-Vov

(Poeme)

1

A jid gejt arum af farvaksene šljaxn,
faršikert fun rejxes, fun krajtexer-zaftn un bloj —
hot zix zajn štile nešome gebodn in toj;
hot zi gevart af der hejliker šo fun dervaxn.

Gejt zix a jid cvišn velder, vos lozn nit rejdn,
hert er zix cu vi dos lebn in harcn gejt ojs;
zet er, vi s'svimt a farštojsener šem in Gots hojz,
s'blondžet a reteniš um un zi vil zix bašejdn.

Hejbt er dem kop cu di himlen un fregt di mazoles:
«Vos far a šem iz fartribn fun grojsn Ejn-sof?»
Entfert farxalešt di zilberne bsule fun šlof:
«Gelojbt iz a košerer jid, vos gejt oprixtn goles!...»

Публікації: **Cukunft** (Nju-Jork). 1920. №11. Z. 632-635; **NL** 48-61;
AV 185-200; **GV** 170-182; **OŠ** 124-137.

Ламэдваўнік¹

(Паэма)

1

Ідзе чалавек па зарослых дарогах,
п'яны ад пахаў, сокаў гаючых зёлак і ад сіні —
купаецца ў расе яго ціхая душа;
яна чакае сьвятой часіны абуджэньня.

Ідзе сабе чалавек між лясоў, дзе не прамовіш слова,
прыслухоўваецца, як жыцьцё затухае ў сэрцы;
бачыць, як плыве нейкі адрынута дух у Божым доме,
блукіае загадка і хочацца ёй разгадацца.

Узьнімае ён галаву да нябёсаў і пытаецца ў зорак:

«Што за духа прагнаў вялікі Эйн-Соф²?»

Млява адказвае Срэбная Панна³ праз сон:

«Хвала пабожнаму яўрэю, што ідзе спраўляць
выгнаньне⁴!...»

¹ *Ламэдваўнікі* — таемныя праведнікі. Здавён існуе ўяўленьне аб тым, што ў кожным пакаленьні ёсьць трыццаць шэсьць праведнікаў, заслугамі якіх трымаецца сьвет. Сьвет, які заграз у граху і асуджаны на разбурэньне, усё яшчэ існуе менавіта дзякуючы ім. Таемны праведнік — гэта бедны чалавек, невук, які ледзь умее чытаць і маліцца; ён апранаецца ў мужыцкую вопратку, зарабляе на жыцьцё цяжкай фізычнай працай. Насамрэч ён надзелены велізарнымі, у тым ліку таемнымі, ведамі і магічнай сілай. Сваю веліч ён раскрывае толькі тады, калі трэба прыйсьці на дапамогу пакрыўджаным і бяздольным.

² *Эйн-Соф* (Бясконцае) — кабалістычны тэрмін, адно з імёнаў Бога.

³ *Срэбная Панна* — месяц (levone) у ідышы — назоўнік жаночага роду.

⁴ *Спраўляць выгнаньне* (спраўляць галут, *orixtn goles*, *praven goles*) — від пакаяньня, добраахвотна прынятае на сябе выгнаньне, якім выкупляюцца грахі ўсяго Ізраілю. Гэтая практыка была пашыраная сярод маладых людзей, якія пускаліся ў дарогу ў пошуку трансцэндэнтных ісыцінаў.

Gejt zix a jid cvišn štetlex, fargesene vegn,
 es šmekť fun im hej un di friškajt fun neplen un regn,
 xoč groj iz der jid, s'iz zajn ponim mešune farvaksn,
 xoč alt iz zajn pelc, xoč er švajgt, vi an elnter aksn.
 Es šlept zix a menčl azoj zix fun aldi farumerte ekn,
 alejn in der velt šlept zix umet a gufl af epes a štekn...

A vevrikl vigť zix in vald — gejt der jid, hert es uf zix cu
 vign,
 a fejgele zingt af a cvajg — gejt er durx, vert es plucem
 antšvign,
 der bojť bejgt zix iber cum bojť, s'vert a cvajg in a cvajg
 ajngefloxtn.
 Es trift rojťer šajn fun der zun, vos zet ojs, vi gešoxtn...

Tif in vald špilt azoj vi a ^aharf^a: a gebet vert ^bon^b kojxes
 fargangen,
 a vintele brumť, vi a tojb, un er davnt cum Šem in
 gezangen,
 un certlt dem jidn di ojgn, di kolťns fun bord un di poles:
 «Gelojbt iz a košerer jid, vos gejt oprixtn goles!..»

Варьянты: ^a NL, AV, GV, OŠ: harc ^b NL: in

Ідзе сабе чалавек між мястэчак, забытых дарог,
ад яго пахне сенам, сьвежасьцю туманаў і дажджоў,
хоць сам ён сівы, з тварам дзіўна зарослым,
хоць стары ягоны кажух, хоць маўчыць ён, як самотнік
упарты.

Цягаецца так чалавечак па усіх журботных краях,
адзін ва ўсім сьвеце цягае цельца сваё, падпёршыся
нейкім кійком...

Калышацца ў лесе вавёрачка — а як ідзе чалавек,
перастае калыхацца,
сьпявае на галінцы птушка — ён праходзіць, яна
раптам сыціхне,
да дрэва схіляецца дрэва, галінка з галінкай
пераплятаецца.

Чырвонае зьзяньне капае з сонца, што выглядае нібы
зарэзанае...

Глыбока ў лесе грае так нібы арфа: малітва мінае
бясьсільна,
ветрык буркоча, як голуб, і сьпевамі моліцца Богу,
і лашчыць чалавеку вочы, калматую бараду і крысьсе:
«Хвала пабожнаму яўрэю, што ідзе спраўляць
выгнаньне!»

Banaxt. Es šmekt mit mox un kropeve fun gegnt,
 di felder hobn zix in vajteniš mit himlen ongegegnt,
 cunojfgenumen zix cvej štile ojlmes un zix faršlosn...
 Der xojšex hot fun ergec fun a švarcn kval gegosn,
 geblondžet hot der jid, gemučet zix in švarcn,
 un s'kvelt dos fincterniš ^aun kvelt^a... Fun naxt-kval ci fun harcn?

Mistome zuxt der jid a bisl lojterkajt in zajne lejdn,
 s'filt zajn harc šojn ^bdem^b gezang fun lojxtndike veln,
 vos pljesken zix ahinter di farborg'ne, štume šveln
 fun Gan-Ejdn.

Mistome ^ckon^c dem jidns zingende nešome vi cu zix nit
 kumen,
 un zajn tfile di gehejlikte farvelkt in ire blumen —
 gejt er iber Rajs, iber Lite, iber paseke un plejnen,
 un zajn harc vil epes ojsrejd, un vejnen, vejnen, vejnen,
 nor ^ddi^d cung gelejmt iz cu dem gumen.

Di levone tut a finkl. Vajse lixt nemt šprudlen afn gegnt,
 kile štrekes, dremlendike, vern zilberdik ^ebaregt^e.
 Merxokim vern ^fklor... Dort^f šlofn berg fartajete in švajgn,
 inmitn feld rut cvišn xvošces gor an alter brunen —
 cvej dembes ^ghaltn^g iber im ^hfarbroxn di^h mešunedike
 cvajgn,
 es vert a gelblexer geveb af tojznt majln ojsgešpunen.

Es helt arum. Un s'iz dem jid nit klór, vu vert es heler,
 vu rut der brunen un di alte ojsgekrimte bejmer —

Варьянты: ^a NL, AV, GV, OŠ: *няма* ^b NL, AV, GV, OŠ: dos ^c **Cukunft:**
 ken ^d **Cukunft:** der ^e GV, OŠ: bagegt ^f **Cukunft:** klór, vu ^g **Cukunft:**
 bejgn ^h **Cukunft:** farbroxene

Ноч. У навакольні пахне мохам і крапіваю,
 палі ўдалечыні напаткалі нябёсы,
 злучыліся два ціхія сьветы і замкнуліся...
 Аднекуль з чорнай крыніцы разьлілася цемната,
 блукаў чалавек, мучыўся ў чорнасьці,
 і брулася цемрадзь, брулася... З крыніцы начной ці з сэрца?

Магчыма, шукае чалавек крыху яснасьці ў сваіх пакутах,
 яго сэрца ўжо адчувае сыпеў сьвятлістых хваляў,
 што плешчуцца за схаванымі, нямымі парогамі
 Райскага саду.

Магчыма, сыпеўная душа чалавека ня можа
 апрытомнець,
 і яго асьвячаная малітва вяне ў сваёй квецені —
 ідзе ён празь Літву, празь Беларусь, праз пасекі, раўніны,
 а сэрца хоча нешта выказаць і плакаць, плакаць, плакаць,
 але язык прысох да паднябенья.

Блізкае месяц. Белае зьзяньне залівае наваколле,
 прахалодныя дрымотныя прасьцягі абсыпаюцца
 срэбным дажджом.
 Ясьнеюць адлегласьці... Там сыпалі горы, затаіўшыся ў
 маўчаньні,
 сярод поля між хвашчоў спачывае зусім стары калодзеж —
 два дубы заламалі над ім свае нязграбныя галіны,
 тканіна жаўтлявая прадзецца на тысячы міляў.

Сьвятлее вакол. І чалавеку няясна, дзе ж сьвятлей,
 дзе спачывае калодзеж і старыя скрыўленыя дрэвы —

ci afn umetikn gegnt, oder tif in dem nešome-keler...
S'daxt im kukndik in brunen, er iz es der šojmer
fun alter praxt, vos darf gelajtert vern,
fun grojser frejd, vos darf zix durxrajsn fun trejn,
vos darf fun tifenišn uflajxtn un kveln, kveln...
Plucem s'bidne gufl ufhejbn cu aldi štralndikste heln,
un trogn zix a gring bašefeniš un vajl es zingt zix —
zingen...

Er zet in brunen rizlen štilerhejt di vaser-ringen,
dort zicn ^ašvajgndik^a di šotns fun di dembes... Plucim vern
zej cerunen...
Es efnt zix der grunt, an *ojg* tut zix a vajz, a vilde vie...
Un s'brumt arojs a švere štim fun grunt fun brunen:
«Her, ver bistu, brie?»

Es štejt der jid derštojnt un ^bvejs^b nit, vos cu zogn,
es hot im in a kalter visteniš der pajn fartrogn.
Ba a brunen in der fincter, cvišn dembes lome,
kvelt es fun zajn harc arojs dos šlexts mistome,
vi dos fojleniš fun vund rint ojs, ven s'nemt zix hejln,
vi s'farvelkt der knosp, ven s'nemt di fruxt zix šejln...

Es hert un hert der jid, az s'klogt in im farborgn,
az s'vigt zix zajn nešome cvišn naxt-pajn un frimorgn:
zi zuxt vos tapndik, gefint, nor bald vert es antrunen,
es hot zajn zele in ir vejtik zix alejn gerisn krie,
un di tife štim redt alc mit šrek fun brunen:
«Her, ver bistu, brie?»

Варьянты: ^a NL, AV, GV: švajgevdik ^b **Cukunft:** vejst

ці ў навакольні журботным, ці глыбока ў склепах душы...
Ён глядзіць у калодзеж, і здаецца яму, што ён — вартаўнік
старой раскошы, што мусіць прайсці ачышчэнне,
вялікай радасці, што мусіць прарвацца скрозь сьлёзы,
што мусіць з глыбіняў зазьзяць і бруіцца, бруіцца...
І раптам узняць беднае цельца да самых прамяністых
пеклаў,
і несці лёгкае стварэнне і пакуль сыпяваецца — сыпавець...

Ён бачыць, як ціха цурчаць у калодзежы кругі на вадзе,
ляжаць там моўчкі цені дубоў... Раптам яны
разьбягаюцца...

Адкрываецца дно, паказваецца вока, дзікія веі...

І раве цяжкі голас з дна калодзежа:

«Эй, ты што за істота?»

Стаіць здзіўлена чалавек, ня ведае, што сказаць,
пакута занесла яго ў халодную пустасць.

ЛЯ калодзежа ў змроку, між крывымі дубамі,
бруіць зь ягонага сэрца, відаць, нешта благое,
як гной выцякае з раны, што пачынае гаіцца,
як вяне пупышка, калі вылушчваецца плод...

І чуе, чуе чалавек — нешта плача ў ім патаемна,
калышацца яго душа між начной пакутай і сьвітаньнем:
шукае яна навобмацак, знаходзіць, але хутка яно ўцякае,
яго душа ў сваім болю сама з распачы разарвала шаты,
а той голас глыбокі ўсё пытае са страхам з калодзежа:
«Эй, ты хто, ты што за істота?»

Der jid:

«Ix bin Šmul-Ice kojmenkerer,
an evjen a farhungenter fun Rajs, n,
ix hob gelitn štumerhejt un x'kon nit merer,
un x'kon nit merer lebn af cuflajsn.

Ix bin af viste bejdimer gekroxn
un kojmens lange, finctere gekert,
ix hob af kalte dexter opgelebt di voxn
un nor šabosim opgerixt af dr'erd.

Ix bin šabosim nor gegangen af der erd,
af groje gasn, šlofedike, cvišn kromen,
af štile merk špacirndik hob ix derhert
di štim fun tife brunimer un thomen.

O, Got fun brunimer, fun fincterniš un thomen!
Fun tojznt kojmens hob ix aš arojsgenumen,
farvos kon ix nit ojsšepn dem pajn, vos hot kejn nomen,
farvos kon ix dem aš fun harc n nit ^aarojsbakumen^a.

Ix vejs, ix bin gekumen fun gehejme breg n,
vu s'gist zix lixt fun šajnendike futer-feser,
vu srofin zingen, švebn af dem cadiks vegn,
ix bin af dr'erd ^bdos lixt^b fun sfire Keser.

Ix bin af dr'erd a tropn ^clixt^c fun sfire Keser,
adurx di glider di farxalešte un lome
tut ven a cuk a flam, vi fun a šarfn meser —
maj n aš-farcojgene farmaterte nešome.

Варьянты: ^a **Cukunft:** bakumen ^b **Cukunft:** a tropn šajn ^c **Cukunft:** šajn

Чалавек:

«Я — камінар Шмул-Іца,
згаладалы бядак зь Беларусі,
я пакутаваў моўчкі і больш не магу,
і не магу я больш жыць неўзапраўду.

Я лазіў па пустых падстрэшшах,
чысьціў доўгія змрочныя коміны,
тыднямі жыў я на халодных дахах
і толькі суботы спраўляў на зямлі.

Толькі ў суботы хадзіў па зямлі я,
па шэрых вулках сонных, між крамаў,
гуляючы па ціхіх рынках, чуў я
голос глыбокіх калодзежаў і прадоньняў.

О, Божа калодзежаў, змроку і прадоньняў!
З тысячы комінаў вымаў я попел,
чаму ж ня вычарпаць мне мўку, якой няма імя,
чаму ж ня выняць мне попел з сэрца.

Я ведаю, я прыйшоў з таемных берагоў,
дзе ліецца сьвятло зь зіхоткіх футаралаў,
дзе сэрафімы сьпяваюць, лунаюць шляхамі цадзіка¹,
я на зямлі — сьвятло сэфіры Кетэр²!

Я на зямлі — кропля сьвятла сэфіры Кетэр,
часам мае члены аслаблыя і крывыя
пратне полымя, як востры нож —
мая ўкрытая попелам змораная душа.

¹ Цадзік — праведнік, пабожны чалавек.

² Сэфіра Кетэр (Карона) — першая зь дзесяці эманаций Эйін-Софу, «самае схаванае з усяго схаванага», цалкам неспасьціжная для чалавека.

Farvos felt ojs cumol a bisl otem af der velt?
Es tut ven umgerixt in harc a temper bren,
un s'daxt: ot rajst zix uf a kval, es štralt, es helt,
nor ^apluclung^a nemt alc vider velkn, vi geven.

Ix bin a jid Šmul-Ice kojmenkerer,
^bix lig ject tif^b in kojmen fun der velt un x'šraj,
ix hob gelitn štumerhejt un x'kon nit merer,
xoč ^clejdn^c vel ix vajter saj vi saj...»

Antšvign gevorn. Zajn harc hot genumen in helkajt zix bodn,
azoj vi a xmare, vos hot fun zix regns un flam ojsgelodn.
S'daxt reb Šmul-Icen: zajn lebn iz lojxtndik-gringer gevorn,
azoj vi ^dder^d šlang, vos hot ^apluclung^a ^eir^e fel-hojt di alte farlorn.
Xoč fincterer krexxet di naxt, lajxtn hel zajne ojgn di milde
banaxt, vi der glivorem lajxt in di tunkele velder di vilde...

S'faršvindn fun harc di gefiln, farkojl^ete fun fajer un corn,
vi robn faršvindn fun bojm, vos iz ibergebroxn gevorn.
Es lajxt im zajn oremer kerper, vos iz im i mies, i tajer,
azoj vi der korč der cefojlter lajxt bloj mit zajn fosforiš fajer...

Es štejt reb Šmul-Ice baglikt un er šmejxlt azoj zix,
er kukt inem brunen un murmlt: ot gej ix, ot gej ix,
ot ver ix derhojbn un ojsgelejzt ver ix fun voglen,
ot cufaln vel ix cum šajn in di uralte loglen
un zojfn dos glik un mit šprodlender frejd zix farxlinen,
ot gejt reb Šmul-Ice! Ot gej ix a lojtern malbeš gefinen.
Far oreme menčn a vareme klejdung cum lebn,
far zix un far alemen otem a bisl un fliglen cum švebn —
zol zajn s'iz undz šlext af der erd, vet men lozn zix flien;
un ojb s'iz undz velkn bašert, vet undz trejstn der Šem fun
ufblien...

Варьянты: ^a NL, GV: plucling ^b NL, AV, OŠ: lig ix tif GV: lig tif
^c OŠ: lajdn ^d Cukunft: dem ^e Cukunft: zajn

Чаму часам раптам зойме дыханьне на сьвеце?
Часам нечакана тупа запячэ ў сэрцы,
і здаецца: вось прарываецца крыніца, яна зьзяе і сьвеціць,
і раптам зноў усё робіцца бляклае, як было.

Я — чалавек, Шмул-Іца, камінар,
ляжу цяпер глыбока я ў коміне сьвету і крычу,
я цярпеў моўчкі і больш не магу,
хоць усё адно цярпець я буду і далей...»

Змоўк. Яго сэрца пачало купацца ў сьветласьці,
так, як хмара, што выгрузіла зь сябе дажджы і полымя.
Здаецца Шмул-Іцу: жыцьцё ягонае стала сьвятліста-
лягчэйшым,
як у зьмяі, што скінула раптам старую скуру.
І хоць змрачней стогне ноч, зьзяюць сьветла яго
ласкавыя вочы
уначы, як сьвеціць сьвятляк у цёмных дзікіх лясах...

Зьнікаюць у сэрцы пачуцьці, апаленыя агнём і гневам,
як крумкачы зьнікаюць з дрэваў, што пераломваюцца.
Сьвеціць яму яго беднае цела, якое і брыдкае яму, і дарагое,
так, як прагнілы корч сьвеціць сіне сваім
фасфарычным агнём...

Стаіць рэб Шмул-Іца шчасьлівы і ўсьміхаецца проста так,
зазірае ў калодзеж, мармыча: вось іду я, іду я,
вось узношуся я і вызваляюся ад бадзяньняў,
вось прыпаду я да зьзяньня ў пракаветных мяхах
і буду прагна піць шчасьце і захлынацца бурлівай радасьцю,
вось ідзе рэб Шмул-Іца! Вось іду я знайсьці ясныя шаты.
Для бедных людзей цёплае адзеньне, каб жыць,
для сябе і для ўсіх трошкі дыху і крылы, каб лунаць —
хай на зямлі нам і дрэнна — пусьцімся мы ў палёт;
калі ж нам завянуць наканава, сьцешыць нас
росквіту Дух ...

Azój hot Šmul-Ice gefilt un gemurmlt fun glik,
xoč groj iz gevezn zajn šepsener ^apelc^a un zajn bord un
genik.

Azój hot Šmul-Ice fun Rajsñ cum brunen cum altn geredt;
bagosñ fun ^bxojšex^b, vos hot zix arum un arum ojsgebet...

Nor ^cpluclung^c deršpirt er, az emecer krixt funem brunen.
Vajzt ojs, men hot dortn Šmul-Icen di šo nit fargunen:
a menčišer kop hot fun brunen zix ibergebojgn,
gešvoln, farvaksñ mit mox, mit faršlumperte ojgn,
aribergevorfn di hent, un fun zej hot gerunen
dos fojleniš tif fun der erd un di blote fun brunen,
arum hot a rojx zix gekajklt, geparet azoj vi a ^dnepl^d,
un s'hot reb Šmul-Ice dem rejex deršmekť fun cegosenem
švebl...

Es iz im an ejme bafaln nit ibercutrogn,
er hot zix gekorčet af dr'erd un di vorclen ^egebisñ^e,
a zifc nit geton, nor dos lajb fun jesurim ^fcerisñ^f
un štum hot zajn mancbilše harc ongehojbn cu klogñ.

Deršrokn bakukt er di brie, vos hengť afñ brunen:
dos iz er — derzet er — ^gder ejgener^g umglik, vos hot zix
gefunen.
Vi s'volt zix im ^hpluclung^h bavizñ fun lebn a vajterer štapl,
er gurt on mit pajñ zajne lendñ un ^hpluclung^h derlangť er a
capl,
vi s'volt zix a tojer geeftñ cu ojlemes umgerixť-naje:
«Ver bistu, in harcñ farvaksene xaje?»

«Samoel ix, der šem fun pajñ».

Варьянты: ^a Cukunft: fel ^b Cukunft, NL: xejšek ^c NL, GV: plucľing
^d Cukunft, NL: nebl ^e NL, AV, GV, OŠ: gerisñ ^f AV, GV, OŠ: cebisñ
^g OŠ: dos ejgene ^h Cukunft, NL, OŠ: plucľing

Так адчуваў Шмул-Іца і мармытаў ад шчасьця,
хоць шэрыя былі яго аўчынны кажух, і барада, і карак.
Так Шмул-Іца зь Беларусі гаварыў са старым
калодзежам;
заліты цемраю, што расьсьцілалася навокал...

І раптам ён чуе: з калодзежа нехта вылазіць.
Відаць, ня шчасьціла Шмул-Іцу там у тую часіну:
праз край калодзежа перагнулася чалавечая галава,
распухлая, мохам зарослая, з замурызанымі вачмі,
перакінуўшы рукі, зь якіх цякла
гніль з глыбіняў зямлі і грязь з калодзежа,
дым клубіўся вакол, парыўся нібы туман,
і чуў Шмул-Іца пах разьлітае серы...

Жах невыносны ахапіў яго,
курчыўся ён на зямлі і кусаў карані,
але ані не ўздыхнуў, толькі цела рвалі нягоды
і моўчкі мужае сэрца пачало наракаць.

Спалохана ён разглядае стварэньне, што навісае над
калодзежам:
і бачыць — гэта ён, тое самае ліха, што ўжо знайшлося
само.

Нібы раптам яму аб'явілася наступная ступень жыцця
падпяразвае ён пакутліва свае сьцёгны¹ і ўздрыгвае
раптам,
нібы расчынілася брама ў нечакана-новыя сьветы:
«Хто ты, зарослая ў сэрцы жывёла?»

«Я — Самаэль², дух пакуты».

¹ Падперазаць сьцёгны — біблійны выраз, які азначае падрыхтавацца да бою, або іншых рашучых дзеяньняў.

² Самаэль — у кабалістычнай традыцыі — Анёл Сьмерці, адказны за грэхападзеньне Евы.

Di cvelf mazoles hobn mild gegosn šajn,
es hot der zilberner Ari aropgekukt mit kalte ojgn.
Un s'hobn štern vi di fejgelex geštojgn un geflojgn...
Šmul-Ice hot fun mojł arojsgebraxt dem šem fun brox:
fun der nešome iz im gring arop a zlidne jox,
un fun zajn harc hot hejs a tropn blut arojsgerunen
un koxndik arajngetrift in brunen.

Samoel:

«Ix bin der šlexter šem, vos blondžet šojn fun kame jorn,
fun ale ojlemes fartribn, bin ix blind un groj gevorn.

Ix lig in blotes, in di brunimer, in fajxte hejln
mit an ejterdikn, bejzn harc, vos kon zix nit farhejln.

Farštojsn iz Samoel, alt, bavaksn un farbrent,
ix bin der elnter bal-šlite af di gruntn,
vos ništert in der fincterniš un grobt zix mit di hent
cu di jesojdes fun der erd, di slupes un di špunftn...

Es kvelt fun lojtern Ejn-Sof in ale hercer praxt,
un s'nidert hejlikajt af dr'erd fun najn un fercik rern,
bahaltu in di brunimer, alejn, mit fojle vasern farmaxt,
x'vel fort dergrobn zix cum kval fun trern.

X'hob amol a špunt dertapt šojn blinderhejt,
mit lecte kojxes, mit di cejner hob ix im gebisn,
nor s'hot a štiler lamed-vov dermont dem As mit frejd,
un, vi a štejn, hot mix fun grunt arojsgerisn.

Di lamed-vov fun Rajs, Žamut, fun der Lite
faršoltn zoln vern fun Samoels nomen! —
ix bin an umgliklexer šem, vos doršt nox šlite,
un x'muz zix valgern farblotikt in di thomen».

Дванаццаць сузор'яў мякка лілі сваё зьзяньне,
срэбны Леў глядзеў уніз халоднымі вачыма.
І зоркі, нібы птушкі, узносіліся і ўзьляталі...
Шмул-Іца выціснуў з вуснаў імя ліха:
з душы ў яго лёгка спала дакучнае ярмо,
і з сэрца ў яго пякуча сыякла кропля крыві
і, ускіпеўшы, упала ў калодзеж.

Самаэль:

«Я — злы дух, што блукае ўжо столькі гадоў,
з усіх сусьветаў выгнаны, асьлеплы, сьсівелы.

Ляжу я ў балотах, калодзежах, мокрых пячорах
з нагноеным, злосным сэрцам, якое не загаіць.

Адрынуты Самаэль, стары, абпалены і зарослы,
я — самотны валадар прадоньяў,
які шнырыць у змроку і дакопваецца рукамі
да падвалін зямлі, да слупоў і шпунтоў...

Струменіць зь яснага Эйн-Софа ва ўсе сэрцы раскоша,
і спускаецца сьвятасыць на зямлю праз сорок дзевяць трубаў,
стаіўшыся ў калодзежах, адзін, накрыты гнілымі водамі,
я ўсё ж дакапаюся да крыніцы сьлёз.

Аднойчы я ўжо наўсьлеп намацаў шпунт,
з апошніх сіл я ўгрызся ў яго зубамі,
але ламэдваўнік ціхі памянуў з радасьцю Эйн-Соф,
і, нібы камень, ада дна мяне адарваў.

Ламэдваўнікі зь Беларусі, Жамойці, Літвы,
хай будуць праклятыя ад імя Самаэля! —
я — няшчасны дух, які прагне ўлады,
але мусіць валяцца брудны ў бяздоньнях».

Šmul-Ice:

«Du bist der umgliklexer šem fun kame jorn?
Fun kame jorn blondžen mir, vi du!
O, xoč mir štarbn oft un vern naj geborn,
nor ale zajnen mir dos *ojg*, vos zet alc cu.
Es hot Ejn-Sof undz af der erd farzejt,
mir ^azojmen^a fun zajn harc un tropns fun zajn šajn —
mir hobn af der erd ^bgezojgn^b štilerhejt
fun dajn, Samoels, blut, fun fincterniš un pajn...
Ict zajnen mir a menge bejze šlangen
mit a nešome ojsgemišt fun gal un praxt,
a halbe iz zi ^crojx^c, a halbe rut zi in gezangen,
un af miškojles vaklt zi zix tog, vi next.

Nor x'vejs fun ^da rege^d aza... Men vert greser far zix...
Un jemlt gor iberik vern di menčiče rejđ,
es varft di nešome arop ir farelterte klejd,
un plucem derfilt men: es lebt di nešome cu gix...
Men mejnt, zi farcert dos ^edem^e lebn fun cendliker menčn,
vos gejen arum af der erd, nor zej grejtn zix štarbn,
s'cezingt zix dos harc, hejbt on hejlik cu davnun un benčn
dem Ejn-Sof fun škies un zrixes in alerlej farbn...
Es ^fkvelt^f a gezang fun di bejmer, fun štejner un xajes,
pamelex, vi der pompedikl fun epes an uraltn zejger,
un itlexer murmelt cum Šem fun der velt af zajn ejgenem
štejger:
der štejn zingt mit buše, di vasern špringen in kalte
havajes;
dos fejgele bet af a vejnendik-bitern kol,
un di velder cereven zix tif, azoj tif — —

Варыянты: ^a NL, AV, GV, OŠ: *zojgn* ^b NL, AV, GV, OŠ: *gezungen* ^c NL, AV, GV, OŠ: *ruik* ^d NL, AV, GV: *ejne* OŠ: *ejner* ^e NL, AV, GV: *dos*
^f **Cukunft:** *kvalt* OŠ: *няма*

Шмуг-Іца:

«Ты — няшчасны дух ужо столькі гадоў?
Столькі гадоў мы блукаем, як ты!
О, хоць мы паміраем часта і нараджаемся зноў,
але мы ўсе — гэта вока, што назірае за ўсім.
Эйн-Соф пасеяў нас на зямлі,
мы насеньне ягонага сэрца і кроплі ягонага зьзяньня —
мы на зямлі ўсмакталі ціха
тваю, Самаэль, кроў, змрок і пакуты...
Цяпер мы — навала злых зьмеяў,
з душой, дзе зьмяшалася жоўць і раскоша,
яна напалову дым, напалову спачывае ў сьпевах,
і на шалях яна вагаецца і дзень, і ноч.

Але ведаю я: ёсьць такая хвіліна... Калі робішся
большым за самога сябе...
І тады зусім непатрэбнымі робяцца людзкія размовы,
душа скідае зь сябе застарэлыя шаты,
і раптам адчуеш: душа жыве занадта хутка...
Думаеш, яна спажывае жыцьцё дзясяткаў людзей,
што ходзяць па зямлі, але рыхтуюцца памерці,
расьсьпяваецца сэрца, пачынае сьвята маліцца і
бласлаўляць
Эйн-Соф усходаў і захадаў у самых розных фарбах...
Ліецца сьпеў дрэваў, камянёў і зьвяроў,
паволі, як маятнік пракаветнага гадзінніка,
і кожны мармыча Духу сусьвету нешта на свой манер:
сьпявае сарамліва камень, скачуць воды з халодным
крыўляннем;
птушка моліць голасам плаксіва-горкім,
а лясы равуць глыбока-глыбока — — —

Mitamol —

es lozt zix dos lebn avek cu a hejlikn breg,
in a gliklexn veg, in a frejlexn veg in a heln — — —
Samoel, gej mit, švim mit undz, mit dem hejlikn štrom
cu di ejbike šveln».

Samoel:

«Es vet der Sam nit betn raxmim bam Ejn-Sof!
Ven ir vet lozn zix cu im, vi bidne šof,
un ir vet ojsštrekn di hent cum kaltn švel,
vel ix zix ufkorčen fun pajn in majn cefojlter fel,
vi s'korčet zix cunojfe banaxt an alter hunt,
vos iz fargavert, alt un hot šojn nit kejn cejn,
ix vel zix ajnščemen mit gor der biterkajt cum grunt
un x'vel in xojšexniš baklogn zix alejn...

Samoel iz alejn Ejn-Sof in zajne ingevejt!
Nor a farmišpeter faršlosn af majn kejt
kon ix kojn ufhejbn dem kop fun thom...
Faršoltn zol er zajn der kduše-štrom,
faršoltn zoln vern kind un kejt
fun xajes, menčn, feld un vald,
vos betlen, vi evjojn timerhejt
un nemen nit di ojlimes mit gvalt».

Раптам —
жыцьцё пускаецца да сьвятога берага,
па шчасьлівай дарозе, па радаснай, сьветлай дарозе...
Самаэль, хадзем разам з намі, паплыем з плыньню
сьвятой
да вечных парогаў».

Самаэль:

«Ня будзе князь дэманаў¹ літасьці прасіць у Эйн-Софа!
Калі вы кінецца да яго, як бедныя авечкі,
і працягнеце рукі да халоднага парога,
я скурчуся ад болю ў сваёй прагнілай скуры,
як курчыцца ўначы стары сабака,
сьлінявы, стары і ўжо бяззубы,
я ўціснуся з усёй горыччу ў дно
і буду ў цемры жаліцца адзін...

Самаэль — сам Эйн-Соф у сваім нутры!
Але, асуджаны і прыкуты да ланцуга,
я ледзь магу ўзьняць галаву зь бяздонья...
Хай будзе выклятая плынь сьвятасьці,
хай будуць выклятыя стары й малы
сярод зьвяроў, людзей, палёў, лясоў,
што ціха жабруюць, як убогія,
а не бяруць сусьветы гвалтам».

---

¹ У арыгінале ўжытае слова Sam (самэх-мэм), скарот ад арамейскага sitre mesovuse, «нячысты бок», адно з імёнаў Самаэля, князя дэманаў.

Afn himl iz der morgnštern, vi a hirš, arojsgegangen;
 vi a hirš, vos bliščet af ^adem blojen^a mentele fun sejfer Tojre,
 di mazoles zajnen kitesvajz avek, un punkt vi lemples fun
 der hejliker menoje,
 hobn junge štern opgerixt fun šaxres di gezangen.

Reb Šmul-Ice hot di ojgn opgevendt cum morgnštern — — —
 Plucem hot a štile hejlikajt ^barojsgešajnt^b fun ales,
 reb Šmul-Ice hot bašajmperlex derfild dem kojex fun hisgales,
 un s'hot zajn harc geefnt zix — a kval fun trern.

An ajngbisener fun šlang, a grojer, hot zajn harc gecaplt
 zix in klem,
 hot zajn nešome vi a fajer brenendik gefild kideš-hašem
 un hot gešepčtet fun hislajves un grojs glojbn:

«Ot iz zi gekumen di šo, ven ix ver šojn derhojbn
 Di rojte porojxesn nemen farhengen dem plejn,
 un es iz šojn majn pelc fun der rozever praxt azoj šejn,
 es nidert pamelex der goldener keser arop
 af majn kop...
 Ot bin ix a mejlex an alter, vos blondžet baginen alejn,
 un es šlept zix af dr'erd zajn cevorfene, purpurne klejd,
 un es lajxt im arojs fun di ojgn di hejlike frejd.

S'iz icter Šmul-Ice azoj vi a tirklojbn gring,
 vi a fojgl, vos flit fun ^cir^c štajg,
 az ix špir nit dem lojbn, vos ix zing
 cu der frejd, velxe kvelt fun Ejn-Sof...
 S'iz cu lojter bam lixtikn švel,
 az dos harc vert farvignt in a šlof...

Варьянты: ^a Cukunft: der blojer ^b OŠ: arufgešajnt ^c NL, AV, GV,
 OŠ: zajn

На неба Дзяньніца выйшла, як алень,
як алень, што зьзяе на сіняй мантыі сувоя Торы,
сузор'і разышліся купкамі, і нібы агеньчыкі сьвятой
Мэноры,
спраўлялі маладыя зоркі сьпевы ранішняй малітвы.

Рэб Шмул-Іца зьвярнуў вочы да Дзяньніцы — — —
Раптам з усяго засьвяціла ціхая сьвятасьць,
рэб Шмул-Іца адчуў увачавідкі сілу Адкрыцця,
і раскрылася сэрца ягонае — крыніца сьлёз.

Зьмяёю ўджалены, сівы, адчуў ён як задрыжала
сьціснутае сэрца,
яго душа, нібы агонь пякучы, адчула пакутніцкую сьмерць
і зашаптаў ён ад экстазу і вялікай веры:

«Вось настала гадзіна, калі ўзношуся я!
Чырвоныя заслоны¹ завесяць раўніну,
ужо і кажух мой так папрыгажэў ад ружовай раскошы,
паволі спускаецца залатая карона
на маю галаву...
Вось я, стары цар, што блукае ўраньні адзін,
цягнуцца па зямлі яго раскіданыя пурпурныя шаты,
і з вачэй у яго зьзяе сьвятая радасьць.

Цяпер Шмул-Іца лёгкі, як голуб-туркаўка,
як птушка, што вылятае з клеткі,
ажно я не адчуваю хвалу, што пяю я
да радасьці, якая бруіць з Эйн-Софа...
Занадта ясна ля сьветлага парога,
ажно сэрца закалыхваецца ў сьне...

¹ У арыгінале — *porojhesn*, заслоны для орн-койдэш.

S'iz der šajn fun Tiferes arop ^aaf^a majn zel;
der Ojr gonez, vos rint, vi der toj,
af di hor fun majn bord un majn kop...
O, es nidert pamelex der goldener keser arop!..

A volkn bin ix un x'gej zix ontrinken cum grojsn jam!
Ot štej ix a štiler alejn lem dem ruikn jam,
fun tifeniš lajxtn di lojtere xvaljes
un gejen, vi lemlex, a lam af a lam.
Es bojen zix ojset kristolene saljes
un vern cegangen af jetveder kam,
ot efⁿen zix gruntn un s'efⁿen zix hejln
un s'švimt der levjosn arojs afn jam;
es brenen di šupn vi tliende kojln,
er švimt afn vaser — a hejliker flam.
Ot efⁿen zix tirn far štile pamaljes,
vos flien arojs af dem šajnenⁿ jam,
es zingen mir xvaljes un s'trogn ^bmir^b xvaljes
ariber dem gringn farbotenem cam.

Di goldene krojn rut šojn šver af majn grajz-grojen kop,
ot hengt afn himl di kloze gelajterte vog!
Es nidert fun blojexc pamelex di alte merkove arop,
arum ire ventlex — fargliverte fajern vaje —
iz punkt vi mit pasiklex naxt af der ^crejner^c megile fun tog
mit fajer mit švarcn bašribn biksav šel xartumim...
Es nidert der koved fun As un es finklen arum im
maloximlex gute,
vi tajbelex štile,
o^jfanim barute,
un kruvimlex hele,

Варьянты: ^a Cukunft: in ^b NL, AV, GV, OŠ: mix ^c Cukunft: rajxer

Зьзяньне сэфіры Тыфэрэт¹ спусьцілася на маю душу;
сьвятло патаемнае, што цячэ, як раса,
на валасы маёй барады і маёй галавы...
О, паволі спускаецца залатая карона!..

Я — воблака, я іду напіцца да вялікага мора!
Вось стаю я ціхі адзін ля спакойнага мора,
з глыбіні сьвецяць ясныя хвалі
і ідуць, як баранчыкі, адна за адной.
Паўстаюць крыштальныя палацы
і рассыпаюцца на кожным грэбені,
вось адкрываецца дно, адкрываюцца пячоры
і ў мора выплывае левітан²;
гарыць луска, нібы распаленае вугольле,
ён плыве па вадзе — сьвятое полымя.
Вось адчыняюцца дзьверы перад ціхай Божай прыслугай,
што зьятае на зіхоткае мора,
сьпяваюць мне хвалі і нясуць мяне хвалі
да лёгкай забароненай загароды.

Залатая карона ўжо спачывае цяжка на маёй сівой галаве,
вось вісяць на нябёсах ясныя сьвятлістыя вагі!
Спускаецца зь сіні павольна старая нябесная калясьніца,
вакол яе сьценак — застылыя белыя агні —
акурат як палоскамі ночы на чыстым сувоі дня
чорным агнём сьпісаная яна знакамі чарадзеяў...
Спускаецца слава Эйн-Софу, і вакол яе зіхацяць
анёльчыкі добрыя,
як галубкі ціхія,
рахманыя чыны анёльскія,
і сьветлыя херувімы,

¹ *Сфэра Тыфэрэт* — шостая зь дзесяці эманацыяў Эйн-Софу, знаходзіцца ў самым цэнтры кабалістычнага Дрэва Жыцьця, належыць да сьвету творчасьці, увасабляе раўнавагу паміж сілай і любоўю.

² *Левітан* — гіганцкая рыба, якую будуць есьці праведнікі на бяседзе ў гонар прыходу Мэсіі.

un ze le mit ze le
un tfile mit tfile,
vi šajnende šotns,
vos zingen un švebn,
un šprejtn di fliglen
punkt koj m vos zej lebn...

Es nidert ^ader koved fun As^a af di toln un higlen,
maloximlex gisn ojs emerlex toj,
arelimlex gisn ojs emerlex roz
un kruvimlex gisn ojs emerlex bloj
af dem frišinkn plejn,
af dem grininkn groz.

Ot bin ix a mejlex an alter, vos blondžet baginen alejn...
Es čuxet ^bzix^b koj m
der bagin af der erd,
un der boj m vekt dem boj m,
koj m men zet, koj m men hert...
Nit gezamt, nit gevert,
vi af fligelex hel,
koj m men zet, koj m men hert,
flit a hejlike zel,
un maloximlex klejn
ba dem ejbikn švel
šikn opet di zel:
reb Šmul-Ice iz hejlik vi Ejn-Sof alejn!»

Варьянты: ^a Cukunft: der As ^b NL, AV, GV, OŠ: *няма*

і душа з душою
і малітва з малітвай,
як зіхоткія цені,
што пяюць і лунаюць,
і распасьціраюць крылы
ледзь дыхаючы...

Спускаецца слава Эйн-Софа на даліны і ўзгоркі,
ліюць анёльчыкі вядзерцы расы,
ліюць аралімчыкі¹ вядзерцы ружовасьці,
ліюць херувімчыкі вядзерцы сіні
на сьвежанькую раўніну,
на траву зеляненькую.

Вось я, стары цар, што блукае ўраньні адзін...
Ледзь прачынаецца
раніца на зямлі,
і дрэва будзіць дрэва,
ледзь бачна, ледзь чутна...
Без замінкі, без абароны,
як на крылцах сьветлых,
ледзь бачна, ледзь чутна,
ляціць сьвятая душа,
і малыя анёлкі
ля вечнага парога
адсылаюць душу:
рэб Шмул-Іца сьвяты, як сам Эйн-Соф!»

---

¹Аралімы, херувімы — анёльскія чыны ў біблейскай і кабалістычнай традыцыі.

Di zrixen hot zix ojsgelejt af krajtexcer un grinen zangen.
 A vesne-tog a guter iz fun fincterniš arojsgegangen,
 vi s'gejt a xosn fun der xupe frejlex un gelasn...
 Reb Šmuel-Ice hot zajn ponim ba a krenice arumgevašn,
 mit der torbe ^aafn^a hant, ^bdos^b vinterdike hitl biz di ojgn
 hot er zix cu a jišev cu a noentn gecojgn.

Er iz arajn in vald, hot im a liblexkajt arumgenumen;
 es hobn zix gešušket grezelex mit šlofedike blumen,
 vi s'šušken zix baginen junge kruvimlex in himl,
 un reb Šmul-Ice hot gehert, un reb Šmul-Ice hot farštanen;
 es hot a blimele gefregt: fun vanen gejt a jid, fun vanen?..
 An ^calte^c jodle hot a ker geton a cvajg cum bliml:
 Reb Šmuel-Ice lamedvovnik gejt, vos iz šojn goles
 opgekumen...

Варьянты: ^a OŠ: af der ^b Cukunft: di ^c Cukunft: alter

Зара разылеглася на зёлках і зялёным калосьсі.
 Выйшаў зь цемры лагодны вясновы дзень,
 як жаніх выходзіць з-пад хупы радасны і нясыпешны...
 Рэб Шмул-Іца абмыў твар у крыніцы,
 і з торбай у руцэ, у зімовай шапцы, насунутай на вочы,
 пацягнуўся ён да бліжэйшай сялібы.

Увайшоў ён у лес, і ахапіла яго замілаваньне;
 шапталіся былінкі з соннымі кветкамі,
 як шэпчуцца ўраньні маладыя херувімчыкі ў нябёсах,
 і рэб Шмул-Іца пачуў, і рэб Шмул-Іца зразумеў;
 спыталася кветачка: адкуль ідзе чалавек, адкуль?..
 Старая яліна павярнула да кветачкі галіну:
 ідзе рэб Шмул-Іца ламэдвоўнік,
 што адпакутаваў выгнаньне...

Di hejl

S'iz vu faran a bidner, vilder vinkl,
dort klogn feiglen un es štromen kvaln afn lejm,
zej kveln štil arojs — a štrom, a rir zix un a finkl...
Dort rojšt der himl un es buševet a vald gehejm.

Ix hob zix cugehert cum vistn elnt funem gegnt;
a rojtlex mox farvakst di šver celejgte higlen,
es krexcn jodles ongepelct mit horik-harte cvajgn,
vi grojse feiglen, groje, mit fardarte fliglen:
«Mir hobn zix mit alc šojn ^aopgezegnt, opgezegnt^a...»
Ix hob derhert dem vej fun zejer švajgn.

Arophangen fun berg un grinlex-fajxte štejner
in naskajt lign afn gancn guf un traxtn,
az s'iz der himl šejn un vajter kejner, kejner,
az s'krixn um af zejer kark nor trukene lišajes,
az hintn, dort in majrev, štarbn di farnaxtn,
vi s'štarbn fun a kojł in altn vald di xajes.

Af di berg bin ix gekroxn. X'hob mit krume finger
cemuršcet derner, štejndlex švaxinke vi kojł,
der nepl hot geparet fun ajeder hejl un grobn,
x'hob ojsgešrien: Hert, x'bin ajer zinger!
Es hobn zix ceklogt in vald di robn,
«Du nariš-trop!» hot ojsgebrumt a hejl.

A hejl hot cvišn berg fun dojres-lang gešlofn;
es hot farštikt fun ir arojsgevejnt der vint.
Ir fajxte pustkajt, vi a vund, iz groj gelegn ofn...
Banaxt hot umgešvebt der fajf fun ire šlangen;
es švimen dort, vi nodlen, grine, gliende gezangen.
Dort štexn durx di luft di zifcn fun a kind...

Публікацыі: **Onhejb.** Berlin, 1922. Z. 1-2; **NL** 10-11; **AV** 153-154.
Варыянты: ^a **AV:** opgezegnt

Пячора

Ёсьць недзе бедны, дзікі кут,
там жаляцца птушкі і ліюцца крыніцы па гліне,
ціха цурчаць яны — пацякуць, варухнуцца, бліснуць...
Там шуміць неба і таемна бушуе лес.

Я прыслухаўся да панылай адзіноты навакольна;
зачырванелым мохам парасьлі цяжка раскладзеныя
ўзгоркі,
стогнуць яліны ў кажухах з галін махната-шчыльных,
як вялікія птушкі, шэрыя, з ссохлымі крыламі:
«Мы ўжо з усім разьвіталіся, разьвіталіся...»
Пачуў я боль іхнага маўчаньня.

Горныя стромы і зеленавата-мокрыя камяні
у сырасьці ляжаць усім целам і думаюць,
што неба прыгожае, а за ім больш нікога, нікога,
што ўзлазіць ім на карак толькі сухі лішайнік,
што ззаду, там, на захадзе, паміраюць надвячоркі,
як паміраюць ад кулі ў старым лесе зьвяры.

Я забраўся на горы. Крывымі пальцамі
я трушчыў церне, каменьчыкі слабенькія, як вугаль,
туман парыў з кожнай пячоры і яра,
і закрываў я: Слухайце, я ваш пясняр!
Разжаліліся ў лесе крумкачы,
«Дурніца ты!» прагула пячора.

Між гор адвеку спала пячора;
прыглушана зь яе плакаў вецер.
Яе сырая пустасьць, як рана, зеўрала шэра...
Уначы лунаў сык яе зьмеяў;
плывуць там, як ігліца, зялёныя палкія сьпевы.
Там працінаюць паветра ўздыхі дзіцяці...

Banaxt. Di švere xmares kricn, vi mit tojte cejner.
 Ix bin aropgekroxn štilerhejt in grobn,
 grojs un fincter. S'finklen in der naxt di štejner...
 Ix hob dem kop arajngeštekt in hejl. Gezen... derzen — —
 S'hot mir a ker geton dos harc a temper bren:
 «Es darf di hejl mix hobn!..»

Di blicn hobn dembes tif in vald gešpoltn...
 S'hot vild geklungen jeder umgerixter šprung
 fun blic cu blic. X'hob cugemaxt di ojgn.
 X'hob blind geglet di hejl, geglet ir un gešoltn,
 zi hot geetemt hejs un mix farkrempt gecojgn
 in ir šlung.

Un cvišn menčn, az a menč a štiler kumt farbrengen,
 vos iz in dem faran?
 Der menč vet saj vi saj zix ejnmol nor ufhengen,
 dervajl iz ajer šnips, majn frajnt, ^anit^a certlex ojsgebundn.
 Blajbt ruik... Vemens ^bmarx^b vert icter onגעcundn?!..
 Šrajt ^anit^a, jungerman — — —

Варыянты: ^a NL: ništ ^b NL: mark

Варыянт апошняя страфы як асобнага верша ў **Cukunft** (Nju-Jork). 1921. №2. Z. 113:

Un cvišn menčn, az a menč a štiler kumt farbrengen,
 vos iz in dem faran?
 Der menč vet saj vi saj zix ejnmol nor ufhengen,
 dervajl iz ajer šnips, majn frajnt, nit certlex ojsgebundn...
 Blajbt ruik... Vemens marx vert icter onגעcundn?!..
 Šrrrajt nit, jungerman! — —
 Vos mer er rojšt, der jam, — ruiker vert majn blut.

Ноч. Цяжкія хмары скрыгочуць нібы мёртвымі зубамі.
Я ціха зьлез у яр
вялізны і змрочны. Мігціць у начной цемры каменьне...
Я сунуў галаву ў пячору. Бачыў... убачыў — — —
Мне сэрца апякло тупым агнём:
«Я гэтай пячоры патрэбны!..»

Глыбока ў лесе маланкі расколвалі дубы...
Дзіка гуў кожны нечаканы скок
ад адной маланкі да другой. Я заплюшчыў вочы.
Я лашчыў пячору наўсьлеп, лашчыў і праклінаў,
яна дыхнула жарам і мяне скаванага сутаргай
уцягнула ў сваю глотку.

І на людзях, калі ціхі чалавек прыйдзе пабавіцца,
што ў гэтым такога?
Чалавек так ці так павесіцца толькі аднойчы,
між тым як ваш гальштук, дружа, завязаны безь пяшчоты.
Будзьце спакойны... Чый мозак зараз загарыцца?!..
Ня трэба крычаць, малады чалавек — — —

***

Es treft, az di velt zingt arojs a farborgenem nign,
dan vert af a ^arege^a gehejlikt dos lebn — — —
Es švimen arojs jene tfiles, vos vern ^bfun jedn^b faršvign,
Azoj noent, azoj ibergegebn...

Dan ^cglejbt^c men, az jederns elnt iz šver, iz nit ibercutrogn,
s'iz jederns brox
azoj ummenčlex tif, az ^dmen^d kon ^eništ^e ^fnit^f rejdn, nit
klogn,
un dox...

Публікацыі: Cukunft (Nju-Jork). 1921. №2. Z. 113; Onhejb. Berlin, 1922. Z. 5; NL 22; AV 130; GV 289; OŠ 54; GM 49.

Варыянты: ^a Onhejb: vajle ^b Cukunft, Onhejb: няма ^c Cukunft, Onhejb: filt ^d GM: me ^e Cukunft: nit ^f GV: няма

***

Бывае, што сьвет засьпявае таемны напеў,
тады на хвіліну асьвяціцца жыцьцё — — —
Паплывуць тады тыя малітвы, якія замоўчвае кожны,
так блізка і так аддана...

Думаецца тады, што самота ў кожнага цяжкая,
невыносная,
што нягода ў кожнага
так не па-людзку глыбокая, што немагчыма ні
гаварыць, ні рыдаць,
і ўсё ж...

^aDos^a cigele

Ix trajb arojs in feld dos vajse cigele,
^bzi^b zol zix fitern alejn —
dos vajse cigele, vos ^cx'hob ir^c opgekojft
far cvej gildejn,
far cvej gildejn.

Nor mit di lonkes gejt avek, avek, dos cigele,
un x'gej ^dir^d nox,
in ^ealte velder, puste felder^e blondžen mir
di gance vox,
di gance vox.

Un frajtik halbn tog blajbt štejn dos cigele
gor umgerixt,
un ix derze: het vajt iz ojsgešprejt a land
in blojer lixt,
in blojer lixt.

A land — a land,
vu indn ^fhojern^f af ale bergelex,
vu s'sloft der bufloks lem dem vizltir,
a land — a land,
a ^gciterdike, a farxolemte^g,
vos kon farlorn gejn fun jedn rir...

Der tog fargejt. Dos vajse cigele ligt ^hlebn^h mir.
Un ojsx dos cigele vet bald fargejn,
un ojsx dos cigele, vos x'hob ir opgekojft
far cvej gildejn,
far cvej gildejn.

Публикацыі: Cukunft (Nju-Jork). 1921. №6. Z. 332; NL 23; AV 148;
Zamlbixer. Nju Jork, 1952. Z. 25; GV 308; OŠ 143-144; GM 63-64.

Варыянты: ^a Cukunft, GV: A ^b AV, GV, OŠ, GM: es ^c GM: ix hob
^d GM: dem ^e Cukunft: viste felder, alte velder ^f AV, GV, OŠ, GM: lojern
^g Cukunft: citerdik-farxolemte GM: citeriks, farxolemte^h Cukunft: nebn

Козачка

Я выганяю ў поле белую козачку,
каб пасьвілася сама —
белая козачка, што я купіў
за дзьве залатоўкі,
за дзьве залатоўкі¹.

Але па лугах сыходзіць яна, козачка,
і я іду за ёй,
па старых лясх, па пустых палях мы блукаем
тыдзень цэлы,
тыдзень цэлы.

А ў пятніцу апоўдні козачка спыняецца
зусім нечакана,
і бачу я: далёка-далёка разляглася краіна
у сінім сьвятле,
у сінім сьвятле.

Краіна — краіна,
дзе лані ляжаць на ўсіх пагорках,
дзе сьпіць побач з буйвалам зубр,
краіна — краіна,
дрыготкая, замроеная,
якая можа зьнікнуць ад аднаго дотыку...

Праходзіць дзень. Ляжыць белая козачка пры мне.
І козачка хутка пройдзе,
і козачка, што я купіў
за дзьве залатоўкі,
за дзьве залатоўкі.

---

¹ Гэты матыў сустракаецца ў традыцыйнай песьні «Хад-Гад'я», якую сьпяваюць у другі вечар Пэсаху: «Казьляня, казьляня мой бацька купіў за дзьве манэты».

A lid cu Rusland

Hent — opgelošene fun ^amut^a,
ojsgeštrekt, vi opgekroxene, gelejmte šlangen...
Afn himl — hent fargosene mit blut!
Es ^bef^b nen zix di finger^b koj^m-kojm,
hungerike fun farxalešte farlangen,
un hengen, vi harugim, afn himl-zojm...

Hent, ojsgekrimte hent,
mit harte odern adurxgecojgn;
megušemdik fun ^cštexedikn^c hor
un bejnerdik-farkrempte ojsgebojgn,
ir bet, ir tapt in fincterniš, ir vert gevor —
es ščemen zix cunof^f a ^dkljamer^d cu a ^dkljamer^d —
hent, vos hobn ojsgegosn zej^rer faj^rer durxn hamer...

Hej, ^earbets^e-fojstn — meloxim fundervoxn,
ir hot in alte velder, vi a šturem ojsgebroxn,
es hobn ^fbloj^f geblic^t di zegn,
un s'hobn hek, vi dunern geklungen,
un ajer švejs gevezn iz der regn...

1921

Публікації: **Cukunft** (Nju-Jork). 1921. №8. Z. 448; **Undzer tog** (Vilne). 1921. №211. Z. 3; **NL** 15; **Undzer folkscajtung** (Varše). 1925. №99. Z. 5; **AV** 208; **LP** 23; **OŠ** 92-93; **E** 12.

Варыянты: ^a **NL, AV, E:** mit ^b **LP:** efenen zix finger ^c **Cukunft, OŠ:** štexedikn ^d **LP, OŠ:** klamer ^e **LP:** arbet ^f **OŠ:** blojz

Песьня да Расеі

Рукі, у якіх пагасла адвага,
працягнутыя, нібы аблезлыя, здранцвелья зьмеі...
На небе — рукі, залітыя крывёю!
Пальцы разгінаюцца ледзь-ледзь,
галодныя ад самлелых жаданняў,
і вісяць, як забітыя, на небакраі...

Рукі, скрыўленыя рукі,
працятыя калянымі жыламі;
грубыя ад калючага валосься
і кашчава-сутаргава выгнутыя,
вы моліце, мацаеце ў змроку, пазнаяце —
сьціскаюцца клямары —
рукі, што вылілі свой агонь праз молат...

Гэй, рабочыя кулакі — уладары будняў,
вы выбухнулі ў старых лясках, як бура,
бліснулі сіньню пілы,
і загрымелі громам сякеры,
і вашым потам быў дождж...

1921

^aIn šenk^a

Es zicn a xevre huljakes gepropt in a šenk,
cešojbert di švarce čuprines,
un švere, cezect un celejgt af di dembene benk,
es zicn un trinken a xevre huljakes in šenk...

Ejner farkašert di arbl un tut zix a šlog inem haren:

«Es zict dort a vorem un nogt...»

Un ejner hejbt ufet dem lejmenem kubik un zogt:

«Ix hob af di felder ^bfun Rusland^b genextikt,

^cix hob^c af di elntste vegn getogt,

o, zog mir, vu ^dkon^d men bagrobn a mes,

a farrejjertn lebn, vos šlept zix un klogt...»

Un ejner a hojxer, a griner hot liblex gešmejxlt:

«X'hob gorništ farlorn, majn frajnt,

un x'hob gorništ farmogt...»

^{ef}In vinkl alejn ba a tiš iz a gejer gezesn^f,

gešvign, gešoklt zix kojn un gemurmlt on verter:

«O, zogt mir, ver hot mix in ergec a šenkl fargesn,

x'darf zicn bam lejdikn tiš, nor ix vejs nit cu vos,

mistome gejt um majn bavorer ^gin andere^g erter,

mistome bin ix do a šotn — farlorn fun zajn balebos...»

Lexaim!^e

A xevre hułtajes fartrinken dos bisele cajt.

Lexaim!

Šikurim farjogt un fartribn fun Got un fun lajt.

^hLexaim!^h

Публикация: Cukunft (Nju-Jork). 1921. №8. Z. 448; NL 16-17; AV 168-169; GL 28-29; OŠ 41-42.

Варьянты: ^a GL: Afn dek ^b GL: *няма* ^c Cukunft: un x'hob ^d Cukunft: ken ^e GL: *няма* ^f Cukunft, OŠ: Ba a tišl in vinkl iz ejner a gejer gezesn

^g Cukunft, OŠ: acind in ganc andere ^h GL: *няма*

У шынку

Сядзіць, набіўшыся ў шынок, хеўра гулякаў,
раскудлаціўшы чорныя чупрыны,
цяжка расьсеўшыся і разьлёгшыся на дубовых лавах,
сядзіць і п'е хеўра гулякаў у шынку.

Адзін, рукавы закасаўшы, б'е сябе ў грудзі:
«Чарвяк сядзіць там і точыць...»
Яшчэ адзін узьнімае гліняны куваль і кажа:
«Я ў палях Расеі начаваў,
я дняваў на самых бязьлюдных дарогах,
скажы мне, як пахаваць мерцьвяка,
пракуранае жыцьцё, што валочыцца і наракае...»
А яшчэ адзін высокі, зялёны ўсьміхнуўся ласкава:
«Я нічога ня страціў, сябры мае,
і не займеў я нічога...»

У куце адзін за сталом сядзеў падарожны,
маўчаў, гайдаўся ледзь бачна і бяз слоў мармытаў:
«Скажыце мне, хто забыў мяне недзе ў шынку,
што мне трэба сядзеццэ за пустым сталом, хоць ня
ведаю я нашто,
можа ходзіць заступнік мой у іншых краях,
можа я тут — цень, згублены гаспадаром...»

Лэхаім!

Хеўра гультаёў прапівае нядоўгі свой час.

Лэхаім!

П'яногі цкаваныя і прагнаныя Богам і людзьмі.

Лэхаім!

^aA mejdl mit šajnde vajslen iz cu štilerhejt cu dem fencter,
 un ^bšvajgevdik^b-temp hobn ale di cures cu ir opgevendt.
 Nor ^cplucung^c hot s' mejdl geton a gešrej un farbroxn di hent:
 «Dort štejt a fargesener menč ba dem end funem vajt,
 di erd, vi ^da nepl^d, ligt groj hinter im, hinter im — — —
 Er hot zix alejn durxgeganvet ahin,
 zix alejn ojsgekejtlt fun cajt.
 Icter hert er, der menč, jenem hilxikn, kaltn gešal
 fun der ejbiker, klogevdik-grojzamer štim
 in al...»^a

^{ef}Gelejmt iz geblibn der oĵlem^f fun epes a šrek,
 in ^gdem^g tunkeln šenk iz men štum ba di tišn gezesn a flek
 lem a flek...^e
^hUn s'hot^h nor dos mejdl gevejnt in der štil un gebroxn di hent,
 in xojšexniš hobn di vajslen di vajse ⁱfaršikerte vajserⁱ gebrent,
 vi ^jdi^j gliverem brenen banaxt cvišn trukenem groz.
 Un emecer hot ^kir^k gekušt — a paršojn mit a ^lgumener^l noz...

1921

Варьянты: ^a **GL:** няма ^b **Cukunft, OŠ:** švajndik ^c **NL, OŠ:** plucung
^d **Cukunft:** anepl **OŠ:** an epl ^e **GL:** In tunkeln šenk iz men štum ba di
 tišn gezesn a flek lem a flek... / Gelejmt iz gezesn der oĵlem in epes a šrek,
^f **Cukunft, OŠ:** Iz der oĵlem geblibn gelejmt af a rege ^g **NL, AV:** няма ^h **NL,**
AV, GL: Es hot ⁱ **NL, AV, GL:** няма ^j **NL, AV, GL:** няма ^k **NL, AV, GL:** zi
^l **Cukunft, NL:** gumenem

Дзяўчына з бліскучымі бялкамі ціха падышла да акна,
і тупа-маўкліва ўсе пысы азірнуліся на яе.

Але раптам дзяўчына ўскрыкнула і заламала рукі:

«Там стаіць забыты чалавек на краі далечыні,

зямля, як туман, шарэе за ім, за ім — —

Ён сам пракраўся сюды,

сам адшчапіўся ад часу.

Цяпер чалавек гэты чуе той гулкі, халодны гуд

вечнага, тужліва-лютага голасу

ва ўсім...»

Замерла зьнямелая грамада ад нейкага жаху,

у цёмным шынку за сталамі моўчкі сядзелі яны, пляма
пры пляме...

І толькі дзяўчына плакала ў цішыні і заломвала рукі,

у цемры бялкі яе белыя п'яныя гарэлі бялей,

як ноччу гараць сьветлякі між сухой травы.

І пацалаваў яе нехта — нейкі тып з гумовым носам...

1921

^a**Rajsn**^a

(Poeme)

^b**1. ^cRajsn^c**

O, der zejde fun Kabilnik iz a jid a pošeter,
a pojer mit a pelc un mit a hak un mit a ferd...
Un majne zexcn feters un majn tate —
jidn proste, jidn, vi di štiker erd,
^dtrajbn plitn af di tajxn, šlepn klecer fun di velder^d...
Un dem gancn tog gehorevet, vi xlopes,
est men večere farnaxt cuzamen fun ejn šisl,
un ^dmen^d falt anider in di ^ebetn^e, vi di snopes.
Der zejde, o, der zejde kletert kojn arufet afn *ojvn*,
er iz, der altičker, bam tiš antšlofn šojn gevorn,
nor di fis — zej vejsn, firn zej alejn im op cum *ojvn*...
Dem zejdns gute fis, vos dinen im fun kame jorn...^b

Публікації: **Cukunft** (Nju-Jork). 1922. №2. Z. 77-81; **NL** 27-47; **AV** 35-61; **LP** 52-72; **GL** 43-58; **GV** 183-200; **OŠ** 56-75; **GM** 123-145.
Варьянты: ^a **GL:** Fun amol (fragmentn) ^b **GL:** *няма* ^c **Cukunft:** Der zejde mit di feters... ^c **Cukunft:** šlepn klecer fun di velder, trajbn plitn af di tajxn ^d **LP, GM:** me ^e **Cukunft, LP, GL, GM:** zexcn betn

Беларусь¹

(Паэма)

1. Беларусь

О, мой кабыльніцкі² дзед — чалавек просты,
селянін у кажуху з сякерай і з канём...
А мае шаснаццаць дзядзькаў і мой бацька —
людзі простыя, людзі, як глыбы зямлі,
ганяюць плыты па рэках, цягаюць калоды зь лясоў...
І напрацаваўшыся за цэлы дзень, як мужыкі,
ядуць вячэру ўвечары ўсе разам з адной місы,
і падаюць у ложка, як снапы.
Дзед, о, дзед ледзь узлазіць на печ,
ён, старэнькі, ужо быў заснуў за сталом,
толькі ногі — яны ведаюць, самі даводзяць яго да печы...
Дзедавы добрыя ногі, якія служаць яму столькі гадоў...

---

¹ У арыгінале — Rajsн (Русь), традыцыйная яўрэйская назва Беларусі, усходнеславянскай часткі Вялікага Княства Літоўскага.

² Кабыльнік — мястэчка на беразе Нарачы, цяпер — аграгарадок Нарач у Мядзельскім раёне.

^a2. ^bMen^b kosjet hej

In feld hot genumen šojn cien mit neplen fun osjen...

Arojs iz der zejde fartog cum gemojzexc ^cdos^c hej aropkosjen,
iz men bam šarjen af tog šojn geven begilufn azoj vi di
emese klezmer,

^bmen^b hot zix ceštelt zalbeaxcet, der zejde beroš, un avek iz
a mizmer:

a šprajz, un a ker mit di plejces, a svišč, punkt es tancn in
zump arum blicn.

Far dos štikele brojt — hot der zejde gezogt — muz men,
kinderlex, švicn...

Un s'hobn zix blanker di koses cefajft, di kapotes arop, mit
bavaksene glider,

azoj vi di horike jodles — a tate an alter mit zibecn lajblexe
brider...

Es cupn di koses, s'cešprict zix der toj, un es faln di grezer
af grezer anider.

A fejgele zingt af a nusbojm derbaj, ^daz^d der zejde ^ekon^e
pošet kejn ort nit gefinen:

«Vos zogstu dercu? Na dir gor a kanarik, a xazn, in mitn
derinen...»

Do nemt men zix točen di koses, farreixert men, xapt men
a zupele kvas funem krigl,

dernox štejt men uf mit a krexc... Pamahaj Box! A klung,
un es tut zix di kose a špigl,

bavajzt zix, faršvindt cvišn groz, tut a blank — axcn koses
kesejder!..

Un s'bejgn zix zixer di hent, o, es knakn di šenklen, un fest
ziet ajetvider ^fgojder^f — — —^a

Варьянты: ^a GL: *няма* ^b LP, GM: me ^c Cukunft: dem ^d Cukunft: iz
^e Cukunft: ken ^f Cukunft, NL, AV, LP, GL, GV, OŠ: geder

2. Косяць сена

У полі ўжо пацягнула восеньскімі туманамі...
На досьвітку выйшаў дзед на балота касіць сена,
як пачало сьвітаць, усе ўжо трошкі нападпітку, як
сапраўдныя клэзмэры,
пасталі па восем у рад, дзед на чале, і загучалі
псальмы:
вялікі крок, разварот плячэй, сьвіст, нібы маланкі
танцуюць па балоце.
За кавалак хлеба — казаў дзед — трэба, дзеткі,
папацець...
І расьсьвіталіся косы ярчэй, капоты долу, зарослыя
рукі,
нібы калматыя яліны — бацька стары зь
сямнаццаццю роднымі братамі...
Скубуць косы, распырскваецца раса, і падаюць травы
на травы.
Побач птушка сьпявае ў ляшчэўніку, так што дзед
проста не знаходзіць месца:
«Што ты тут скажаш? На табе — ну кенар, ну кантар!
Адкуль толькі ўзяўся...»

Тут бяруцца тачыць косы, закурваюць, сёрбаюць квас
са збана,
пасяля ўстаюць крэкнущы... *Памагай Бог!* Дзынь, і з
касы робіцца люстэрка,
паказваецца, хаваецца ў траве, блісьне — і так адна за
адной васямнаццаць!..
Згінаюцца ўпэўнена рукі, о, ляскаюць лыткі,
напружваецца кожнае падбародзьдзе — — —

Варыянты: ^a GL: няма ^b LP, GM: me ^c Cukunft: dem ^d Cukunft: iz
^e Cukunft: ken ^f GM: gojder

^a *Azoj* biz der *o*jlem derzet, vi der *ro*jter farnaxt lajxt zix op
in di koses,
tut xevre a šmejxl, ^bmen^b zet šojn dem hering dem brejtn,
der bobešis kez-saltenoses...
Derlangt men a nem di kapotes, ^bmen^b gejt un ^bmen^b hert
cu di vaxtlen, vos šrajen,
^bmen^b gejt mit di koses, farlejgt af di plejces, ^bmen^b kukt un
^bmen^b švajgt, vi di šlajen...^a

Варьянты: ^a GL: *няма* ^b LP, GM: *me*

І так пакуль грамада ня ўбачыць, як чырвоны
надвячорак зазьзяе ў косах,
тады ўсе ўсьміхнуцца, ужо бачыцца ім шырокі
селядзец, бабуліны блінцы з сырам і смятанай,
тады надзяваюць капоты, ідуць і слухаюць, як крычаць
перапёлкі,
ідуць, закінуўшы косы на плечы, глядзяць і маўчаць,
як ліны...

^a3. Di bobeši

Di bobeši gevezn iz a jidene a cnue,
a majster fun a kindlerke — a kind cu jedn friling...
Un gring, un gor on vejen, punkt vi hiner lejgn ejer,
hot zi gelejgt di cvilingen — a cviling nox a cviling.
Draj feters hot di bobeši geborn afn bojdim,
cvej feters hot di bobeši farlorn cvišn ajer,
elf feters hot di bobeši geborn afn ojvn,
majn tatn hot di bobeši geborn in a šajer...
Un dan hot zix ir mutertraxt af ejbik cugešlosn,
di bobeši hot opgešenkt far orema di vindelex.
Di bobeši, di tajere, hot opgeton dos irike,
iz zi in štub arumgegangen,
vi a kačke cvišn hindelex...^a

Варьянты: ^a GL: няма

3. Бабуля

Бабуля была жанчына пабожная,
майстрыха нараджаць — дзіця на кожную вясну...
І лёгка, і зусім бяз боляў, зусім як куры нясуць яйкі,
яна прыносіла двойні — двойню за двойняй.
Траіх дзядзькаў бабуля нарадзіла на гарышчы,
дваіх дзядзькаў бабуля згубіла сярод аеру,
адзінаццаць дзядзькаў бабуля нарадзіла на печцы,
майго бацьку бабуля нарадзіла ў гумне...
І тады яе ўлоньне навечна зачынілася,
бабуля раздарыла пялюшкі беднякам,
мая дарагая бабуля зрабіла сваё,
і хадзіла па хаце
як качка сярод куранят...

4. ^aMen^a trajbt plitn

Es hobn di neplen farvišt un faršmirt ale derfer un vegn,
in feld tapt men on mitn varemponim di kaltkajt fun
hengendn regn...

Es vajzn zix flekn fun bejmer, fun ergec a hoj^f, ^ban asvir^b
fun a brunen,
nor s'švimt epes on, es vert vajs far di ojgn... Un alc vert in
nepl cerunen.

A trukener cvajg falt arop. Es iz štil. A fojgl hejbt onet cu klogn:
«S'kumt ojset in lebn azojfil aribercutrogn, azojfil
aribercutrogn...»

Di cendliker kvelxelex pljeskenen cvišn di bejtn un
murmelen un rejdn,
un cvišn di neplen vajt-vajt afn Njeman derhert zix di štim
funem zejdn:

«Šmulje, hej, Šmulje,
farpač dem hintn af Skarulje!...»

Der zejde krixt um mit a bord mit a naser un tapt di švarcues,
di feters in nepl ^cmit^c lange busakes ^amen^a šprajzt af di plitn,
ot vern zej nelm. ^aMen^a hert nor arojs fun der ^dvajt^d dem
gešrienem šmues,
es tuen a pljesk ^eopačines^e, a grob, un der štrom vert češnitn...
Der nepl filt ojset di lejmmike breggn, nito — nit kejn erd, nit
kejn vaser.

Un vejx iz ^fdi^f gegnt azoj, ^gon^g mamošes — a varemer otem
a blaser...

Nor s'viklt zix epes... Ot gejen ^hdi^h kolerlej toln un velder ariber,
dort štejen farviklt di hajzer badekte, vi mebl in gviriše štibere...
Un ot plact do ufet a klorkajt a grine... S'vert klerer ba zix
in nešome...

Варьянты: ^a LP, GL, GM: me ^b Cukunft: un a svir ^c GL: in ^d AV,
OŠ: zajt ^e Cukunft: di pačines ^f Cukunft: der ^g AV, GV, OŠ, GM: un
^h Cukunft: do

4. Гоняць плыты

Туманы зацерлі, замазалі ўсе дарогі і вёскі,
у полі цёплы твар намацвае холад навіслага дажджу...
Праглядаюць плямамі дрэвы, нейкі падворак, асьвер
над калодзежам,
але наплывае нешта, і робіцца бела ўваччу... І ўсё
расплываецца ў тумане.

Падае сухая галінка. Ціха. Пачынае наракаць птушка:
«У жыцьці даводзіцца так шмат перанесьці, так шмат
перанесьці...»

Дзясяткі крынічак плёскаюць між барознаў,
мармычуць і размаўляюць,
а з туманаў далёка-далёка над Нёманам чуецца дзедаў
голос:

«Шмуля, гэі, Шмуля,
паварочвай зад на Скарулю!¹...»

Дзед цягаецца з мокраю барадой і абмацвае швартовы,
дзядзькі ў тумане з даўгімі бусакамі² шыбуюць па плытах,
і раптам знікаюць. Толькі чуюцца здалёк крыкі
размоваў,

плёскаюць апачыны³, грабок, і рассякаецца плынь...
Туман запаўняе гліністыя берагі, няма ні зямлі, ні вады.
І навокал так мякка, няісна — цёплы бледны подых...
Толькі нешта віецца... Вось праплываюць міма розныя
даліны і лясы,

там стаяць захутаныя дамы, накрытыя, як мэбля ў
панскіх пакоях...

І вось прарываецца зялёная яснасьць... Робіцца
святлей у душы...

¹ Скаруля — літ. Skaruliai, мясцовасьць на Вяльлі ў Літве (цяпер — частка гораду Ёнава), дзе рака робіць рэзкі паворот.

² Бусак — доўгі шост з мэталічным вастрыём і крукам на канцы, багор.

³ Апачына — доўгае вясло для кіраваньня плытом.

Di zun tut a lajxt. Es bavajzt zix ^ados^a vaser un verbes
 farvejnte un lome,
 der vald hot zix bloj ojsgevašn, iz nas, un der kop zajner
 flakert,
 un ^bs'gist^b zix a helkajt vajt-vajt af a lonke... A pojerl štejt
 dort un akert...

A raxves, a friškajt fun grozike lonkes, vos šmekn un
 finklen un vejnen,
 un s'svimen nox umet di štiker fun neplen — xalojmes fun
 felder un plejnen...
 Un s'svimen di plitn gelasn, gelasn, farkereven rund mit di
 bregn,
 di štrojene bajdelex štraln un paren arojset dem toj un
 dem regn.
 Derbaj ligt der zejde... Er rejxert di ljulke un žmuret fun
 tajneg di ojgn:
 di vareme erd hot zix glancik un fet azoj štark ojsgecojgn,
 cekestlt in felder, gemojzexcñ, gelbe un hele un grine —
 es gist zix der durxzixtik-cit'riker flaks af burštinike
 štengelex dine,
 di grinkajt af felder kartofl ligt opgekilt, ^cmat^c, ojsgezotn...
 Un s'smejxelt di kurce di rozeve rečke mit šprenkelex vajse
 bašotn —

Es rinen di zaftn fun dr'erd, ^daz^d a šikres nemt durx ale
 glider,
 es špart zix a lebn a štumer durx grezer, durx vorclen un
 cvajgn,
^eaz^e s'halt mer nit ojset der zejde, er tut zix a nem, o, er kon
 mer nit švajgn,
 derlangt er a reve: Trascja in dajn tatn! Un noxamol vider:

Варыянты: ^a Cukunft: der ^b NL, AV, LP, GV, OŠ: s'gejt ^c Cukunft:
 šver ^d LP: až ^e LP, GL, GM: o,

Бліскае сонца. Паказваецца вада і вербы заплаканыя і крывыя,
лес абмыўся сінню, стаіць мокры, і галава яго палыхае,
і разьліваецца сьветласьць далёка-далёка па лузе... Там
стаіць мужычок і арэ...

Прастор, сьвежасьць лугоў травяных, што пахнуць,
зіхаць і плачуць,
а вакол яшчэ плывуць пасмы туману — сны палёў і
раўнінаў...

І плывуць плыты, павольна, павольна,
паварочваючыся разам зь берагамі,
саламяныя буданы зьзяюць і выпараюць расу і дождж.
Дзед тым часам ляжыць... Курыць люльку і жмурыць
вочы ад асалоды:
цёплая зямля, бліскучая і тлустая, расьцягнулася так
моцна,
расквадрацілася на палі і балоты, жоўтыя, сьветлыя і
зялёныя —
разьліваецца празрыста-дрыготкі лён на бурштынавых
тонкіх сьцяблінках,
зелень палёў бульбяных ляжыць астылая, матавая,
развараная...
І ўсьміхаецца кароткая ружовая грэчка, абсыпаная
белымі крапінкамі —

Цякуць зь зямлі сокі, аж п'янее ўсё цела,
прэ няное жыцьцё праз травы, праз карані і галіны,
аж дзед не вытрымлівае, ён бярэцца, о, ён маўчаць
больш ня можа,
і азваецца рыкам: Трасца твайму бацьку! І яшчэ:

Trascja in dajn mamen! Az s'xapn zix ufet di zin af di plitn,
^amen^a zet, az es flejcn arop fun di felder di farbn di hejse, vi
 štremen,
 es šprudlt fun friling ^barajn^b ^caf^c der velt, un alejn iz men
 oʻjx do inmitn...
^dRibojne šel oʻjlem!^d Es tut zix do vos af di felder, vos hot
 nit kejn nomen!

 Azoj hot der ^ezejdenju^e ^folev hašolem^f di plitn getribn kejn
 Prajsn,
 iz er farnaxtlej arajn mit der blojer Vilé in Njeman in vajs, n,
 hot men di šriges fargrobn in zamd un di švere švarcues
 farbundn,
 un fajern hobn di fetters af jetvider plit ongedundn.
 §Švajgevdik^g-mid, zalbecvejt ba a fajer, azoj iz men groje
 gezesn,
 gebroxn ^hdem rozevn^h brojt ⁱun demⁱ ^jboršt^j funem tepl
 gegesn.

S'iz štil ^kafn^k gegnt gevezn. Es hobn nor bloje di veln gezungen,
 es hot nor ^lder^l fajer zix hilxik cebletlt, celejgt vi a
^mrojtker^m bliml,
 un s'iz nor a fiš ven-nit-ven funem vaser dem kiln gešprungen.
 Bloj iz geven, un a rojte levone, a ⁿšvereⁿ ^oiz arojs afn^o himl.

Варьянты: ^a LP, GL, GM: me ^b Cukunft: a frejd ^c GL, GM: in ^d LP,
 GL, GM: *няма* ^e GL, GM: zejde ^f GL, GM: *няма* ^g Cukunft, GL, OŠ:
 švajgndik ^h Cukunft, NL, AV, LP, GV: dem razeven OŠ, GM: dos
 rozeve ⁱ Cukunft: un cuzamen dem ^j LP, GL, GM: boršč ^k GM: af der
^l OŠ, GM: dos ^m Cukunft: rojtinke ⁿ Cukunft: a švers, vi a rod ^o GL,
 GM: arojs iz fun

Трасца тваёй матары! Ажно падхопліваюцца сыны на
плытах,
відаць, як сыцякаюць з палёў гарачыя фарбы, нібы патокі,
бурліва ўліваецца ў сьвет вясна, і ўсе яны самі таксама
ў ёй...

Уладар сусьвету! У палях нешта робіцца, нешта, што ня
мае імя!

Так дзядуля, вечны яму супакой, ганяў платы ў Прусы,
пад вечар уплываў ён зь сіняй Вяльлэй у Нёман у белы,
укопвалі шыркi¹ ў пясок і прывязвалі цяжкія швартовы,
і на кожным плыце дзядзькі запальвалі вогнішчы.
Маўкліва-стамлёныя, па двое каля агню, гэтак сядзелі
яны шэрыя,
разломвалі жытні хлеб і елі боршч з гаршка.

Ціха было навокал. Толькі сінія хвалі сыпавалі,
толькі зычна слаіўся лістамі агонь, распускаўся
чырвонаю кветкай,
і толькі дзе-нідзе рыбіна скакала з халоднай вады,
сіне было, і чырвоны месяц цяжкі выплываў на небе.

---

¹ Шырка або шырыга — доўгі заостраны кол для тармажэння
плыта.

^a5. Di Vilie un der Njeman

Bejs di levone cešprict zix in land, vi a zilberner regn,
dan hejbt zix a štajfe geštalt fun a litvin arojs funem Njeman,
un s'svimt nit gehert fun Vilie a tunkele froj im antkegn.
Cevorfn di lokn di nase, mit lange un grinlexe bremen,
bavajzt zix ir gličiker kerper arojs fun di xvaljes...
Es bejgt zix ariber der Njeman un nemt ^bir^b arumet,
un tut ir a kuš in di ojgn di grine, vos lajxtn fun umet,
un nemt ^bir^b arop afn grunt in di bloje, kristolene saljes...^a

---

Асобная публікацыя: Е 4

Варыянты: ^a GL: няма ^b NL, AV, LP, GV, OŠ, GM, E: zi

5. Вяльля і Нёман

Калі месяц рассыпаецца на зямлю срэбным дажджом,
тады ўзьнімаецца зь Нёмана цьвёрдая постаць літвіна.
і плыве нячутна зь Вяльлі насустрач яму цёмная пані.
Раскіданыя мокрыя пасмы, з даўгімі зеленаватымі вейкамі,
паказваецца з хваляў яе сьлізкае цела...

Перагінаецца Нёман і абдымае яе,
і цалуе ў зялёныя вочы, што зьзяюць ад смутку,
і забірае яе на дно ў сінія крышталёвыя залі..

6. Der feter Avrohem pašet di ferd

Banaxt iz der feter Avrohem geven af der ^avarte^a,
dos pelcele hot er gehat un di torbe cum esn,
bam fajerl groj, vi a korč, iz Avrohem gezesn,
un s'hobn gestarčēt fun im nor di bejner di harte...
Azoj hot der feter Avrohem di ferd af der lonke gefitert,
gepentete hobn zej šver afn groz cugešprungēn,
^bdi^b šajn fun levone hot vejx af di ^cškapes^c gecitert,
un vajt in farnepltn ^dfeld^d hot der Njeman geklungen...
Dos trukene fajerl hot zix on kojxes gelošn...
Azoj vi in šlof iz Avrohem banumen gezesn,
a bojm in a bojm hot in ^etunkeler^e lixt zix gegosn,
^fun s'hot zix gehert, vi ^gder^g groz vert gecupt un gefresn...^f
Un s'hot zix gehert: afn himl es rirn zix štern,
a rejxele tuljet zej ajn, vi a varemer nign;
a ^hcit'riker^h nec hot farnumen dem himl dem lern,
un s'švimen dort fišelex, ⁱfinklenⁱ un vign zix, vign...
Es hot zix Avrohem, ^jdem^j ponim aruf, ojsgecojgn:
di kalte levone gejt um in a rod in a geler,
un zibecn šterndlex zajnen gekumen ^kcuflojgn^k,
es citert ejn štern a griner fun alemen heler...
Nor ^lpluclung^l dos šterndl hot zix gegeben a capl,
a fli dan geton inem blojen geveb fun di štraln,
azoj, vi a funk ^mflit^m arojs fun a blojen švarcapl...
In moxikn vald iz der štern aruntergefaln.
Avrohem hot epes a xolem a vajtn farštanen — — —
Der finklender bloj hot ⁿdi gegnt di ganceⁿ bašotn,
un dan mit a zifc iz der feter fun dr'erd ufgeštanen
un štil cu di vareme kljačes avek inem šotn...

R9Варьянты: ^a Cukunft, GL, GM: vaxte ^b Cukunft, NL: der ^c Cukunft: skapes ^d GV: vald ^e LP: tunkeles GL: tunkeln ^f LP, GL: *няма* ^g NL, AV, GV, OŠ, GM: dos ^h Cukunft, GL, GV, OŠ, GM: cit'rike ⁱ Cukunft: funklen ^j OŠ, GM: dos ^k GL, OŠ: ceflojgen GM: cu flojgen ^l NL: plucling ^m OŠ: glit ⁿ Cukunft: dem gegnt dem gancen

6. Дзядзька Аўром пасьвіць коней

Уначы дзядзька Аўром быў на варце.
Меў ён з сабой кажушок і торбу зь ежай,
сядзеў Аўром пры агні шэры, як корч,
і тырчалі ад яго толькі моцныя косьці...
Так дзядзька Аўром пасьвіў коней на лузе,
спутаныя, цяжка падскоквалі яны на траве,
сьвятло месяца мякка дрыжала на клячах,
і далёка ў замглёным полі зьвінеў Нёман...
Сухі агенчык бяссьільна згасаў...
Так сядзеў Аўром нібы ў абдымках сну,
дрэва зьлівалася з дрэвам у цьмяным сьвятле,
і чулася, як шчыплецца і жуецца трава...
І чулася: на небе варушацца зоркі,
іх атуляе дымок, як цёплы напеў;
дрыготкая сетка абняла пустое неба,
там плаваюць рыбкі, бліскаюць і калышуцца,
калышуцца...
Аўром расьцягнуўся тварам дагары:
халодны месяц ходзіць у жоўтым карагодзе,
а да яго падляцелі сямнаццаць зорчак,
адна зьлёная зорка дрыжыць ярчэй за ўсе...
Але раптам тая зорачка здрыганулася
і ўпала ў сінюю тканіну промняў,
так як іскра вылятае зь сіняй зрэнкай...
У імшыстым лесе зорка ўпала.
Аўром нібыта зразумеў далёкі сон — — —
Іскрыстая сіль абсыпала ўсё наваколле,
і тады, уздыхнуўшы, дзядзька ўстаў зь зямлі
і ціха пайшоў да цёплых клячаў у ценю...

Er hot zix azoj ^aba^a di ferd in der fincter geporet,
a haldz af a haldz hobn ale geetemt faršlofn.
Dos lixt fun der zajt hot af ejnem a ferd ongetrofn,
un s'hot zix fun im nor di plejce gezen ojsgemoret...
Dos bintl fun ^bškapes^b iz tunkl cuzamengegosn gevorn.
Farmatert in ^cštrojenem^c bajdl arajn iz der feter,
a topoľ hot mat in der fincter gešajnt mit di bleter,
un vajt iz farglivert in štraln gelegn der korn.
Štil iz Avrohem af dr'erd in ^ddem^d bajdl gelegn,
gexolemt fun derfl, gešmejlt cu zix un gešvign.
Arojs iz pamelex in benkšaft zajn harc fun di bregn,
un s'hot zix der feter gor ^epluclung^e cetrelt in a nign:

Bist di šenste in dem dorf, Nastasje,
ze,
s'kvelt der gerštn un geberdlt iz der hober,
di gemojzecn in nepl finklen funem toj...
Her zix ajn,
her zix ajn,
in di velder di jadlove gejt ict um farxolemt
in levone-šajn
der mox-bavaksener, der borveser baldover...
Kum arojs in brejtn feld, ven ale fejglen šlofn
un nor di kvaln zajnen uf,
dajn tate ligt farmatert fun der arbet afn šajer.
S'vet visn nor fun dem di alte rjabine in hojř
un nor ^fdos^f vintele, vos nextikt in di ajer...
Bist di šenste in dem dorf, Nastasje!

Avrohem hot ojsgeviřt štil mit dem arbl di trern...
Hot cugehert tif, vi es švajgt ^gdi farxolemte^g gegnt:
es hot zix a harc mit a harc in der fincter gezegnt...

Варьянты: ^a GL: mit ^b **Cukunft:** skapes ^c **Cukunft:** štrojener ^d **Cu-**
kunft: der ^e NL: pluclung ^f **Cukunft:** der ^g **Cukunft:** der farxolemter

І так ён поркаўся ў змроку пры конях,
шыя пры шыі ўсе яны дыхалі ў сьне.
Сьвятло збоку падала на аднаго каня,
і віднелася толькі яго змораная сьпіна...
Купка клячаў зьлілася ў змроку.
Стомлены дзядзька зайшоў у саламяны будан,
матава лісьцем сьвяціла у цемры таполя,
і далёка, застыўшы ў промнях, ляжала жыта.
Ціха ляжаў Аўром у будане на зямлі,
марыў пра вёсачку, усьміхаўся сабе і маўчаў.
Ад тугі памалу сэрца ягонае выйшла зь берагоў,
і раптам дзядзька азваўся звонкім напевам:

Ты найпрыгажэйшая ў вёсцы, Настасься,
глядзі,
як радуецца ячмень і гадуе бародку авёс,
балоты ў тумане зіхацяць ад расы...
Паслухай,
паслухай,
у яловых лясах ходзіць цяпер задуменна
ў месяцовым сьвятле
зарослы мохам босы нячысьцік...
Выйдзі ў шырокае поле, калі ўсе птушкі заснулі
і толькі крыніцы ня сыяць,
твой бацька ляжыць у гумне зьнясілены працай.
Будуць ведаць пра гэта толькі рабіна старая ў двары
і толькі ветрык, што начуе ў аеры...
Ты найпрыгажэйшая ў вёсцы, Настасься!

Аўром ціха абцёр рукавом сьлёзы...
Глыбока прыслухаўся, як маўчыць замроенае навакольле:
сэрца з сэрцам разьвітвалася ў змроку...

^a7. Di bobeši oleho-hašolem iz ojsgegangen

Az di bobeši di altičke iz ojsgegangen,
hobn fejgelex gezungen,
vajl mit ir cdoke, mit ir harc ^bder guter^b
hot di velt geklungen.

Un az ^cmen^c hot di bobeši aropgehøjbn,
hot ajederer gešvign,
un on a krexc hot men di ^dgute^d altičke
af dr'erd gelozn lign.

Es iz der zejdenju in štub arumgegangen —
a tojter šarbn,
vajl er, der alticker, er hot ir cugezogt,
az er vet frier štarbn.

Un az ^cmen^c hot dem barminen aropgefirt in štetl,
hot ^eder^e dorf getrojert:
«Njema, njema ^fjuž^f staroj Šljomixe»,
un ojsx der pop Vasili hot badojert...

Nor az der šames hot dos meserl arojsgecojgn
cu rajs n krie,
dan hobn zix cešrien, nebex, majne feters,
vi di rocxim far der tlie.^a

Варьянты: ^a GL: *няма* ^b GM: dem gutn ^c LP, GM: me ^d Cukunft: *няма*
^e OŠ, GM: dos ^f Onhejb, LP, GM: juš

7. Бабуля, вечны ёй супакой, адышла

Як старэнькая бабуля адышла,
сыпявалі птушкі,
бо яе ласкаю, яе добрым сэрцам
гучаў увесь сьвет.

І калі спускалі бабулю з ложка,
кожны маўчаў,
і без адзінага стогну добрую старую
паклалі на падлогу¹.

Дзед хадзіў па хаце
нібы мёртвы чарапок,
бо ён, старэнькі, абяцаў ёй,
што памрэ раней.

І калі нябожчыцу везьлі ў мястэчка,
вёска смуткавала:
«Няма, няма ўжо старой Шлёміхі»,
і поп Васіль таксама аб ёй шкадаваў...

І толькі калі шамас² выцягнуў сьцізорык,
каб разарваць адзеньне³,
тады раскрычаліся, нябогі, мае дзядзькі,
як разбойнікі перад шыбеніцай.

---

¹ Паводле традыцыі, цела нябожчыка адразу пасля сьмерці спускаюць з ложка і кладуць на падлогу.

² *Шамас* — сінагагальны служка.

³ Жалобны рытуал на пахаваньні — надрываньне каўняра або лацкана вопраткі.

8. Nastasje

Nastasje hot ščavje geklibn bam zajt fun di stežkes,
a molcajt cu maxn Antošen — ir tatn dem altn.
S'iz Rajs'n gebenčt mit a horikn ščavje a kaltn,
mit jodles, vi pelcn, un robn, vi di holoveškes...
Dem fartex in hant gejt Nastasje ^abam veg^a ajngebojgn,
azoj vi a kačkele, ^bvejs^b nit fun šlexts un fun zorgn,
di fislex banecte fun toj un barojšt fun frimorgn,
zi hot funem otem fun dr'erd far ir xies gezojgn.
Dan kumt ir fun veldl a menč mit a xomet antkegn,
zi hot im bakukt fun der vajt mit der hant ba di ojgn:
er kumt azoj friš, punkt er volt in di velder gelegn,
faršemt hot Nastasje zix vider cum ščavje farbojgn.
Dos kert zix Avrohem ahejm fun der ^cvarte^c baginen.
«Gut-morgn, Nastasje, dir, kelbele štile, gut-morgn!»
Zi hot zix ^dfar^d buše ahinter di kustes farborgn —
es vet ^eir^e der feter der šverer nit ^fkonen^f gefinen.
Dan hot zix Avrohem a loz in di kustes gegebn,
gehert hot zix vajt zajn gelexter fun cvišn di bleter:
«Du kelbele majne, vu bistu, majn krojn un majn lebn?»
Nastasje hot hinter di cvajgn gekvoln fun feter...
«Er iz azoj friš, punkt er volt in di velder gelegn!»
A brojner, cehict mit cešojberte ojgn un lokn,
er hot ^eir^e gefunen in groz halb derfrejt, halb deršrokn —
a hindele šrekt zix azoj in a zunikn regn...
^gHot er^g geton dan a xap in di orems di brejte,
derlangt ir a kuš in dem cit'rikn haldz dem farbretn.
Zi hot zix gegebn a capl cu im a derfrejte
un štil cu zajn brust zix getuljet alc nenter un nenter...

Варыянты: ^a NL, AV, LP, GV, OŠ: *няма* GL, GM: in feld ^b Cukunft, NL, AV, GV, OŠ, GM: *vejst* ^c GL, GM: *vaxte* ^d GL: fun ^e NL, AV, GV, OŠ, GM: zi ^f Cukunft, GL: *kenen* ^g NL, AV, GV, OŠ, GM: Hot er zi

8. Настасья

Настасья збірала шчаўе наўзбоч сьцежак
на абед Антошу — свайму бацьку старому.
Беларусь бласлаўёная варсістым халодным шчаўем,
ялінамі, што як кажухі, і крумкачамі, як галавешкі...
З фартухом у руцэ ідзе Настасья сагнуўшыся,
як качачка, і ня ведае ні ліха, ні клопату,
ножкі змочаныя расою, апоеная сьвітаньнем,
жывіла яна свае сілы подыхам зямлі.
І тут зь лясочка ідзе ёй насустрач чалавек з хамутом,
яна агледзела яго здалёк, прыклаўшы далонь да вачэй:
ён ідзе такі сьвежы, нібы адляжаўся ў лясах,
Настасья зноў да шчаўя схілілася сарамліва.
Гэта вяртаецца Аўром на сьвітаньні дадому з варты.
«Дабрыдзень табе, Настасья, цялушка ціхая,
дабрыдзень!»
Ад сораму яна схавалася за кустамі —
дзядзька грузны ня зможа яе знайсці.
Тады Аўром кінуўся ў кусты,
далёка чуўся ягоны сьмех між лісьця:
«Цялушка мая, дзе ты, золатка, жыцьцё маё!»
Настасья за гальлём радавалася дзядзьку...
«Ён такі сьвежы, нібы адляжаўся ў лясах!»
Смутлы, распалены, з раскудлачанымі вачмі і кудзерамі,
ён знайшоў яе ў траве паўрадасную, паўспалоханую —
так курачка палохаецца сьляпога дажджу...
Тады схопіў ён яе ў свае шырокія абдымкі,
пацалаваў у дрыготкую загарэлую шыю.
Яна радасна ўздрыгнула, падаючыся да яго
і ціха тулілася да яго грудзей усё бліжэй і бліжэй...

9. Der feter Ice

S'hot zix feter Ice
ojsgelernt šnajderaj,
maxt er alte ^asermjeges^a,
punkt vi ^bšpogl^b-naj,
maxt er alte sermjeges,
punkt vi ^bšpogl^b-naj...

Kumt er in a derfl on
mit der nodl-fodim,
hengt er ojs a viveske:
«Do farrixt men bgodim»,
hengt er ojs a viveske:
«Do farrixt men bgodim».

Zict der feter afn tiš
terkiš, tamevate,
trent un nicevet un lejgt
a late af a late,
trent un nicevet un lejgt
a late af a late.

Ojsgelatevet ejn dorf,
gejt er in a cvejtn,
biz er lozt arojs fun hant
dem gegnt a banejtn...
Biz er lozt arojs fun hant
dem gegnt a banejtn...

S'hot zix feter Ice
ojsgelernt šnajderaj,
maxt er alte ^asermjeges^a,
punkt vi ^bšpogl^b-naj,
maxt er alte sermjeges,
punkt vi ^bšpogl^b-naj...

Варыянты: ^a **Cukunft:** sermiges **GM:** sermjenges ^b **Cukunft:** špigl

9. Дзядзька Іца

Дзядзька Іца
навучыўся кравецтву,
ён робіць старыя сярмягі
новымі, проста з іголачкі,
ён робіць старыя сярмягі
зусім як з іголачкі новыя.

Прыходзіць ён у вёсачку
зь ніткай і іголкай,
вывешвае вывеску:
«Тут папраўляюць адзежу»,
вывешвае вывеску:
«Тут папраўляюць адзежу».

Сядзіць дзядзька на стале
па-турэцку, блазнавата,
пора, ніцуе і накладае
лату на лату,
пора, ніцуе і накладае
лату на лату.

Аблатаў адну вёску,
ідзе ў другую,
пакуль ня пусьціць з рук
абшытае наваколье...
Пакуль ня пусьціць з рук
абшытае наваколье...

Дзядзька Іца
навучыўся кравецтву,
ён робіць старыя сярмягі
новымі, проста з іголачкі,
ён робіць старыя сярмягі
зусім як з іголачкі новыя.

^a10. Vinter banaxt in der altiçker xate

Iz men gelegn banaxt in der altiçker xate,
gerejxert di ljułkes di grojse, gebrumt un gesopet.
Farmaterte hobn di feters gekukt tamevate,
in švejs iz a feter gezesn bam tiš un gexropet.
In štibl hot kojn a lučine a štile gebrent...
Derbaj hot der feter Raxmiel di hojzn farščobet,
a šnej hot gexljopet in fencter, a vint hot geklapt in di vent,
di zaslinke hot zix in ojn^b ventl^b geskrobet...
Es hot zix der zejde gedrejt af dem ojn dem hejsn,
on kojxes, ^cdi^c hemd ufgeefnt, in angstn bašlogn,
der vint afn feld hot di xvaljes in Njeman geštojsn,
di alte behejme in štal hot nit ufgehert klogn.
Es zajnen di feters gelegn cu cvej in di betn,
temp mit di cures cum balkn gekukt un gešvign — — —
Der zejdenju hot zix gekert, o, der zejdenju hot zix gebetn:
«Avremcik, majn kind, tu a ^dzung^d undz a troj'rikn nign!»

Fun hejsn geleger arop iz Avrohem der feter,
in xojšexniš iz er geven, vi a jodle a groje — — —
Hot er gegeben a zung, vi a vint in ^eosjendike^e bleter,
hot er gegeben in tunkeler xate a voje,
azoj vi es vojjet a volf badernaxt af di vegn,
vi's vojjet a volf af faršnejte, balojxtene plejnen — — —
Fartajete zajnen di feters, vi klecer, gelegn,
s'hot plucem der zejdenju štil ongehojbn cu vejnen,
er hot zix gedrejt afn ojn, geklapt in di cigl.
«O, Gotenju, helf, es iz fincter un biter...»

Dem feter Avrohem iz durx in di bejner a citer,
es hot zix der nign gegeben a gos, vi a špigl,
gegeben a klung, vi a vaser in neplen in bloje...

Варьянты: ^a GL: *няма* ^b OŠ: in ^c GM: *dos* ^d NL: *zing* ^e Cukunft, NL,
AV, GV, OŠ: *osjenike*

10. Зімовая ноч у старэнькай хаце

Ляжалі яны ўначы ў старэнькай хаце,
курылі вялікія люлькі, саплі і бурчалі.
Змучаныя дзядзькі паглядалі дурнавата,
спацелы, сядзеў за сталом адзін дзядзька і хроп.
У хаце ледзь гарэла ціхая лучына...
Тым часам дзядзька Рахміэл падшываў порткі,
сьнег хлюпаў у вокны, вецер грукаўся ў сьцены,
засланка ў печы скрэблася аб сьценку...
Варочаўся дзед на гарачай печы,
бязь сіл, расшпіліўшы кашулю, мучаны трывогамі,
вецер на поле гнаў па Нёмане хвалі,
старая карова ў хляве не пераставала наракаць.
Дзядзькі ляжалі ў ложках па двое,
тупа, тварамі ў столь, глядзелі і маўчалі — — —
Дзядуля павярнуўся, о, дзядуля папрасіў:
«Аўрэмчык, сыноч, засьпявай нам тужлівы напеў!»

Спусьціўся дзядзька Аўром зь цёплай ляжанкі,
у цемры ён быў як шэрая елка — — —
Засьпяваў ён, як вецер у восеньскім лісьці,
завуў ён у цёмнай хаце,
так як вые воўк уначы на дарогах,
як вые воўк на засьнежаных асьветленых раўнінах — — —
Затоена ляжалі дзядзькі, як калоды,
і раптам дзядуля пачаў ціха плакаць,
ён варочаўся на печы, грукаў у цагліны.
«О, Божачка, памажы, тут так змрочна і горка...»

У дзядзькі Аўрома прайшлі дрыжыкі па касьцях,
напеў лінуў чысты, як люстэрка,
загуў, як вада ў сініх туманах...

In xojšexniš iz er geven, vi a demb a gezunter.
 Hot er a trejsl geton di čuprine aruf un arunter
 (dos hot er derzen inem xolem Nastasje ^adi goje^a).
 Er hot zix avekgeštelt ojs un gegeben a riče,
 azoj vi an oger, vos benkt nox a kljače a hejse,
 a šprung un a hejb zix geton mit di hent in di bokes,
 az s'hobn fun frejd zix cepintlt ba jedn di ojgn,
 un s'zajnen di šlexte gedanken, azoj vi sorokes
 vi groje fun tunkeler xate ceflojgn...
 Iz er arojs in a tencl, a ^bzung^b un a zec mit di štivl,
 a bren in der luft, vi a flam, mit di hejse švarcaplen,
 az s'hot zix der zejde derfilt, vi er flit mit ^cder^c štibl,
 er krixt ergec hojx, ergec hojx af cebroxene štaplen...

Cetumlt fun nign, gelejmt iz der feter geblibn,
 in skaverod hot šojn getliet di lecte lučine,
 der zejdenju hot zix cešmejxlt, di hent zix geribn:
 «Avremele, vu'ste genumen aza kol-negine?..»

Der bloj fun fartog iz arajn in der varemer xate,
 farviklt in štroj hobn bejmer in gortn gefrorn...
 Der vint hot in firhojz gecupt fun a pelcl di vate,
 di alte behejme in štal iz antšvign gevorn.^a

Варьянты: ^a GM: няма ^b NL: zing ^c NL, AV, LP, GV, OŠ, GM: dem

У цемры ён быў, нібы здаровы дуб.
Трасянуў ён чупрынай уверх і ўніз
(то ўбачыў ён у марах гойку Настасьсю).
Ён устаў і заржаў,
як жарабец, што па гарачай сумуе кабыле,
падскочыў і стаў рукі ў бокі,
так што ў кожнага ад радасьці заміргалі вочы,
і ўсе дрэнныя думкі, быццам шэрыя сарокі,
паразьяталіся зь цёмнай хаты...
Пусьціўся ў танец ён, прыпяваючы і прыстукваючы ботамі,
з жарам у паветры, як полымя, з гарачымі зрэнкамі,
так што дзед адчуў, быццам ён ляціць разам з хатай,
узьбіраецца некуды высока па разламаных прыступках...

Разгубіўшыся ад напеву, дзядзька стаяў нерухома,
у патэльні ўжо дагарала апошняя лучына,
дзядуля ўсьміхнуўся, паціраючы рукі:
«Аўрэмэлэ, адкуль жа ж у цябе такі цудоўны голас»?..

Сінь досьвітку ўвайшла ў цёплую хату,
захутанья ў салому, мерзлыя дрэвы ў садзе...
Вецер у сенцах вышчypваў вату з кажушка,
змоўкла старая карова ў хляве.

11. Antoše špilt af der bandure

Hej, hej,
hej, Antoše, tu a zung,
tu a klung
af der bandure:
šure, bure, mure, ture,
ot azoj,
hej, hej.

S'iz geven der krever dukes
vajs vi šnej,
vajs vi šnej,
hot er kinderlex in palac —
texter cvej,
texter cvej,
nor bam dukes ba di ferd
hot gedint Dmitruk ^aBjadulja^a
mitn nomen ^bŠalapej^b...

Hej, hej,
hej, Antoše, tu a zung,
tu a klung
af der bandure:
šure, bure, mure, ture,
ot azoj,
hej, hej.

S'iz gekumen vjesne-cajt,
brengt der boj^m di naje cvajglex,
brengt ^cder^c švalb ^ddem^d švelbele,
brengt di cojg ahejm di cajglex
un di ku ^ddem^d kelbele...

Варьянты: ^a LP, GL, GM: Skarulja ^b GM: Šalapaj ^c LP, GL, GM: di
^d GL, OŠ, GM: dos

11. Антоша грае на бандуры

Гэй, гэй,
гэй, Антоша, засьпявай,
зазьвіні
на бандуры:
шуры, буры, муры, туры,
вось так,
гэй, гэй.

Жыў аднойчы крэўскі князь
як сьнег белы,
як сьнег белы,
меў двух дзетак у палацы —
дзівюх дачок,
дзівюх дачок,
а ў князі пры конях
служыў Дзьмітрук Бядуля¹
па прызваньні Шалапай...

Гэй, гэй,
гэй, Антоша, засьпявай,
зазьвіні
на бандуры:
шуры, буры, муры, туры,
вось так,
гэй, гэй.

Прыйшла вясная пара,
на дрэвах новыя лісточкі,
у ластаўкі — ластавачка,
у казы — казляняты
а ў каровы — цялятка...

¹ У савецкіх выданнях імя замененае на Дзьмітрук Скаруля. Са Зьмітраком Бядулем Кульбак мог сутыкацца ў Менску ў 1918–1919 гг.

S'iz gekumen vjesne-cajt
far di texterlex di cvej,
brenge zej ahejm cum dukes,
inem fartex
cu bajstrukes...
Vej, vej, vej...

Hej, hej,
hej, Antoše, tu a zung,
tu a klung
af der bandure:
šure, bure, mure, ture,
ot azoj,
hej, hej.

Xapt der dukes zix cum šverd,
hejst der dukes španen ferd,
un fun Kreve biz Mažir
un fun Žetl biz Damir
jogn rajter un karetn,
lojfn lafer un štafetn — — —
S'iz in ergec nit geven,
nit cu zen
dem rojcejex "Šalapej"^a...

Hej, hej,
hej, Antoše, tu a zung,
tu a klung
af der bandure:
šure, bure, mure, ture,
ot azoj,
hej, hej.

Варьянты: ^a GM: Šalapaj

Прыйшла вясновая пара
і для дзвюх дачушак,
прывеслі яны князю
ў фартуху
па байструку...
Вой, вой, вой...

Гэй, гэі,
гэй, Антоша, засьпявай,
завьвіні
на бандуры:
шуры, буры, муры, туры,
вось так,
гэй, гэі.

Князь хапаецца за меч,
загадвае запрагаць коней,
і ад Крэва да Мазыра
і ад Дзятлава да Міра
скачуць коньнікі і карэты,
бягуць вестуны і штафэты — — —
Ці няма дзе,
ці ня бачылі вы дзе
разбойніка Шалапая...

Гэй, гэі,
гэй, Антоша, засьпявай,
завьвіні
на бандуры:
шуры, буры, муры, туры,
вось так,
гэй, гэі.

In di velder fun Krivič
vojnt der gazlen ^bŠalapej^b,
un der alter krever dukes,
vajs vi šnej,
vajs vi šnej,
fort alejn iber di plejnen
in dem riterlexn ^btraxt^b,
un er klingt mit di klezajen
in der naxt,
in der naxt...

Hej, hej,
hej, Antoše, tu a zung,
tu a klung
af der bandure:
šure, bure, mure, ture,
ot azoj,
hej, hej.

Варьянты: ^a GM: Šalapaj ^b GM: praxt

У лясох пад Крывічамі
жыве злодзей Шалапай,
а стары крэўскі князь,
як сьнег белы,
як сьнег белы,
скача самотна па раўнінах
у рыцарскім рыштунку,
і бразгае зброяй
уначы,
уначы...

Гэй, гэі,
гэй, Антоша, засьпявай,
зазьвіні
на бандуры:
шуры, буры, муры, туры,
вось так,
гэй, гэі.

^a12. Der zejdenju kumt štarbn

Groj, vi a tojb, iz farnaxtlex der zejde gekumen fun feld,
curextgemaxt štil ^bdem^b geleger un opgezogt vide,
in harcn cezegnt zix ruikerhejt mit der velt
un dan cugešlosn, on kojxes, di ojgn di mide...
Un s'zajnen di feters gekumen cukopns fun zejdn,
aropgelozt tif di bavaksene kep un gešvign,
s'hot epes farščemet di hercer un nit gelozt rejdn,
farščemete hercer — a zifc nit gekont arojskrign...
Pamelex hot demlt der zejde geefnt di ojgn,
s'iz varem a šmejxele ibergegangen zajn ponim,
er hot zix gezect afn bet, kojn zix ibergebojgn,
un ot vos der zejde hot demlt geredt cu di bonim:
«Du, ^cOrče^c, majn bxor, bist geven der jesod fun mišpoxe!
Der eršter in feld un der lecturer gezect zix cum tiš...
Di erd hot zix varem ceefnt fun unter dajn soxe,
azoj vi di erd zol dajn zomen zajn ^dfruxtbar^d un friš!..
Raxmiel, ver kon zix mit dir af der lonke farmestn!
Geven iz dajn kose in groz, vi a flejcl fun fajer,
dix kenen di šleng in di zumpn, di fejglen in zejere nestn,
di broxe zol ruen ba dir ^einem^e štal un in šajer!
Du, Šmulje, der tajx-menč, nito af der velt aza glajxn!
Baštendik dem buč af di plejces, baštendik a naser,
gešmekht hot mit šupn fun dir, mit dem rejex fun šlajm in di tajxn,
gebenčt zolstu zajn afn land un gebenčt — afn vaser!..»

S'iz naxt cugefaln. Di rojtinke šajblex fun xate
in tunkleniš hobbn gevorfn a šajn af dem zejdn...
Es hobbn geštumt majne feters, geštumt hot der tate,
un ništ gelozt faln a vort fun zajn benčn un rejdn.^a

Варьянты: ^a **GL:** няма ^b **GM:** dos ^c **Cukunft:** Jorče ^d **OŠ:** fruxtik
^e **GM:** in der

12. Дзядуля прыходзіць паміраць

Шэры, як голуб, пад вечар дзед прыйшоў з поля,
ціха паправіў пасьцель і прамовіў споведзь¹,
у сэрцы разьвітаўся спакойна са сьветам
і тады, бязь сілаў, заплюшчыў стомленыя вочы...
І прыйшлі дзядзькі да ўзгалоўя дзеда,
нізка схілілі зарослыя галовы і маўчалі,
нешта заціснула ім сэрцы і не давала гаварыць,
защэмленыя сэрцы — не было як нават уздыхнуць...
Тады дзед паволі расплюшчыў вочы,
цёплая ўсьмешка прабегла па ягоным твары,
ён сеў у ложку, крыху сагнуўшыся,
і вось што дзед тады сказаў сынам:
«Ты, Орча, мой першынец, быў асновай сям'і!
Першы ў полі і апошні садзіўся за стол...
Зямля раскрывалася цёпла пад тваёю сахой,
так як зямля, хай семя тваё будзе плоднае і сьвежае!..
Рахміэл, хто можа з табой саборнічаць на лузе!
Твая каса была ў траве як струменьчык агню,
цябе знаюць зьмеі ў багнах, птушкі ў гнёздах,
хай блаславеньне спачывае на табе ў хляве і ў гумне!
Ты, Шмуля, рачны чалавек, няма табе роўнага ў сьвеце!
Заўсёды з бучом² на плячы, заўсёды мокры,
заўсёды ад цябе пахла лускою, водарам рачнога глею,
будзь бласлаўлены ты на зямлі, і — на вадзе бласлаўлены!..»

Надыходзіла ноч. Пачырванелыя шыбіны хаты
у змроку кідалі водбліск на дзеда...
Маўчалі мае дзядзькі, маўчаў мой бацька,
і не прапускалі ні слова зь яго бласлаўленьняў і прамовы.

¹ Спавядальная малітва (відуй), прызнаньне ў грахах, памылках і злачынствах, якое прамаўляецца перад сьмерцю.

² Буч — рыбалоўная снасьць з лазовых дубцоў у выглядзе вузкага круглага каша зь лейкападобным уваходам; верша; нерат.

^aDan hot zix der zejde cezegnt... Di glider cuzamengenumen...
 Un štil un af ejbik di ojgn di ^bštare^b faršlosn.
 Gekukt hot der ojlem, gekukt af dem kerper dem štumen
 un gornit gezen un kejn ^cejncike^c trer nit fargosn...
 A fojgl hot ergec in vald ojsgeklogt far der naxt ^dire^d lejdn,
 di lecte lučine in xate hot kojn nox geglit in di funken,
 un s'zajnen di feters geštanen cukopns fun zejdn,
 di švere, bavaksene kep in di akslen farzunken...^a

Варьянты: ^a GL: *няма* ^b Cukunft: *štarke* ^c LP: *ejnciker* ^d NL, AV,
 LP, GV, OŠ, GM: *zajne*

Тады дзед разьвітаўся... Склаў рукі разам...
І ціха наўекі заплюшчыў застылыя вочы.
Глядзелі ўсе, глядзелі на зьнямелае цела
і нічога ня бачылі, і ніводнай сьлязы не пралілі...
Недзе ў лесе птушка выплаквала ночы свае нягоды,
апошняя лучына ў хаце яшчэ ледзь дагарала ў іскрах,
і стаялі дзядзькі ля ўзгалоўя ў дзеда,
цяжкія, зарослыя галовы ўвабраўшы ў плечы...

A bal

^aMenej, menej, tekejl ufarsin.^a

Es klingen balojxtene zaln,
un s'klogt der orkester — — —
Di pojkn fartojbn ^bdem tifn^b gevejn fun di fidlen.
Es grobn di beser, vi alte kabronim mit finctere ridlen,
es laxn klarnetn,
es plojdert der cimbl,
es šrajen di mešene teler,
un s'tancn štajf-rekike hern, vajs-zajdene damen
hel, heler un heler...
Un s'mišn zix dorštik cuzamen
švarc-flamike voncn un cejndlex ceblicte,
gegleklte lokn,
di šnipsn, di šixlex gešnicte,
di blicike blikn
un zokn...
Un štum in dem hercer-gecapl
fartrunken,
es tuljen zix nenter di knien,
^calc nenter^c, un špricn mit funken...

Un fajer lozt ojset ajeder švarcapl,
un s'citern, citern vejen...

Nor ^dpluclung^d a violončel tut a klog in orkester...
Vi s'tut ven a klog in a vald fun fargesene nester...
Un blutik di halbe levone trift durx in di fencter.

Публікації: **Di saj** (Nju-Jork). 1922. №537. Z. 4; **NL** 18-19; **AV** 203-204; **LP** 29-30; **GL** 37-38; **GV** 305-306; **OŠ** 94-95. **BAL**
Варьянты: ^a **GL:** няма ^b **OŠ:** dos tife ^c **GL:** няма ^d **NL, OŠ:** plucing

Баль

Мэнэ, мэнэ, тэкэл, упарсін¹.

Зьвіняць асьветленыя залі,
і жаліцца аркестар — — —
Барабаны глушаць глыбокі плач скрыпак.
Рыюць басы, як далакопы старыя рыдлёўкамі
змрочнымі,
сьмяюцца клярнэты,
балбочуць цымбалы,
крычаць медзяныя талеркі,
і танчаць паны тугафрачныя, і бела-шаўковыя дамы
ярчэй і ярчэй і ярчэй...
І перамешваюцца прагна
палымяна-чорныя вусы і блішчастыя зубкі,
вітыя кудзеркі,
гальштукі, зграбныя туфлікі,
зыркія позіркі
і панчохі...
І цішком ад сэрцаў трымценьня
зьнямеўшы,
туляцца бліжэй і бліжэй калені,
усё бліжэй, і пырскаюць іскрамі...

І кожная зрэнка шугае агнём,
і вейкі дрыжаць, дрыжаць...

Але раптам у аркестры займаецца плачам віялянчэль...
Гэтак чуецца плач у лесе з пакінутых гнёздаў...
І працякае ў акно крывавы паўмесяц.

---

¹ Палічана, палічана, узважана і падзелена (Кніга прарока Данііла, 5:25).

Es vajzt zix a hant —
a hant a cekrimte fun arbet, faršmidt in a kejt,
lejgt ojset di ojsjes fun blut ^aafn^a vant:
— Tojt

Un s'tancn štajf-rekike hern, vajs-zajdene damen
hel, heler un heler,
es šrajen di mešene teler,
es laxn klarnetn,
es plojdert der cimbl,
di pojkn fartojbn ^bdem tifn^b gevejn fun di fidlen,
un s'grob n di beser, vi alte kabronim mit finctere ridlen...

Варьянты: ^a OŠ: af der ^b OŠ: dos tife

Паказваецца рука —
рука скрыўленая ад працы, закаваная у ланцуг,
і крывёю выпісвае літары на сыцяне:
— Сьмерць!

І танчаць паны тугафрачныя, і бела-шаўковыя дамы
ярчэй і ярчэй і ярчэй,
крычаць медзяныя талеркі,
сьмяюцца клярнэты,
балбочуць цымбалы,
барабаны глушаць глыбокі плач скрыпак,
і рыюць басы, як далакопы старыя рыдлёўкамі
змрочнымі...

***

Ix bin a boxer a hultaj,
hob ^aix mir a^a štekn,
traj-raj-raj, traj-raj-raj,
x'špan in ^baldi^b ekn.

Kum ix cu a krečme cu,
klap ix on in tojer.
«Ver bistu? Ver bistu?»
Entfer ix: A gejer.

«Lejdikgejer, azoj fri!
Xucpenik faršajter...»
Tri-li-li, tri-li-li,
un ix gej mir vajter.

Kum ix cu a brunim cu,
x'trink zix on mit vaser,
štej ix in dem morgn-groj,
vi a hon a naser...

Fort a pojerl farbaj:
«Co čuvač na svečje?»
Vejs ix nit un ^ctu^c a braj:
Svečje? — Peče meče...

Публікації: NL 7; AV 33; GV 282; OŠ 31-32; GM 31. Гэты верш сьпявае як песнюю вандроўны філёзаф Гімплэлэ ў рамане «Мэсія з роду Эфраіма».

Варыянты: ^a OŠ: a langn ^b OŠ: ale ^c OŠ: gib

***

Я хлопец гультай,
маю сабе кій,
трай-рай-рай, трай-рай-рай,
шыбую ва ўсе бакі.

Прыходжу я да карчмы,
грукаю ў браму.
«Ты хто? Ты хто?»
Адказваю: Падарожны.

«Лайдак ты! Гэтак рана!
Нахабнік распусны...»
Тры-лі-лі, тры-лі-лі,
і я іду сабе далей.

Падыду да студні,
нап'юся вады,
стаю ў шэрым досьвітку,
як мокры певень...

Праяжджае мужычок:
«Што чуваць на сьвеце?»
Я ня ведаю і ляпну абы-што:
Сьвеце? — Пеце меце...

Mit dem papiros in mojl

Iz mit dem papiros in mojl
zic ix mir štil, un s'iz mir vojl.
Beemes vojl.

Di ejbike nojtvendikajt
az onhejbexc brengt endikajt,
vet punkt aza paršojn vi mix
amol bapucn mit a plix,
mit ojgn-zekelex
un fislex
vi di štekelex
un vet mix brengen cum Almextikn:
gebraxt a menčl a fardextikn.

Got iz Got!
Aza substanc a cvejike;
in der umendlexkajt
a vajberiše menlexkajt,
a gang un a štejeniš,
a gedrang.
A vejeniš
fun a gezang.

Gebraxt a menčl a fardextikn!

Di planetn
lojfn um,
štafetn
getlexe.

Публикация: **Di goldene kejt** (Tel Aviv). 1976. №89. Z. 78-79.
Фрагменты гэтага верша рэцытуе вандроўны філэзаф Гімпэлэ ў
рамана «Мэсія з роду Эфраіма».

З папяросаю ў роце

З папяросаю ў роце
сяджу я сабе ціха, і добра мне.
Напраўду добра.

Вечная неабходнасьць,
што пачацтва прыносіць канецтва,
дакладна такога тыпа, як я,
некалі ўпрыгожыць плехам,
мяшкамі пад вачмі,
і ножкамі
як тычкамі,
і прывядзе мяне да Ўсявышняга:
прывялі падазронага чалавечка.

Бог ёсьць Бог!
Такая дваістая субстанцыя;
у бясконцаьці
жаночая мужчынскасьць,
хада і стаяньне,
напор.
Балючыя пакуты
сьпеву.

Прывялі падазронага чалавечка!

Плянэты
бегаюць,
пасланьніцы
божыя.

Di štern,
levones etlexe,
bejde Bern,
men špringt,
men tanct,
es klingt in ale sfern:
gebraxt a menčl a fardextikn.

Es fregt a štime fun di thomen:
Vi ruft men im?
Vi ruft men im?
«X'hob fargesn dem nomen».
Di tuexc zajne... lojtn pas?
«A lejdikgejer, Gotenju,
x'gej pust un pas».

Es klingt di štime fun di thomen:
lejdikgejeraj iz hexere gezecelexkajt
far di urkreftn di ejbike;
un nor bašefenišn štojbike
gehern — — —
«Un kave? Ci meg ix trinken kave?»
Patetiš hohn zix cezungen ale sfern:
Kave!! - Far der menčhajt a potrave!

Iz mit dem papiros in mojł
zic ix mir štil
(ba a glezl kave)
un s'iz mir vojł.

Beemes vojł.

Зоркі,
Месяцаў некалькі,
абедзьве Мядзьведзіцы,
скачуць,
танцуюць,
гудзе ва ўсіх сфэрах:
прывялі падазронага чалавечка.

Пытаецца голас зь бяздоньяў:
Як завуць яго?
Як завуць яго?
«Я забыўся імя»
Яго занятак... паводле пашпарта?
«Гультай, Божачка,
хаджу пустапасам».

Голас гудзе зь бяздоньяў:
гультайства — вышэйшая законнасьць
для вечных пракаветных сіл;
але ж пыльныя стварэньнечкі
належаць — — —
«А кавы? Можна выпіць кавы?»
Патэтычна засьпявалі сфэры:
Кава!! — Чалавецтву патрава!

Дык з папяросаю ў роце
сяджу я сабе ціха
(са шклянкай кавы),
і добра мне.

Напраўду добра.

A levone-naxt

In vajter štilkajt švimt di malke-Švo,
es finklen in der naxt der kiler ire šlejern —
xalojmes funem himl-^ablo^a...

Un opgelošene levone-lix
trift zaftik-kil
af jedn derfele, vos dremlt in der štil...

Un ^bs'rir^b zix um a vejxer štral,
vos bindt cunof:
dos hindele in hojf,
dos fišele in ^czajn^c geveser
un s'vajse lemele in štal — — —

In vajter štilkajt švimt di malke-Švo
fun ire citerdike mirml-šleser...

Публикацыі: **Onhejb**. Berlin, 1922. Z. 5; **NL** 8; **AV** 129; **LP** 19;
GL 22; **GM** 48; **E** 38.

Варыянты: ^a **AV**: bloj ^b **Onhejb**: s'gličt ^c **Onhejb**: ir

Месячная ноч

У далёкай цішы плыве царыца Саўская,
мігцяць у прахалоднай ночы яе вуалі —
сны нябеснай сіні...

І пагаслае месячнае сьвятло
сьцякае сакавіта-прахалодна
на кожную вёсачку, што дрэмле ў цішыні...

І варушыцца мяккі прамень,
што зьвязвае разам:
курачку ў двары
рыбку ў яе разводзьдзі,
і белае ягнятка ў хляве — — —

У далёкай цішы плыве царыца Саўская
з сваіх дрыготкіх мармуровых замкаў...

---

¹ *Царыца Саўская* — уладарка аравійскага царства Саба, чый візыт да цара Саламона апісаны ў Танаху. Называная таксама дачкою бога Месяца, адсюль сымбалізм верша.

Farnaxt

Di špirungen, vos vebn finklende gešaltⁿ,
farxolemn^{iš} fun vejxe lixt,
ot dort,
vajt,
in vajter, vajter tunkleni^š bahaltⁿ.

Un maxt men cu di mide *ojgn*
zet men:
toln, štet un felder citern,
di vajtn, vegn vign zix,
o, vi a velt, a velt iz ništ geštojgn,
ništ geflojgn...

Di špirungen, vos švimen vajse, vajse tojbn!
Ix her mix cu:
vu hot zix es acind a gance velt farklibn
ajngeštilt
in rozer ru?
In rozer ru...

Ix bin alejn acind a klang in trojm fun farbn,
farneplt,
in an otem ajngehilt,
iz a gezang majn lebn,
lebn,
lebn,
un dos štarbn.

Надвячоркам

Адчуваньні, што ткуць іскрыстыя постаці,
задуменнасьць мяккага сьвятла,
вунь там,
далёка,
схаваныя ў далёкай, далёкай цемры.

Заплюшчыш стомленыя вочы
і бачыш:
даліны, гарады і палі дрыжаць,
калышуща далячыні, дарогі,
о, як сьвет, бязглузды,
недарэчны¹...

Адчуваньні, што плывуць белымі, белымі галубамі!
Прыслухоўваюся:
куды ж цяпер забраўся цэлы сьвет
і сьціх
у ружовым спакоі?
У ружовым спакоі...

Я сам цяпер — звон у мары фарбаў,
замглёны,
ахутаны дыханьнем,
і сьпеў — маё жыцьцё,
жыцьцё,
жыцьцё,
і паміраньне.

---

¹ У арыгінале ўжыты выраз «ništ geštojgn, ništ geflojgn» (не ўзняўся, не ўзьляцеў) — алюзія на ўваскрэсьненне Ісуса Хрыста, якую юдэі ўспрымаюць як недарэчную выдумку. Гэты выраз азначае ўсялякую лухту, бязглуздыцу, небывальшчыну.

^aIn a jadlovn vald^a

^bŠtil^b. Vu es pintlt rojt

a pozemke...

^cUn^c vu es kletert štilerhejt

a vereml

in dem ^dgeflext^d fun cvajg cu cvajg

di knoxike...

In dem ^ecunojfgennem^e fun štam un vorclen

moxike...

Un tif iz di gedixteniš di horike,

di ^ffet-erdike^f —

es iz a kveleniš a muxomorike

ba di korčes

di grinberdike...

Un vu es tut a šušk

a grezl cu a grezl,

a ^gklung^g,

a ^hpluš^h

a ⁱmilderⁱ kvelxele,

un vu es tut a šprung

a bidner hezl, —

a ker dos groje felxele

durx paportnik,

^jin^j kalter kropeve,

af alter fojleniš...

Un štil,

un kil

hilxt op in vald

^kdi^k bloj-farhojleniš...

Публикацыі: Milgrojm (Berlin). 1922. №1. Z. 20; NL 9; AV 18; LP 20; GL 13-14; GV 283.

Варыянты: ^a Milgrojm: In a vald a jadlovn ^b Milgrojm: S'iz štil. Štil ^c Milgrojm: *няма* ^d NL, AV, LP, GL, GV: *cunojfgennem* ^e NL, AV, LP, GL, GV: *geflext* ^f NL, AV, LP, GL, GV: *peterdike* ^g Milgrojm: *kling* ^h Milgrojm, GL: *pljušk* ⁱ Milgrojm: *diner* NL, LP, GL: *mider* ^j GL: *durx* ^k Milgrojm, NL, AV, GV: *dos*

У яловым лесе

Ціха. Дзе чырвона мільгне
сунічка...
А дзе ціха прапаўзе
чарвячок
у спляценьні галінкі з галінкай
кашчавай...
У згробішчы камля і карэньняў
імшыстых...
І глыбокі гушчар махнаты,
тлустаземны —
разводзьдзе мухаморнае
ля карчоў
зялёнабародых...
А дзе шушукне нешта
былінка былінцы,
зазвоніць,
плёсьне
ласкавая крынічка,
а дзе падскочыць
бедны зайчык, —
варухнецца шэрая шкурка
праз папараць,
у халоднай крапіве,
на старым гнільлі...
І ціха,
і прахалодна
адгукаецца ў лесе
сіняя схаванасьць...

Derkenteniš

Šver gelegn af der erd
un cugezen — — —
X'hob cugehert
di roje berg un plejnen fundosnaj.
Ruik dremlt di nešome,
vos iz šojn umetum geven,
nor s'traxt ^ader^a kerper saj vi saj,
vi s'traxt dos feld,
vi ba di tajxn traxtn verbes lome
dem gang fun ^bvelt^b.

Du, ahinter ale tojern,
vos x'ze dix nit, —
du host arumgehangen finklendik dajn vojn
mit šlejern.
Ix ci dajn mase mit,
un x'štojn
bam hilx fun dajne trit.

Публікацыі: **Milgrojm** (Berlin). 1922. №1. Z. 21; **NL** 21; **AV** 160;
LP 26; **GM** 72.

Варыянты: ^a **Milgrojm**: majn ^b **GM**: der velt

Спазнаньне

Цяжка лежачы на зямлі
і прыглядаючыся — — —
Я прыслухаўся
да сырых гор і раўнінаў ізноў.
Спакойна дрэмле душа,
што ўжо пабывала паўсюль,
хоць цела думае ўсё роўна,
як думае поле,
як думаюць ля рэк ніцыя вербы
пра ход сусьвету.

Ты, што за ўсімі брамамі,
каго я ня бачу, —
ты завесіў іскрыста сваё жытло
заслонамі.
Я цягну з сабой тваю вагу
і дзіўлюся
пад водгульле тваіх крокаў.

***

Ejbik, ejbik vebn zix di klangen un di farbn
in a gezang fun vern un ^anit^a vern,
un ejbik lajxtn cu di kalte štern.

Vu s'iz nor amol a menč geštanen,
valgert zix in štoj^b arum a šarbn —
di geter štarbn ^anit^a, un menčn štarbn!

An otem hejbt zix ufet cu di himlen
un af di štern vert er ojsgegangen,
un ejbik vebn zix di farbn ^bun di klangen^b...

Es iz a šmejxl štil di velt ariber
in tog funem geborn —
cefinklt hot zix erd un himl in a xolem fun ^ckoljorn^c...

Ejbik, ejbik vebn zix di klangen un di farbn
in a gezang fun vern un ^anit^a vern,
un ejbik lajxtn cu di kalte štern...

Публікації: NL 12; AV 161; GV 297; GM 73; E 6.

Варьянты: ^a NL: ništ ^b E: un klangen ^c NL, AV, GV, GM, E: kolirn

***

Вечна, вечна ткуцца гукі і фарбы
у сьпеве быцця і небыцця,
і вечна сьвецяць нам халодныя зоркі.

Дзе толькі нядаўна стаяў чалавек,
валяецца ў пыле чэрап —
багі не паміраюць, а людзі паміраюць!

Дыханьне ўзьнімаецца да нябёсаў
і на зоркі яно сыходзіць,
і вечна ткуцца фарбы і гукі.

Усьмешка ціхая над усім сьветам
у нараджэньня дзень —
зазіхацелі зямля і неба ў мроі колераў.

Вечна, вечна ткуцца гукі і фарбы
у сьпеве быцця і небыцця,
і вечна сьвецяць нам халодныя зоркі...

***

Hengt arojs di švarce fonen!
Hej, tut a nem di hamers, di kovadles un di hek,
arojs cum tojt, miljonen!

In xojšexniš fargosn, štum, farščemete in vej,
arojs af štet un felder,
štum!
Štum!
Štum!
Zol brenen tif in harc n der gešrej,
vi srejfes in farvaks'ne velder...

Hengt arojs di švarce fonen!
Švajgt, vi štiker erd fun šturems ojsgerisene,
un zol di štumkajt monen...

Arojs cum tojt, miljonen!..

***

Вывешвайце чорныя сыцягі!
Гэй, хапайце молаты, кавадлы і сякеры,
выходзьце на сьмерць, мільёны!

Залітыя цемрай, нямыя, заціснутыя ў болі,
выходзьце на гарады, на палі,
моўчкі!
Моўчкі!
Моўчкі!
Хай гарыць глыбока ў сэрцы крык,
як пажары ў густа зарослых лясах...

Вывешвайце чорныя сыцягі!
Маўчыце, як глыбы зямлі, вырваныя бурай,
і хай вымагае ваша маўчаньне...

Выходзьце на сьмерць, мільёны!

Gešrejen

Cum himl gejt uf badernaxt a gešrej:
O, vos tuen mir, Got, af der erd?!
Der malex bam hejlikn tojer, ^agebejgt^a afn šverd,
farbrext zajne fliglen fun vej.

Cum himl gejt uf badernaxt a gešrej...

Cu xcos hojšajne-rabe vert štil mitamol,
di felder fun šterndlex finklen un vimlen...
Dan klogt in der naxt zajn farborgener kol:
«O, vos tu ix alejn in di himlen?!»

Публікацыі: NL 20; AV 116; GV 290; OŠ 33; GM 38.

Варыянты: ^a GM: genoigt

Крыкі

Да неба ўзьнімаецца ўночы крык:
Што робім мы, Божа, на гэтай зямлі?!
Анёл ля брамы сьвятой, на меч абапёршыся,
заломвае крылы свае ад болю.

Да неба ўзьнімаецца ўночы крык...

Пад поўнач на Гойшайнэ-Рабэ¹ раптам робіцца ціха,
зорныя палі іскрацца і варушацца...
Тады наракае ўначы Ягоны таемны голас:
«О, што я раблю адзін у нябёсах?!»

---

¹ *Гойшайнэ-Рабэ* (Ошана Раба, літаральна «Вялікая асана») — сёмы дзень сьвята Сукес (Сукот, Кучкі). У гэты дзень на нябёсах «закрываюцца» ўсе асабістыя справы, распачатыя ў Рошэшонэ (Рош-Гашана, яўрэйскі Новы год). У дні Рошэшонэ і Ём-Кіпэр справы ўсіх жывых істотаў разглядаюцца Божым Судом кожная асобна, а падчас Сукес Бог судзіць увесь сьвет адразу, вырашаючы, колькі дажджу выпадзе сёлета, які будзе ўраджай. У сёмы дзень сьвята — Гойшайнэ-Рабэ — канчатковы прысуд замацоўваецца пячаткай.

Štumkajt

Vos vet rejdn di štumkajt, ven x'blajb mit ir ejner alejn —
ix štreng zix on cit'rik ingancn un x'vil xoč ir dojfek deršpirn.

Zi etemt fartajeterhejt fun der tif, vi a moxiker štejn,
vi a tunkeler xolel, vos glivert ahinter bašlogene tirn,
un lojert a driknde last fun der brust, nit gelebt un nit tojt,
vi a naxt, vos vart opet ^adi^a šajn fun farnaxtikn rojt...

Štumkajt. X'zic fincter alejn in majn cimer gelejmt fun
dajn jox,
es dremlt in vinkl an alter rojal mit a pustkajt a kiler in guf,
di šajnde klavišn porn zix kalt, vi di teg un di next in der
vox —
nigunim gexolemte kojn un nox nit geborene hitn zej uf.
A ruike blaskajt šajnt op fun di švere un tunkele štorn —
x'zic fincter alejn. Majn onhejb iz lang mitn xojšex
cuzamengegosn,
majn sof hot ba mir zix in brust vi a lojterer tog ojsgelošn,
un ix bin fun epes a štumkajt a grojser geborn gevorn...

X'volt ojshakn xoč fun der štumkajt an ejncikn funk,
az in harc zol a gli ton der nign fun farn geborn...
S'zol ^bpluclung^b a lajxt ton fun tifikajt a gliender vunk
funem urgot, vos iz ojsgelošn gevorn.
X'zol zajn af a rege azoj, vi der knospiker bojm inderfri,
vos trejslt arop mit a frejd zajne next fun di cvajgn,

Публікацыі: **Onhejb**. Berlin, 1922. Z. 3-5; **NL** 14; **AV** 151-152; **LP** 22;
Zamlbixer. Nju Jork, 1952. Z. 26; **OŠ** 40-41; **GM** 67-68.

Варыянты: ^a **Onhejb**, **NL**, **AV**, **Zamlbixer**, **OŠ**: dem ^b **NL**: plucling

Немата

Што будзе казаць немата, калі я застануся зь ёй сам —
я ўвесь дрыготка напружваюся і хачу хоць намацаць яе пульс.

Яна дыхае затоена з глыбіні, як замшэлы камень,
як цёмная прастора, што застывае за абабітымі дзвярмі,
і пільнуе гнятлівы цяжар грудзей, ні жывая ні мёртвая,
як ноч, што перачэквае зьзяньне вечаровай чырвані...

Немата. Я сяджу змрочны адзін у пакоі, зьмярцьвелы
пад тваім ярмом,
дрэмле ў куце стары раяль з прахалоднаю пусткай у целе,
зіхоткія клявішы спалучаюцца холадна, як дні і ночы ў
тыдні —

напевы ледзь прысьнёныя і яшчэ не народжаныя
хаваюцца ў іх.

Спакойная бледнасьць адсвечвае зь цяжкіх цёмных
штораў —

я змрочны сяджу адзін. Мой пачатак зьліўся даўно зь
цёмраю,

мой канец згас у мяне ў грудзях, нібы ясны дзень,
і я нарадзіўся зь нейкай вялікай нематы...

Я б высек зь нематы хоць адзіную іскру,
каб у сэрцы запалаў напеў яшчэ не народжанай явы...

Каб раптам бліснуў з глыбіні палымяны знак
пракаветнага бога, які згас даўно.

Каб жа мог я вось так хоць на міг, як дрэва ў пупышках
ураньні,

што з радасьцю страшае з галін свае ночы,

azoj vi di hung'rike xaje in vald, mit a mojl a farblutiktn
švajgn,
un klogn, vi zi, un štumen, vi zi.

Варыянт у Onhejb:

Štumkajt

Štil. Vos vet rejdn majn štumkajt, ven x'blajb mit ir ejner alejn — — —
Ix štreng on di citrikste xušim un x'vil xoč ir doĵfek deršpirn,
zi etemt fartajeterhejt fun der tifikajt azoj, vi a moxiker štejn;
azoj, vi a tunkeler xolel, vos glivert ahinter bašlogene tirn,
un lojert — a driknde last fun der brust nit gelebt un nit tojt,
azoj, vi a naxt, vos vart opet dem šajn fun farnaxtikn rojt.

Štumkajt, x'zic fincter-alejn in majn cimer gelejmt fun dajn jox,
es dremlt in vinkl an alter rojaľ mit a pustkajt a kiler in guf,
di šajnde klavišn porn zix kalt, vi di teg un di next in der vox,
nigunim gexolemte kojn un nox nit kejn geborene hitn zej uf.
A ruike blaskajt šajnt op fun di švere un tunkele štorn,
x'zic fincter-alejn. Majn onhejb iz lang mitn xojšex cuzamengegosn,
majn sof hot ba mir zix in brust, vi a lixtiker tog ojsgelošn,
un ix bin fun epes a štumkajt a grojšer geborn gevorn.

Ix volt ojshakn xoč fun der štumkajt an ejncikn funk,
az in harc zol a gli ton der nign fun farn geborn,
es zol pluclung a lajxt ton fun tifikajt a hejliker vunk
fun dem ur-got, vos iz in nešome ba mir ojsgelošn gevorn;
ix zol zajn af a rege azoj, vi der knospiker bojm inderfri,
velxer trejslt arop mit a frejd zajne next fun di cvajgn,
azoj, vi di hungrike xaje in vald, mit a mojl a farblutiktn švajgn,
un klogn, vi zi, un štumen, vi zi — — —

так, як у лесе галодны зьвер, скрываўленым ротам
маўчаць,
наракаць, як ён, і нямець, як ён.

Asore Dibraje

Gehat hot der zejde a korev a trajber fun bern,
a jid, vos flegt maxn koncert af di grojse jaridn,
dem ber flegt der korev batog af di kejtn faršmidn,
banaxt flegt er tancn mit im ba ^ader^a šajn fun di štern.

^bMen^b hot im gegeben dem nomen Asore Dibraje:
di knoxike hent biz di kni, mit a šarbn a glatn,
an ^calter faršlumperter^c kop af a guf a horbatn,
un dos hot getrogn mit fel un mit švejs, vi a xaje.

Iz er gegangen banaxt mit dem ber af di vegn;
Asore forojs, un der ber flegt im hintn baglejtn,
un tomer a borveser pojerl kumt zej antkegn —
a burč hot gegeben der ber un a klung mit di kejtn.

Es zajnen geštorbn fun pajn ba Asoren di vajber;
banaxt flegt er ojston zej naket un onhejbn šlogn,
dan hot zix gehert afn dorf a fartajeter klogn,
un xevre kadiše flegt vašn ^ddi^d blut fun di lajber...

^eDi^e drajcente vajb hot gešemt far a vedme in Lite,
zi hot im a toxter a jor nox der xupe geborn,
Asore Dibraje hot ojsgecapt štil ire jorn,
^bmen^b hot fun der vedme di bejner gelejgt af der mite.

Geven iz Asore Dibraje a trajber fun bern,
a jid, vos flegt maxn koncert af di grojse jaridn,
dem ber flegt ^fAsore^f batog af di kejtn faršmidn,
banaxt flegt er tancn mit im ba ^ader^a šajn fun di štern.

Публикацыі: **Onhejb.** Berlin, 1922. Z. 6; **AV** 17; **LP** 32; **GL** 30-31;
Zamlbixer. Nju Jork, 1952. Z. 24; **GV** 279; **OŠ** 75-76; **GM** 14-15.
Варыянты: ^a **Onhejb:** dem ^b **LP, GL, GM:** me ^c **Onhejb:** alte, far-
šlumperte ^d **OŠ, GM:** dos ^e **OŠ, GM:** dos ^f **LP, GL, GM:** der korev

Асора Дыбрая¹

Меў дзед сваяка павадыра мядзведзяў,
што ладзіў канцэрты на вялікіх кірмашах,
мядзведзя той сваяк удзень закоўваў у ланцугі,
а ўначы танцаваў зь ім пры сьвятле зорак.

Яму далі ймя Асора Дыбрая:
кашчавыя рукі да кален, гладкі чэрап,
старая замурзаная галава на гарбатым целе,
і пахла ад гэтага шкурай і потам, як ад жывёлы.

Хадзіў ён уночы зь мядзведзем па дарогах;
Асора наперадзе, а мядзведзь ішоў за ім ззаду,
а трапіцца ім насустрач босы мужычок —
мядзведзь буркне і бразьне ланцугамі.

Паміралі ад пакутаў Асоравы жонкі;
уначы ён разьдзяваў іх дагала і пачынаў біць,
тады ў вёсцы чуўся затоены енк,
і хеўра кадыша² змывала кроў зь целаў...

Трынаццатая жонка славілася ў Літве як ведзьма,
нарадзіла дачку яму праз год па вясельлі,
Асора Дыбрая ціха высмактаў зь яе жыццё,
і ведзьміны косткі паскладалі на ложку.

Быў Асора Дыбрая павадыром мядзведзяў,
ладзіў канцэрты на вялікіх кірмашах,
мядзведзя Асора ўдзень закоўваў у ланцугі,
а ўначы танцаваў зь ім пры сьвятле зорак.

¹ Асора Дыбрая — па-арамейску: дзесяць заповедзяў.

² Хеўра кадыша — пахавальнае брацтва.

***

A ben-mejlex hot zix farštelt in undzer gegnt far a pastex,
hot er gefitert af dem tatns lonkes zajne šof.

Es hot gešmekť zajn pelcl un zajn lajvntene torbe
mit štarke krajtexcer fun vald un plejn,
er hot genextikt af di fete nepl-felder,
dos friše pastexl, der ben-mejlex alejn!

Er flegt in vajtn tol baglejtn di levone
un af a hojxn bojñ bagegenen dem morgnrojť,
er hot zajn doršť geštilt ba kloze vasern
un flegt mit feyglen tejln zix zajn brojť.

Ejnmol iz cu im zajn bas-malke gekumen
un a farblutikt šefeľe getrogn,
un gedarft a zise bsure im onzogn.
Hot der ben-mejlex, dos friše pastexl, gešvign
un nor dos švaxe lemele arumgebundn.
Er hot zajn štile čerede in vald fartribn,
un s'iz der ben-mejlex, dos pastexl faršvundn — — —

***

У нашым краі каралевіч выдаваў сябе за пастуха,
на бацькавых лугах пасьвіў ён сваіх авечак.

Пахла ад ягонага кажушка і ад палатнянай торбы
моцнымі зёлкамі лясоў і раўнін,
начававу ён на тлустых туманьных палях,
новы пастушок, сам каралевіч!

Праводзіў ён месяц у далёкую даліну
і на высокім дрэве сустракаў зару,
наталяў смагу ля ясных водаў
і дзяліўся з птушкамі сваім хлебам.

Аднойчы да яго прыйшла ягоная каралеўна
і прынесла скрываўленую авечку,
і мелася перадаць яму салодкую вестку.
Прамаўчаў каралевіч, новы пастушок
і толькі перавязаў слабое ягнятка.
Сваю ціхую чараду загнаў ён у лес,
і прапаў каралевіч, пастушок — — —

VILNE
1923-1928

ВІЛЬНЯ
1923—1928

Velfiše lider

1

Ix ^avel^a majne velfiše ^bverter^b dercejln
far majne fir ejln, far majne fir ejln.

S'iz lejmik majn ojer, cepatlt un grojs,
un er horxt, vos dos harc vejnt arojs.

^cO, Got^c, far an umrejnem ^dvelfiš^d ^egehojl^e
iz nit pasik dos menčiče mojl.

X'hob a grinlexn flam, vos s'faršvaret im ^fder^f blik,
un a hunger, vos cukt ^gfun^g gebejn;
x'hob a lugikn trot
un a knoxikn hartn genik. —

Hej,
x'vel dercejln majn pajn far di velf,
^hGot!^h

2

Bloj cindt zix der šnej af ⁱder fosfornerⁱ gegnt.
Vej, vej,
s'hot a volf mit der velt zix gezegnt:

«Ix fajf af dem velfišn štam,
vajl a volf iz nor ejner — — —
Ir, ir, x'hob gebraxt ajx dem gift,

Публикацыі: Cukunft (Nju-Jork). 1923. №5. Z. 306; **Undzer folkscajtung** (Varše). 1923. №95. Z. 4; **AV** 9-13; **LP** 16-18; **GV** 274-276; **OŠ** 44-47; **GM** 7-11.

Варыянты: ^a **LP**, **GM**: vil ^b **LP**, **GM**: lider ^c **LP**, **GM**: Vej, vej ^d **LP**, **GM**: velfišn ^e **LP**: gefil ^f **LP**, **GM**: dem ^g **LP**, **GM**: in ^h **LP**, **GM**: няма ⁱ **Cukunft**, **NL**, **AV**, **GV**, **OŠ**: dem fosfornem

Ваўчыныя песні

1

Раскажу мае словы ваўчыныя
маім чатыром локцям, маім чатыром локцям¹.

Маё вуха — глінянае, растрапанае і вялікае,
яно слухае, што выплаквае сэрца.

О, Божа, для нячыстага ваўчынага выцця
чалавечы рот не пасуе.

У мяне зеленаватае полымя, што чарнее пад позіркам,
і голад, што торгае з касьцяку;
у мяне ўкрадлівы крок
і кашчавы цьвёрды загрывак. —
Гэй,
раскажу я пакуту сваю ваўкам,
Божа!

2

Сіне запальваецца сьнег у фасфарычным навакольлі.
Вой, вой,
так са сьветам разьвітваўся воўк:

«Мне пляваць на ваўчынае племя,
бо воўк можа быць толькі сам — — —
Гэй, вы, я прынёс вам атруту,

---

¹ Гл. камэнтар да вершу «Мінха».

gemejnt, az ^amen^a špajt, ven es hot nor ^bgeregnt^b —
ir hot mix farvorfn mit štejner.

S'iz a volf nit kejn volf, ven er trogt nox
di fel af di bejner!»

Bloj cindt zix der šnej af ^cder fosforner^c gegnt.

Vej, vej,

s'hot a volf mit der velt zix gezegnt.

3

Cit'rik batapt di levone di felder,
es xvaljen zix grine di šnejike plejnen,
un s'starcn fun tifeniš kalte, cepatlte velder — — —
Federlex ejncike vejen, farvejen, farvejen,
un vajt, het-vajt, gloct arojs fun di trukene šnejen
a knoxiker volf a gemejner
durx grin ufgešnitene ojgn,
a volf zojgt arojset dos blut fun di ejgene bejner
un vojet, un vojet, un vojet
cum himl ^dgecojgn^d...

4

Hej, hej, šver cu trogn hojx dem kop
dem bačuprinetn!

Un dos grobe harc dos šrajike — — —

Ix vel avek cum dorf dem ojsgemandolinetn

un af di felder, in di gertner di majike

a tanc ton hefkerdik, un trojerik, un štumerhejt —

a šraj ton, šrajen mit an otem a farxlinetn

fun jedn kust, fun hinter jedn bejt:

Hej, hej, šver cu trogn hojx dem kop

dem bačuprinetn!

Варьянты: ^a LP, GM: me ^b Cukunft, AV, OŠ: gebrengt ^c Cukunft,
NL, AV, GV, OŠ: dem fosfornem ^d AV, GV, OŠ: gešrign

падумаў, што плююць, калі толькі пайшоў дождж,
а вы мяне закідалі каменнем.
Воўк ня воўк, калі ён яшчэ носіць
шкуру на сваіх касьцях».

Сіне запальваецца сьнег у фасфарычным навакольлі.
Вой, вой,
так са сьветам разьвітваўся воўк.

3

Дрыготка абмацвае месяц палі,
хвалююцца зялёныя сьнежныя раўніны,
і тырчаць з глыбіні халодныя, ускудлачаныя лясы...
Пёркі самотныя веюць, завеюць, завеюць,
і далёка-далёка, тарашчыць з сухіх сьнягоў
мізэрны кашчавы воўк
зялёныя прарэзы вачэй,
воўк высмоктвае кроў з сваіх костак
і вые, вые, вые
цягнучыся да неба...

4

Гэй, гэі, цяжка несьці высока галаву
абчупрыненую!
І грубае сэрца крыкае — — —
Пайду я ў вёску размандаліненую
і ў палі, і ў сады траўнёвыя
станцаваць свавольна, тужліва, маўкліва —
ускрыкнуць, крычаць захлынуўшыся
за кожным кустом, з-за кожнае баразны:
Гэй, гэі, цяжка несьці высока галаву
абчупрыненую!

Vajl s'klingen hunger-teg, vi kejtn blajike,
un s'zingen frejlex kejtn cu iberajorike...
Hej, hej, ot dos grobe harc dos šrajike
kert zix, vi a volfixe, in a brust a horike.
Ix vel avekjogn in vald af ale fir,
a tanc ton hefkerdik, un trojerik, un štumerhejt,
un funem krumen mojł dem ojsgeminetn
vet tojł arojsšrajen der vald fun mir:
Hej, hej, šver cu trogn hojx dem kop
dem bačuprinetn!

5

Hej, a volf in der štolener elntkajt
brext haldz un gebejn,
hej, a volf in der štolener elntkajt
trogt ^adi^a gal in di cejn.

Un er vejnt af di vegn jesenike
opgemoret in pajn,
un er vejnt af di vegn jesenike:
Alc iz majn! Alc iz majn!

Un er vojet banaxt cu di fajern
fun ^bahinter^b a plojt,
un er vojet banaxt cu di fajern:
Git brojt! Git brojt!

Hej, a volf in der štolener elntkajt
brext haldz un gebejn,
hej, a volf in der štolener elntkajt
trogt ^adi^a gal in di cejn.

Варьянты: ^a Cukunft: dem ^b LP, GM: hinter

Бо зьвіняць галодныя дні, як сьвінцовыя ланцугі,
і пяюць радасна ланцугі пра наступнагадовае...
Гэй, гэі, вось гэтае грубае сэрца крыкастае
варочаецца, як ваўчыха, у калматых грудзях.
Я пабягу ў лес на ўсіх чатырох,
каб станцаваць свавольна, тужліва, маўкліва,
і з крывой грымасьлівай пашчы
глуха выкрыкне зь мяне сам лес:
Гэй, гэі, цяжка несьці высока галаву
абчупрыненую!

5

Гэй, воўк у адзіноце сталёвай
ломіць шыю і косьці,
гэй, воўк у адзіноце сталёвай
нясе жоўць у зубах.

Ён на восеньскіх плача дарогах
змардаваны ў пакуце,
ён на восеньскіх плача дарогах:
Усё маё! Усё маё!

І ён вые ўначы на агні
з-за плота,
і ён вые ўначы на агні:
Дайце хлеба мне! Дайце хлеба!

Гэй, воўк у адзіноце сталёвай
ломіць шыю і косьці,
гэй, воўк у адзіноце сталёвай
нясе жоўць у зубах.

Vesnediks

S'lign brejt, s'lign grojs majne borvese trit
af dem feld af dem švarcn.

S'iz majn lajb ot di erd. X'bin a rozeve lid
fun ir harn.

Štromik xljupet majn hung'riker gang inderfri.

X'sprejt funander di hent!

Tra-la-la, tra-la-la!

S'hot di štralike velt nit kejn vent.

^aHej^a, ahinter di fis, vos cetretn ^bmir^b,

a lojb cu dem šikern lebn — — —

Ix šprajz un ix lax in ajetvider tir:

Hot ir gornit gezen?

Hot ir gornit gehert?

S'hot di velt zix mir untergegebn...

Публікації: AV 24; GL 15; GM 22.

Варьянты: ^a GL: O ^b GM: mix

Вясновае

Разьлягаюцца шырока і буйна мае босыя крокі
па чорным полі.
Маё цела — вось гэтая зямля. Я — ружовая песня
зь яе сэрца.

Струменна хлюпае мая галодная хада ўраньні.
Я раскідваю рукі.
Траляля, траляля!
Прамяністы сьвет ня мае сыценаў.

Гэй, хай застануцца ззаду ногі, што топчуць мяне,
слава п'янаму жыцьцю — — —
Я крочу шырока і сьмяюся ў кожныя дзьверы:
Вы нічога ня бачылі?
Вы нічога ня чулі?
Мне пакарыўся сьвет!

***

Di vejxe akslen citern fun majn barir,
štil bejgt zi ojs cu mir ir blejx gezixt.
Ix špir a klang vi fun ^ajaponišn^a gešir,
un x'etem ajn barojšt ir ^bdinem^b lixt.

Dan bejg ix ganc zix cu ^ccum vajs^c hant,
un gring klingt uf dos blut in jungn gang — — —
Ven ix farblajb azoj dos lebn lang
bam lixt farbejgt, vos lajxt mir umbakant.

Публікацыі: *Undzer folkscajtung* (Varše). 1923. №3. Z. 6; **AV** 137;
GL 24; **OŠ** 47; **GM** 53.

Варыянты: ^a **OŠ**: japonišn ^b **GM**: dine ^c **GM**: cu vajser

***

Мяккія плечы дрыжаць ад майго дотыку,
ціха ўзьнімае яна да мяне свой бледны твар.
Я адчуваю звон, як ад японскай парцяляны,
і ўдыхаю ап'янела яе тонкае сьвятло.

Тады я нахіляюся ўвесь да белаі рукі,
і лёгка зьвініць кроў у маладым току — — —
Калі б застацца так на ўсё жыццё
схіліўшыся ля сьвятла, што сьвеціць мне незнаёма.

Rajsiš

O, nit vi di brojne sažlke iz zi štil,
un nit ^ader sametener^a švalb iz ir fejgele —
^bix zol šikn a gerus cu ir^b.
Liber iz zi afile fun ^cder grojer^c ^dkukavkele^d.

O, nit cu der kukavke iz zi glajx,
ix zol ^eir^e hern rufndik...

Efšer iz zi, vi di rjabine, vos štejt bam ^ffencterl^f,
vi di Vilie,
ven zi iz nox kejn tajx nit geven,
ven zi iz a levonedike gezesn inem altn šlos
un arojsgekukt cum jam.

Du bist vajt fun mir, un majn mazl iz *ojx* an anderer,
vajl ix bin geglixn cu dem langn fuks,
cu dem grojen volf
un cu dem demb, vos hot kejn bleter nit.

Farvos, langer fuks, hostu kejn bavorer nit —
un ix bin an elnter in feld?..

Farvos, grojer volf, hostu kejn nore nit —
un ix bin a farštojsener?..

Farvos, alter demb, hostu kejn bleter nit —
un ix — kejn mazl nit?..

Публікацыі: *Cukunft* (Nju-Jork). 1923. №11. Z. 688; *Tog* (Vilne). 1924. №1. Z. 3; *AV* 139; *LP* 33; *OŠ* 49-50; *GM* 54; *E* 10.

Варыянты: ^a *LP*: di sametene ^b *LP*, *GM*, *E*: zi zol brengen a gerus fun mir ^c *GM*, *E*: dem grojen ^d *LP*: kukavke ^e *OŠ*, *GM*, *E*: zi ^f *GM*, *E*: fencter

Беларускае

О, не як бурая сажалка спакойная яна,
і не аксамітная ластаўка птушка ейная —
каб жа мне паслаць ёй прывітаньне.
Яна мілейшая нават за шэрую зязюльку.

О, не на зязюлю яна падобная,
каб жа мне пачуць яе кліч...

Можа, яна як рабіна, што стаіць ля акенца,
як Вяльля,
калі не была яшчэ рэчкай,
калі яна, месяцовая, сядзела ў старым замку
і глядзела ў бок мора.

Далёкая ты ад мяне, і доля мая інакшая,
бо падобны я на доўгага ліса,
на шэрага воўка
і на дуб, што ня мае лісьця.

Чаму, доўгі ліс, ня маеш ты заступніка —
а я самотнік у полі?..

Чаму, шэры воўк, ты ня маеш нары —
а я застаюся адрынуты?..

Чаму, стары дуб, ты ня маеш лісьця —
а я долі ня маю?.

***

Vest onton dajn ^agildernem ring^a af zajn finger,
un ix trog dajn ajzerne kejt.

Bren ojset di erter, vu ix bin geštanen, —
x'vel ojsbrenen dix fun majn harc.

O, grojinke šperlen, ir kumt cu ^bder^b kvure, —
cu ajx iz geven zi farglixn.

Un ajx bet ix, briderlex švalbn
bam fencter:

Nit libn zix ofn,
vajl x'zic af der erd in avejles;

di nestn nit bojen,
vajl zi iz avek fun majn ^chojz^c...

Публікацыі: Cukunft (Nju-Jork). 1923. №11. Z. 688; AV 140; GL 27;
OŠ 48-49; GM 55; E 24.

Варыянты: ^a GL, GM, E: gildenem rung ^b GL, GM, E: ir ^c GL, GM,
E: hejm

***

Свой залаты пярсьцёнак ты надзенеш яму на палец,
а я нашу твой жалезны ланцуг.

Выпалі тья месцы, дзе я стаяў, —
а я выпалю цябе з майго сэрца.

О, шэранькія верабейкі, ляціце на магілу, —
яе параўноўвалі з вамі.

А вас, сястрычкі¹-ластаўкі
ля акна,

прашу не любіцца адкрыта,
бо сяджу на зямлі я ў жалобе;

і гнёздаў не будаваць,
бо мой дом пакінула яна...

---

¹ У арыгінале — браточкі, бо слова švalb (ластаўка) у ідышы — мужчынскага роду.

Cvej

Cvej menčn, vos vojnen a tir lem a tir,
cvej šxejnim, cvej boxerim hojxe —
a mejldiks ejns un a brie a blejxe
(in mir, in mir, in mir).
Cvej menčn, vos vojnen a tir lem a tir.

Ix šlof. ^aPluclung^a čuxen zix emecns hent...
(Az ejner gejt šlofn, štejt ufet der cvejter.)
Er viklt funander a šotndik-lejter
un krixt af di vent, af di vent, af di vent.
Ix šlof. Pluclung čuxen zix emecns hent.

Un amol, ven men zict ba a glezele vajn
(es treft, oj, es treft, halevaj zol nit trefn),
dos menčele tut dan a tirl an efn
un špajt in a ponim arajn...
O, amol, ven men zict ba a glezele vajn.

Cvej menčn, vos vojnen a tir lem a tir,
cvej šxejnim, cvej boxerim hojxe —
a mejldiks ejns un a brie a blejxe
(in mir, in mir, in mir).
Cvej menčn, vos vojnen a tir lem a tir.

Публікації: *Inejnem* (Čikago). 1924. №1. Z. 5; *Ilustrirte vox* (Varše). 1924. №1. Z. 8; **AV** 157; **OŠ** 96.

Варьянты: ^a **OŠ:** Plucclung

Двое

Двое людзей, што живуць дзьверы ў дзьверы,
двое суседзяў, два высокія хлопцы —
дзяўчаваты адзін і бледная істота
(ува мне, ува мне, ува мне).
Двое людзей, што живуць дзьверы ў дзьверы.

Я сплю. Раптам прачынаюцца нечыя рукі...
(Калі адзін ідзе спаць, то другі ўстае.)
Ён раскладае цяністую лесьвіцу
і лезе на сыценку, на сыценку, на сыценку.
Я сплю. Раптам прачынаюцца нечыя рукі.

А часам, як сядзяць яны за шклянкай віна
(бывае, бывае, хай бы лепш не бывала),
чалавечак расчыняе дзьверы
і плюе проста ў твар...
О, раз, як сядзяць яны за шклянкай віна.

Двое людзей, што живуць дзьверы ў дзьверы,
двое суседзяў, два высокія хлопцы —
дзяўчаваты адзін і бледная істота
(ува мне, ува мне, ува мне).
Двое людзей, што живуць дзьверы ў дзьверы.

Axer

(Poeme)

Axer est šojn nit, trinkt šojn nit mer.
Axer iz šojn nor oĵg un geher, oĵg un geher...
Un in feld, cu dem naketn breg cugešpart,
er ligt.
Er švajgt. Horxt. Un hart.

«Du, du, ix hob lejdn in lebn ^agevelt^a,
nor noxgejn dajn citerdik-lixt štilerhejt:
vos ix traxt — iz di velt, un di velt iz di velt,
s'iz der umklorer sod nit bašejdt.
X'hob verter un verter, vi finklende šnurn kristol,
gešlejft un gevorf in krenc:
Du, du, vos batajt a menč?
Vos iz a barg?
Un vos xolemt der tunkeler tol?
O, du, di farhojlene šejd funem al;
geleger fun lang šojn farglivertn štrom —
du, Got!
Bistu nit fun majn blut a geborener, blutiker štral
cu balajxtn dem thom?!»

Bam breg. S'štojnt a kerper a naketer štum. Dos iz er.
A hojl bergl fun oĵg un geher, oĵg un geher...
Un di štim, vi fun dr'erd ojsgekvelt,
jogt,
Axer klogt, Axer klogt ba dem ek fun der velt:

«X'trog ^aarum^a fun der grojer nešome dem ol,
vi a kejt.
O, farvos bin ix nit toĵberhejt

Публікацыі: Cukunft (Nju-Jork). 1924. №2. Z. 120; **Undzer folkscajtung** (Varše). 1924. №16. Z. 3; **AV** 162-164; **OŠ** 294-296.
Варыянты: ^a **AV**, **OŠ**: gevolt ^b **OŠ**: arojs

Ахер¹

(Паэма)

Ахер ужо ня есьць, ужо больш ня п'е.
Ахер увесь ужо толькі з вока і слыху, вока і слыху...
І ў полі, прыпаўшы да голага краю,
ляжыць ён.
Ён маўчыць. Слухае. Чакае з надзеяй.

«Гэй ты, я пакутаваць хацеў у жыцці,
толькі ціха ісьці за тваім дрыготкім сьвятлом:
тое, што думаю — гэта сьвет, а сьвет — гэта сьвет,
няясная неразгаданая тайна.
Я маю словы і словы, як іскрыстыя ніткі крышталю,
адшліфаваныя і сплеченыя ў вянкi:
Гэй ты, што значыць чалавек?
Што такое гара?
Пра што марыць цёмная даліна?
О, ты, схаваны футарал усясьвету;
рэчышча даўно застылага патоку —
ты, Бог!
Ці ж ты не з маёй крыві народжаны, крывавы прамень
каб асьвятляць бездань?!»

На беразе. Дзівіцца моўчкі голае цела. Гэта ён.
Пустая горка з вока і слыху, вока і слыху...
І голас, што б'е нібы крыніца з-пад зямлі,
гоніць,
Ахер жаліцца, жаліцца на краі сьвету:

«Я нашу ярмо сівой душы,
як ланцуг.
О, чаму я не зрабіўся,

¹ Ахер (Іншы) — так быў празваны яўрэйскі мысьляр I-II стст. Эліша бэн Абуя, якога лічылі ерэтыком і вераадступнікам.

ojsgeknotn gevorn
a tol...

Du, ze, majne roje xalomes fun lejm,
in majn harc — dos farneplte, vareme feld,
vos er zingt on an otem gehejm
fun ejn velt, ejn velt...

Dox — der morgnroz štajgt ufet nit fun mir.
Dos lixt fargejt,
un x'vel in vister naxt cum ojsgegloztn blo
nit vern cugelejt...
Ver vejs, ci bin ix af di felder do?!..

Ix lig un horx dem kiln gos fun fajxte štern,
x'lojer af di dine Milxvegn: un du, vu bistu?!
Nor dorštik dix in frejd-gang cu derhern —
farnem ix nor di tojbe kleng fun ru.
Ci vel ix dix šojn ven amol bagegenen??..
Dos lid fun štume kerpers glit fun tif un štajgt.
Ze cu! Ze cu!!..
X'hob dembik mix in velt arajngecvajgt,
xoč inem trojm,
ci vestu inem štorem ojxet mix baregenen?!
Du, du!
X'vil faln štum — an ufgebliter bojm,
x'vil blumendik in rojtn untergang fargejn,
x'vil vejx aroptrifn a toj fun zingendikn blo,
vi a gezang,
vi a gevejn...
Vej, saj du un ix — mir zajnen lang nito!»

Bam breg. S'stojnt a kerper a naketer štum. Dos iz er.
A hojl bergl fun ojg un geher, ojg un geher...
Un di štim, vi fun dr'erd ojsgekvelt,
jogt,
Axe klogt, Axe klogt ba dem ek fun der velt.

замешаны глуха,
далінай...

Гэй ты, глядзі, мае мары сырыя з гліны,
у сэрцы маім — замглёнае, цёплае поле,
што сьпявае бяз дыху таемна
аб адным, адным сьвеце...

Усё ж — зара ўзьнімаецца не зь мяне.
Сьвятло мінае,
і ў панылай ночы я да зашклёнай сіні
ня буду прынітаваны...
Хто ведае, ці ёсьць я тут у палях?!..

Ляжу я і слухаю халодную залеву мокрых зорак,
я сачу за тонкімі Малочнымі шляхамі: а ты, дзе ты?!
Прагну пачуць цябе ў радаснай хадзе —
але я разумею толькі глухія гукі спакою.
Ці я ўжо хоць раз цябе сустрэну??..
Песьня нямых целаў успыхвае з глыбіняў і ўзносіцца.
Глядзі! Прыгледзься!!..
Я дубам угалініўся ў сьвет,
хоць бы ў марах,
ці ты ў буры таксама абліеш мяне дажджом?!
Гэй ты!
Я хачу ўпасьці нема — расьцьвілым дрэвам,
хачу квяціста растаць у чырвоным захадзе,
хачу мякка праліцца расой са сьпеўнай сіні,
як сьпеў,
як плач...
Ах, што я, што ты — нас даўно ўжо няма!»

На беразе. Узіраецца моўчкі голае цела. Гэта ён.
Пустая горка з вока і слыху, вока і слыху...
І голас, што б'е нібы крыніца з-пад зямлі,
гоніць,
Ахер жаліцца, жаліцца на краю сьвету.

A dude

(Dos klog-lid funem altn Rajs)

Du-du-du-du
du-du
du-du-du-du
du-du

1. Mazl

Hej, x'vel ufšpiln majn bidnem mazl af der dude,
du-du-du —
un x'vel cukrexčen mit krexcensoves funem brojnem vald,
un x'vel cuzifcn mit zifcn,
vi a rej fun bušlen fliendik cum grinem jam...
O, velxe korčes zajnen umgefaln nit fun šturem-vint?
— Di cejner fun mojl.
Un vos iz vajs gevorn, nit gevajsterhejt?
— Majne patles hor.
Un velxer langer fiš iz farblibn on a tajx?
— Ix, der duder fun Rajs...
Du-du-du-du.

2. Rob

Bagegnt bam breg fun vald hot ^amir^a a rob — vajs vi šnej.
Vos iz er geštanen bam zajt fun breg un gekukt af mir?
Iz er vajs gevorn fun pajn, der rob der fincterer,
iz er a šliex ojsculugn ojb di geter hobn undz farlozn?
Un her zix ajn — — her zix ajn — —
Vos ruft azoj di groje kukavke fun vald?!

Публикация: Cukunft (Nju-Jork). 1924. №5. Z. 283-284; **Undzer folkscajtung** (Varše). 1925. №8. Z. 3; **AV** 25-32; **GV** 277-278 (Rob; Vilie; Jezus); **GM** 23-30.

Варьянты: ^a **GM:** mix

Дуда

(Песьня-жальба з старой Беларусі)

Ду-ду-ду-ду
ду-ду
ду-ду-ду-ду
ду-ду

1. Доля

Гэй, зайграю я бедную долю маю на дудзе,
ду-ду-ду-
застагну разам з стогнам савіным з бурага лесу,
і ўздыхну разам з уздыхам,
як буслоў чарада, што ляціць да зялёнага мора...
О, якія карчы ня ветры вырвалі буйныя?
— Зубы ў роце маім.
А што зрабілася белым нябеленае?
— Мае кудлатыя валасы.
А якая доўгая рыба засталася бяз рэчкі?
— Я, дудар беларускі...
Ду-ду-ду-ду.

2. Крумкач

На ўскрайку лесу сустрэўся мне крумкач — белы, як сьнег.
Што стаяў ён на ўскрайку і глядзеў на мяне?
Ці ён зьбялеў ад пакутаў, той змрочны крумкач,
мо ён пасланы выведваць, ці пакінулі нас багі?
І ўслухайся... услухайся...
Што кліча так зязюля шэрая ў лесе?!
О, Міхайла, Міхайла...

O, Mixajlo, Mixajlo — —
Nit zi ruft, di grojinke, nor zi zogt forojs:
— Es vet untergejn der alter šejvet fun di rajs, n,
es vet nit iberblajbn a pojerl fun zej,
nit a štejn fun a xate, nit a korč in feld...
Du-du-du-du.

3. Vilie

X'bin gelegn ba der Vilie. Zi hot getrunken, di mameši, fun
der levone.
X'hob arojsgekukt un gefregt ba ir:
Ci vet Bjalun, Bjalun undz nit corenen?..
O, er zict šojn nit af di štern, Bjalun,
un er švimt šojn nit in di himlen,
vi a hext a zilberner, vi a šlajen a gilderner...
Du — ba vos zajnen mir geblibn? Du-du-du.
Mir zajnen geblibn ba an emer, vos ^amen ken^a mit im nit šepn,
ba a lopete, vos ^amen ken^a mit ir nit grobn,
un ba a vaser, vos ^amen ken^a ^bim^b nit aribergejn...
Hej, du-du-du-du.

4. Berd

Jezus hot gehejsn unteršern di kudlate kerk,
du-du-du-du.
Jezus hot gehejsn unteršern di lange berd,
o, vej, x'hob kojn di drajcn hor unter der gombe
ojsgejoljet,
vajl a bord git xoxme cu dem menčn...
Un ir, ir alte rajs, ir bekovedike,
hener opgekroxene, felder opgekošete,
zet di geter cu.
S'hot Bjalun gelojxtn mit der kalter bord,
un alejn der Jezus trogt a berdele, a blonde...
Du-du-du-du.

Варьянты: ^a **GM:** me kon ^b **GM:** es

Ня кліча яна, шэранькая, а прадказвае яна:
— Загіне род стары беларусаў:
не застанецца ад іх ні чалавечка,
ні каменя з хаты, ні ў полі карча...
ду-ду-ду-ду.

3. Вяльля

Я ляжаў ля Вяльлі. Яна, матуля, піла сьвятло зь месяца.
Я выглянуў і спытаўся ў яе:
Ці ня будзе Бялун, Бялун гневацца на нас?..
О, ён ужо не сядзіць сярод зораў, Бялун,
і не плыве ўжо ў нябёсах,
як шчупак серабрысты, як лін залаты...
Ду — дык з чым жа мы засталіся? — ду-ду-ду.
Мы засталіся зь вядром, якім няможна чэрпаць,
з лапатай, якою няможна капаць,
з вадой, якую не перайсьці...
Гэй, ду-ду-ду-ду.

4. Бароды

Езус казаў пастрыгчы кудлатыя каркі,
ду-ду-ду-ду.
Езус казаў падстрыгчы даўгія бароды,
а я, ой бяда, ледзь выпаставаў пад губой трынаццаць
слабых валасін,
бо барада надае чалавеку мудрасьці...
А вы, беларусы старыя, вы, самавітыя,
вы, абадраныя пеўні, скошаныя палі,
прыгледзьцеся да багоў.
Вось, Бялун бліснуў халоднай барадой,
і нават сам Езус носіць бародку бялявую...
Ду-ду-ду-ду.

5. Pantelej, Jemeljan un Tit...

Farvos švajgt af der asife Pantelej fun Kriviči?
Er varent hintern oĵvn di lange bord, di gele bord...
Un farvos švajgt Jemeljan fun Kabilnik, der hojxgeviksiker? —
Balodn štejen zajne kajlexdike binštokn,
in di cign zajne brengen im zibn mol zibn...
Un du, Tit fun Luhavje, du huljake,
funem švern ^akubl^a trinkstu branfn af di xasenes,
un dajn dude vojet, vojet, vi a volf — —
O, zol men onzogn in land, az s'iz Bjalon avekgegangen,
mit der torbe ^bafn^b plejce
un mit dem štekn dem ^cberozeven^c in hant...
Du-du-du-du.

6. Farvandlung

Af di felder klogn di kurhanen, af di berg — di firštlexe kvorim,
in di veldlex di olxove bavejnen dem gojrl fun Rajs
di cunojŋgehojrkerte šotns fun di oves...
Du-du-du-du.
O, ix vel alejn mir ojsgrobn a kejver bam Vilie,
un x'vel a ljak mit branfn mitnemen cukopns;
di kose — cu der rextor zajt,
di dude — cu der linker zajt,
un vi dos ^dpajerl^d, vos iz gevorn a bučan,
un vi ^eOljasinke^e di sove,
vel ix oĵx farvandlt vern in a grojen štejn...
Hej, du-du-du-du.

Варьянты: ^a GM: kubl ^b GM: af der ^c GM: berjozeven ^d GM: pojerl
^e GM: Oljeminke

5. Панцялей, Амяльлян і Ціт...

Чаму маўчыць на сходзе Панцялей з Крывічоў?
Ён грэе за печчу доўтую бараду, рудую бараду...
А чаму маўчыць Амяльлян з Кабыльніку, высакарослы?
Стаяць запоўненыя круглыя борці ягоныя,
і козы прыносяць яму сем разоў па сем...
А ты, Ціт з Лутавых, ты, гуляка,
што зь цяжкага вядра п'еш на вясельях гарэлку
а дуда твая вые, вые, як воўк —
О, хай абвесьцяць у краі, што Бялун адышоў,
з торбаю на плячах
і зь бярозавым кіем у руцэ...
Ду-ду-ду-ду.

6. Ператварэньне

На палях жаляцца курганы, на гарах — княжыя магілы,
у альховых лясочках аплакваюць лёс Беларусі
згорбленыя цені продкаў...
Ду-ду-ду-ду.
О, я сам сабе выкапаю магілу ля Вяльлі
і гляк з гарэлкай пастаўлю ў галавах;
касу — з правага боку,
дуду — зь левага боку,
і як мужык, што зрабіўся буслом
і Алеська, што стала савой,
я таксама хачу ператварыцца ў шэры камень.
Гэй, ду-ду-ду-ду.

7. Jezus

Er iz gegangen ba di felder, der Got fun Jerušolaim.

Mir zajnen im arojs bagegenen mit brojt un zalc.

Du-du-du-du.

Es hot der najer Got ba undz gefregt:

— Ver iz ajer tate?

Ver iz ajer mame, ver — di brider ajere?

O, undzer tate iz der vald, der jadlover,

undzer mame — di ^aVilíe^a in zajdenem klejd,

un di briderlex — der brojner rob un di sove — —

Er hot ojsgecojgn dem langn finger cum himl,

nor mir hobn dortn gornit gezen...

Du-du-du-du.

8. Pantelej, Jemeljan un Tit...

O, ir kumt arojs fun di xates bavejnen undzer šejvet,

du, Pantelej fun Kriviči,

un du, Jemeljan fun Kabilnik, un du, Tit fun Luhavje.

Du-du-du-du.

Bjalun vet nit iberkern dem gildernem bexer zajnem,

di felder oncutrinken mit a grinem vajn — —

Un bald, bald — —

Faršlisn veln zix undzere ojgn fun zen,

vajl es klogt der demb,

di aspe iz mit blut farlofn unter der kore,

un der bušl šlogt mix mit an ajzernem šnobl in harcn.

Mixajlo! Mixajlo!

Du-du-du-du

du-du

du-du-du-du

du-du

Варьянты: ^a GV: lilje

7. Езус

Ён хадзіў паўз палі, Бог ерусалімскі.
Мы выйшлі сустрэць яго зь хлебам і сольлю.

Ду-ду-ду-ду.

І новы Бог спытаўся ў нас:

— Хто бацька ваш?

Хто ваша маці, хто — вашы браты?

О, наш бацька — лес яловы,
наша маці — Вяльля ў шаўковых уборах,
а браточки — змрочны крумкач і сава...

І ён выцягнуў доўгі палец к небу,
толькі мы нічога там не пабачылі...

Ду-ду-ду-ду.

8. Панцялей, Амяльлян і Ціт...

О, вы выходзіце з хат, каб аплакваць наш род,
ты, Панцялей з Крывічоў,
і ты, Амяльлян з Кабыльніку, і ты, Ціт з Лугавых.

Ду-ду-ду-ду...

Не перакуліць Бялун свой залачоны кубак,
каб нападць палі зялёным віном...

А ўжо хутка, хутка...

Заплюшчацца нашыя вочы,

бо ўжо жаліцца дуб,

асіна сплыла крывёй пад карою

і бусел жалезнаю дзюбай дзяўбе мяне ў сэрца.

Міхайла! Міхайла!

Ду-ду-ду-ду

ду-ду

ду-ду-ду-ду

ду-ду

Klejne klezmer

Klejne klezmer af di lange, vajse fajfioln
rufn cu a vajter velt — —
Fun zejere nešomes helt
di visteniš fun blejxe ojsgešprejte toln.

Štile hejbn zej di kalte berd di kločevate
aruf cu di mazoles:
Tate, tate, tate —
mir valgern zix blotike ba dajne poles...

Un mit harte klezmer-hit iber di ojgn,
in groj baginen,
vebn alte špinen
a hojl-geveb fun vistr blut arojsgeznojgn.

O, klejne klezmer in der vajtkajt gejen op mit trenn
adurx dem fajfiol,
kejner vet nit hern, kejner vet nit hern
zejer kol.

Публікацыі: **Undzer folkscajtung** (Varše). 1924. №302. Z. 4;
Cukunft (Nju-Jork). 1925. №1. Z. 40; **AV** 167; **OŠ** 95; **GM** 74.

Малыя музыкі

Малыя музыкі на доўгіх, белых флейтах
гукаюць у далёкі сьвет — —
Зь іх душаў сьвеціцца
паныласьць бледных разьлеглых далінаў.

Ціха ўзьнімаюць яны халодныя калматыя бароды
да сузор'яў:
Тата, тата, тата —
мы, брудныя, качаемся ля твайго крыса...

І ссунуўшы на вочы каляныя клэзмэрскія шапкі,
шэрым досьвіткам
ткуць старыя павукі
тканіну-енк, высмактаную з панылай крыві.

О, малыя музыкі адыходзяць удалеч, сьлязамі
сьцякаючы з флейты,
ніхто не пачуе, ніхто не пачуе
іх голас.

Tišre

Es hot in tišredikn land a kalter flam aropgeregnt.
Fun vanen flejct der tunk'ler, brojner gold, fun vanen?
Vi kon ix icter erger zajn fun voglende bučanen
in undzer gegnt.

Krank bin ix, o krank in teg di šarlax-dine,
un x'glejb: af ot di lange, rojte hent fun bejmer
bin ix ufgehangen icter ejner
af majn gel-^agevorene^a čuprine.

O, tišre, tišre... S'ligt dajn rejne harc in cvejen,
blutik, vi a kavene ^bcešnitn^b,
un ze, un ze dem kiln flejcdikn bloj inmitn,
vos di Vilie kajkl't durx in štolik-štile vejen...

O, tišre, tišre... ^cX'hob^c dix brejt bagegnt,
un x'trog zix švimendik in ^dgold^d dajnem fun danen,
vi kon ix icter erger zajn fun voglende bučanen
in undzer gegnt...

Публікації: Cukunft (Nju-Jork). 1925. №1. Z. 40; AV 110; LP 31;
GV 287; Cukunft (Nju-Jork). 1966. №3. Z. 12; GM 35; E 54.
Варьянты: ^a LP, GM, E: gevorener ^b LP: cušnitn ^c Cukunft, AV, GV,
GM, E: Ix hob ^d LP: meš

Тышрэ¹

Пралілося халоднае полымя на тышрэйскую зямлю.
Адкуль цячэ цёмнае, смуглае золата, адкуль?
Як я магу цяпер быць горшы за вандроўных буслоў
у нашым краі.

Я хворы, о, я хворы ў такія барвяна-тонкія дні,
і веру я: на гэтых доўгіх і чырвоных руках дрэваў
вішу я самотны цяпер,
падвешаны за маю парыжэлую чупрыну.

О тышры, тышры... Ляжыць тваё чыстае сэрца раздвоенае,
кывавае, разрэзанае, як кавун,
і глянь, глянь, як усярэдзіне разьліваецца халодная сіль,
якую Вяльля праганяе ў сталёва-ціхіх павевах...

О тышрэ, тышрэ... Я шчыра сустрэў цябе,
і адгэтуль нясе мяне плынь твайго золата,
як я магу цяпер быць горшы за вандроўных буслоў
у нашым краі.

---

¹ *Тышрэ, тышры* — першы месяц яўрэйскага календара, прыпадае на канец верасня — пачатак кастрычніка.

***

Aj, xaver, aj, xaver!..

Du bist arojs zix šlogn, mir hobn dix baglejt fun dorf un
bavejnt dajn gebejn...

Gevorn iz dajn ^apatlje^a ^bštexevdiker^b drot, dajne ^cvelfiše^c
bejner farhartevet in di šlaxtn.

Mir hobn dix gezen:

du bist geflojgn iber štet, gešvumen iber tajxn un fartribn
dem ^dfajnt^d fun ^eundzer^e foterland.

Aj, xaver, aj, xaver!

Aj, xaver, aj, xaver!

Afn dinem ferd ^fbistu^f arojsgeritn xorev maxn di velt,
der voron iz geflojgn far dir — dajn kojł hot im ongejogt.

Du host gezogt:

Ojbn in himl zict der švarcer voron — vel ix im ojx
arunteršisn...

Aj, xaver, aj, xaver!

Aj, xaver, aj, xaver!

Tojznt majł bistu geflojgn, vi a fojgl, iber Rusland,
tojznt majł gehuljet hot dajn šverd, ven ^gder^g biks ^hdajner^h
hot opgerut,
un pluclung in der next bistu gekumen biz cu Varše der
ⁱšljaxetišerⁱ...

Aj, xaver, aj, xaver!

Aj, xaver, aj, xaver!

S'hot dajn vajb dix šojn bavejnt in klojsterl dem hilcernem,

Публікацыі: Cukunft (Nju-Jork). 1925. №1. Z. 40; AV 210-211; LP
24-25; GL 35-36; GM 87-88.

Варыянты: ^a GM: patle ^b GM: štexevdik ^c GL, GM: няма ^d LP: ljax
^e LP, GL, GM: няма ^f LP, GL, GM: hostu ^g LP, GL, GM: di ^h LP, GL,
GM: няма ⁱ GL, GM: šljaxtišer

***

Ах, таварыш, таварыш!..

Калі пайшоў ты біцца, мы правялі цябе зь вёскі і
аплакалі твае парэшткі...

Як дрот калючымі твае кудзеры сталі, твае ваўчыныя
косыці загартаваліся ў баях.

І ўбачылі мы:

ты праляцеў над гарадамі, праплыў праз рэкі і ворага
прагнаў з айчыны нашай.

Ах, таварыш, таварыш!..

Ах, таварыш, таварыш!..

На коніку худым ты выехаў, каб разбурыць дарэшты
сьвет,

крумкач ляцеў перад табой — яго дагнала твая куля.

І ты сказаў:

Крумкач сядзіць у небе чорны — яго падстрэлю я
таксама...

Ах, таварыш, таварыш!..

Ах, таварыш, таварыш!..

Тысячу вёрст ляцеў, як птах, ты над Расеяй,
тысячу вёрст гуляў твой меч, калі спачыла твая
стрэльба,

і раптам уначы дайшоў ты да Варшавы да шляхецкай...

Ах, таварыш, таварыш!..

Ах, таварыш, таварыш!..

Цябе аплакала ўжо жонка ў цэркаўцы драўлянай,

nor ven der pop hot opgezogt ^afar dir^a di lecte pačeres —
bistu in dorf arajngeritn ^bmit dem^b švaren voron dem
deršosenem...

Aj, xaver, aj, xaver!

Aj, xaver, aj, xaver!

Du bist arojs zix šlogn, mir hobn dix baglejt fun dorf un
bavejnt dajn gebejn.

Gevorn iz dajn ^cpatlje^c ^dštexevdiker^d drot, dajne ^evelfiše^e
bejner — farhartevet in di šlaxtn.

Mir hobn dix gezen:

du bist geflojgn iber štet, gešvumen iber tajxn un fartribn
dem ^ffajnt^f fun ^gundzer^g foterland.

Aj, xaver, aj, xaver!

Варьянты: ^a LP, GL, GM: *няма* ^b Cukunft, AV: un mit dem ^c GM: *pat-*
tle ^d GM: *štexevdik* ^e GL, GM: *няма* ^f LP: *ljax* ^g LP, GL, GM: *няма*

але як толькі поп апошні пацер па табе прамовіў —
ты ў вёску ўехаў разам з чорным крумкачом
застрэленым...

Ах, таварыш, таварыш!..

Ах, таварыш, таварыш!..

Калі пайшоў ты біцца, мы правялі цябе зь вёскі і
аплакалі твае парэшткі...

Як дрот калючымі твае кудзеры сталі, твае ваўчыныя
косыці загартаваліся ў баях.

І ўбачылі мы:

ты праляцеў над гарадамі, праплыў праз рэкі і ворага
прагнаў з айчыны нашай.

Ах, таварыш, таварыш!..

Lider fun an oreman

1

X'hob banaxt štilerhejt ojsgešlifn
funem haren a diment a kaltn:
tomer darf zix a menč ven bahaltn
in di ejgene, tunkele tifi.

Majn lixtike nojt vet baštraln
dem lectn ceefntn tojer.
X'vel šmejxlen fun frejlexn trojer,
vos ix bin gefaln, gefaln...

2

Afn bojdim ziet banaxt an oreman
mit a dinem šmejxl afn ponim;
er zingt, vos er iz ojxet af der velt faran
un vos umetum bagejt men zix šojn on im.

Es cit zix ojs zajn langer guf vos hexer, hexer.
Er vejnt. Er zingt dos bidne lid fun groj un orem.
Un di gehornte, di štexike levone af di dexter
krixt um arum — a vajser, gliendiker vorem.

O, di gele štim fun oreman, in tifer šrek
far ale vinkelex fun der velt der grojer!
Di štim fun menč, an ongetonener in zek,
vos žalevet zix šejdn mit dem trojer!

Es zingt di dine frejd, vos iz in pajn faran,
vi kiler vaser cvišn naket opgebrente štejner,

Публікації: **Cukunft** (Nju-Jork). 1925. №11. Z. 639; **Epoxe** (Pariz-Varše). 1928. №1. Z. 49-51; **AV** 170-175; **GV** 299-302; **OŠ** 137-140; **GM** 75-80.

Песьні бедняка

1

Я ціха ўначы вышліфаваў
з сэрца халодны дыямэнт:
мабыць некалі чалавеку трэба схавацца
у свае ўласныя цёмныя глыбіні.

Мая сьветлая галечка асьвеціць
апошнюю расчыненую браму.
Я буду ўсьміхацца ад радаснага смутку,
што я заняпаў, заняпаў...

2

Уначы сядзіць на гарышчы бядняк
з тонкай усьмешкай на твары;
ён пье, што ён таксама ёсьць на зямлі
і што паўсюль ужо абыходзяцца безь яго.

Ён выцягвае доўгае цела вышэй і вышэй.
Ён плача. Сьпявае ўбогую песьню пра шэрасьць і беднасьць.
А рагаты, калючы месяц на дахах
поўзае навокал — белы палымяны чарвяк.

О, жоўты голас бедняка, у глыбокім страху
перад усімі куткамі шэрага сьвету!
Голас чалавека, апранутага ў мешкавіну,
што шкадуе расстацца са смуткам!

Ён сьпявае тонкую радасьць, што ёсьць у пакутах,
як прахалодная вада між гола абпаленых камянёў,

afn bojdin zingt banaxt an oreman,
un di levone hert un vajter — kejner, kejner...

3

X'hob dem menčn fun zix opgešobn
bam lixt fun di rinende trezn.
O, vi gut es iz gorništ cu hobn
un umgejn do unter di štern.

Ver es hot nit zajn lebn cetrotn,
vet kejn mol dem pajn nit fartrajbn.
X'bin a heler papir do in šotn,
un Got vet af dem icter šrajbn.

^aPluclung^a hob ix majn frejd opgegrob
ba fremde, farblotikte šveln.
O, vi gut es iz gornit cu hobn
un gorništ nit veln.

4

A menč hot a štibl in vald ojsgebojt
un farblibn alejn.
Gelebt hot er dortn fun groz, un fun mox, un fun krojt,
un fun xrejn — — —
A menč iz farblibn alejn.

O, er iz gegangen celoxes der velt
un gefajft: Ta, ta, ta! Ta, ta, ta!
Biz er hot deršpirt a briljantene kelt
un an umet aza — — —
Ta, ta!

Варьянты: ^a OŠ, GM: Pluclung

на гарышчы сьпявае ўночы бядняк,
і чуе яго месяц, а больш — ніхто, ніхто...

3

Я адскрабаў ад сябе чалавека
пры сьвятле нястрымных сьлёз.
О, як добра нічога ня мець
і хадзіць тут пад зоркамі.

Хто не растаптаў сваё жыццё,
ніколі не прагоніць пакуты.
Я тут — сьветлая папера ў цені,
і зараз Бог будзе на мне пісаць.

Раптам я адкапаў сваю радасьць
ля брудных чужых парогаў.
О, як добра нічога ня мець
і не хацець нічога.

4

Збудаваў чалавек сабе хатку ў лесе
і застаўся адзін.
Жыў ён там з травы, моху, капусты
і хрэну — — —
Чалавек застаўся адзін.

О, ён ішоў насуперак сьвету
і сьвістаў: Та-та-та! Та-та-та!
Пакуль не адчуў брыльянтавы холад
і такую тугу — — —
Та-та!

Do iz er avek un avek, vi gejogt.
«^aVejs^a der xoxem a rot? ^bVejs^b der grazj-grojer man?»
Nor s'hot im der alter pamelex in ojer gezogt:
«Vegn dem iz in bux nit faran — — —»
Der xoxem, der grazj-grojer man...

Do iz er avek un avek, vi gejogt,
un gekrexčēt: Vej, vej, vej! Vej, vej, vej!
Der umet, der diner in im hot geklogt
a vajser, vi šnej — — —
Vej, vej!

A menč hot a štibl in vald ojsgebojt
un farblibn alejn.
Gelebt hot er dortn fun groz, un fun mox, un fun krojt,
un fun xrejn — — — —
A menč iz farblibn alejn.

5

Di tfile

Di tfile fun an oreman, vos iz fartajet gevorn,
un far Got tut er ojsgisn zajn harc.
Farvos vert men azoj gepajnik, Got!
Vu ix štej, bin ix cufil faranen, un vu ix gej, trog ix mit
dem rejex fun der fincterniš.
Bin ix mekane dem fojgl, vos im iz beser fun undz,
un dem lejmn, vos im iz beser fun alemen.
Vos zol ix ton mit majn hant, vos iz mir iberik,
un mit majn harc, vos iz mir iberik?

Варьянты: ^a GM: vejst

І пайшоў ён, пайшоў, нібы гнаны.
«Ці ведае раду мудрэц? Ці ведае сівы стары?»
Толькі стары сказаў яму павольна на вуха:
«Пра гэта ў кнізе няма — — —»
Мудрэц, сівы стары...

І ішоў ён, ішоў, нібы гнаны,
і стагнаў: Ой-ёй-ёй! Ой-ёй-ёй!
І тонкая туга жалілася ў ім,
белая, як сьнег — — —
Ой-ёй!

Збудаваў чалавек сабе хатку ў лесе
і застаўся адзін.
Жыў ён там з травы, моху, капусты
і хрэну — — — —
Чалавек застаўся адзін.

5

Малітва¹

Малітва бедняка, што была затоеная,
перад Богам ён раскрывае сваё сэрца.
Чаму мы так пакутуем, Божа!
Дзе я стаю, там мяне занадта,
і дзе я іду, я нясу з сабой пах цемры.
Я зайздросчу птушцы, бо ёй лепей, чым нам,
і гліне, бо ёй лепей, чым усім.
Што мне рабіць з маёю рукой, якая мне — лішняя,
і з сэрцам, якое мне лішняя?

---

¹ Гэты верш гучыць лаятматывам у рамане «Мэсія з роду Эфраіма».

In der štil

1

Far Got hot men in undzer hojz mix opgegebn.
X'hob nit geglejbt in im, blojz cit'rik opgevar.
Mir hobn lang zix ejns dem andern genart,
biz er hot opgekert fun mir un fun majn lebn.

Vu šajnt dos lile lixt, vos klejdt zix nit in špraxn,
vu ligt der naketer, der rojer, lecturer cil?
Vu iz di štim, vos zingt arojset in der štil
un etemt funem kiln ejberflax fun zaxn?

Ix štej in grojeniš on Got un gor on štern,
a lejmik-fincterer, fun lebn ojsgeton,
vi s'štejt an opgefrorener, a jesendiker kljon
mit ale hojle cvajgn opgetunkt in trenn.

2

Ix hob gehast. Ix hob gezigt. Ix hob gevunen.
Es hot dervajl der menč fun mir arojsgerunen,
vi der vaser, vos hot šojmik durxgeklapt di štejner,
un bloj un štolik din in thom zix ojsgelozn,
nor ojbn grojen alc di berg mit starčendike bejner,
un ler iz zej. Un pust. Un viste vintn blozn — —

3

Vos x'hob gezen, gehert, gelernt un getraxt,
hot vi a xmare, ongelodn rojx un flam,

Публікації: **Cukunft** (Nju-Jork). 1926. №2. Z. 122; **Di goldene kejt** (Tel Aviv). 1971. №73. Z. 20-21; **OŠ** 38-39.

У цішыні

1

Прысьвяцілі Богу мяне ў нашым доме.
Ня верыў я ў яго і толькі, дрыжачы, чакаў.
Мы доўга падманвалі адзін аднаго,
пакуль ён не адварнуўся ад мяне і ад майго жыцця.

Дзе зьзяе ліловае сьвятло, што ня мае шатаў з моваў,
дзе ляжыць голая, сырая, апошняя мэта?
Дзе той голас, што сьпявае зь цішыні
і дыхае з халоднай паверхні рэчаў?

Стаю я ў шэрасьці бяз Бога і безь ніводнай зоркі,
гліняна-змрочны, пазбыты жыцця,
як стаіць замерзлы восеньскі клён,
абмачыўшы ў сьлёзы ўсе голая галіны.

2

Я ненавідзеў. Я выйграў. Перамог.
Тым часам зь мяне выцек чалавек,
як вада, што пеніста прабіла камяні
і сіне і сталёва-тонка зьнікла ў бяздоньні,
адно наверх ўсё шарэюць горы, вытыркнуўшы косьці,
ім пуста. І паныла. І дзьмуць парожнія вятры — — —

3

Усё, што я пачуў, пабачыў, навучыўся, перадумаў,
як хмара, гружаная дымам і полымем,

zix pluclung ojsge mišt in majn nešome-naxt
un mix farsamt — un x'bin alejn gevorn sam.

Vos lernen mir, o, Got, di vundn fun majn lebn?
Vos hobn menčn mir gegeben? — —

4

Undzer tfile iz groj.
Undzer Got iz di pustkajt di viste arum.
Kum, ojsgejn mit undz af dem hartn geleger fun štroj.
Kum!

5

X'bin naket. Ojsgešprejt un naket, vi a feld,
ven s'zajnen šojn di fajern fun harbst fargangen,
vi neplen rejkern zix kile, umrejne gezangen,
un vajt iz šojn, un umklor iz, vos x'hob gevelt.

Vi a bučan alejn af blejxe, nepldike toln,
farjogt dos kepl in di fliglen fun der diner kelt,
un s'iz zajn rojter, štekldiker fus gešvoln —
azoj štej ix do štajf un elnt af der velt.

1926

змяшалася раптам у ночы маёй душы
і атруціла мяне — і сам я стаў атрутай.

Чаму вучаць мяне, о Божа, раны майго жыцця?
Што далі мне людзі? — — —

4

Наша малітва шэрая.
Наш Бог — панылая пустка навокал.
Прыйдзі сканаць разам з намі на цвёрдым
саламяным ложы.
Прыйдзі!

5

Я голы. Распасьцёрты і голы, як поле,
калі згаснуць ужо восеньскія агні,
як туманы, дымяцца халодныя нячыстыя сьпевы,
і далёка ўжо, і няясна, чаго я хацеў.

Як бусел адзінокі ў бледных туманых далінах,
схаваўшы ў крылы галаву ад лёгкага марозу,
з распухлаю чырвонаю худой, як кій, нагою —
гэтак самотна і цвёрда я стаю на сьвеце.

1926

Vilne

(Poeme)

1

Af dajne mojern gejt ver arumet in a tales.
Banaxt ibern štot iz er alejn a trojeriker uf.
Er horxt: di alte odern fun šare durxhojfn un klojzn
vaxn, klingen, vi a hejzerike harc a štojbike.
Du bist a tilim ojsgelejgt fun lejmn un ajzn;
a tfile iz ajeder štejn, a nign — jede vant,
ven di levone rint arop in dajne geslex fun kabole,
un s'blejxt arojs di nakete un mies-kalte praxt.
Dajn frejd iz trojer — di frejd fun tife beser
in kapelje, jontojvim zajnen di levajes,
un trejst — di klore, lajxtndike oremkajt,
vi štile zumer-neplen af di rogn fun der štot.
Du bist a tunkele kameje ajngefast in Lite,
faršribn groj un alt arum mit mox un mit lišajes;
a sejfer iz ajeder štejn, a parmet — jede vant,
cebletert sojdesdik un ufgeefnt in der naxt,
ven af der alter šul a vasertreger a gefrorener —
dos berdele farkašert — štejt un cejlt di štern.

Публікації: **Cukunft** (Nju-Jork). 1926. №8. Z. 462; **AV** 177-184;
GV 201-204; **OŠ** 50-53; **Di goldene kejt** (Tel Aviv). 1980. №101. Z. 8-10.

Вільня

(Паэма)

1

Па тваіх мурах нехта ходзіць у талесе¹.
Уночы над горадам ён адзін, смутны, ня сьпіць.
Ён слухае: старыя жылы шэрых прахадных двароў і клойзаў²
чуйнуюць, гудуць, як хрыплае пыльнае сэрца.
Ты — псальмоўнік, выкладзены з гліны і жалеза;
малітва — кожны камень, напеў — кожная сыцяна,
калі сыцякае месяц у твае кабалістычныя вулкі,
і бледна высьвечваецца голая брыдка-халодная раскоша.
Твая радасьць — смутак, радасьць глыбокіх басоў
у капэле, сьвяты твае — пахаваньні,
а суцяшэньне — ясная, зіхоткая беднасьць,
як ціхія летнія туманы на скрыжаваньнях гораду.
Ты — цёмная камэя³, упраўленая ў Літву,
сьпісаная сіва і старажытна лішайнікам і мохам;
сьвятая кніга — кожны твой камень, пэргамэнт —
кожная сыцяна,
яны гартаюцца таемна і раскрываюцца ўночы,
калі на старой бажніцы зьмерзлы ваданос
задраўшы бараду, стаіць і лічыць зоры.

¹ *Талес (таліт)* — прастакутнае палотнішча, якое накідваюць на галаву або плечы падчас малітвы.

² *Клойз* — невялікі малітоўны дом.

³ *Камэя* — амулет, кавалачак паперы або пэргаміну з імёнамі Бога і анёлаў, а таксама замовамі ад злых духаў.

Banaxt ibern štot bin ix alejn a trojeriker uf:
 nito kejn klang. Es glivern di hajzer — kupes šmates,
 nor ergec hojx a xejlevdike lixtl trift un flatert, —
 es zict a bal-mekubl ajngevebt in bojdim,
 vi a špin, un cit dem grojen fodim fun zajn lebn:
 «Iz ver faran arum in vajter, kalter pusteniš,
 vos mir, fartojbte, hern di farlorene gešrejen?»
 Un s'sštejt far im Raziell blajik in der tunklkajt
 mit alte, parmetene fliglen opgekroxene,
 un ojgn — griber ongefilt mit zamd un špinvebs:
 «Nito. Xuc trojer iz šojn gornit mer faran!..»
 Dos lixtl trift. Es horxt der griner jid farštejnert
 un zojgt dos fincterniš fun malexs ojgnlexer,
 un bojdim iber bojdim etemt op — di lungen
 fun der horbiker bašefeniš, vos dremlt in di berg.
 O, efšer bistu, štot, a xolem fun a bal-mekubl,
 vos švebt a groje in der velt, vi špinvebs onhejb jesjen.

Уночы над горадам я адзін, смутны, ня сплю:
 няма ні гуку. Стынуць дамы — кучы рызьзя,
 толькі недзе высока сальная сьвечка аплывае і трымціць, —
 сядзіць кабаліст, уткаўшыся ў падстрэшша,
 як павук, і прадзе шэрую нітку свайго жыцця:
 «Ці ёсьць нехта ў далёкай халоднай пустэчы,
 адкуль мы, аглухлыя, чуем згубленыя крыкі?»
 І ўстае перад ім Разіэль¹ сьвінцовы ў цемры
 з старымі аблезлымі пэргамэнтнымі крыламі,
 а вачніцы — ямы, запоўненыя пяском і павуціньнем:
 «Няма. Апрача смутку ўжо больш няма нічога!..»
 Сьвечка аплывае. Слухае зялёны яўрэй, скамянеўшы,
 і сьсе змрок з вочных ямін анёла,
 і падстрэшшы адно за адным пераводзяць дух — лёгка
 гарбатага стварэньня, што дрэмле між гор.
 О, можа ты, горад, — сон кабаліста,
 што лунае, шэры, па сьвеце, як раньняй восеньню
 павуціньне.

¹ Разіэль — анёл магіі, прадвесьнік кабалы.

Du bist a tilim ojsgelejgt fun lejmn un ajzn,
 un dajne *ojsjes* voglen, blondžen opgekroxene:
 jidn štajfe, vi di helcer, vajber, vi di leblex brojt;
 kalte, *sojdesdike* berd, di plejces ojsgehamerte,
 un *ojgn* vaklendike, lange, vi di šiflex in a tajx — — —
 Jidn dajne ba a zilberdikn hering špet banaxt
 šlogn zix al-xet: O, Got, mir zindikn, mir zindikn...
 Un di levone, vi a vajs *ojg*, adurx di šajblex gloct —
 dort zilbern zix šmates ongehungen iber štrik,
 di kinder in di betn — gele, gličevdike verem,
 un *mojdn* halb *šojn* ojsgeton mit lajber, vi di breter — — —
 Šmole, vi di gasn, zajnen dajne xmurne jidn;
 štume šterns, vi di brejte, gliverdike vent fun Šul-hojf,
 un bremen moxike, vi dexter iber dajne xurves.
 Du bist a tilim ongešribn af di felder,
 un, vi a rob, zing ix fun dir bam šajn fun der levone,
 vajl kejn mol iz di zun nit ufgegangen in der Lite.

Ты — псальмоўнік, выкладзены з гліны і жалеза,
і твае аблезлыя літары бадзяюцца і блукаюць:
мужчыны пругкія, як бярэны, кабеты, як хлеба буханкі;
халодныя, таямнічыя бароды, кутыя молатам плечы,
і вочы жвавыя, даўгія, як лодачкі на рацэ — — —
Твае яўрэі за срэбным селядцом позна ўночы
б'юць за грэх¹ сябе ў грудзі: О, Божа, мы грэшныя, грэшныя...
А месяц, як белае вока, вытрэшчваецца ў шыбы —
там серабрыцца рызьзё, развешанае на вяроўцы,
дзеці ў ложках — жоўтыя ліпкія чарвякі,
і дзяўчаты ўжо паўразьдзетыя, іх целы — як дошкі — — —
Вузкія, як вуліцы, твае пахмурныя яўрэі;
нямыя лбы, як шырокія застылыя сыцены Школішча²,
і замшэлыя бровы, нібы дахі над тваімі руінамі.
Ты — псалтыр, напісаны ў палях,
і, як крумкач, пяю я зь цябе ў сьвятле месяца,
бо ніколі ў Літве не ўзыходзіла сонца.

¹ *За грэх (Alxet)* — «За грэх, які я ўчыніў...», першыя словы пакаяльнай малітвы, якую чытаюць на Ём-Кіпэр, б'ючы сябе ў грудзі.

² *Школішча* — Школьны двор (Šul-hojf), квартал з унутранымі дварамі, у якім размяшчалася галоўная сінагога (школа, šul) гораду, а таксама меншыя сінагогі, іншыя рытуальныя і грамадзкія будынкі.

Dajn frejd iz trojer — di frejd fun tife beser
 in kapelje, a švarcer iz dajn štiler friling.
 Bejmler vaksen funem mojer, grezer fun di vent;
 dos groje bliex krixt faršlofn funem altn bojm,
 un blotik štejt di kalte kropeve šojn ba der erd.
 Nor kojn un ejbik gliverdike vent in nec.
 Un s'treft banax, a vintl tut a trikn štejn un dax,
 un a geštalt fun tropn vaser un levone-šajn
 šlajxt durx di gasn zilberlex un citerdik farxolemt —
 s'hot di Vilie kil un nepldik zix ufgehojbn
 un friš, un naket-hojl, mit lange, vaserdike hent,
 arajn in štot. Di blinde šajblex kukn ojsgekrimt,
 di briklex rund ibergevorfn af di mojern.
 O, kejner vet nit efenen a tir, arojsštekn dem kop
 cu der Vilie in ir diner, blojer naketkajt.
 Es štojn, vi di berg arum, di mojern mit berd,
 un štil, un štil — — —

Твая радасьць — смутак, радасьць глыбокіх басоў
у капэле, чорная твая ціхая вясна.
Дрэўцы растуць з муроў, травы са сьценаў;
сонная шэрая квецень лезе з старога дрэва,
і паўстае ўжо пры самай зямлі брудная халодная крапіва.
Толькі гразь і вечна стылыя сьцены ў вільгаці.
І бывае ўначы — ветрык высушыць камень і дах,
і постаць з кропляў вады і месячнага сьвятла
крадзеца праз вуліцы, срабрыста і дрыготка задуменная —
гэта Вяльля прахалодна і туманна паднялася
і сьвежая, і гола-пустая, з доўгімі вадзяністымі рукамі,
увайшла ў горад. Сьляпыя шыбы паглядаюць скоса,
масткі кругла перакінутыя на мury.
О, ніхто не адчыніць дзьверы, ня высуне галаву
да Вяльлі ў яе тонкай, сіняй галізьне.
Узіраюцца, як горы навокал, барадатыя мury,
і ціха, і ціха — — —

Du bist a tunkele kameje ajngefast in Lite,
 un s'tlien kojn gešaltu in dajn umruikn grunt:
 di vajse, blanke geojnim fun ^avajter^a lixt,
 mit bejner šmole, harte, ojsgešlifene fun mi;
 dos hejse, rojte hemdl funem štolenem bundist;
 der blojer talmid zicndik bam grojen Bergelson,
 un jidiš iz der proster kranc fun dembn-bleter
 af di arajngangen di hejlik-voxike fun štot.
 Dos groje jidiš iz dos lixt, vos finklt in di fencter —
 o, vi a gejer ba an altn brunim untervegs,
 zic ix do un horx di roje štim fun jidiš.
 Un efšer rojšt es azoj štark dos blut in majne glider?
 Ix bin di štot! Di tojznt šmole tirn cu der velt,
 di dexter iber dexter cu dem blotik-kaltn bloj.
 Ix bin der švarcer flam, vos lekt do hungerik di vent
 un glit in šnajdik-šarfn ojg fun litvak inderfremd.
 Ix bin dos groj! Ix bin der švarcer flam! Ix bin di štot!

Варьянты: ^a OŠ: vajtn

Ты — цёмная камэя, упраўленая ў Літву,
 ледзь тлеюць постаці ў тваім неспакойным падмурку:
 белыя, бліскучыя гаоны¹ з далёкага сьвятла,
 з касьцямі вузкімі, цьвёрдымі, адшліфаванымі працай;
 гарачая чырвоная кашуля сталёвага бундыста²;
 сіні вучань, што сядзіць за сівым Бэргельсонам³,
 і ідыш — просты вянок з дубовага лісьця
 на сьвята-будзённых брамах гораду.
 Сівы ідыш — сьвятло, што іскрыцца ў вокнах —
 о, як падарожны ля старога калодзежа на шляху,
 сяджу я тут і слухаю сыры голас ідышу.
 А можа, гэта кроў шуміць так моцна ў маіх жылах?
 Я — горад! Тысяча вузкіх дзвярэй у сьвет,
 дахі над дахамі — у брудна-халодную сіль.
 Я — чорнае полымя, што ліжа тут прагна сыцены
 і палымнее ў пранізьліва-вострым воку літвака ў чужыне.
 Я — сівасьць! Я — чорнае полымя! Я — горад.

¹ Гаон (геній) — тытул вялікіх вучоных-талмудыстаў. Самы вядомы зь іх — Віленскі Гаон (Эліягу бэн Шлоймэ Залмэн, 1720–1797).

² Бунд (Саюз) — Усеагульны яўрэйскі рабочы саюз у Літве, Польшчы і Расеі, партыя сацыял-дэмакратычнага, антырэлігійнага і антысі-янісцкага накірунку.

³ Бэргельсон — Довід Бэргельсон (1884–1952), яўрэйскі празаік і драматург, набыў папулярнасьць у 1910-х гадах.

6

Un af der alter šul a vasertreger a gefrorener —
dos berdele farkašert — štejt un cejlt di štern.

А на старой бажніцы зьмерзлы ваданос —
задраўшы бараду — стаіць і лічыць зоры.

Bunje un Bere afn šljax

(Poeme)

Afn šljax

O, Bunje Bik un Bere der Palent —
di grobe jidn kučerave —
mit di pistojln in di hent
un mit di mesers in xoljave,
gejen ajnnemen di velt —
jungen brave!

Zogt Bunje Bik, der langer lejtenant:
«^aE^a, šrek zix, Telz, un citer, Droje!»
Es vert gegangen un gešpant
af zax un tat un gazlevoje,
gegřejt cum ^bšlaxt^b zajnen arojs
cvej jidn groje.

Un afn trakt, in xašxes un in gus,
^cgeforflt^c hobn vjazn kudlevate,
gegangen zajnen fus in fus
di bejde jungen tamevate,
vi sive hint geništert in der naxt
di velt, di blate.

Публікації: Cukunft (Nju-Jork). 1927. №6. Z. 318-324; AV 63-106;
LP 73-99; GV 205-228; OŠ 98-122; GM 146.

Варьянты: ^a LP, GM: O ^b GM: šljax ^c GM: geporplt

Буня і Бэра на шляху

(Паэма)

На шляху

О, Буня Бык і Бэра Палент —
грубыя кучаравыя дзецюкі¹ —
зь пісталетамі ў руках
і з нажамі за халявай,
ідуць заваёўваць сьвет —
бравыя хлопцы!

Кажа Буня Бык, высокі лейтэнант:
«Эй, бойся, Друя, і дрыжыце, Тэльшы²!»
Ідуць, шыбуюць
на рэч, на справу, на разбой,
гатовыя да бою выходзяць
два сівыя дзецюкі.

А на гасьцінцы, у цемры, пад залевай,
трымцелі кудлатыя вязы,
ішлі нага ў нагу
абодва праставатыя хлопцы,
як сівыя сабакі шныралі ўночы
па блатняцкім сьвеце.

---

¹ У арыгінале — *jidn*. Слова *jid* перадусім азначае *яўрэй*, але звычайна ўжываецца ў сэнсе *чалавек, мужчына*; тут перакладчыку падалося дарэчным ужыць слова *дзецюк* — нежанаты мужчына, кавалер.

² *Тэльшы* — *Telšiai*, горад на захадзе Літвы, гістарычны цэнтар Жамойці.

A krečme

Es rejjert zix in roze ^aneplen^a der bagin,
di velder kalte nemen šaren.

An alte krečme ^bšloft^b in toj un grin,
es helt. Di roje cvajgn paren,
vi frišer šnej, di hele bliung lajxt
fun epl un fun barn.

Es horxt di ^cfule^c, frilingdike erd
dem šorx fun lecte naxt-šotns lilove;
di bejmer varfn op di šlejern un berd,
un klor vert biz di vajtn, di jodlove,
vu s'zict di naxt, un af ir langn finger
zict di sove.

Do lojft farbaj der švarcer Vilner šljax,
a ruiker af ale zajne majln;
er šloft in tunkleniš fun velder-sxax
un af der fraj — in grine bejmer-cajln.
S'iz štil. Es španen blojz cvej jungen mitn veg
un ajln zix un ajln — — —

Di bidne krečme ^dpoft^d in altn hojř,
un s'horxt dos ganikl — ir ofn ojer:
«Ex, buržuj, du, efn, efn ojř!»
— Un fojstn grobe zecn inem tojer —
«Štej uf, buržuj, di velt gejt ojs
in kalemutnem trojer...»

Pamelex efnt zix di blotik-brejte tir,
un s'krixt arojs a jid a jentevater;
der kop in federn, a noz vi a gešvir,
er ^ešrajt un kvičet^e a mider un a mater:

Варьянты: ^a LP: neblen ^b AV, GV, OŠ: няма ^c OŠ: fojle ^d LP, GM: šloft
^e GM: kvičet, šrajt

Карчма

Дыміцца ранак у ружовых туманах,
халодныя лясы пачынаюць шарэць.
Сьпіць старая карчма ў зелені і расе,
сьвітае. Параць сырыя галіны,
нібы сьвежы сьнег, сьвеціць ясная квецень
зь яблыняў і з ігрушаў.

Поўная, вясновая зямля слухае
шолах апошніх ліловых начных ценяў;
скідаюць дрэвы вуалі і бароды,
і сьветла робіцца аж да яловых далячыняў,
дзе сядзіць ноч, а на доўгім яе пальцы
сядзіць сава.

Тут бяжыць міма чорны Віленскі шлях,
спакойны на ўсіх сваіх мілях;
ён сьпіць у цемры ляснаго покрыва¹,
а на прасторы — у зялёных шэрагах дрэваў.
Ціха. І толькі двое хлопцаў шыбуюць па дарозе
і сьпяшаюцца, сьпяшаюцца — — —

Бедная карчма дрыхне ў старым двары,
і чуе ганак — яе адкрытае вуха:
«Эй ты, буржуй, ану адчыняй!»
— І цяжкія кулакі б'юць у браму —
«Уставай, буржуй, цэлы сьвет кане
у каламутным смутку...»

Паволі адчыняюцца брудна-шырокія дзьверы,
зь іх вылазіць бабісты яўрэй;
галава ў пер'і, нос як скула,
ён крычыць, вішчыць стомлены і зьнямоглы:

¹ У арыгінале — схах, галінкі хвой, гальлё або трысьнёг, якімі пакрываюць шацёр на сьвята Сукес (Сукот).

«Ver klapt es, ver? Vos maxt ir mir
baginen a triater?!»

Es tut a šos... a blic... a fajer un a rojx...
Dos bisl otem hot im opgenumen,
er tapt di bord, ^adem^a ponim un dem bojx —
a lojb cu Got; mit gorništ opgekumen;
di jungen štejen štil, un drejen zix dem vonc,
un štumen.

Nor s'zajnen plucem do arajn in šlaxt
dem krečmers bonim, vi di bern;
ergec hot a hant a švarce fun der naxt
fun himl opgekract di lecte štern;
es hot gešalt: di velt di fojle
nemt zix iberkern.

In krečme hobn zix gebroxn tep,
^bmen^b hot gezect mit fojstn, vi mit štejner,
zajt n hobn zix geefnt fun di klep,
un kapotes zajnen geflojgn mit di bejner.
Geløjbt darf zajn di dike krečmerke
un vajter kejner!

Zi hot gecupt di koltns fun di berd,
zi hot gepačt, zi hot gedrapet;
^cmancbil^c hobn zix gekajkl af der erd,
un fun di šojferdike nezer hot gekapet,
gestarčet hobn kerk un kni, un ojgn kelberne
fargafet...

Dan hot der alter krečmer opgekrejt:
«Genug, genug, zol vern šolem!»

Варьянты: ^a OŠ, GM: dos ^b LP: me ^c AV, LP, GV, OŠ: mancbil

«Хто грукае, хто? Хто робіць мне
такі цятар ураньні?!»

Тут раптам стрэл... і бляск... агонь і дым...
Колькі было ў яго духу, і той заняло,
ён мацае бараду, твар і трыбух —
хвала Богу; усё абышлося;
хлопцы стаяць ціха, круцяць вус
і маўчаць.

Але тут раптам рынуліся ў бой
карчмаровы сыны, як мядзведзі;
недзе чорная рука ночы
падцерла зь неба апошнія зоркі;
дзень пратрубіў: лянiвы сьвет
варочацца пачаў.

У карчме біліся гаршкі,
лупілі кулакамі, нібы камянямі,
раскрыліся ад бойкі голыя бакі,
капоты лёталі з касьцямі разам.
Хвала карчмарцы тоўстай
і больш нікому!

Яна скубла пасмы з бародаў,
давала поўхі, драпала;
мужчыны качаліся па зямлі,
з насоў-шойфараў¹ ужо капала,
тырчалі каркі і калені, і разяўляліся
цялячыя вочы...

Тады стары карчмар заквахтаў:
«Даволі, досыць, хай будзе мір!»

¹ Шойфар (шофар) — казліны рог-труба, у які трубяць у сiнагозе
на Рошэшонэ і на Ём-Кіпэр.

^aMen^a hot zix ufgehojbn štilerhejt
un temp arumgekukt zix, vi in ^ba^b xolem.
O, Bere, Bere iz ^cojx^c ufgeštanen,
xoč nem un mol im!

Di lange hent aropgelozt cum dil,
an ojsgematerter, ^dkojm^d mitn lebn:
er hot gešmejlxt un geplanxet in der štil
fun klep gegebene un nit dergebn,
^edi^e fojst hot nit gedint. Er hot geklapt
farbaj oder dernebn.

Dervajl hot men dem švern tiš gegrejt,
derlangt dem fetn boršč dem hejsn,
derlangt di grojse labns brojt
un nit gevart biz ^fmen^f vet hejsn,
hot men pamelexdik un fest geribn
biz di lecte švejsn.

Der krečmer fregt: «Ir, gest, vos iz der mer?
Vi kumt di biterniš cu ajx, fun vanen?
Vos viln orxim? Un ver iz men, ver?
Un vuahin ^amen^a klajbt zix vajter španen?
S'iz do a velt, un jidn zajnen umetum
faranen».

Dan entfert Bunje Bik: «O, libe frajnt,
mir viln blojz di velt ojslejn.
Ir zet, ^gder^g mazl fun buržujen šajnt,
nor s'treft, az s'gejen lajt on hojzn,
^amen^a muz dem jox aropvarfn, di kejtn
un di andere šalamojzn!

Варьянты: ^a LP, GM: me ^b LP: няма ^c GM: ojxet ^d LP: kam ^e GM: der
^f GM: me ^g OŠ: dos

Падняліся ўсе ціха
і тупа азіраліся навокал, як у сьне.
О Бэра, падняўся і Бэра,
хоць бяры яго і малюй!

Апусьціўшы доўгія рукі да падлогі,
змораны, ледзь жывы:
ён усьміхаўся і вохкаў у цішыні
ад штурхалёў, што атрымаў і не вярнуў,
не паслужылі кулакі. Бо біў ён міма
або побач.

Тым часам падрыхтавалі цяжкі стол,
падалі тлусты боршч гарачы,
падалі вялікія боханы хлеба
і не чакаў ніхто, калі запросяць,
паволі і ўпарта ўпляталі
да апошняга поту.

Карчмар пытае: «Што ў вас за клопат, госьці?
Што за горыч у вас і адкуль?
Чаго госьці хочучь? І хто вы, хто?
І куды зьбіраецеся крочыць далей?
Тут цэлы сьвет, і яўрэяў
паўсюль хапае».

Тады адказвае Буня Бык: «О, мілыя сябры,
Мы проста хочам вызваліць сьвет.
Бачыце, буржуям сьвеціць шчасьце,
а людзі, бывае, ходзяць без штаноў,
трэба скінуць ярмо, ланцугі
і іншае ламачча!

^aIndrojsn a bašlogener mit meš,
 hot klor geštojnt ^bder vemendiker^b frajtik;
 fargosn ale plojtn hot der bez
 mit štiker blut šojn varem-cajtik,
 geklungen hot der kiler blanket rejn
 un zilberlex ^cun^c vajtik.

Der krečmer zогt: «O, gest, o, libe gest!
 Cu tif di rejd x'zol zej fardajen,
 genug, az men fardajet, vos ^dmen^d est,
 un xuc dem — beser švajgn, vi der šlajen,
 vajl in goles iz a jid, un vajl di velt
 vestu nit iberšrajen...»

Azоj hot men bam tiš farbraxт, geredt,
^dmen^d hot ober gedarft in veg zix lozn,
 hot men zix ongepelct, gekniplt zix biz špet,
 a bisl cugefajft, a bisl cugeblozn...
 Un avek, gecitert hobn bojm un blat,
 geflatert hobn grozn.^a

Варыянты: ^a GM: няма ^b AV, GV: der vemndiker LP: a vesnediker
 OŠ: der vemendiker (тлумачэньне ў камэнтах: onkumendiker)
^c LP: in ^d LP: me

Знадворку, абабітая медзьдзю,
узіралася ясна нечая пятніца;
бэз заліваў усе платы
згусткамі ўжо цёпла-сьпелай крыві,
звінеў халодны блакіт чыста,
срабрыста і далёка.

Карчмар кажа: «О, госьці, дарагія госьці!
Словы гэтыя заглыбокія, каб я іх ператравіў,
даволі ўжо, як ператравіш тое, што ты зьеў,
апроч таго — лепш маўчаць як лін,
пакуль яўрэі ў выгнаньні, і пакуль сьвет
ты не перакрычыш...»

Так бавілі час за сталом, гаварылі,
але трэба было пускацца ў дарогу,
надзявалі кажухі, падвязваліся дапазна,
крыху прысьвіснулі, крыху падзьмулі...
І пайшлі. Дрыжалі дрэвы і лісты,
і трапяталі травы.

Unter der jodle

Di brejte next, vos zingen on a kol,
vi blojer ajz arajngefast in gegnt,
ven bejmer grojen durxzixtik un šmol,
mit vejxn zilberlexn lixt farregnt...
Es štejt a jodle afn barg, vos hot
mit alc zix šojn gezegnt.

Cvej šotns lange zicn unter ir,
un blojz di tife, bejze ojgn glien;
fargliverte un štum, on mindstn rir,
^amen^a zict un ^amen^a bavegt nor mit di vien,
un štajf, vi mejsim, iz men, vos ^amen^a hot zej
opgešrien...

A dorf a ^bštrojener^b krixt untn inem tol
mit dremlendiker xate iber xate,
in der levone-naxt fun kiln, blojen štol
celejgt af opru, vi behejmes zate;
es šloft dos derfl štil mit di levonedike
šojbn mate.

Un Bunje Bik štrekt ojs a vilde hant,
Er šepčet halbe verter, ^ckojm^c cu hern:
«Du zest ^ddem^d dorf un ot dos gance land?! —
Dos feld arum vet morgn undz gehern — —
Du, Bere, ven vert tog? Du, xaver, ven gejtt uf
der morgnštern?» — —

Nor mit dem kop fargrobn in di kni
zict Bere kurc un fincter, vi a dorn;
er traxt fartift, az s'lojnt zix nit di mi
cu vern lextaxile do geborn — —

Варьянты: ^a LP, GM: me ^b GM: štrojenes ^c LP: kam ^d OŠ, GM: dos

Пад ялінай

Прасторныя ночы, што сьпяваюць бязгучна,
як сіні лёд у аправе навакольна,
калі шарэюць дрэвы празрыста і вузка,
залітыя мяккім срабрыстым сьвятлом...
Стаіць на гары яліна, якая
з усім ужо разьвіталася.

Два цені доўгія сядзяць пад ёй,
і толькі гараць глыбокія, злыя вочы;
замерлі і замоўклі, без найменшага руху,
сядзяць і толькі варушаць веямі,
нягнуткія, як мерцэвкі, па якіх ужо
адгаласілі...

Уніз, у даліну крадзеца саламяная вёска
з дрымотнымі хатамі адна пры адной,
у месяцавай ночы з халоднай, сіняй сталі
яны разьлегліся адпачыць, як сытыя каровы;
сьпіць ціха вёсачка зь няяснымі
матавымі шыбамі.

І Буня Бык працягвае дзікую руку
і шэпча ледзь чутныя паўсловы:
«Ты бачыш вёску і ўсю гэтую зямлю?!—
Заўтра ўсё поле навокал будзе належаць нам — — —
Ну, Бэра, калі ўжо будзе дзень? Таварыш, калі ж
узыдзе ўжо Дзяньніца?» — —

Але, уткнуўшы галаву ў калені,
сядзіць Бэра прысадзісты і змрочны, як цёрн;
задумаўся глыбока, ці варта было высілкаў
наогул тут нарадзіцца — —

Du est, du trinkst un gorništ, ^amen^a iz kejn mol
nox nit zat gevorn.

Un Bunje zagt: «Her cu, du nar, her cu
dem sof fun menčns švere lejdn — — —
S'vet šlofn gram a lempert mit a ku,
un s'vet a kind zix špiln mit zej bejdn;
frid vet zajn, un žavern veln di mesers
in di šejdn».

Azoj hot er gexolemt fun der velt,
geredt cum xaver vald, cu di xavejrim štern,
un cugefaln iz er cunem feld,
gekušt ^aim^a un gegosn tajxn trern:
O, bobeši, farloz undz nit alejn
in štrajt in švern!!..

Er hot gevejnt. Fun himl umgerixt
a ^bvajser^b fidl iz arojsgešvumen,
s'hot ojsgešpilt arum, fun štiker lixt,
a ^cvildn lid, a kaltn un a štumen^c — — —
Un Bunje Bik hot es gehert, un xaver Bik
hot es farnumen.

Dos lid hot ajngezapt zix in zajn hojt;
er hot gehorxt, geštojnt un halb gešlofn,
eršt ufgexapt zix mit dem morgnojt
hot er derzen — an umglik hot getrofn:
s'iz Bere nit geven. Inmitn next iz er,
der umtrajer, antlofn. — —

Hot Bunje dan gezifct: «Ojx, Bere, du?!
Ojx du host undzer zax farratn?

Варьянты: ^a **GM:** es ^b **OŠ:** vajse ^c **GM:** vilde lid, a kalte un a štume

Ясі, п'еш — і нічога, ніколі
яшчэ ня быў ты сыты.

І Буня кажа: «Слухай, дурань, слухай
канец цяжкіх людзкіх пакутаў — — —
Раскошна будзе спаць леопард з каровай,
і будзе зь імі гуляць малое дзіця;
і будзе мір, і заржавеюць
нажы ў ножнах».

Так марыў ён пра сьвет,
гаварыў з таварышам лесам, зь сяброўкамі зоркамі,
і прыпаў ён да поля,
цалаваў яго і ліў рэкі сьлёз:
Бабулечка, не пакідай нас адных
у цяжкай бітве!!..

Ён плакаў. У небе нечакана
выплыла белая скрыпка
і зайграла навокал драбочкамі сьвятла
дзікую песню, халодную і нямую — — —
І Буня Бык яе пачуў, таварыш Бык
расчуў яе.

Увабралася песня яму ў скуру;
ён прыслухоўваўся, узіраўся ў паўсьне,
прачнуўшыся ўжо толькі са сьвітаньнем,
убачыў ён — здарылася няшчасьце:
Бэры не было. Пасярод ночы ён,
няверны, уцёк. — —

Уздыхнуў тады Буня: «І ты, Бэра?!
І ты таксама здрадзіў нашай справе?

Un funem štrajt iz liber dir — di ru?»
Er hot gešrien mit a kol a matn:
«O, vej cu ajx, af ale vejxe perenes,
in ajer tatns tatn!..»

Arop iz er an elnter fun barg,
vi s'volt zix opgetejlt fun bojn der šotn.
Farvorfn s'pekl afn brejtn kark,
hot er geporšket mit di voncn-drotn,
gegangen štum, un s'hot in im
der kas gezotn

За бой табе мілейшы — супакой!»
І закрычаў ён змораным голасам:
«О, гора вам, на ўсіх мяккіх пярынах,
каб пабраў вас д'ябал!..»

Спусьціўся ён самотны з гары,
нібы цень аддзяліўся ад дрэва.
Закінуўшы хатуль на шырокі карак,
чмыхаў ён у драцяныя вусы,
ішоў моўчкі, і кіпеў
у ім гнеў.

Ba a tajx

A tajx. S'iz durxgešternt do di ru.
Un Bunje redt arop vos fun nešome:
«X'bin vaser, vaser trojerik, vi du!
Maloxim bodn zix in dir mistome,
vu s'šloft dajn štilkajt inem toj —
dort unter verbes lome — — —

Du kumst — fun velxer grozndiker vajt?
Un gejst — cu velxe nepldike sofn?
O, vaser, bist di frume ejdlkajt,
vos oyx nigunim maxt men fun di štofn...»
Plju-plju-plju un plju-plju-plju —
Dernox iz er gegangen šlofn — — —

Ля ракі

Рака. Тут празорыўся спакой.
І Буня гаворыць проста з душы:
«Я, вада, смутны, як і ты!
Мабыць, купаюцца ў табе анёлы,
дзе сьпіць твая ціхасьць у расе —
там, пад крывымі вербамі — — —

Прыходзіш ты — зь якой травяністай далі?
Сплываеш — у якія туманныя канцы?
О, вада, ты — пабожная шляхотнасьць,
з чыіх тканінаў складаюць напевы...»
Плю-плю-плю і плю-плю-плю —
І пасья ён пайшоў спаць — — —

In dorf

In dorf hot men geklapt, gelaxt, gebojt,
gešept fun brunimer, bagosn bejtn,
es hot gešmekt mit blines un mit krojt,
mit frilingdike mojdn ba di plojtn,
un s'hot ajede xate zix getunkt
in grins un kvejtn.

S'iz Bunje durx pamelex, vi a holec,
nor ba di plojtn štikt zix a gelexter.
Er hot arumgekukt zix bejz un štolc
(o, Bunje Bik, der novi, der gerexter!).
Er štejt un er batraxt di klejne zind
fun ništike gešlexter.

Avek iz er in ejnzamkajt alejn.
Aponim, s'iz nox šlexts genug faranen.
Es hot im noxgejogt fun ergecvu a štejn — —
(Vej, vej ^amen^a muz arojs fun danen!)
Hot er avekgešpant mit zajne lange fis,
vi Bunje Bik kon španen!

Bam ek fun dorf hot er zix opgerut,
aropgevišt dem švejs fun der čuprine,
gekrexctet štil, gekilt in zix ^bdem^b blut,
nor plucem... ša!.. ^amen^a zingt... a kol-negine...
A ^cgoje^c zingt, un emec brencelt
af a mandoline.

Es bakt di zun. Der gancer himl glit.
Es klingt der zamd, un cvajgn hilxn grine;
ajeder rojer flokn šproct un blit —
der vjaz, di aspe, di ^drabine^d — — —

Варьянты: ^a LP: me ^b LP, OŠ, GM: dos ^c GM: mejdl ^d GM: rjabine

У вёсцы

У вёсцы грукалі, сьмяяліся, будавалі,
чэрпалі з калодзежаў, палівалі грады;
пахла блінамі і капустай,
вясновымі дзяўчатамі ля платоў,
і кожная хата патанала
ў зелені і квецені.

Ідзе празь вёску Буня памалу, як палена,
а ля платоў нехта душыць сьмех.
Ён азірнуўся злы і горды
(О, Буня Бык, прарок і справядлівец!).
Стаіць ён і абдумвае маленькія грахі
нікчэмнага полу.

Ідзе далей ён сам у адзіноце.
Відаць, яшчэ даволі ў сьвеце ліха.
Аднекуль дагнаў яго камень — —
(Ой, ой, трэба хутчэй адсюль!)
І пашыбаваў сваімі доўгімі нагамі,
як толькі Буня Бык умее шыбаваць!

На ўскрайку вёскі спыніўся адпачыць,
абцёр пот з чупрыны,
ціха ўздыхнуў, астудзіў у сабе кроў,
і раптам... цсс!.. сыпяваюць... сыпеўны голас...
Сыпяе гойка, і нехта
брынчыць на мандаліне.

Пячэ сонца. Усё неба палае.
Зьвініць пясок, гучаць зялёныя галіны;
кожны сыры кій пускае расткі і цьвіце —
вяз, асіна, рабіна — — —

A ^agoje^a zingt, un emec brencłt
af a mandoline.

Un Bunje zet: a xate friš un naj,
es lajxtn až di klecer di sosnove,
do vojnt a baleguf! Nor saj vi saj
^bmen muz^b arajngejn betn a nedove.
Pavolje efnt er di tir un er derhert
a mancbil redt basove:

«Zaj visn, Nastje, ix bin Karl Marks,
vos gejt arojs zix šlogn mit buržujen.
Du zest dem fojst? — Oho — s'iz epes štarks!
Un du nit kuk, vos majne voncn grojen,
s'iz kojex do genug...» O, Bunje kon di ojgn
gorništ trojen.

S'ziet Bere mit a ^agoje^a af di kni.
Zi zingt, un er dercejłt barimerajen:
«Du, Nastje, Nastje, vejst nor fun di ki —
geštelt ^cdi^c zojermilx, farmišt ^cdi^c klajen.
An undzeriker iz farnumen tog vi naxt
mit denkerajen!...»

Nor umgerixt gevorn iz er štum:
in firhojz-tir iz Bunje Bik geštanen — — —
Di heldzer ojsgecojgn lang un krum,
af hojxe fis, vi trukene bučanen,
^dmen^d hot zix ongekułt — un ejner hot
dem andern farštanen...

Di Nastje zogt: «Zajt visn, libe lajt,
s'iz mit dem štot-menč ongenem cu šprexn.

Варьянты: ^a GM: mejdl ^b LP, GM: me darf ^c AV, LP, GV, OŠ: dem
^d LP, GM: me

Сьпявае гойка, і нехта
брынчыць на мандаліне.

І бачыць Буня: хата сьвежая і новая,
аж сьвецяцца сасновыя бяравёны,
тут жыве куркуль! Але ўсё роўна
трэба зайсьці і прасіць міласьціны.
Памалу ён адчыняе дзьверы і чуе,
як кажа нехта басам:

«Дык ведай, Насьця, што я — Карл Маркс,
які выйшаў біцца з буржуямі.
Бачыш кулак? — Ого, у ім ёсьць сіла!
І не глядзі, што ў мяне вусы сівеюць,
яшчэ даволі маю сілы...» О, Буня вачам
сваім ня верыць.

Сядзіць Бэра з гойкай на каленях.
Яна сьпявае, а ён выхваляецца байкамі:
«Ты, Насьця, умееш толькі з каровамі —
паставіла сыраквашу, намяшала вотруб'е.
А наша справа — дзень і ноч
займацца думаньнем!...»

І раптам ён замоўк:
у дзьвярах зь сянец стаяў там Буня Бык — — —
Выцягнуўшы доўгія крывыя шыі,
на высокіх нагах, як сухія буслы,
глядзелі яны — і адзін
аднаго разумелі...

І кажа Насьця: «Ведайце, дарагія,
прыемна гаварыць з гарадзкім чалавекам.

Dem dorfišn felt ojs di ejdlkajt:
^amen^a halt in knajpn zix un štexn-brexn.
Vos iz di pojerte in dorf? Zi kindlt noxanand
un iz a kexin».

Nor Bere tut dem grobn vonc a viš
un zogt: «Genug geredt fun hojxe zaxn!
Derlang epes, o tajere, cum tiš,
mir veln zen di velt šojn ibermaxn.
Du zest — ^amen^a tut, ^amen^a kemft, ^amen^a vandrevet
iber di šljaxn...»

Un vi di jungen rajbn, iz bavust:
es klapn cvej avekgelozte miln.
Ejn rege nor — di šislen zajnen pust,
un vider nemt zej Nastje oncufln.
Azoj kesejder... bizkl Bunje iz arojs
zajn corn štiln.

Er tut a zec in tiš, er lozt arojs a brum
un cit dan ojs a finger, vi a štekn:
«O, kum, fartunklter bavustzajn, kum!
Kum šrajen un kum vekn.
S'iz brux arum! Es rint di velt
in ire lexerdike ekn!»

Un Bere zict šojn, nebexdik, a tam;
s'hot Got im ongešikt dem marevixer...
Di Nastje tuljet zix... der libe-flam
glit unter onučes un tixer...
Do tut er ^bzix^b a xap... Es brext ^carojs^c a tanc,
a flamendiker vixer.

Es tanct di zun, un s'brumt cu ^ddi^d gefes,
di šojbn citern, di benklex faln.

Варыянты: ^a LP, GM: me ^b LP, GM: zi ^c LP, GM: dan ojs ^d GM: dos

Вясковаму шляхетнасьці бракуе:
абы шчыпаць ім і калоць-ламаць.
А што жанчына ў вёсцы? Нараджае дзіцё за дзіцём
і стаіць у кухні».

Тут Бэра абцірае тоўсты вус
і кажа: «Ужо досыць пра высокія прадметы!
Нясі ты, даражэнькая, на стол,
убачым мы ўжо хутка, як пераробіцца сьвет.
Ты ж бачыш — людзі дзеяць, б'юцца
і вандруюць па шляхах...»

Як хлопцы малоцяць ежу, вядома:
грукочуць два пушчаныя ў ход млыны.
Хвіліна — і місы ўжо пустыя,
і зноў бярэцца Насьця іх напаўняць.
І так бяз спыну... пакуль ня выйшаў Буня
суняць свой гнеў.

Ён б'е аб стол, бурчыць,
узьнімае ўгору палец, нібы кій:
«Хадзем, цьмяная сьвядомасьць, хадзем!
Хадзем крычаць і будзіць.
Вакол раздрай! Працякае сьвет
ва ўсіх сваіх дзіравых канцах!»

А небарака Бэра ўжо сядзіць, як дурань;
наслаў жа Бог на яго ліхадзея...
Насьця туліцца... агонь каханьня
палае пад анучамі і хусткамі...
Тут ён хапаецца... Ён кідаецца ў танец
палымяным віхрам.

Танцуе сонца, грыміць у адказ посуд,
дрыжаць шыбы, падаюць лавы.

Es trogt zix Bere mit dem naketn gezes
 unter di fajerdike riter-štraln — — —
 Hop-hop, hop-hop! Hop-hop, hop-hop! — —
 Cvej zise naxtigaln! — — —

Un Nastje *ojx* — di fis, vi runde krig,
 di brist, vi frišer kirbes af di bejtn,
 er tanct dem bok, zi iz di cig,
 un mit di herner ejns cum cvejtn;
 Hop-hop, hop-hop! Hop-hop, hop-hop! — —
 Cvej xejnevdiike kvejtn!

^a — — — — — — — — — —
 — — — — — — — — — —
 — — — — — — — — — —
 — — — — — — — — — —
 — — — — — — — — — —

di Nastje hot gešrien. — — —

Gevorn iz in dorf an ongeløjf,
 un s'hobn klep di lajt arajngekrogn,
 dernoх hot men geharget ^bzej^b in hojf,
 un vajt in feld hot men zej *ojx* gešlogn — —
 O, klep genug... kojм kojxes hot geklekt
 avekcutrogn — —^a

Варьянты: ^a **GM:** *няма* ^b **LP:** *zi*

Носіцца Бэра з голым азадкам
пад агністымі промнямі-дубцамі — — —
Гоп-гоп, гоп-гоп! Гоп-гоп, гоп-гоп! — —
Два мілыя салавейкі! — — —

Таксама Насьця — ногі, нібы круглыя збаны,
а грудзі, нібы сьвежыя гарбузы на градах,
ён танчыць казла, а яна — казу,
і рогамі адно на аднаго;
Гоп-гоп, гоп-гоп! Гоп-гоп, гоп-гоп! — —
Дзьве гошыя кветкі!

— — — — —
— — — — —
— — — — —
— — — — —
— — — — —

і Насьця закрычала. — — — —

Усчалася ў вёсцы беганіна,
нашчыравалі людзі кухталёў,
пасья зьбівалі іх у двары
і гналі, б'ючы, далёка ў поле — —
Ох, до ўжо кухталёў... ледзь хапіла
сілы ўцячы — —

In a jodlovn vald

S'lajxt brojn di zun in Zaskevicer vald,
vu s'brenen zaftik-rojte muxomorn,
vu s'spart mit fojleniš fun jedn špalt
un s'stinken korčes fun far tojznt jorn;
vu s'kilt di zun un jede horedike cvajg
iz cugefrorn...

Do trogt der štejn a ^anase^a bord fun mox,
un riter, riter caplen ojsgenogte,
un vu a tunkelniš, iz es a sumne lox,
vu s'zict di gele sove a farklogte,
un epes matert do, vi in a trojer-bux,
fun lejdn nit derzogte.

S'iz naxt. Di jungen brexn zix a veg,
es trogt zix vajt arum a tojber knaln,
der fojst — a hak, di cejner — far a zeg,
un bejmer švere citern un faln.

^bMen^b krixt in zump, di nezer opgekalxt
fun vajte štraln...

Farvaksn hot a koltnrike fel
di štamen, vi meno^jres ojsgedrejte;
es blejxn vejx lišajes tunkl-hel,
vi zilberlexe necn ojsgešprejte,
un ergec hengt do di levone ^cojx^c,
a lange un a tojte.

In vald hot men zix, xaver, opgezect.
S'hot Bere kojn a fajer ufgeblozn;

Варьянты: ^a LP: nasn ^b LP, GM: me ^c GM: hojx

У яловым лесе

Смутла сьвеціць сонца ў Заскевіцкім лесе¹,
дзе гараць сакавіта-чырвоныя мухаморы,
дзе тхне гнільлём з кожнай шчыліны
і дзе сьмярдзяць тысячагадовыя карчы;
дзе сонца студзіць і кожная калматая галінка
прымерзла...

Тут носіць камень мокрую бараду з моху,
і дрыжаць абгрызеныя пруты,
і дзе цемра, там сумная яма,
дзе сядзіць рыжая заплаканая сава,
і нешта тут гняце, як у Кнізе смутку
нявыказаных пакутаў.

Ноч. Хлопцы праломваюць сабе дарогу,
разносіцца далёка навокал глухі трэск,
кулак — сякера, зубы — за пілу,
і дрэвы цяжкія дрыжаць і падаюць.
Лезуць у балота, насы пабеленыя
далёкім праменьнем...

Зарасьлі калматай поўсьцю
камлі, нібы скурчаныя мэноры;
бляднеюць мякка цёмна-сьветлыя лішайнікі,
раскінутыя нібы срэбныя сеткі,
а недзе там яшчэ і месяц вісіць,
доўгі і мёртвы.

У лесе яны, дружа, прыселі.
Бэра ледзь разадзьмуў агонь;

---

¹ Заскевічы — колішнія мястэчка на Смаргоншчыне, цяпер аграгарадок у Маладэчанскім раёне.

arum in xojšex troplt, pikt un nect,
es plošen ojsgevejkte grozn.
S'ziet Bunje štum. Er denkt. Er blozt. Un ot
hot er zix ^aafn^a kol celozn:

«O, menčhajt, on a hejm un on a dax,
es lojnt dajn mazl cu bavejnen,
in vejxe nestn šloft der šnobl-fax,
in nores vareme — di vald farejnen,
a menč nor cu a menčn vil zix alc
nit cugevejnen.

Du freg bašejd bam prostn vorobej,
du freg di kalte litviše bučanen —
ajeder hojert af zajn mist un štroj,
blojz du, o, vejst nit fun ahin biz danen!
Cu vos badarf men hojxe kojmens?.. Vos iz
di xoxme fun di banen?..

O, Bere, Bere, bruder majn in nojt,
halt cu majn siver kop zol zix nit špaltn
bam denken funem lebn un fun tojt,
vajl epes iz do umklor un bahaltn...»
Ot dos hot er gezogt — un zix farviklt
inem tulupl dem altn.

Hot men an ajzerne, a lange naxt
azoj geštart bam dremlendikn fajer — — —
^bFarcejlt^b zix majses, vor un ojsgetraxt,
fun bufloks un fun grinem ^cumgehajer^c —
halb frojencimer un halb man, vos zingt
in nasn ^ddajer^d...

Варьянты: ^a LP, GM: af a ^b LP, GM: dercejlt ^c LP, GM: umgehajer
^d LP, GM: ojer

навокал у цемры капае, дзяўбе, мокне,
калышуща вымачаныя травы.
Буня сядзіць моўчкі. Ён думае. Ён дзьме. І вось
загаворвае на ўвесь голас:

«О, чалавецтва, бяз дому і бяз даху,
варта аплакваць твой лёс,
у мяккіх гнёздах сьпіць дзюбасты цэх,
у цёпрых норах — лясныя прафсаюзы,
і толькі чалавек да чалавека ня хоча ніяк
прызвычаіцца.

Спытай разгадку ў простага вераб'я,
спытай халодных літоўскіх буслоў —
кожны залёг у сваім гноі і саломе,
толькі ты ня ведаеш адкуль і дакуль!
Нашто патрэбныя высокія коміны?.. У чым
мудрасьць цягнікоў?..

О Бэра, Бэра, брат мой у няшчасьці,
падтрымай, каб мая сівая галава не раскалолася
ад думаньня пра жыцьцё і пра сьмерць,
бо нешта тут няясна і схавана...»
Вось так сказаў ён — і захутаўся
у стары кажушок.

І так усю жалезную, доўгую ноч
сядзелі аслупянела пры дрымотным агні — — —
Распавядалі гісторыі, праўды і выдумкі,
пра буйвалаў і пра зялёную пачвару —
напаўжанчыну і напаўмужчыну, што сыпяе
у мокрым аеры...

Ba a mil

Un ongekommen iz men ^ahalbe^a naxt
cu a ^bfarvaksn^b mil, cu vald un vaser;
geven iz alc faršlogn un farmaxt,
farglivert lepiš in der luft der naser.
Dos tajxl blojz hot funem grobn groz
arojsgešajnt a blaser.

Un Bunje hot gezogt: «Du, milner, du!
X'badojer ict dajn lebn on a zinen:
vos iz der menč! Un vu iz Got, avu?
Un ci vet s'bidne amxo trejst gefinen? — —
Du šlofst, du šlofst, di milnerke bam zajt,
un dajne teg farrinen.

Der štern vinkt arop, dos tajxl helt,
der himl hilxt fun zilberne gešrejen:
ver ^cvejs^c, ci af elektre gejt di velt,
un ir sprundžine ver es tut ondrejen?
Du šlofst, du šlofst, di milnerke bam zajt,
un dajne teg farvejen...»

Dernox hot men zix ojsgecojgn fojl
un ajngešlofn in di nase grezer,
gexropet un gexorxlt funem mojl,
^dmen^d hot ^egepompet^e mit di lange nezer;
di vien, vi di lodns ongerukt
iber di ojgn-glezer.

Di melike levone ^fafn^f mil
hot noxgetapt di xošedike jungen:
«O, balebos, ix vejs nit, vos ^dmen^d vil...»

Варьянты: ^a AV, GV: halber ^b GM: farvaks'ner ^c GM: vejs ^d LP: me ^e
GM: gefonfet ^f GM: af der

Ля млына

І прыйшлі яны апоўначы
да зарослага млына, да лесу, да вады;
усё было зачынена і забіта,
застыла нязграбна ў мокрым паветры.
І толькі рэчка з-за густой травы
паблісквала бледна.

І кажа Буня: «Гэй ты, млынар!
Шкада мне твайго бессэнсоўнага жыцця:
што такое чалавек! А дзе Бог, ну дзе?
Ці знойдзецца для беднага людз суцяшэнне? — —
Ты сьпіш, усё сьпіш, з млынарыхай пад бокам,
а твае дні сыцяюць.

Міргае зорка з вышыні, сьвеціцца рэчка,
звініць неба ад срэбных крыкаў:
Хто ведае, ці электрыка сілкуе сьвет,
ці нехта накручвае яго спружыны?
Ты сьпіш, усё сьпіш, з млынарыхай пад бокам,
а твае дні разьвейваюцца...»

Пасьля яны лена расьцягнуліся
і заснулі ў мокрых травах,
храплі і хрыпелі гучна,
пампавалі доўгімі насамі;
насунуўшы павекі, нібы аканіцы,
на шыбіны вачэй.

Мучністы месяц над млыном
абмацваў падазрых хлопцаў:
«О, гаспадару, ня ведаю, чаго яны хочуць...»

Nor ir agune-štim iz ojx farklungen.
Der milner hot geredt fun šlof, un feren
nezlex hobn cugezungen.

Але і яго самотны голас¹ прыглушаны.
Млынар гаварыў праз сон, і чатырнаццаць
носікаў яму падпявалі.

---

¹ Месяц у ідышы — levone — слова жаночага роду. У арыгінале — «яе голас агуны — кінутай жонкі».

Fartog

Fartog. Vi fun der švarcer fel
der oks ful damf un blut krixt opgešundn —
azoj iz der bagin farblutikt hel
gekroxn fun der fincter onגעundn;
der naket flamendiker lajb in feld,
di fis nox in der naxt gebundn.

Un s'šprajzn bejde jungen mitn trakt.
A jišev zet men nit... nor plejnen, plejnen;
der larx in ojsgegloztn himl knakt,
es štralt di lojterkajt, vos noxn vejnen,
un klor iz jeder bojm un jeder fajxter blat
in di kudlate krojnen.

Досьвітак

Досьвітак. Як з абадранай чорнай скуры
вылазіць бык, крыві і пары поўны —
гэтак скрываўлена-сьветлы сьвітанак
вылез, загарэўшыся, зь цемры;
голае палымянае цела ўжо ў полі,
а ногі яшчэ зьвязаныя ў ночы.

Шыбуюць двое хлопцаў па гасьцінцы.
Ні селішча вакол... адно раўніны і раўніны;
жаўрук зьвініць у зашклёным небе,
зьзяе сьветласьць, як пасяля плачу,
і ясьнее кожнае дрэва і кожны вільготны ліст
у кудлатых кронах.

^aIn a štetl

S'ligt Žamut af ir lejrn in tojtn-šrek,
un cvišn felder švajgt di vajse Rajsns;
di dare himlen ongeton in zek,
un vintn fajfn ojset bejze najsn:
Nit gut, nit gut! Es matert zix di velt
nit uf cum flajsn.

Un in di krume štetlex štilerhejt
a blojer finger bomblt in di šojbn:
A sojne kumt! A sojne gejt!
Cum cindn, mordn un barojbn —
Di naxt falt cu, un jidn štarn
groje, vi di tojbn.

Un ot a mark. Der karger mojled rint.
Cvej merder španen, špricn mit recixe...
Di lange voncn flatern in vint.
«Du šraj — ojb s'iz dos lebn dir nit nixe!»
Di ^bejce^b skruxet. Horx! Gemapilt
hot di šamesixe...

Inmitn mark zict Bunje lang un grojs,
un Bere krixt arum iber di hojfn:
«Di^c šenste mejdl firt arojs,
vos vašt zix mit di ^dtajerdikste^d zejfn!»
Un nibl-pe hot fajerdik gešprict
fun mojł dem trejfn...

Azoi hot er gerufn in der naxt — — —
S'iz kohol ejncikvajz cunojfgkumen,
gezect zix štum, cehojkert un faršmaxt,
biz a gevejn hot zej arumgenumen — —^a

Варьянты: ^a GM: *няма* ^b LP: ejde ^c AV, GV, OŠ: Dos ^d LP: tajerstidike

У мястэчку

Ляжыць Жамойць на сваёй гліне ў сьмяротным страху,
і маўчыць сярод палёў белая Беларусь;
змарнелыя нябёсы ўбраліся ў мешкавіну,
і сьвішчуць вятры злыя навіны:
Нядобра, нядобра! Сьвет не высільваецца,
каб пастарацца.

А ў крывых мястэчках ціха
сіні палец барабаніць у шыбы:
Вораг блізка! Вораг ідзе!
Паліць, забіваць і рабаваць — —
Ноч надыходзіць, яўрэі слупянеюць,
шэрыя, як галубы.

А вось і рынак. Ліе скупое сьвятло маладзёк.
Два забойцы шыбуюць, пырскаюць лютасьцю...
Доўгія вусы разьвяваюцца на ветры.
«Крычы, калі табе нямілае жыцьцё!»
Парада наганяе тугу. Чуеш! Спараніла дзіця
шамасіха¹...

Пасярод рынку сядзіць Буня, высокі і мажны,
а Бэра лазіць па дварах:
«Выводзьце найпрыгажэйшую дзяўчыну,
што мыецца найдаражэйшым мылам!»
І мацюкі агніста пырскаюць
з блюзьнерскага рота...

Так гукаў ён уначы — — —
Па адным сышоўся кагал,
сядзелі моўчкі, згорбленыя і зьнямоглыя,
пакуль не ахапіў іх плач — —

¹ Жонка шамаса, сінагагальнага служкі.

^aHot men gevejnt. Dos lempl rejxert.
Štum. Un ale štumen.

Štejt uf farcitert Orele Muškat,
un s'klingt zajn kol — fun kejver ojsgegrob:
«Majn vajb hot mir di kinder opgehat,
ix darf ir ict šojn saj vi saj nit hobn...»
Hot er gevejnt, un lajt hobn arum geštojnt,
vi ojsgeštopte robn.

Un Mende Kac, a ^bštarer^b, vi a mes,
štrekt ojset bejde hent mit angst un citer:
«Ix gib majn šviger op af ojlemes!»
Un s'hobn ale ir badojert biter,
geplanxet in di kudlevate berd,
vi in di velder a geviter.

A naxt. Vi šotns, hobn zix gerukt
fil ^cšljumperdike^c vajber in fačejles;
di mancbil lign in di lexe un ^dmen^d lugt,
vos vet gešen in mark mit di nevejles?..
Un štil iz, štil. ^dMen^d hert šojn, vi di štern
pljesken zix in txejles.

Un ot. A mark. Der karger moyled glit.
Geštrafzte maxnes švajgevdik muštrirn;
di vajber, vi di zelner, mestn trit,
forojs cvej švarce riter komandirn.
Un štil iz, štil. Dos štetl hojlt
farhakt af ale tirn.^a

Варьянты: ^a GM: няма ^b LP: kalter ^c OŠ: šlumperdike ^d LP: me

І плакалі. Дыміць лямпа.
Маўчаньне. Усе маўчаць.

Устае, здрыгануўшыся, Орэлэ Мушкат,
і гучыць яго голас — як выкапаны з магілы:
«Жонка нарадзіла мне дзяцей,
дык цяпер яна мне ўжо і так не патрэбная...»
Ён плакаў, людзі навокал пазіралі,
як чучалы крумкачоў.

А Мэндэ Кац, застылы, як нябожчык,
выцягвае рукі са страхам і дрыготкай:
«Я аддаю сваю цешчу на дабрачыннасьць!»
І ўсе горка аб ёй шкадавалі,
плакалі ў кудлатых бароды,
як навальніца ў лесе.

Ноч. Нібы цені, рухаліся
нехайныя жанчыны ў хустках;
мужчыны ляжаць у лёхах і вычэкваюць,
што будзе на рынку з трупамі?..
І ціха, ціха. Ужо чуваць, як зоркі
плешчуцца ў блакіце.

І вось. Рынак. Скупа сьвеціць маладзік.
Паласатыя чароды моўчкі маршыруюць;
кабеты, як салдаты, адмерваюць крокі,
наперадзе камандуюць два чорныя рыцары.
І ціха, ціха. Мястэчка вые,
замкнуўшы ўсе дзьверы.

Bere špilt afn horn

Di neplen kajklen zix fun ^adiner^a milx,
un bejmer-šotns štarn un faršvimen;
es rojšt, es šorxt a zajdener gehilx,
a vejxe šuškeniš fun halbe štimen — — —
O, horx! Es klapt ^bder^b pikholc ojs
a hilcerdikn himen.

Dos land, der himl hobn zix farmišť,
di klangen, feld un luft cunojfgknotn;
es pintlt vu farrejjert un farvišť
a švalb af telegrafn-drotn.
S'iz xolem. Vor iz blojz dos štikl šljax,
vos vert batrotn.

S'gejt Bunje štum farbundn af a bak,
un Bere šlept a fus an ^cojsgedrejte^c,
farviklt varem in an altn zak.
^dZi krixt im nox a fule un a brejte^d,
un borves padet men in lejmn
mit pjates rojte.

Es falt fun barg arop der šljax in tol,
di nase, kurce verbes ba di zajtn.
Un Bere hinkt. Er krexcet afn kol:
«O, zog mir, vifil iz der šir cu štrajtn?!
Du zest nor klep nox klep un epes zet men nit
di naje cajtn?! — — —»

Der nepl bletert zix un šimert štum,
un zej in im, vi flekn ^edurxgefefcte^e.
^fMen^f krixt forojs, ^fmen^f tapt dem veg arum;

Варьянты: ^a AV, LP, GV, OŠ: dinem ^b LP: dem ^c GM: ojsgedrejtn ^d GM:
Er krixt im nox a fuller un a brejter ^e OŠ, GM: durxgefetste ^f LP, GM: me

Бэра трубіць у рог

Туманы выкочваюцца з рэдкага малака,
і цені дрэваў узіраюцца і заплываюць;
шуміць, шамаціць шаўковы гул,
шаптаныне мяккае напаўголаса — — —
О, слухай! Выстуквае дзяцел
гулкі гімн.

Зямля і неба перамяшаліся,
гукі, поле і паветра замясіліся разам;
мільгае недзе задымлена-замазана
ластаўка на тэлеграфных дратах.
Гэта сон. Ява — гэта толькі кавалак шляху,
па якім мы ступаем.

Ідзе Буня моўчкі зь перавязанай шчакою,
валочыць Бэра падвернутую нагу,
цёпла загорнутую старым мяшком.
Яна цягнецца за ім тоўстая і шырокая,
і таўкуць яны гэтак босыя гліну
чырвонымі пятамі.

З гары спадае шлях у даліну,
нізкія, мокрыя вербы па баках.
Бэра кульгае. Стогне ўголас:
«О, скажы мне, колькі яшчэ нам змагацца?!
Адно бачыш лупцоўку за лупцоўкай, і нешта
новых часоў не відаць?! — — —»

Туман слаіцца і нема зіхаціць,
а ў ім яны, нібы прамасьленыя плямы.
Лезуць наперад, абмацваюць дарогу;

di knoderdike hit aropgezecte,
di voncn af arop — zej štejen afn barg,
cvej hener ojsgenecte.

Un ojbⁿ — lonkes šprejtn zix in toj;
es fitert zix di čerede fun srore.
Der pastex zict — ^aan alter, grojer goj^a,
redt štil, un nist, un šprext zix op ajn-hore...
Er flex^t ojs lapčes, košikes
fun ^bfrišer^b kore.

S'zogt Bunje hojx: «Džjen-dobri, alter xrejn!»
Un jener entfert: «Vacpani, dženkuje!»
^cMen^c zect zix šojn derbaj op af a štejn, —
a šmues vegn fi un vegn tvue.
Aher-ahin — a menč an erlexer iz hajnt
ništo af a refue! — —

Do hejbt zix Bere uf: «O, zejdenju!
Du loz ^dmir^d nor a bloz ton in dajn horn,
ix vil do far dem šeps un far der ku
a ^ezung^e ton epes fun di kinder-jorn.
O, loz ^dmir^d, loz...» Un Bere iz až
blejx gevorn.

A xap geton dem horn cunem moj^l,
hot er genumen zix funandervign,
arojsgerisn hot zix naket-hoj^l
a bril, a vilder vej-gešrign — — —
Un vajt in feld hot zix cebrumt
zajn geler planxediker nign.

Варьянты: ^a GM: alt iz er un groj ^b AV, GV: frišn ^c LP, GM: me ^d GM:
mix ^e LP, OŠ: zing

ссунуўшы памятыя шапкі,
зьвесіўшы вусы — стаяць яны на гары,
два змоклыя пеўні.

А ўгары — лугі расьсьцілаюцца ў расе;
пасьвяцца панскія чароды.
Сядзіць пастух — стары, сівы гой,
ціха гамоніць, чхае, замову кажа ад суроку...
Пляце ён лапці, кошыкі
зь сьвежай лазы.

І кажа гучна Буня: «Дзень добры, стары хрэн!»
Адказвае той: «Васпане, дзенькуе!»
Сядаюць яны побач на камень, —
Гавораць пра скаціну, пра ўраджай.
Туды-сюды — сумленнага чалавека сёньня
ня знойдзеш нават на лякарства! — — —

Тут Бэра ўстае: «О, дзядуля!
Дай мне разок падзьмуць у твой рог,
я хачу тут для бараноў і каровы
засьпяваць нешта з майго дзяцінства.
О дай мне, дай...» І Бэра аж
збляднеў.

Схапіў, паднёс да вуснаў рог,
пачаў разгойдвацца,
і вырваўся пусты і голы
рык, дзікі выкрык болю — — —
І грымеў далёка ў полі
яго жоўты жалобны напеў.

Er hot geblozn biter un geklogt:
 «Dos feld iz Got, der horn iz der beter.
 O, vu hob ix genextikt un getogt?!
 X'bin vi ^ader^a holc on cvajgn un on bleter.
 Es grojen bejze majne teg, vi švarce,
 harte, tare-breter — — —

Majn tate iz der langer brejter šljax,
 dos feld iz Got, majn beter iz der horn.
 X'bin vi der rob, vos vigt ^bdem^b cvajgl sxax,
 fun trojer — hart, fun plogn — švarc gevorn.
 Di sove hot a nest, di ku a štal, un ix bin
 a farštojsener geborn — — —»

Er hot geblozn, biterlex geklogt,
 oʽx Bunje hot a viš geton di bremen...
 «O, dan hot Bunje cu dem goj gezogt^c:
 «Vejs, alter xrejn, mir veln alc opnemen —
 du krigst di fi, vi a gešank... Dermon
 cum gutn xoč undzere nemen!»

Di zun hot ufgeblicht in vajtn toj,
 cešpriet zix perldik af cvajg un grozn;
 es hot genumen viklen zix dos groj,
 un gejn, un ufplacn, vi zejfnblozn.
 Di toln hobn zix arojsgešejlt
 in grinem un in rozn.

A ku iz šver geštanen un gekukt,
 di švarce fel mit vajs vi ongemoln —
 iber di oʽjgn knejčn ongerukt.
 Zi hot geštojnt cuzamen mit di toln,

Варьянты: ^a **GM:** dos ^b **OŠ, GM:** dos ^c **GM:** Un cu dem pastex Bunje
 hot gezogt

Ён дзьмуў горка і наракаў:
«Поле — Бог, а рог — малельнік.
О, дзе я начаваў і дняваў?!
Я — як палена без галінак і лісьця.
Шарэюць злыя мае дні, як чорны
цвёрды стол у абмывальні¹ — — —

Мне бацька — доўгі шырокі шлях,
поле — Бог, а рог — мой малельнік.
Я як крумкач, што калыша галінку хвоі,
ад смутку стаў я цвёрды, ад бедаў — чорны.
Сава мае гняздо, карова — хлеў, а я
адрынутым нарадзіўся — — —»

Ён дзьмуў і горка наракаў,
і Буня таксама выціраў вочы...
О, тады Буня сказаў гою:
«Ведай, стары хрэн, мы забярэм усё —
скаціну атрымаеш ты ў падарунак... Памяні
дабром хоць нашыя імёны!»

Заблішчала сонца ў далёкай расе,
рассыпалася пэрламі па галінках і травах;
пачала згортвацца шэрасьць,
і зьнікаць, і лопацца, як мыльныя бурбалкі.
Даліны распусьціліся
зялёным і ружовым.

Карова стаяла цяжка і глядзела,
чорная шэрсць нібы размаляваная белым —
маршчыны ссунуліся на вочы.
Дзівілася яна разам з далінамі

---

¹ Абмывальня — tare-štibl — будынак на могілках, дзе выконваецца рытуальнае абмываньне нябожчыка. Tare-bret — стол у абмывальні.

zi hot getraxt, geglivert, mit a pustn kop,
un ongekvln.

Un her: s'iz jeder cvajg a fajfiol,
s'iz jeder štejn bam veg a ^agrojer^a fidl;
der aker blict in vesnedikn tol,
es klingt fun bejt arop der blanker ridl,
un in dem kurcn kust der proster čížik
zingt a prostn lidl... —

Варьянты: ^a LP: groje

і думала, застыўшы, з пустой галавой,
і любавалася.

Паслухай: кожная галінка — флейта,
і кожны камень ля дарогі — шэрая скрыпка;
бліскае плуг у вясновай даліне,
звініць з грады бліскучая рыдлёўка,
а у нізкім кустоўі прасты чыжык
пяе простую песеньку... —

Fartog

Fartog. Bam midn ufblicn fun roz
vos vil di veverke nariševate?
Ver ^avejs^a dem klung fun undzer prostrn groz?
Dem blik fun undzer ku, di tamevate?
Ver ^avejs^a di šrek fun undzerer a jodle,
di trojerik celjapevate?

In neplen vign zix di stertes hej
un tfiles mešene fun vajte glokn;
es šnajdt zix durxn groz a trukener šosej —
a tojter ^bšrunt^b in di cegrozte lokn.
Es blojt. Di štilkajt šloft af jedn štejn
un hengt af jedn flokn.

Un Bunje zagt: «Mir španen cu der štot.
Ci filstu, xaver Bere, di axrajes?
Banemstu xoč, vi s'vert badrot
di alte velt in šiml un lišajes? — —»
Nor s'entfert Bere: «O, vi den, ix fil es
un fardaj es — — —»

Zagt Bunje dan: «To grejt dem grobn fojst,
du, du, di štume kraft, vos gejt ceštarn...
Štej uf, proletarjat, dajn corn brojzt,
o, dales-lempertn, o, keler-bern!...»
Un s'brumt cu der Palent: «S'iz kojex nox faran
a ^cšmelt^c cu iberkern!»

Men hot avekgešprajzt mit lange fis,
avekgevjoslevet, vi di cikadn;
di ejglex fajxtinke un cuker-zis,
ceforun un cehoct, vi alte madn,
in fojst arajngešpajt un heldiš cugefajft —
cvej blondžende baladn.

Варьянты: ^a AV, LP, GV, GM: vejst ^b AV, GV, OŠ: šrint ^c GM: velt

Досьвітак

Сьвітае. У стомленим пробліску ружовасьці
чаго хоча дурнаватая вавёрка?
Хто зьведаў звон нашай простаі травы?
Позірк каровы нашай праставатай?
Хто зьведаў страх нашай яліны
смутна разлапаватай?

У туманах калышацца сыцірты сена
і медныя малітвы далёкіх званоў;
прарэзваецца праз траву сухая шаша —
мёртвы прабор у пасмах травяністых.
Сінее. Сьпіць цішыня на кожным камені
і вісіць на кожнай жардзіне.

І кажа Буня: «Мы крочым да гораду.
Ці адчуваеш ты адказнасьць, таварыш Бэра?
Ці разумееш хоць, пад якой пагрозай
стары сьвет, укриты лішайнікам і плесьняй? — —»
Але адказвае Бэра: «А як жа, адчуваю
і ператраўляю — — —»

І кажа тады Буня: «Дык рыхтуй тоўсты кулак,
ты, ты, нямая сіла, што ідзе разбураць...
Уставай, пралетарыят, твой гнеў кіпіць,
о, леапарды галечы, о, мядзьевадзі сутарэньняў!...»
І бурчыць згодна Палент: «Яшчэ ёсьць сіла
перакуліць увесь сьвет-шмет!»

І пашыбавалі доўгімі нагамі,
павеславалі, як цыкады;
зь вільготнымі цукрова-салодкімі вочкамі,
распоўзлыя, разгоцаныя, як старыя панны,
плюнулі ў кулак, зухавата прысьвіснулі —
дзьве бадзячыя баляды.

Batog

S'iz hejs. Der gliverdiker tamez brent.
On šotns helt dos feld, vi ojsgešlifn;
di vajtn bloje, gliendike vent,
s'ligt klor di velt biz in di tifste tifn.
Un ru. Blojz harte klingendike štraln
inderluftn štifn.

Un fun di bek gerunen hot der švejs,
vi s'rint fun sosnes op di terpke smole;
es šnajdn štraln, vi xalofim hejs,
un ^avakldik^a fun zun iz men šojn mole...
Di lajber ofn... Vu es hengt ^bdi^b hemd
un vu es štarct a pole...

Варьянты: ^a LP: vaklendik ^b OŠ, GM: dos

Удзень

Сьпёка. Гарыць застылы тамэз¹.
Поле бязь ценяў сьвятлее, як адшліфаванае;
далі нібы сінія, распаленыя муры,
разьлёгся ясна сьвет да найглыбейшых глыбіняў.
Спакой. Толькі цьвёрдыя звонкія промні
сваволяць у паветры.

І ліўся пот са шчок²,
як ліецца з соснаў садкая смала;
рэжуць промні, гарачыя, як нажы рэзьніка,
і ўжо хісталіся яны ад сонца, нібы п'яныя...
Наросхрыст целы... Дзе вісіць кашуля,
дзе тырчыць крысо...

---

¹ Тамэз, тамуз — дзясяты месяц яўрэйскага календара, прыпадае на чэрвень-ліпень.

² Няясна, што Кульбак мае на ўвазе пад словам *bek* — ці гэта рэдкая форма множнага ліку ад *bak* (шчака), ці звычайная ад *bok* (казёл).

Ba der štot

Um halbn tog hot men derzen, derzen:
es blumt di štot arum in ale toln,
di fencter špricn inem tamezdikn bren,
es šrajt dos blex af rojt un grin bamoln,
di clomim flakern fun kuplen-cibeles,
un s'lojfn turems, vi kristoln.

Es damft. Es brumt di ongeglite štot,
mit himlen durxgezegt fun ^ašvarce^a trojbn,
mit štimen vintike in kaltn drot — — —
Es blic di štot adurx miljonen šojbn.
Un s'hojlt der rer. Un s'brilt ^bdi^b rod. Un di
elektre tancn fun ojbn...

Geblibn iz men hešedik un štum,
gekukt mit hejse, kajlexdike ojgn — — —
S'iz vor? Ci efšer turemt zix arum
a xolem nit geštojgn, nit geflojgn?..
O, jomer-tol! Dajn nepl iz a rojx
un ajzn iz dajn regnbojgn!..

Es štejen ^clang^c badripet un faršmaxt
di bloje bal-xalojmes funem keler — — —
Di štot fargejt. Es krixt di nase naxt
fun di bejs-almíns, tfises un špiteler — — —
Forojs!.. A blic šnajdt durx di moxike
nešomes hel un heler.

1927

Варьянты: ^a LP: švarcn ^b OŠ: dos ^c LP, GM: štar

Пад горадам

Апоўдні яны ўбачылі, убачылі:
квітнее горад навокал ва ўсіх далінах,
вокны пырскаюць у тамузавым жары,
крычыць бляха, размаляваная чырвоным і зялёным,
мігцяць крыжы з цыбуляў купалоў,
і бягуць вежы, нібы крышталі.

Парыць. Гудзе распалены горад,
нябёсы прарэзаныя чорнымі трубамі,
ветраныя галасы ў халодным дроце — — —
Блішчыць горад празь мільёны шыбаў.
Рычыць труба. Раве кола. А ўтары
танчыць электрыка...

Стаялі яны, моўчкі хліпаючы,
глядзелі гарачымі круглымі вачамі — — —
Ці гэта ява? Ці можа грувасыціца навокал
сон недарэчны і няскладны?..
О, даліна плачу! Туман твой — гэта дым
і жалеза — твая вясёлка!..

Стаяць задрыпаныя і знямоглыя
сінія летуценьнікі з сутарэньня — — —
Заходзіць горад. Крадзеца мокрая ноч
з магільнікаў, турмаў і шпіталяў — — —
Наперад!.. Маланка разразае сьвятлей і сьвятлей
замшэлыя душы.

1927

---

¹ Гл. камэнтар да вершу «Надвячоркам».

Zumer

^aHajnt hot^a di velt zix ^bojsgeviklt^b vider naj;
der grober knosp, di fule erd, di grine šuškeraj —
s'hot alc gecitert, vi ^ca štajfer^c mejdl-lajb
farcitert vert fun šarfer frejd bam vern vajb...
Un ix bin, vi a kac, gelegn ^dafn^d mit fun feld,
vu s'hot gešprict, geblicht, ^egefinklt^e un gehelt,
ejn *ojg* faršmirt mit zun, ^fdos^f cvejte — cugemaxt,
x'hob švajgevdik gekvoln, švajgevdik gelaxt...
Ariber majln plejn, un vald, un tol —
do valger ix zix um — a ^gblanker, harter^g štol.

Публикацыі: **Literariše bleter** (Varše). 1928. №31. Z. 12; **AV** 34; **LP** 15; **GL** 16; **GV** 281; **Cukunft** (Nju-Jork). 1966. №3. Z. 12; **GM** 32; **E** 52.

Варыянты: ^a **LP, GL, GM, E** S'hot hajnt ^b **AV, GV** ufgeviklt ^c **Literariše bleter**: a štajfer, junger **GL**, E a štajfe **GM** dos štajfe ^d **GM**, E af der ^e **LP, GL** gepinklt ^f **LP, GL** di ^g **LP, GL, GM, E** harter, blanker

Лета

Сёння сьвет распавіўся нанова;
пупышка тоўстая, поўная зямля, зялёны шэпт —
усё задрыжала, як тугое дзявочае цела
дрыжыць ад вострай радасьці, стаючы жанчынай...
І я, як кот, ляжаў пасярод поля,
дзе ўсё блішчала, пыркала, іскрылася, сьвяціла,
адно вока замазана сонцам, заплюшчанае другое,
я моўчкі радаваўся, і сьмяяўся моўчкі...
Празь вёрсты раўнін, лясоў, далінаў —
качаюся я — бліскучая, цьвёрдая сталь.

MINSK
1928–1934

МЕЧК
1928–1934

^aIn veg^a

Vokzaln. Axsanjes un zingende banen,
un umetum iz etvos glik faranen...

Di blotes di poljesjer, di vajrusiše toln,
mit štern durgešotn, mit neplen opgemoln...

Un štetlex, vi vorones, un sive balegoles
mit berd fun far oktjaber un altn-altn goles...

^bMe kumt cu mir in cimer: fun Pojln, proše panje?
S'iz hajnt majn harc far alemen an ofene axsanje...^b

Un ovntn, un ovntn, un ovntn fun lider,
az x'ver alejn a lid, un jambn — majne glider.

O, ovntn. Ir ovntn. Un ovntn fun fajer.
Ix ver in ajx farbrent,
farvos zajt ir mir tajer?..

1928

Публікацыі: Oktjabr (Minsk). 1928. №283 (9.12.1928). Z. 3; Štern (Minsk). 1929. №1. Z. 9; Vilner tog (Vilne). 1929. №58. Z. 3; GL 6.

Варыянты: ^a Oktjabr: Af a turne Vilner tog: няма ^b GL: няма

У дарозе

Вакзалы. Гатэлі і пяючыя цягнікі,
і паўсюль ёсьць крыху шчасьця...

Балоты палескія, беларускія даліны,
зоркамі прасыпаная, туманамі намаляваная...

І мястэчкі, як крумкачы, і сівыя балаголы
з бародамі дакастрычніцкімі і старадаўнім выгнаньнем...

Прыходзяць да мяне ў пакой: з Польшчы, *прошэ пана?*
Сёння мае сэрца — адкрыты гатэль для ўсіх...

І вечары, і вечары, і вечары зь вершаў,
так што я сам раблюся вершам, і ямбы — мае члены.

О вечары. Вы вечары. І вечары з агню.
Я ў вас згараю,
чаму вы мне дарагія?..

1928

***

S'iz švarc der himl, vajs der trakt,
der vinter [.....]
S'iz ict di gance [.....]
af tojznt finklendike šleser.

Fun oʻjbn flist a diner tint,
un blanke stružkes drejen zix un drejen,
mit šarfe dlotes šnict der vint
a vajse kolonade fun di šnejen...

O, alter demb, in tifi šnej,
in xojšex, vi a fojst farbroxn...
X'hob oʻjx, vi du, farščemet zix azoj
mit ale odern un knoxn.

Ix bin do ejner, ejner afn šljax,
un x'vejs nit — zol ix laxn oder vejnen.
Es kriet un blict a funken-šprax
un s'horxn štojnendik di plejnen...

Публікация: *Vilner tog* (Vilne). 1929. №58. Z. 3. Асобнік газэты, які ўдалося знайсці, мае дэфэкт — абарваны куток старонкі з пачаткам верша.

***

Неба чорнае, белы гасьцінец,
зіма [.....]
Цяпер увесь [.....]
на тысячу іскрыстых замкаў.

З вышыні цячэ тонкі атрамант,
і стружкі бліскучыя кружацца, кружацца,
вострым долатам вырэзвае вецер
белую калянаду зь сьнягоў...

О, стары дуб, у глыбокім сьнезе,
у цемры, як узьняты кулак...
Я таксама, як ты, сыціснуўся гэтак
з усімі жыламі і касьцямі.

Я тут адзін, адзін на шляху,
і ня ведаю — сьмяяцца ці плакаць.
Скрыгоча і бліскае мова іскраў
і слухаюць здзіўлена раўніны...

***

A ^araxves^a fun šnejen. A kil opgešlifener štern.
A meser — a vint.
Iber hunderter majl — lejgt majn froj ictter šlofn
majn kind...

S'špilt a fidl a bloje un a šnejiker violončel.
Sara next!
Iber hunderter majl zet majn zun mix in xolem
un laxt...

Публікації: GL 23; E 36.

Варьянты: ^a E: raxmones

***

Сьнежны абшар. Сьцюдзёна адшліфаваная зорка.
Нож — вецер.
За сотні вёрстаў — кладзе цяпер мая жонка спаць
маё дзіця...

Грае сіняя скрыпка і сьнежная віялянчэль.
Што за ноч!
За сотні вёрстаў бачыць мой сын мяне ў сьне
і сьмяецца...

Disner Čajld-Harold

(Poeme)

I. A BAN

1

A ban. A fencter. A ponim kvelt.
A ljuške cvišn štajfe lipn.
A jung hot zix gelozn in der velt
mit gorništ, blojz mit gance ripn.
In kešene a bintl vilde lider,
a pekl papirosn un a hemd;
azoj hot zix dos šnajderl — zajn tate — mit a sider
amol gelozn in der fremd.
Di reder rudern — tax-tax-tax-tax,
un maxtn bajtn zix, un meluxes švebn!
«S'iz gut, — hot er getraxt, — es iz a zax,
vos menčn šlogn zix un lebn...»

2

In vagon — dos kojdervelš fun der medine:
damen — bidermajer, tifzinike briln,
a lampas fun a general unter a pelerine,
a langer vonc a pojlišer in honer un in viln.
Un jeder ojg kukt štar vi a lornet,
gelejmt af ejbik, punkt farblibn
s'iz fun itlexn a kerper a maket,
nor der menč hot zix arojsgeklibn.
Di buržuazje kletert af di banen
un rajst zix švajndik cu Ruslands tir,
un er iz mit der ljuške do geštanen —
a vagabund, a ljuškeman, a pasažir...

Публікацыі: DCH; GL 67-103; GV 229-266; GM 174-207.

Дзісенскі Чайлд-Гарольд (Паэма)

I. ЦЯГНІК

1

Цягнік. Адно. Радасны твар.
Люлька між сьціснутых вуснаў.
Хлопец выправіўся ў сьвет
зь нічым, толькі з цэлымі рэбрамі.
У кішэні — вязка дзікіх вершаў,
пачак папяросаў і кашуля;
так кравец — яго бацька — з малітоўнікам
аднойчы выправіўся на чужыну.
Грукочуць колы — тах-тах-тах-тах,
мяняюцца ўлады, пырхаюць дзяржавы!
«Добра, — падумаў ён, — во гэта справа,
што людзі б'юцца і жывуць...»

2

У вагоне — тарабаршчына з усёй краіны:
дамы — бідэрмаер¹, глыбакадумныя акулёры,
генэральскі лямпас пад пэлерынай,
доўгі польскі вус у гонары і ў волі.
І вока кожнае глядзіць застыла, як лярнэт,
навек паралізавана, нібыта застаўся
ад кожнага цела макет,
а сам чалавек зь яго выбраўся.
Буржуазія пхнецца ў цягнікі
і моўчкі рвецца да брамы з Расеі,
а ён стаяў там зь люлькай —
бадзяга, люлькеман, пасажыр...

¹ Бідэрмаер — мастацкая плынь і стыль жыцця, тыповыя для правінцыйна-мяшчанскай культуры нямецкамоўных краінаў першай паловы XIX стагодзьдзя.

3

Harbst. Hojl. A kelbl ba a krenice.
Mit velder-bloj di nase vajt baforn.
Gešlept hot zix der tojter cug cum grenec
un iz af jeder stancje opgeštorbn.
A xorever vokzalxl. Štil. Špet.
Der regn vaš di telegrafn-drotn.
Un dox — farbaj di šojbn gejt adurx a šotn,
un s'shlajxt adurx a štolener bagnet.
A bojševik! Dos papiresl in di cejner.
Di ojgn — kosevoklexe. Er hit.
Un in vagon hot Ljułkeman blojz ejner
zix ruik cugehert cu zajne trit.

4

S'hot najncn jor der braver Ljułkeman
gelejent šejne lider un romanen,
biz s'hot di velt im ojsgezen vi a roman,
vu birgerkrig iz ojx faranen,
s'iz modne gut arumcugejn un hern,
vi s'klingen lozungen, vi s'sorxen fonen,
vi gešprexn firn klejne revolvorn —
es iz a majse fun Nat Pinkertonen.
Un trasket durx di gasn a farelterter harmat,
a dajče kaske valgert zix in rine, —
iz Ljułkeman in federn. Un ojɓ er iz nox zat,
iz er a fartiker Rinaldo Rinaldini.

3

Восень. Пуста. Цялятка ля крыніцы.
 Лясной сінню афарбаваная мокрая далячынь.
 Цягнуўся мёртвы цягнік да мяжы
 і абміраў на кожнай станцыі.
 Лядашчы вакзальчык. Ціха. Позна.
 Дождж мые тэлеграфныя драты.
 І аднак — міма шыбаў праходзіць цень,
 і пракрадаецца сталёвы штых.
 Бальшавік! Папяроска ў зубях.
 Вочы касавокія. Ён вартуе.
 А ў вагоне толькі адзін Люлькеман¹
 спакойна прыслухоўваецца да яго крокаў.

4

Дзевятнаццаць гадоў адважны Люлькеман
 чытаў прыгожыя вершы і раманы,
 пакуль сьвет ня здаўся яму раманам,
 дзе ёсць таксама і грамадзянская вайна,
 на дзіва добра хадзіць і чуць,
 як грымяць лёзунгі, як шамацяць сыцягі,
 як вядуць размовы малыя рэвальвэры —
 гэта гісторыя пра Ната Пінкертона².
 Грукоча па вуліцах састарэлая гармата,
 нямецкая каска валяецца ў канаве, —
 жыве Люлькеман без турбот, а калі яшчэ і сыты,
 дык ён — гатовы Рынальда Рынальдзіні³.

¹ З гэтага месца аўтар ужывае мянушку героя без артыкля, г. зн. як прозвішча.

² *Нат Пінкертон* — «кароль дэтэктываў», пэрсанаж папулярнай прыгодніцкай літаратуры першых дзесяцігодзьдзяў XX стагодзьдзя.

³ *Рынальда Рынальдзіні* — герой аднайменнага фільму (1927) паводле клясычнага рамана К. Вульпіюса (1798), архетып высакароднага разбойніка.

5

Un ^apluclung^a zict er in vagon, er fort študirn
 kejn Ejrope. A jeder cu zajn fax: a *fojgl* zingt,
 a bolševik maxt revoljucjes, un Ljulkeman muz umbadingt
 študirn. Der tog fargejt. Štolene kolirn.
 Alc šlingen fun ^bder^b gegnt ojs di hejse *ojgn*:
 a jodle a vajsrusiše in tol. A brik.
 Ot iz a ^cmutner^c tajxl ^apluclung^a durxgeflojgn,
 un s'jogn ajlik telegrafn-slupes af curik.
 Es endikt zix di hejm! Un *ojb* dix matert vos un mont,
 du švajg, majn frajnt, vi ale in vagon do švajgn,
 vi s'švajgn dortn vajt, bam vajs n horizonzont,
 draj zilberlexe sosnes, ejncike, on cvajgn...

II. BERLIN

6

Vivat, Ejrope! Es hot der jam
 arojsgevorfn moskver soxrim af Kurfirstndam;
 miljonern, ček-bixer un gold —
 un dem Lahojsker Čajld-Harold.
 A *lojb* cu jener guter šo,
 ven er iz glajx mit alemen geflojgn!
 S'štejt Ljulkeman bam banhof Co
 un kukt Ejrope in di *ojgn*.
 O, land! Vu di elektre flist
 in drotn, un in odern — šampanjer;
 vu jeder arbeter iz a marksist,
 un jeder kremer iz a kantianer.

Варьянты: ^a GM: pluclung ^b DCH, GL, GV: dem ^c GM: mutne

І раптам ён сядзіць у вагоне, ён едзе вучыцца
у Эўропу. У кожнага свая справа: птушка сьпявае,
балышавік робіць рэвалюцыі, а Люлькеман мусіць
абавязкова

вучыцца. Дзень праходзіць. Сталёвыя колеры.
Усё паглынаюць з навакольнага гарачыя вочы:
яліна беларуская ў даліне. Мост.

Вось праяцеца раптам міма мутная рачулка,
і сьпешна нясуцца назад тэлеграфныя слупы.
Канчаецца дом! І калі цябе нешта тузае і мучыць,
маўчы, мой дружа, як усе маўчаць у вагоне,
як маўчаць удалечыні, пры белым небакраі,
тры серабрыстыя сасны, самотныя, без галін...

II. БЭРЛІН

Віват, Эўропа! Выкінула мора
купцоў маскоўскіх на Курфюрстэндам¹;
міліянэраў, чэкавыя кніжкі, золата —
і лагойскага Чайлд-Гарольда.

Хвала той добрай часіне,
калі ён вылецеў разам з усімі!
Стаіць Люлькеман на вакзале Цоо²
і глядзіць Эўропе ў вочы.

О, краіна! Дзе электрыка цячэ
у дратах, а ў жылах — шампанскае;
дзе кожны рабочы — марксіст,
а кожны крамнік — кантыянец.

¹ Курфюрстэндам — галоўная вуліца Заходняга Бэрліну.

² Вакзал Цоо (Zoo) — чыгуначны вакзал у цэнтры гораду, на які пры-
бывалі цягнікі з усходу, з выхадам на Курфюрстэндам.

S'iz zumer-ovnt. A šuperaĵ
 bam banhof Co. Es trogt fun untererd,
 fun lĵaremdikn štot-ban, fun tramvaj
 mit hit un hit un friš-razirte berd.
 Oĵtos biln. Elektriše reklames
 šrajbn zix in himl. A radio šrajt
 in hic funem berliner tamez:
 «Ales jut! Prosperiti! Olrajt!»
 Un s'cindn zix šojn fajern fun kabares;
 s'šlogt najn der nirnberger zejger —
 dem erštn šikern mesles
 hot Lĵuĵkeman študirt berliner štejger.

8

Di Čajld-Haroldn esn vejnik,
 bazunders disner Čajld-Harold —
 er iz a švarcer, šlank un bejnik,
 iz rejn, xoč šlexť arumgegolt.
 Un s'trogt fun im di šnajderiše mi
 fun doĵres oreman af oreman — — —
 Es hot šojn Lĵuĵkeman a cimer af Belvi
 un vašt di teler in a restoran.
 Un in berliner hejsn ovnt-blo
 iz er šojn ejropeiš zejger,
 xoč s'felt im nox cu zajn an ejropeer —
 a hunt, a triper un a piĵamo.

Летні вечар. Штурханіна
 ля вакзалу Zoo. З падзем'я,
 шумнай гарадзкой чыгункі, трамваяў
 пахне капелюшамі і сьвежаголенымі бародамі.
 Гаўкаюць аўто. Электрычныя рэкламы
 пішуцца ў небе. Радые крычыць
 у сьпёцы бэрлінскага тамэза¹:
*«Ales jut! Prosperity! Allright!»*²
 І ўжо загараюцца агні кабарэ;
 б'е дзевяць нюрнбэрскі гадзіннік —
 першыя п'яныя суткі Люлькеман
 вывучаў бэрлінскі лад жыцця.

Чайлд-Гарольды ядуць мала,
 асабліва дзісенскі Чайлд-Гарольд —
 ён чорны, зграбны і кашчавы,
 ён чысты, хоць дрэнна паголены.
 І пахне ад яго кравецкай цяжкай працай
 пакаленьняў, дзе бядняк на бедняку — — —
 Люлькеман ужо мае пакой на Бэльвю³
 і мые талеркі ў рэстаране.
 І ў гарачай бэрлінскай вечаровай сіні
 ён ужо вельмі эўрапейскі,
 хоць, каб быць эўрапейцам, яму бракуе
 сабакі, трыпэру і піжамы.

¹ Тамэз, тамуз — дзясяты месяц яўрэйскага календара, прыпадае на чэрвень-ліпень.

² Усё добра! (бэрл. гаворка) Працьвітаньне! Усё ў парадку! (англ.)

³ Бэльвю — замачак, парк, алея, раён і чыгуначны вакзал у Заходнім Бэрліне на беразе Шпрэі.

9

Belvi iz štil. Balkonen un gardinen,
 do treft men a gehejmrat af špacir;
 do lign di rantjes, vi špinen,
 ajngevebt in ledernem ampir.
 In ojto dremlt ajn der šofer,
 an altičke šit kerndlex in Šprej;
 do trinkt men štil a pacenhofer
 un ^amen^a farkukt zix glat azoj.
 Do treft men Ljulkemanen mit a bux
 bam vaser. Er kvelt.
 Un s'iz im gut in grojsn videršprux
 cu zix, cum bux un cu der velt.

10

Di baleboste Ljulkemans iz gro,
 an alte frajlin — frojlajn Vejxert.
 Zi zict ba zix in cimer-rokoko
 un kormet a kanarikl un rejxert.
^bDos^b frajlin Vejxert iz šojn axcik jor,
 un dem kanarikl gejt fercik;
 s'badojern ict bejde ofnhercik —
^amen^a hot nit, lejder, ufgeštelt kejn dor!
 ... A friling... Šlezjen... Vaser... Grozn...
 A lejtenant... Gevezn un nito...
 Dos fejgele iz vajs un ongeblozn,
 frojlajn Vejxert iz vi štendik gro.

Варьянты: ^a DCH, GL, GV, GM me ^b GM: Der

9

У Бэльвю ціха. Бальконы і гардзіны,
 тут можна стрэць тайнага радцу на шпацыры;
 тут заляглі ранцё, як павукі,
 уткаўшыся ў скураны ампір.
 У аўце задрамаў шафёр,
 бабулька сыпле зернейкі ў Шпрэю¹;
 тут п'юць ціха пацэнгофэр²
 і стаяць проста так, заглядзеўшыся ў прастору.
 Тут можна стрэць Люлькемана з кнігай
 ля вады. Яму радасна.
 І добра яму ў вялікай супярэчнасці
 з сабой, з кнігай і са сьветам.

10

Гаспадыня ў Люлькемана сівая,
 старая панна — фройляйн Вэйхерт.
 Яна сядзіць у сябе ў пакоі-ракако
 і корміць кенарка і курыць.
 Фройляйн Вэйхерт ужо восемдзсят гадоў,
 а кенарку ідзе саракавы;
 абое шчыра шкадуюць —
 яны, на жаль, не працягнулі род!
 ...Вясна... Сілезія... Вада... Трава...
 Лейтэнант... Быў і няма...
 Птушка белая і надзьмута,
 фройляйн Вэйхерт сівая, як звычайна.

¹ Шпрэя — рака, на якой разьмешчаны Бэрлін.

² Пацэнгофэр — папулярнае бэрлінскае піва

11

Di baleboste libt dem jungn ruse —
zeks-un-cvancik — er, un axcik — zi;
zi grejt im frištik jedn inderfri,
un dos kanarikl iz ful mit buše.
Batraxt zi noxdem ernst, vi er est
mit hejse tajvedike bakn — — —
Un zi derzet in šrek: sibirer frest,
samovarn, bern un kazakn...
Frajlin Vejxert šart arojs zix šneler
cu ir vajs-gildener rokoko-ru,
un blojz s'kanarikl fajft cu,
ven Ljulkeman gejt vašn zajne teler.

12

Es šmajet der švarc-xejnevdker rus.
Kojm farbundn dem kravat,
er zict šojn afn dax fun omnibus
un lejent dem «Berliner tageblat».
Ot jogt men durx dem Brandenburger tor
mit zajne zigeriš-cevildevete ferd
(O, gloria! Xoč s'iz šojn šreklex klor,
az ojx der grojser ziger ligt cu dr'erd...);
ot hert er af dem zunikn Savini-plac,
vi fejgelex berliner zingen;
ot zict er šojn bam «Gec fon Berlixingen»
un frejt zix, un balekt zix vi a kac.

Гаспадыня любіць маладога расейца —
 яму — дваццаць шэсьць, ёй — восемдзесят;
 яна гатуе яму сьняданьне кожным ранкам,
 а кенарок поўніцца сорамам.
 Пасьля яна пільна назірае, як ён есьць —
 гарачыя прагныя шчокі — — —
 І бачыць яна ў страху: сібірскія маразы,
 самавары, мядзьведзі і казакі...
 Панна Вэйхерт вышмыгвае хутчэй
 у свой бела-залаты ракако-спакой,
 і толькі кенарок прысьвітвае,
 калі Люлькеман ідзе мыць свае талеркі.

Чарнява-прывабны расеец мітусіцца.
 Ледзь завязаўшы гальштук,
 ён сядзіць ужо на даху амнібуса
 і чытае «Бэрлінэр табеглят»¹.
 Ён праносіцца міма Брандэнбургскай брамы²
 зь яе пераможна-разьюшанымі канямі
 (О, глёрыя! Хоць ужо жажліва ясна,
 што і найбольшы пераможца ляжыць у зямлі...);
 вось чуе ён на сонечным Савіні-пляцы³,
 як сьпяваюць бэрлінскія птушкі;
 вось ён ужо сядзіць за «Гёцам фон Бэрліхінгенам»⁴
 і радуецца, і аблізваецца, як кот.

¹ *Berliner Tageblatt* — буйная газэта лібэральнага кірунку (1872–1939).

² *Брандэнбургская брама* — нэаклясычная трыюмфальная брама ў цэнтры Бэрліну з скульптурнай кампазыцыяй квадрыгі коней.

³ *Савіні-пляц* — плошча са сквэрам у Заходнім Бэрліне.

⁴ «*Гёц фон Бэрліхінген*» — рыцар XVI стагодзьдзя, удзельнік Сялянскай вайны, герой гістарычнай п'есы Гётэ. Тут, верагодна, сатырычны тыднёвік, які выходзіў пад такой назвай у 1919–1934.

13

Er hot šojn frajnt. Cvej mide kavalern
 fun der kunst. Cvej hunger-lajt:
 Jusuf Abo un Erix Dern —
 di umrus fun an opgeštelter cajt.
 Abo iz a farxolemter araber,
 a vejxer skulptor mit levonedike hent,
 a kurcer jung a kučeraver,
 vos benkt in lejmn cum Orient.
 Un Dern iz der menč fun trojer,
 a štiler dajč, vos redt cu zix alejn, —
 a rafinirter ejropeer
 mit kvekzilber in ruknbejn.

14

In ovnt zict men in kafe,
 es švimen penimer in vejxn rojx,
 es švimen di gedanken ojx,
^amen^a redt fun altn Lao-tze,
 di verter flisn šarf un din,
 un s'klingen fajm di aforizmen;
 ajeder cit dem altn pizmen
 fun der alter denk-mašin.
 Berliner dixer šlajfn do
 di šenste verter-šnicerajen, —
 nor s'dremlt ajn bam tiš Abo,
 un Dern švajgt alc vi der šlajen.

Варьянты: ^a DCH, GL, GV, GM me

Ён мае ўжо сяброў. Два стомленыя кавалеры
ад мастацтва. Два галадзёны:
Юсуф Або¹ і Эрых Дэрн —
няўседы спыненага часу.
Або — задумлівы араб,
лагодны скульптар зь месяцовымі рукамі,
нізкі кучаравы хлопец,
які сумуе ў гліне па Ўсходзе.
А Дэрн — чалавек смутку,
ціхі немец, які гаворыць сам з сабой, —
рафінаваны эўрапеец
з іртуцьцю ў хрыбце.

Увечары яны сядзяць у кавярні²,
плывуць твары ў мяккім дыме,
плывуць таксама думкі,
гавораць пра старога Лао-Цзы³,
словы цякуць востра і тонка,
звіняць прыгожа афарызмы;
кожны цягне старую песьню
старой мыслярскай машыны.
Бэрлінскія паэты шліфуюць тут
найпрыгажэйшую слоўную разьбу, —
толькі Або дрэмле за сталом,
а Дэрн усё маўчыць, як лін.

¹ Юсуф Або — яўрэйскі скульптар-авангардыст (1890–1953), у 1913–1935 жыў у Бэрліне, на пачатку 1920-х, як і Кульбак, належаў да інтэлектуальнага гуртка вакол паэткі Эльзы Ляскер-Шулер.

² Гаворка хутчэй за ўсё пра «Romanisches Café», культавую бэрлінскую кавярню, інтэлектуальны і мастацкі асяродак.

³ Лао-Цзы — старажытнакітайскі філёзаф VI-V стст. да н. э., якому прыпісваецца аўтарства трактату «Дао Дэ Цьзін».

15

Berliner next, es blicn beler.
Džazbandn arum Ljučkemanen.
Berliner next in di šantanen,
vos ken zajn, xaver, kułtureler?
Do zicn genjes fun di opzacmerk;
faršpicte šarbns, hengendike bakn,
di švarce frek af raxvesdike kerk
un rajx-gefaldevete haldz-un-nakn.
S'iz itlexer a flejšike kredenc,
vu s'rojšn ejdlste getrank-simfonjes, —
der džazband šrajt mit kojles fun kolonjes
in švarce fajern fun neger-tenc.

16

Dos vajse servetl arum farštekt,
es špiglen zix di plixn in di teler,
es frirt in emerl dos flešl zekt, —
vos ken zajn, xaver, kułtureler?
Sara geblic! Sara gezang!
Der čeri brendi blutikt inem glezl:
«Lehn deine Wang an maine Wang»,
du, Gretxen, mit dem zisn nezl.
Der džazband lajtert majn farštand,
der bojx-tanc maxt majn lebn heler!..
S'zict Ljučkeman in bar «Am Štrand», —
vos ken zajn, xaver, kułtureler?

Бэрлінскія ночы, блішчаць балі.
 Джазбэндзы вакол Люлькемана.
 Бэрлінскія ночы ў шантанах¹,
 што можа быць, дружа, культурнейшым?
 Тут сядзяць геніі рынкаў збыту;
 заостраныя чэрапы, абвіслыя шчокі,
 чорныя фракі на шырокіх карках
 і шыі ў багатых складках.
 Кожны — мясісты буфэт,
 дзе шумяць найшляхотнейшыя сымфоніі напояў, —
 джазбэнд крычыць галасамі калёніяў
 у чорных агнях мурынскіх танцаў.

Падвязана белая сурвэтка,
 у талерках адлюстроўваюцца лысіны,
 стыне ў вядзерцы бутэлька шампану, —
 што можа быць, дружа, культурнейшым?
 Што за бляск! Што за сьпеў!
 Чэры-брэндзі крывавіць у шклянцы:
 «*Lehn deine Wang an meine Wang*²»,
 ты, Грэтхен, зь мілым носікам.
 Джазбэнд праясьняе мне розум,
 танец жывата робіць жыцьцё сьвятлейшым!..
 Люлькеман сядзіць у бары «Ам штранд», —
 што можа быць, дружа, культурнейшым?

¹ *Кафэшантан* — рэстаран або кавярня з адкрытай сцэнай і забаўляльнай праграмай.

² *Lehn deine Wang an meine Wang* — «Шчакою прытуліся да маёй шчакі», радок вершу з паэтычнага цыклю «Лірычнае інтэрмэца» Гайнрыха Гайнэ.

S'hot Šmulik Ljulkeman zix opgegebn.
 Gebrent. Gebrent. Gebrent.
 Abo hot blojz di traxtndike hent,
 nor Dern lernt im dem sod fun lebn:
 «O, miš zix nit un nem fun alem grejtn;
 du kojf, majn frajnt, a grojsn šefer-hunt,
 un zol er dir dajn velt baglejtn;
 un bixer lejen nit — s'iz umgezunt!
 Vajl dos gemaxte ibermaxn —
 dos ^aken^a men nor in preferans;
 du zaj a džentlmen par ekseljans
 un lax nit mit, ven ale laxn...»

Der lerer libt di klejder fun gedanken,
 an aforizm ci a kalambur;
 Dern štejt šojn lang hintern planken
 fun a farendikter kultúr.
 Er lernt dem araber denken,
 un Ljulkemanen firt er ojx
 in filosofiš-blojen rojx
 fun vos-nor-hern-un-gedenken!
 Un umetum iz zise šrek:
 Špengler, Kajzerling un Lasker-Šiler,
 di verter špringen vi di bek,
 xoč s'flist ^bdi^b mide blut šojn kiler.

Варьянты: ^a GM: kon ^b GV, GM: dos

Урэшце здаўся Шмулік Люлькеман.
Згарэў. Згарэў. Згарэў.

У Або ёсць толькі ўдумлівыя рукі,
але Дэрн вучыць яго сакрэту жыцця:
«О, ня ўмешвайся і будзь да ўсяго гатовы;
купі сабе, мой дружа, вялікую аўчарку,
і хай яна суправаджае твой сьвет;
а чытаць кнігі — гэта нездарова!
Бо перарабіць зробленае —
гэта можна толькі ў прэфэрансе;
дык будзь джэнтэльмэнам перадусім
і ня сьмейся, калі сьмяюцца ўсе...»

18

Настаўнік любіць шаты з думак,
афарызм ці калямбур;
Дэрн даўно ўжо стаіць па-за плотам
скончанай культуры.
Ён вучыць араба думаць,
а Люлькемана ён вядзе таксама
у філясофскім сінім дыме —
«што чуеш — усё запамінай»!
А навокал — салодкі страх:
Шпэнглер¹, Кайзэрлінг² і Ляскер-Шулер³,
словы скачуць, як казлы,
хоць стомленая кроў цячэ ўжо халадней.

¹ *Освальд Шпэнглер* — нямецкі філэзаф і публіцыст (1880–1936), аўтар папулярнай кнігі «Заняпад Захаду» (*Der Untergang des Abendlandes*, 1918–1922).

² *Герман фон Кайзэрлінг* — нямецкі філэзаф і пісьменьнік (1880–1946).

³ *Эльза Ляскер-Шулер* — нямецкая паэтка (1869–1945), відная постаць экспрэсіянізму. У 1910–1920-х гадах вакол яе ўтварыўся інтэлектуальны гурток, да якога сярод іншых належаў і Кульбак.

S'hert Ljulkeman un hert di dule cajt:
Berlin fargejt zix in gešrejen;
der alter Mixel in di gleklex šrajt;
es šrajen di teaters un muzejen.
Granax jušet af der vister bine
in a tiref. Moisi zingt,
vi a kranke blase balerine,
un di geštorbene poezje štinkt...
Es iz di gsise fun a vajtn brojzn,
es iz di mise, vos iz zis, —
ekspresjonizm šprajzt mit rojte fis,
dada — mit aropgelozte hojzn.

Слухае і слухае Люлькеман вар'яцкі час:
 Бэрлін заходзіцца ў крыках;
 стары Міхель¹ крычыць у званах;
 крычаць тэатры і музэі.
 Гранах² лютуе на пустой сцэне
 у шаленстве. Моісі³ сьпявае,
 як хворая бледная балерына,
 памерлая паэзія сьмярдзіць...
 Гэта агонія далёкага бушаваньня,
 гэта сьмерць, яна салодкая, —
 экспрэсіянізм дыбае чырвананага,
 дада⁴ — са спушчанымі штанамі.

¹ *Стары Міхель* — «Нямецкі Міхель», нацыянальная пэрсаніфікацыя Нямецчыны, стэрэатыпны немец.

² *Аляксандар Гранах* — нямецкі актор тэатру і кіно (1890–1945). У Кіеўскім дзяржаўным яўрэйскім тэатры выступіў у галоўнай ролі ў п'есе Кульбака «Бойтра» (1936).

³ *Аляксандар Моісі* — нямецкі і аўстрыйскі актор альбанскага паходжаньня (1879–1935).

⁴ Дадаізм, авангардысцкая плынь у літаратуры і мастацтве, у Нямецчыне ў 1920-х гадах зьліўся з экспрэсіянізмам.

Un blojz ejn kiler vinkl iz faran —
der „Kajzer Fridrix«, a fargesener muzej.
Ajedn zuntik brengt do Ljulkeman
a hojxe frajlin, kalt vi šnej.
Do šajnt di šejne altkajt šener,
šener šajnt di šejne altkajt do,
dos frajlin zifcet fun di italjener,
dos frajlin vejnt fun Botičelis blo.
Un šejn iz ojx mit Ljulkemanen —
er špant iber di cimern farštajft,
a kap gefilt, a lek farštanen,
dos iberike — cugefajft.

І толькі адзін ёсьць прахалодны куток —
 «Кайзэр Фрыдрых», забыты музэй¹.
 Кожную нядзелю прыводзіць туды Люлькеман
 высокую панну, халодную, як сьнег.
 Тут сьвеціць прыгожая даўнасьць прыгажэй,
 прыгажэй сьвеціць тут прыгожая даўнасьць,
 панна ўздыхае над італьянцамі,
 панна плача над Батычэлевой сінню.
 І зь Люлькеманам таксама міла —
 здранцьвела крочыць ён па залях,
 кроплю адчуе, трошку зразумее,
 а астатняму прысьвісьне.

---

¹ *Музэй Кайзэра Фрыдрыха* — мастацкі музэй на Музэйным востраве ў Бэрліне, у траўні 1945 году пацярпеў ад пажару. Пасьля быў адноўлены і цяпер носіць імя свайго заснавальніка Вільгельма фон Бодэ.

Azoj hot Čajld-Harold gevelt
farzuxn glik, fun alc genisn;
a naš geton fun jeder zajt di velt
un zix balekt fun dem gešmakn bisn.
Un s'hot gejojrt der tunkeler gemiš
fun Senderl un Lomonosov;
s'iz di elektriše Ejrope friš
far a narovljer leb-filosof.
Un blojz ejn mol hot er a zog geton
in špeter naxt cu zix in kišn:
«Ix bin geglixn cu a luftbalon,
fun langn fodim opgerisn».

Гэтак Чайлд-Гарольд хацеў
 паспрабаваць шчасьця, усяго скаштаваць;
 ласаваўся сьветам з усіх бакоў
 і аблізваўся ад смачнага кавалка.
 І брадзіла цьмяная сумесь
 Сэндэрла¹ і Ламаносава²;
 электрычная Эўропа сьвежая і новая
 для нараўлянскага філёзафа жыцця.
 І толькі аднойчы прамовіў ён
 позна ноччу сам сабе ў падушку:
 «Я зусім як паветраны шарык,
 што сарваўся зь ніткі».

¹ *Сэндэрл* — герой кнігі «Падарожжы Біньёміна Трэцяга» Мэндэлэ Мойхер-Сфорыма, спадарожнік Біньёміна, праставаты «Санча Панса».

² *Міхайла Ламаносаў* — расейскі ўнівэрсальны навуковец-энцыклапэдыст (1711–1765).

III. KRUČKOV

22

Bam ^arog^a, vu a lamtern hot ^bderbrent^b
di lecte šo af himlen blase,
hot im Abo mit ir bakent —
a blonde fejgele fun Tauncien-štrase.
Farkutet in a vajs n palantin,
in šmole šixalex fun Vin, —
hot zi nit ufgeheret cu laxn
un plaplen af a cendlik špraxn.
Er hot gekukt zix paze brem,
un nit gevust, un nit farštanen;
zi hot gešepčet Ljučkemanen:
«Aj lav ju» un «Že vu zem!»

23

Dernox hot men gehuljet ba Abo
in atelje. Af tepixer tejmoner
hot zix arumgevalgert der smargoner
Čajld-Harold. In dem baginen-blo
geripet hobn hejzerik di nervn;
getunklt zix in ^ckiler^c šajn,
vi ot di lere puške fun konservn
un flešlex lejdike fun vaj n.
Un s'blonde fejgele hot halb in šlof
gemurmlt funem grinem kišn:
«Zog, liber bub, ix mexte s'visn,
bist nixt kozake her Kručkov?..»

Варьянты: ^a LP, GV: rov ^b LP, GV: gebrent ^c DCH, GL, GV: kiln

III. КРУЧКОЎ

22

На рагу, дзе дагараў ліхтар
апошнюю гадзіну ў бледных нябёсах,
Або яго пазнаёміў зь ёй —
белай пташкай з Таўэнцын-штрасэ¹.
Захутаная ў белы палянтын,
у вузкіх туфліках зь Вены, —
яна не пераставала сьмяяцца
і балбатаць на дзясятку моваў.
Ён прыглядаўся з-пад брыва
і ня ведаў, не разумеў;
яна шаптала Люлькеману:
«*I love you*» і «*Je vous aime!*»

23

Пасьля яны гулялі ў Або
у атэлье. На емэнскіх дыванах
валяўся смаргонскі
Чайлд-Гарольд. У сьвітальнай сіні
рыпелі хрыпла нэрвы;
цямнеўся ён у халодным зьзяньні,
нібы гэтая пустая бляшанка кансэрваў
і парожнія бутэлькі ад віна.
А бялявая пташка ў паўсьне
мармытала зь зялёнай падушкі:
«Скажы мне, мілы хлопча, я хачу ведаць,
ці ты не казак пан Кручкоў²?...»

¹ Таўэнцын-штрасэ — вуліца ў раёне Шарлётэнбург, працяг вуліцы Курфюрстэндам на ўсход, з рэстаранамі і клюбамі, дзе ў 1920-х гадах віравала мастацкае і інтэлектуальнае жыццё.

² Казьма Кручкоў — данскі казак, расейскі герой Першай сусьветнай вайны (1890–1919).

«Ix bin nixt, libxen, her Kručkov,
 šlof ruik ajn, majn kind, nit citer...
 X'bin blojz kozake ojs Šklov, ojs Šklov;
 majn papa var ajn alter riter
 fon Ajznšer... Er hot gešlungen
 hejse bulbe funem same flam,
 un lojt di zitn funem nodl-štam,
 hot er a lebn opgezungen...
 Un, libxen, vejs, ojx zise treln —
 dos trogt men iber biz a mos:
 mir zajnen ale fun zajn mirml-šlos
 ceflojgn ejncikvajz in aldi heln».

IV. VEDING

S'iz švarc der himl nox, un kalt, un grojs —
 nor s'sorxn šojn velosipedn.
 Es šitn xmurne arbeter arojs
 cu di fabrikn. Af jedn
 rog — a matever lamtern,
 a griner šupo un a gasnfroj;
 vu nor es ligt a štot unter di štern,
 bagegenen di draj dem morgn-groj...
 A halbe naxt ^ain^a kabare
 mit džazband un prezervativn,
 a halbe — ligt in jox fun A. E. G.
 un Borzigs finctere lokomotivn.

Варьянты: ^a DČH, GL, GV: iz

«Я, лібхен, ня пан Кручкоў,
засынай спакойна, дзіця маё, не дрыжы...
Я ўсяго толькі казак са Шклова;
мой тата быў стары рыцар
фон Нажніцын... Ён глытаў
гарачую бульбу з самага полымя,
і паводле звыку Ігольнага роду,
ён прасьпяваў усё жыццё...
І ведай, лібхен, што і салодкія трэлі
можна выцерпець да пэўнай меры:
мы ўсе зь яго мармуровага замку
разыляцеліся адзін за адным да ўсіх д'яблаў».

IV. ВЭДЫНГ

Неба яшчэ чорнае, халоднае і вялікае —
але ўжо шорхаюць ровэры.
Пахмурныя рабочыя высыпаюць
у фабрыкі. На кожным
рагу — матавы ліхтар,
зялёны шупо¹ і вулічная дама;
дзе б ні ляжаў пад зорамі горад,
гэтыя трое сустракаюць шэры ранак...
Палова ночы — у кабарэ
з джазбэндам і прэзэрватывамі,
палова — ляжыць у ярме АЭГ²
і змрочных лякаматываў Борзіга³.

¹ *Шупо* — скарот ад Schutzpolizei, ахоўная паліцыя, яе службоўцы несёлі адказнасць за парадак і бяспеку ў гарадах.

² *АЭГ* — AEG (Allgemeine Elektrizitäts-Gesellschaft) нямецкая кампанія ў галіне электраэнэргетыкі і пабытовай тэхнікі.

³ *Борзіг* — нямецкі машынабудаўнічы канцэрн.

Un noxdem gloct a grojse zun
 af groje mojern fun Veding un Naj-Keln,
 vi a princ fon Hohencolern
 af rejen dajčiše šinel.
 A brivtreger. A kare bir.
 Un mit der grober fajfe ba der tir
 faršlofn štejt der kajlexdiker šenker —
 a halber malex un a halber henker.
 Do vaksn veremlex, vi ^ašvarcer^a mon,
 af leber-vuršt un margarine;
 a koldre triknt zix af a balkon,
 un inem cimer špilt a mandoline:

Варьянты: ^a GM: švarce

А пасья вытрэшчваецца вялізнае сонца
на шэрыя муры Вэдынгу¹ і Ной-Кёльну²,
як прынц фон Гогенцолерн³
на шыхт нямецкіх шынялёў.

Паштар. Вазок зь півам.

І з тоўстай люлькай ля дзвьярэй
стаіць заспаны круглы шынкар —
паў-анёл і паў-кат.

Тут растуць чарвячкі, як чорны мак,
на лівэрцы і маргарыне;
коўдра сохне на бальконе,
а ў пакоі грае мандаліна:

¹ *Вэдынг* — раён на поўнач ад цэнтру Бэрліну.

² *Ной-Кёльн* — раён на паўднёвы ўсход ад цэнтру Бэрліну. Абодва раёны сымбалізуюць у паэме «другую», рабочую Нямецчыну.

³ *Гогенцолерны* — нямецкі арыстакратычны род, да якога належаў імператар Вільгельм II (1859–1941).

«Her Tisen hot di policej,
 un rajxsver hot her Tisen —
 faršrajbstu zix in der partej?
 Dos visn, Grete, darf ix visn!
 Vilst nor in Luna-park mit junge mener,
 du kum in Cirkus Buš cu gejn;
 genose ^aRemele redt^a šejn,
 genose ^bNojman^b redt nox šener.
 Un libstu mix — to vejs farvos
 mir šlofn bejde af ejn kišn:
 ix lib zix nor, ven ix bin arbetloz, —
 dos visn, Grete, darfstu visn!»

Варьянты: ^a GL: Helc redt zejer ^b GL: Hekert

«Пан Тысэн¹ мае паліцыю,
і войска мае пан Тысэн —
запішашся ў партыю?
Я мушу, Грэта, гэта ведаць!
Ты хочаш толькі з хлопцамі у Луна-парк,
а ты прыходзь у Цырк Буша²;
таварыш Рэмэле³ гаворыць прыгожа,
таварыш Нойман⁴ яшчэ прыгажэй.
А калі мяне кахаеш — то ведай чаму
мы сьпім абое на адной падушцы:
я кахаюся толькі калі я беспрацоўны, —
Ты мусіш, Грэта, гэта ведаць!»

¹ *Айгуст Тысэн* — нямецкі прамысловец (1842–1926) адзін з заснавальнікаў кампаніі «Thyssen, Fossoul & Co», сузаснавальнік RWE, адной з найбуйнейшых энэргетычных кампаніяў сьвету.

² *Цырк Буша* — цырк у Бэрліне, заснаваны ў 1895 годзе славутым цыркавым прадпрымальнікам Паўлем Бушам. Месца сходаў Камуністычнай партыі Нямецчыны.

³ *Герман Рэмэле* — адзін зь лідэраў нямецкага сацыял-дэмакратычнага руху і Камуністычнай партыі Нямецчыны, у 1932 годзе быў адхілены ад кіраўніцтва ў кампартыі і ў Камінтэрне, эміграваў у СССР, у 1937 годзе расстраляны.

⁴ *Гайнц Нойман* — дзяцяк нямецкага і сусьветнага камуністычнага руху, у 1932 годзе выключаны з выканкаму Камінтэрну, з 1935 году ў СССР, у 1937 годзе расстраляны. У зборніку «Выбраных вершаў» (1934) гэтыя два прозьвішчы заменены на іншыя — таварыша (Макса) Гёльца і таварыша (Фрыца) Гэкэрта, камуністычных дзеячоў, якія не падпалі пад рэпрэсіі і памерлі зь іншых прычынаў адпаведна ў 1933 і 1936 гадах.

28

Es špilt a ^aproster^a forhengl in vint,
 a kaktus, vi a fojst cunoj^fgebroxn,
 un cvišn zict — a kind, ci nit kejn kind
 fun ^bgrinem^b hojt un lange knoxn.
 Iz es a kind — ci epes flejš ceflosn,
 mit ojgn šitere, vi bislex rojx?..
 Xoč ergec vert far dem šojn ojsgegosn
 a kalte kojł in cukunftikn bojx.
 Es rajft in land a junge meluxe-maxt,
 vos vet a ris ton fun ir furem,
 vi a vajser fišer-fojgl in a šturem
 šist arojs, un šrajt, un laxt...

29

Dervajł iz štil. Es šloft der corn
 fardrejt, vi a boa, untern gloz,
 vi ot der kaktus formenloz,
 nor s'vern špringt šojn in gevorn...
 Un in di knajpes višt men op
 dem bir-šojm funem vonc. Es štarn rojxn,
 un s'start di fajfe ojx un
 der elnt bejgt do kop cu kop.
 Gezogt a vertł ven-nit-ven,
^cmen^c pipket ruike un štajfe, —
 un opgemolt iz af der fajfe
 her feldmaršal fon Makenzen...

Варьянты: ^a GM: prostink ^b GM: griner ^c DCH, GL, GV, GM me

Простая фіранка грае пад ветрам,
 кактус, як сыціснуты кулак,
 між іх сядзіць — дзіця, ці не дзіця
 зь зялёнай скурай на доўгіх костках.
 Ці гэта дзіця — ці нейкая расплылая плоць,
 з вачамі вадка-бляклымі, як камячкі дыму?..
 Хоць недзе ўжо для яго выліваюць
 халодную кулю ў будучы жылот.
 Сьпее ў краіне маладая дзяржаўная моц,
 якая вырвецца з сваёй формы,
 як белы альбатрос пасярод буры
 рвецца, крычыць і сьмяецца...

А пакуль ціха. Сьпіць гнеў,
 скруціўшыся, нібы ўдаў пад шклом,
 як гэты вось пазбыты формы кактус,
 але ўжо «настае» ператвараецца ў «настала»...
 А ў кнайпах абціраюць
 з вусоў піўную пену. Застывае дым
 і застывае люлька і
 галеча тут схіляе галаву да галавы.
 Калі-нікалі прамовіцца слоўца,
 людзі кураць спакойна і нерухома, —
 а на люльцы намаляваны
 гер фэльдмаршал фон Макензэн¹...

¹ *Аўгуст фон Макензэн* — нямецкі генэрал-фэльдмаршал (1849–1945), удзельнік Першай сусьветнай вайны.

30

Nor s'treft, az cvišn ljułkes dortn
 tut ver a ^acund^a a prostrn papiros...
 A blejxer menč in altinke botfortn
 farrixt di Radek-briln af der noz.
 Er iz šojn afn tiš. Di knajpe zidt.
 «Partej. Bafel. A demonstracije.
 Ejn arbeter iz nojt un prace,
 nor tojznt zajnen dinamit!»
 Faršmidt cum fesl ^bzajne^b jorn,
 es štojnt der fesldiker balebos —
 s'vert pust in šenkl. Es ligt der corn
 fardrejt, vi a boa, untern gloz.

31

Un Veding, mit a hartn fojst cukopn,
 šloft dernox. S'iz špet banaxt.
 Es hengt a grojse šverd iber Ejrope.
 Di tojern, di knajpes cugemaxt —
 iz štil in Dajčland. Di meluxe hit.
 Ver bajt di vax in Moabiter tfise?
 Stines, Krup un Tisen...
 Es hilxn op in šlof di švere trit.
 Di dajčiše levone švimt. A štreng
 šajn. A profil on humor.
 Un s'dremle alc di geselex di enge —
 a xolem iz es, ci groje vor?

Варьянты: ^a GM: cind ^b GM: zajnen

Але бывае, што між люлек там
 нехта запаліць простую папяросу...
 Бледны чалавек у старэнькіх батфортах
 папраўляе радэкаўскія¹ акулёры на носе.
 Ён ужо на сталё. Кнайпа кіпіць.
 «Партыя. Загад. Дэманстрацыя.
 Адзін рабочы — нястача і цяжкая праца,
 але тысяча — гэта дынаміт!»
 Прыкаваны да бочкі усе свае гады,
 дзівіцца бачкаваты гаспадар —
 у шынку робіцца пуста. Ляжыць гнеў,
 скруціўшыся, нібы ўдаў пад шклом.

А потым Вэдынг, падклаўшы цвёрды кулак пад галаву,
 сьпіць. Позьняя ноч.
 Вісіць над Эўропай вялікі меч.
 Брамы, кнайпы зачыненыя —
 у Нямецчыне ціха. Дзяржава пільнуе.
 Хто мяняе варту у Моабіцкай турме¹?
 Штынэс², Круп³ і Тысэн...
 Грымяць у сьне цяжкія крокі.
 Плыве нямецкі месяц. Суровае
 сьвятло. Профіль бяз гумару.
 І ўсё дрэмлюць вузкія вулкі —
 ці гэта сон, ці шэрая ява?

¹ Радэкаўскія акулёры — характэрныя круглыя акулёры, як у рэвалюцыянэра Карла Радэка, або ў Джона Ленана.

² Моабіцкая турма — турма ў раёне Моабіт, збудаваная ў 1888 годзе, пацярпела ў 1945-м, пазьней была адбудаваная.

³ Гуга Штынэс — нямецкі прадпрымальнік і палітык (1870–1924).

⁴ Густай Круп — нямецкі фінансавы магнат (1870–1950).

V. ER HOT GELIBT

32

Er hot gelibt. Un af a ^aštiln^a bank
in Tirtgortn gekrexcet fun der libe:
vos iz di sibe fun majn rozevn gedank?
Un fun majn šejnem brox — vos iz di sibe?
Xoč vi der alter lej^b, vos drem^lt do in štajg,
vi ot di gute, merxndike bern,
vel ix in kešene a ^bdinem^b fajg
arojsšteln cu majne trojmen un bagern,
vi alemol. X'blaj^b ejbik traj
der grojser šnajderišer rase...
Du, blonde fejgele fun Tauncien-štrase!
Du, ^cklejne^c mejdele fun porcelaj!

33

Az s'benkt in štajg der xmurner pelikan,
fardekt er zix in trojer mitn šnobl,
nor der berliner Ljulkeman
iz ^ojx in benkšaft fešenebl...
Di lju^lke reixert zix in šmoler hant,
es kukn vejx di kare ^ojgn, —
un iber im hengt ongebojgn
a ^cvajser^c jasmin-cvajg. Er benkt galant,
lojt Konrad Fajt. In klorn juni-tog
iz er šojn ejropeiš zejer,
ict felt im blojz cu zajn an ejropeer —
a darer englišer bulldog.

Варьянты: ^a GM: štiler ^b GM: dine ^c GM: klejnink ^c GM: vajse

V. ЁН КАХАЎ

32

Ён кахаў. І на ціхай лаўцы
у Тыргартэне¹ стагнаў ад каханьня:
у чым прычына маёй ружовай думкі?
І майго прыгожага ліха — што за прычына?
Хоць як стары леў, што дрэмле тут у клетцы,
як вось гэтыя добрыя, як з казкі, мядзьведзі,
я ў кішэні худую хвігу
выстаўлю маім марам і жаданьням,
як заўсёды. Я застаюся навек верны
вялікай кравецкай расе...
Ты, бялявая пташка з Таўэнцын-штрасэ!
Ты, маленькая паненка з парцяляны!

33

Як сумуе ў клетцы хмурны пэлікан,
ён прыкрываецца ў смутку дзюбай,
але бэрлінскі Люлькеман
фэшэнэбэльны і ў суме...
Люлька дыміцца ў тонкай руцэ,
мякка глядзяць карыя вочы, —
а над ім вісіць, нахіліўшыся,
белая галінка язьміну. Ён сумуе галянтна,
паводле Конрада Файта². У ясны чэрвеньскі дзень —
ён ужо вельмі эўрапейскі,
каб быць эўрапейцам, бракуе яму толькі
худога англіскага бульдога.

¹ Тыргартэн — вялікі парк у цэнтры Бэрліну.

² Конрад Файт (Conrad Veidt) — нямецкі актор (1893–1943), зорка кінаэкспрэсіянізму.

34

S'iz mitog-cajt. A hungeriker
 Čajld-Harold štelt gorništ for...
 Eršt zicndik bam glezl liker,
 lajxt uf zajn šejnkajt farn dor.
 Bavegung. Rojš. A griner šupo.
 Tramvajen. Šildn. Švindldike šajn.
 Cu Ašingern nox an arbes-zupe
 iz disner Čajld-Harold arajn.
 O, Ašinger! S'vert štoj**b** un roj**x**
 fun ale fajne benkenišn,
 ven ^amen^a zict ba dajne tišn
 mit dem arbes-štejn in boj**x**.

35

Do esn «Lefl-erbsn» klejne fi
 in opgeribene manžetn;
 di xežbn-firer nox a tog fun mi
 trojmen do fun vareme klozetn.
 A meklerl. An oremer student.
 A štile, davnendike krigs-almone —
 mit zise lipalex un frume hent,
 vi di Sikstiniše madone.
 Do kukt a hungeriker moler
 vi ^amen^a est. Do ligt a gasnfroj.
 Do fitert men dem klejnem coler
 mit ^bejropeiš**n**^b pomoi.

Варьянты: ^a DCH, GL, GV, GM me ^b GM: ejropeišer

Час абеду. Галодны
 Чайлд-Гарольд нічога сабой не ўяўляе...
 Толькі калі ён сядзіць за чаркай лікёру,
 тады зьзяе яго прыгажосць перад сьветам.
 Рух. Шум. Зялёны шупо.
 Трамваі. Шыльды. Мігатлівае сьвятло.
 Да Ашынгера¹ на гарохавы суп
 уваходзіць дзісенскі Чайлд-Гарольд.
 О, Ашынгер!
 Ператвараюцца ў пыл і дым
 усе прыгожыя смуткі,
 калі сядзіш за сваім сталом
 з гарохавым каменем у жываце.

Тут есьць «лёфль-эрбсэ²» дробная жывёла
 у зашмальцаваных манжэтах;
 рахункаводы пасья дня цяжкай працы,
 мараць тут пра цёплыя клязэты.
 Маклерок. Бедны студэнт.
 Ціха моліцца ваенная ўдава —
 з салодкімі губкамі і пабожнымі рукамі,
 як Сікстынская мадона.
 Тут галодны мастак глядзіць,
 як людзі ядуць. Тут ляжыць вулічная дама.
 Тут кормяць дробнага платніка
 эўрапейскімі памыямі.

¹ «Ашынгер» — сетка таных бэрлінскіх рэстаранаў, заснаваная ў канцы XIX стагодзьдзя братамі Ашынгерамі.

² *Löffelerbsen* — «лыжкавы гарох», традыцыйная страва ў рэстаранах «Ашынгер», гарохавы суп, такі густы, што ў ім «стаіць лыжка».

Dernox iz šojn der kranker Ljułkeman
 in klem un klemeniš arajngefaln;
 gegliverť blejx un štil afn divan,
 arumgelejgt mit bixer un žurnaln.
 Gelejent Štirnern, gelejent Hejnen,
 gelejent Kilpe un Jeruzalem,
 nor ^apluclung^a hert er: Že vu zem!..
 Un Čajld-Haroldn glust zix vejnen.
 Dos frajlin Vejxert klapt: s'iz hajnt
 dos grosse ^bGete-tax^b. Ci darf zi betn
 dem russe vi a menč un frajnt
 ajn firtl štindxen vidmen Geten?

Варьянты: ^a **GM:** pluclung ^b **GM:** Gete-tag

Пасьля ўжо хворы Люлькеман
 упадае ў ныцьцё і шчымленьне;
 застыў ён бледны і ціхі на канапе,
 абклаўшыся кнігамі і часопісамі.
 Чытаў Штырнэра¹, чытаў Гайнэ²,
 чытаў Кюльпэ³ і Ерузалема⁴,
 аж раптам чуе: *Je vous aime!*..
 І Чайлд-Гарольду хочацца плакаць.
 Панна Вэйхерт стукае: сёньня
 вялікі Дзень Гётэ⁵. Ці можна папрасіць
 расейца як чалавека і сябра
 прысьвяціць чвэрць гадзінкі Гётэ?

¹ *Макс Штырнэр* — нямецкі філёзаф (1806–1856), прадвесьнік нігілізму, экзистэнцыялізму і постмадэрнізму.

² *Гайнрых Гайнэ* — нямецкі паэт, публіцыст і крытык (1797–1856), чые вершы Кульбак ня раз цытуе ў паэме.

³ *Освальд Кюльпэ* — нямецкі псыхоляг і філёзаф (1862–1915).

⁴ *Вільгельм Ерузалем* — аўстрыйскі пэдагог, філёзаф і сацыёляг (1854–1923).

⁵ Ёган Вольфганг фон Гётэ нарадзіўся 28 жніўня.

S'iz hajnt der Gete-tog. Es faln din
 fun di rokoko-zejgers klore reges.
 Dos frajlin Vejxert lejent bam kamin
 di brejte «Rojmiše elegies»:
 Es rut der dixter-gajst in di portjern,
 in jedn cixtik-^ablankendikn^a gloz,
 un, daxt zix, oʒx di šotndike vent do hern
 di štim fun grestn balebos.
 Blojz s'alte fejgele hot zix farlorn,
 vos vil hajnt zingen umbadingt:
 «Ix zinge, vi gehejmrat Gete zingt
 cu zajne faustiše jorn!»

Варыянты: ^a DČH, GB, GM: blankedikn

Сёння Дзень Гётэ. Тонка падаюць
 з гадзіньнікаў-ракако сьветлыя хвілі.
 Панна Вэйхерт чытае ля каміна
 прасторныя «Рымскія элегіі»¹.
 Дух паэта спачывае ў парцьерах,
 у кожнай ахайна-бліскучай шклянцы,
 і здаецца, што і цяністыя сьцены тут чуюць
 голас найвялікшага гаспадара.
 Толькі старая птушка згубілася,
 яна абавязкова хоча сёння сьпяваць:
 «Я сьпяваю, як сьпявае таемны радца Гётэ
 да сваіх Фаўставых гадоў!»²

¹ «Рымскія элегіі» — цыкль з 24 вершаў Гётэ, напісаных у 1788–1790 гадах, з прычыны іх выразнага эратызму ў поўнай форме былі ўпершыню выдадзеныя ў 1914 годзе.

² Парафраза радка з баляды Гётэ «Der Sänger» («Сьпявак»): «Ich singe wie der Vogel singt, // Der in den Zweigen wohnt» («Я сьпяваю, як сьпявае птушка, што жыве ў галінах»).

38

Her Ljulkeman hot štilerhejt gezogt:
«A flux cu ale jidn un francojzn,
vos ajer kajzer iz farjogt,
un Mixel tanct arum on hojzn...
Nor x'ze šojn onkumen di jorn,
ven jeder hantex zajn vet ojsgenejt
mit Getes vort. O, cart baglejt
fun cvej miljonen dajče šporn —
s'vet Togoland nox knien far zajn rum,
un s'vet in ojerl der šansonete
a mider lejb fun a konsorcium
citirn ferzn funem grojsn Gete!

39

O, absoljuter gajst, mir knien tif
far dajne hige kamer-diner —
di špilfejgl mit libe-briv
in grinem šnobl. Juvelirer
funem vort. Nešomiker. Klezmorim
un bal-bexis, vos hobn zis
azoj gemaxt dem mitog fun kejsorim
un di princesns cu di fis
gelegn klugerhejt, vi alte bek,
in gaverdiker ekzaltacije...
Ir, fejgelex fun ale nacjes!
Ir, čižiklex in švarce frek!

Пан Люлькеман ціха сказаў:
 «Праклён усім яўрэям і французам,
 што выгналі вашага кайзэра,
 а Міхель танчыць без штаноў...
 Але я ўжо бачу надыход гадоў,
 калі кожны ручнік будзе расшыты
 словамі Гётэ. О, далікатны канвой
 двух мільёнаў нямецкіх шпораў —
 Тогалэнд¹ яшчэ ўкленчыць перад тваёй славай,
 і будзе ў вушка шансанэткі
 стамлёны леў кансорцыюму
 цытаваць строфы вялікага Гётэ!

О, абсалютны дух, мы глыбока кленчым
 перад тваімі тутэйшымі камэрдынэрамі —
 пеўчымі птушкамі зь любоўнымі лістамі
 у зялёнай дзюбе. Ювэлірамі
 слова. Душэўнымі. Музыкамі
 і пеюнамі, што так саладзілі
 імператарскія абеды
 і ля ног прынцэс
 разважліва ляжалі, як старыя казлы,
 у сьлінявай экзальтацыі...
 Вы, пташкі ўсіх нацыяў!
 Вы, чыжыкі ў чорных фраках!

¹ Тогалэнд — у 1884–1914 нямецкая калёнія ў Афрыцы на тэрыторыі сучасных Тога і Ганы.

40

Xoč klor iz mir der grojser gajst —
er šlept aruf, vos ligt do untn;
a hojler špigl iz er, vos bavajzt
di štume kojxes fun di gruntn.
Er iz a grus fun opgemekte vegn.
Er iz an onzog. Er iz a ruf.
Er iz an exo fun gešlegn.
Er iz a xolem funem grojsn guf.
Er čadet in di groje bibliotekn
un plojdert fincter, vi an alte kro...
Faranen blojz a hundert verk, vos vekn
(af jidiš iz nox aza bux ništo).

41

Un x'vejs šojn gut, az tojznt mol umzist
hot men gegrablt zix in sod fun lebn,
vi hener grablen zix in mist...
Es hobn gorništ nit gegeben
di ale «kep in jeroglifn-micn»,
štelndik in tunkl jedn trot,
camendik di šturems un di blicn,
xuc — getlexkajt, un Got, un vider Got.
Es tlien, vi a hejlik lempele banaxt
afer fun zajne špingevebn,
i der gedank, vos a profesor traxt,
i ajer blik, i majn farlang cum lebn.

Хоць ясны мне вялікі дух —
 ён ўсыягвае ўгору тое, што ляжыць тут унізе;
 ён — угнутае люстэрка, што паказвае
 нямыя сілы глыбіняў.
 Ён — вітаньне з выкрэсленых дарог.
 Ён — прадвесьце. Ён — кліч.
 Ён — рэха боек.
 Ён — сон вялікага цела.
 Ён чадзіць у шэрых бібліятэках
 і балбоча змрочна, як старая варона...
 Ёсьць толькі сто твораў, якія абуджаюць
 (на ідышы такой кнігі яшчэ няма).

І я ўжо добра ведаю, што людзі тысячу разоў марна
 корпаліся ў таямніцы жыцця,
 як пеўні корпаюцца ў гноі...
 Нічога не далі
 ўсе «галовы ў каўпаках з герогліфамі»¹,
 ступаючы ў цемры кожны крок,
 утаймоўваючы буры і маланкі,
 апрача боскасьці, і Бога, і зноў Бога.
 І тлеюць, як сьвятая лямпадка ўначы
 з-пад свайго павуціньня,
 і думка, якую мысліць прафэсар,
 і позірк ваш, і маё жаданьне жыць.

¹ «Галовы ў каўпаках з герогліфамі» (Häupter in Hieroglyphenmützen) — радок зь вершу Гайнэ «Пытаньні».

Un ix bin krank, mademuazel,
 x'bin modne krank, vi der jorhundert,
 un x'hob dox oyx amol azoj farvundert
 a šprung geton fun tatns švel!
 Gevagt kajt, jugnt-brojaz un hoze,
 a bisl Blok, a bisl Šopenhojer,
 Kabole, Perec un Špinoze,
 un ojsgevorcltkajt, un trojer, trojer, trojer.
 Un epes vart men ale jor —
 bald vet alc funanderblich,
 biz di jugnt iz farbaigeforn,
 un mit gorništ blajbt men zicn...»

«Diksi!» S'hot mild gešmejxlt Ljulkeman
 un opgevišt dem kaltn švejs fun štern:
 «A bisl valerjan!..»
 Un s'hot a špric geton fun im mit trern,
 vi nox a regn fun a verbe ba dem vaser...
 Er hot gelejnt. Er hor farnejnt.
 Es iz gezesn bam kamin a blaser
 Čajld-Harold un gut gevejnt.
 Dos frajlin hot geštart durx dem lornet,
 dos bejze fejgele hot ongehojbn treln:
 «O, geter! Hot oyx fun kortn a valet
 genuzen zingen funem elnt?!..»

А я хворы, мадэмуазэль,
 я дзіўна хворы, як стагодзьдзе,
 а я ж некалі таксама гэтак, уражаны,
 скачыў з бацькавага парога!
 Адвага, юнацкае бушаваньне і дзёрзкасьць.
 крыху Блока, крыху Шапэнгаўэра,
 кабала, Пэрэц¹ і Сьпіноза,
 адарванасьць ад каранёў, і смутак, смутак, смутак.
 І нечага чакаеш усе гады —
 вось хутка ўсё разблішчыцца,
 тым часам маладосьць праходзіць,
 і застаешся сядзець ні з чым...»

«*Dixi!*²» Мякка ўсьміхнуўся Люлькеман
 і абцёр халодны пот з ілба:
 «Трошкі валяр'янкі!..»
 І пырснулі зь яго сьлёзы,
 як пасля дажджу зь вярбы ля вады...
 Ён прырэчыў. Ён адмаўляў.
 Сядзеў ля каміна бледны
 Чайлд-Гарольд і ўдосыць плакаў.
 Панна пільна прыглядалася празь лярнэт,
 злая птушка выводзіла трэлі:
 «О, багі! І картачны валет таксама
 пачаў сыпяваць пра адзіноту!?!..»

¹ Іцхок-Лэйбуш Пэрэц — яўрэйскі пісьменьнік, клясык літаратуры на ідышы (1852–1915).

² Я ўсё сказаў! (лац.).

Um halber naxt. Di štub iz šojn gešlofn,
 gexolemt mit levone-blikn af di vent,
 iz Ljulkeman di trep aropgelofn
 cetumlt, un cepudlt, un farklemt.
 Un dulerhejt mit zajne frajnt derno
 gešikert fincter biz cefaln vern;
 mit ajnbrexer genextikt ergec in a lox,
 un dinstmejdlex bašlofn in di skvern...
 S'hot Dern alc gešprict mit aforizmen,
 getajčt Hegeziasn far di cvej
 talmidim zajne... Nor demlt iz men
 šojn gelegn ruik in der policej.

VI. PANEM ET CIRCENZES

Vivat, Ejrope! Panem et
 circenzes. Blef fun gute blofer.
 S'iz umetik dem arbeter in bet,
 es šlefert im bam kufl pacnhofer, —
 un s'klingt in xmurnem hojf fun a fabrik
 a bloje hak: ^amen^a bojt a bine.
 Do veln boksers brexn dem genik,
 un s'folk vet opgrepcn di margarine.
 Un sara glanc! Mit tepixer gedekt
 dos brikl. Di stežkes — rejne.
 Un s'flakern šturkacn. Di mase šmek
 mit brejte nozlexer dem sojne.

Варьянты: ^a DCH, GL, GV, GM me

Апоўначы. Дом ужо спаў
і сьніў месяцовыя блікі на сьценах,
Люлькеман зьбег па сходах
зб'янтэжаны, ускудлачаны, прыгнечаны.
І пасья адурэла з сваімі сябрамі
п'янстваваў змрочна да ўпаду;
яны начавалі з рабаўнікамі ў нейкай дзіры
і спалі са служанкамі ў сквэрах...
Дэрн усё пырскаў афарызмамі,
тлумачыў Гегесія¹ для дваіх
сваіх вучняў... Але тады яны
ўжо спакойна ляжалі ў паліцыі.

VI. PANEM ET CIRCENSES

Віват, Эўропа! *Panem et circenses*². Круцельствы добрых круцялёў.
Сумна рабочаму ў ложку,
дрэMLEЦца яму за куфлем пацэнгофэра, —
і зьвініць у пахмурным двары фабрыкі
сіняя сякера: ставяць сцэну.
Тут будуць баксёры ламаць каркі,
а народ будзе адрываць маргарынам.
І такі бляск! Прыкрыты дыванамі
памост. Дарожкі — чыстыя.
Паходні палыхаюць. Маса нюхае
ворага шырокімі ноздрамі.

¹ Гегесій Кірэнскі — старажытнагрэцкі філэзаф IV—III стагодзьдзяў да н. э., аўтар кнігі пра перавагу сьмерці над жыцьцём, што даводзіла многіх чытачоў да самагубства.

² *Panem et circenses!* — «Хлеба і відовішчаў!», выраз з сатыраў рымскага паэта Ювэнала.

46

Dernox: mit fojstn lederne in ring
 di boksers grobn zix, vi oksn;
 a ruk geton zix vejx azoj un flink,
 un s'kišeft šojn di algebre fun boksn.
 Nokaut!.. A lojb cu der kultúr
 fun šejnem benc in jenems šarbn;
 es xvaljet zix muskulatur
 in šotndike Rembrandt-farbn.
 Un sara klung fun ruknbejn!
 Vi ot di tempe flemen placn!
 Es hešet fincter der hamojn
^abam^a šajn fun tunkele šturkacn.

47

Nokaut!.. Un s'hert arum der bine
 a štojnendike kupe kep,
 vi s'šturxen ojs di harte klep
 melodjes af a flejšiker pjanine...
 Nor ^bpluclung^b — tunk! A kalter knak,
 a fal. A zifc. Un opgeštorbn
 iz der hojfc. Es štejt šojn emec in a frak
 un tapt dem puls bam šejnem korbn.
 Un s'forflen di šturkacn, šajnen blase
 blondžen umetik un vist — —
 S'hot Čajld-Harold gešrien mit der mase,
 er iz geven a... socjalist.

Варьянты: ^a GM: in ^b GM: plucling

Пасьля: скуранымі кулакамі на рынгу
 баксёры бадаюць адзін аднаго, як быкі;
 пасоўваюцца мякка і спрытна,
 і ўжо чаруе альгебра боксу.
 Накаўт!.. Слава культуры
 прыгожага бэнцу ў чэрап другога;
 хвалюецца мускулятура
 у цяністых Рэмбрандтавых фарбах.
 А што за звон хрыбтоў!
 Як ляскаюць тупыя аплявухі!
 Змрочна ўсхліпвае натоўп
 пры цьмяным сьвятле паходняў.

Накаўт!.. І слухае вакол сцэны
 зьдзіўленая куча галоваў,
 як выбіваюць цьвёрдыя ўдары
 мэлёдыі на мясным піяніне...
 І раптам — бум! Халодны трэск,
 падзеньне. Уздых. І вымер
 двор. І ўжо нехта ў фраку стаіць
 і мацае пульс у прыгожай ахвяры.
 І трымцяць паходні, бледная сьвецень
 блукае смутная і панылая — — —
 І закрываў Чайлд-Гарольд разам з масай,
 ён быў... сацыяліст.

VII. DOS CVEJTE DAJČLAND

48

Faran a has — gešlifener kristol,
vos glit, vi a rubin, mit blut un pxodim...
Banaxt. Di levone fun kaltn štol
bašpint mit a zilbernem fodim
di klojsters, di tfises, di šleser...
Faran a has on an end, on a breg,
on an ojsveg... A farblutiker meser
tut ^apluclung^a a blic in gešleg
un faršvindt bald... A šos. Fun tojer cu tojer
plakatn. In der fincter — a fon.
Grupes arbeter. A halber tojer.
An opgebroxener balkon.

49

Un štil iz in di šmole gasn,
kejn šorx nit, kejn šašk nit, kejn rir;
^bmen^b hert nor dem otem fun klasn,
a šajn fun prožektor bam tir.
A štolene ojg. Ba dem šajn ba dem matn
tut vu zix an efn di naxt:
do klept men di lecte plakatn,
do bajt zix an arbeter-vax.
Un cvišn di šajnen, vos štrajfn
di plecer adurx un farbaj, —
an arbeter zict mit a fajfe
af an ibergekertn tramvaj.

Варьянты: ^a GM: plucling ^b DCH, GL, GV, GM me

VII. ДРУГАЯ НЯМЕЧЧЫНА

48

Ёсьць нянавісьць — шліфаваны крышталі,
што зьзяе, як рубін, крывёй і страхамі...
Ноч. Месяц з халоднай сталі
абпрадае срэбнай ніткай
цэрквы, турмы і замкі...
Ёсьць нянавісьць без канца, бяз краю,
бяз выйсьця... Крыжавы нож
раптам бліскае ў бойцы
і неўзабаве зьнікае... Стрэл. Ад брамы да брамы
плякаты. У змроку — сыцяг.
Групы рабочых. Палова брамы.
Абламаны балькон.

49

І ціха на вузкіх вулках,
ні шолаху, ні шоргату, ні руху;
чуваць толькі дыханьне клясаў,
сьвятло пражэктара ля дзвярэй.
Сталёвае вока. Пры мутным сьвятле
дзе-нідзе расчыняецца ноч:
тут апошнія клеяць плякаты,
тут мяняецца рабочая варта.
І між агнёў, што паласуюць
пляцы ўздоўж і ўпоперак, —
рабочы сядзіць зь люлькай
на перакуленым трамваі.

50

A šlaxt, af der Netlbek-štrase
 iz šupo. A last-ojto blendt.
 In xašxes — a brudike mase
 fun biksn, bafeln un hent.
 A lejtenant mit a binokl
 firt dem tojt af a sitrojen:
 «Gas-fraj!» S'tut di naxt zix a šokl.
 «Kolega! ^aS'iz^a gornit gešen,
 di drek-lojte viln nit štarbn...»
 «Kolega! Ci herstu nit trit?»
 Nor s'treft, az a blumen-top flit
 un efnt a xazeršn šarbn.

51

Un s'treft: in a rej tut a šot
 fun der fincter a šotn nox šotn;
 geštaltn fun xojšex geknotn...
 A zalp. S'štejt farplontert in drot
 der megušemer ojto. A klole
 šnajdt durxet di naxt, a gelaf fun di trep.
 Mit di ejgene blutike poles
 badekt di farblutikte kep —
 šrajen «grine»... A štilkajt biz gor iz
 dernox, afn himl — der Grojser ber...
 Af dr'erd — a binokl, a revolvér,
 a bisl blut... Un vajter gorništ.

Варьянты: ^a DCH, GL, GV: S'hot

Бітва, на Нэтэльбэк-штрасэ¹
 паліцыя. Сьлепіць грузавік.
 У цемры — брудная маса
 вінтовак, загадаў і рук.
 Лейтэнант зь біноклем
 вязе сьмерць на сітраэне:
 «Ачысьціць вуліцу!» Ківае ноч.
 «Калега! Нічога ня здарылася,
 гэтая поскудзь ня хоча паміраць...»
 «Калега! Ці ня чуеш ты крокі?»
 Толькі бывае, што гаршчок з кветкамі ляціць
 і расколвае сьвінячы чэрап.

А бывае: адзін за адным сыплюцца
 са змроку цень за ценем;
 постаці, замешаныя зь цемры.
 Залп. Стаіць, заблытаўшыся ў дрот,
 няўключнае аўто. Лаянка
 праразае ноч, беганіна па сходах.
 Уласнымі крывававымі крысамі
 прыкрыўшы скрываўленыя галовы —
 крычаць лягавыя... Поўная ціша
 пасля, на небе — Вялікі Мядзьевадзь,
 на зямлі — бінокль, рэвальвэр,
 трошкі крыві... І больш нічога.

¹ *Нэтэльбэк-штрасэ* — вуліца ў цэнтры Бэрліну пры Таўэнцын-штрасэ, назва ад 1962 году — Ан дэр Уранія.

Es togt. Dem kop in di mogere kni,
 ligt Šulce farštekt in di hojfn,
 a kojł flit im durx in di šlejfn —
 fun der ejgener industri...

Es togt. Bam cigaretn-ladn
 štejt Hajnce un tapt dem šlos:

«Ojb faln af di barikadn,
 iz farn dojčn papiros...»

Es togt. Af der promenade
 a šikere fejgele knit:

«Der tate — af der barikade,
 a bruder — in Moabit».

Es togt. Veding šarjet in šrek,
 Veding blutikt in šarn baginen,

vi s'blutikt a xaje bam breg
 fun a vald. Xaløjmes farrinen,

vi vasern. Jungen lign,
 di blutike lape in mojł:

«Vos s'iz icter iz grojł,
 un vos s'iz geven — iz a lign!!...»

Es togt, durx a rozevn štojł
 rinen mateve, kalte kolirn:

a diner oranž af di tirn,
 un bloj — vu s'iz ganc nor a šojł.

Днее. Галава між худых каленяў —
ляжыць Шульцэ, схаваўшыся ў дварах,
яму прабівае скроні куля —
ягонай уласнай вытворчасці...

Днее. Ля крамкі з цыгарэтамі
стаіць Гайнцэ і мацае замок:
«Калі ўжо пасыці на барыкадах,
дык дзеля нямецкіх папяросаў...»

Днее. На бульвары
п'яная пташка стаіць на каленях:
«Бацька — на барыкадзе,
брат — у Моабіце¹».

Днее. Вэдынг шарэе ў страху,
Вэдынг крывавіць у досьвітку шэрым,
як крывавіць зьвер на ўскрайку
лесу. Сны сплываюць,
як воды. Хлопцы ляжаць
з крывавай лапай у роце:
«Тое, што цяпер — гэта жах,
а што было — хлусьня!...»

Днее, праз ружовы пыл
цякуць мутныя, халодныя колеры:
рэдкі аранжавы на дзівярах,
і сіні — дзе яшчэ засталіся шыбы.

¹ У Моабіцкай турме.

54

Dernox hot di zun opgevašn
di groje gezixter fun grojl,
un jungen — di hent in di tašn,
un di papireslex in mojł,
gelaxt hobn zej af di skvern
un ba dem komitet:
«Vir voln dem drek ojskern
fun ale dajčiše štet...»
Un fener, un bender, un šlejfn
gevejt hobn rojt un vajt;
gezungen hot men af di hojfn
fun grojsn klasn-štrajt.

55

Un batog... S'gejt a bejzer gezang
fun di kelters, mansardes un dexter...
Blojz trit. Blojz bavegung. Blojz gang.
A miljon hot geflejct fun di lexer.
Geflatert in rojt. Ojsgebojgn
af gasn un plecer. Fon nox fon.
Blojz otem. Blojz sine. Blojz ojgn.
A kalter, a grojer miljon.
Di tirn — farhakt. Ojsgelejdikt
di hojfn. A vint hot gegrojzt.
A miljon iz geštanen in Veding —
a grober, farbroxener fojst.

Пасьля сонца адмыла
 шэрыя твары ад жаху,
 і хлопцы — рукі ў кішэнях
 і папяроскі ў роце,
 сьмяяліся ў сквэрах
 і ў камітэце:
 «Мы хочам вымесьці гаўно
 з усіх нямецкіх гарадоў...»
 І сыягі, і стужкі, і банты
 луналі чырвона й далёка;
 а ў дварах сьпявалі
 пра вялікую клясавую барацьбу.

А ўдзень... Злы сьпеў ліецца
 з сугарэньняў, мансардаў і дахаў...
 Толькі крок. Толькі рух. Толькі ход.
 Мільён цёк з усіх сховаў.
 Трапечучы ў чырвані. Выгінаючыся
 на вуліцах і пляцах. Сыяг за сыягам.
 Толькі дых. Толькі нянавісьць. Толькі вочы.
 Халодны, шэры мільён.
 Дзьверы — зачыненыя. Апусьцелыя
 двары. Лютаваў вецер.
 Мільён стаяў у Вэдынгу —
 грубы, сыціснуты кулак.

«Ver bajt di vax in Moabiter tfise?

Stines, Krup un Tisen...»

Mir hern tog vi naxt di švere trit
fun dajne vexter, Moabit, o, Moabit...

Frankrajx hot a gutn štol,

Belgie — koks, un Dajčland — kojln,

di proletarjer zajnen alemol

der oks cum kojln.

Di ^aalte^a tfises hobn undz gešlungen,

vi du, o, foterland, bist grojs,

Naj-Keln hot fun has gezungen,

un Veding iz cum tojt arojs!

Un ^bpluclung^b — a štilkajt biz šrek.

Afn horikn bojx ligt der corn,

in glanc fun farhojbene hek —

di štot iz antšvign gevorn.

Sara grojzame šejnkajt... A vald,

ven a šturem ceefnt im tifer,

es kriet in im šojderlex-kalt

un šrajbt mit a fosfornem šifer

a blic nox a blic... S'iz ict jede havaje

farštejnert vi bam Laokoon...

A fargliverter šprung fun a xaje,

a kalter, a grojer miljon.

Варьянты: ^a GL: ale ^b GM: pluclung

«Хто мяняе варту у Моабіцкай турме?
Штынэс, Круп і Тысэн...»

Удзень і ўночы мы чуюм крокі цяжкія
тваіх вартаўнікоў, о Моабіт...

Францыя мае добрую сталь,
Бэльгія — кокс, а Нямецчына — кулі,
пралетарыі заўсёды —
бык на зарэз.

Старыя турмы праглынулі нас,
як ты, о Бацькаўшчына, вялікая,
Ной-Кёльн сьпяваў пра нянавісьць,
і Вэдынг выйшаў на сьмерць.

І раптам — ціша, аж страх.
На валасатым жываце ляжыць гнеў,
у бляску ўзьнесеных сякер —
змоўк горад.

Што за жахлівая прыгажосьць... Лес,
калі бура расчыніць яго глыбей,
скрыгоча ў ім жахліва-холадна
і піша фасфарычным шыфрам
маланку за маланкай... І кожны жэст цяпер
скамянелы, як у Лаакоана¹...

Застылы скок зьвера,
халодны, шэры мільён.

¹Лаакоан — у старажытнагрэцкай міталёгіі траянскі прадказальнік, які, паводле Вэргілія, прамовіў фразу: «Бойцеся Данайцаў і калі яны прыносяць дары». Яго разам з сынамі выявілі ў мармуравай скульптуры родаскія скульптары Агесандр, Атэнадор і Палідор.

58

Es hot af Aleksander-plac gešajnt,
 gekukt hobn klug af der mase:
 dos blonde fejgele fun Tauncien-štrase
 un ale ire zise frajnt.
 S'iz Dern — der filosof fun kafe,
 gepudert, vi a balerine;
 Abo un Ljučkeman — in rekelex bebe
 un šnipsn dafke grine.
 Dos fejgele — af Dernen ongebojgn
 iz šlank un iz rirevdik šejn;
 dos majlxl iz blutik un klejn,
 un hele fajlxelex — di ojgn.

59

«Se šarman!..» Di demonstracije
 af majln berliner fardrejt,
 s'ligt in blutike helftn di nacje,
 un s'vejte Dajčland gejt:
 in hitlen, in brojnem mančester,
 farpaljet, nit gegolt,
 on klojsters, on tfises, on šleser,
 on rentes, on čeks, on gold.
 S'gejt der šloser fun Emil Hening,
 s'gejt der hejcer fun A. E. G.
 Un kejner farmogt nit kejn fenig
 un kejn rekelex bebe.

На Александэр-пляцы¹ зазьзяла,
глядзелі мудра на масу:
бялявая пташка з Таўэнцын-штрасэ
і ўсе яе мілыя сябры.
Вось Дэрн — філёзаф кавярні,
напудраны, як балерына;
Або і Люлькеман — у куртачках «бэбэ»²
і ў гальштуках якраз зялёных.
Пташка прыхілілася да Дэрна —
зграбная і кранальна прыгожая;
крыжавы маленькі раток,
і сьветлыя стрэлачкі — вочы.

59

«*C'est charmant!*..¹» Дэманстрацыя
раскруцілася на цэлыя на мілі Бэрліну,
ляжыць у крываваых паловах нацыя,
і другая Нямецчына ідзе:
у капелюшах, у бурым манчэстэры²,
запаленая, няголеная,
бяз цэркваў, бяз турмаў, бяз замкаў,
бяз рэнтаў, бяз чэкаў, бяз золата.
Ідзе сьлесар з Эміля Гэнінга³,
ідзе качагар з АЭГ.
Ніхто ня мае ні фэніга⁴,
ані куртачкі «бэбэ».

¹ Александэр-пляц — плошча ва Ўсходнім Бэрліне.

² Куртачка «бэбэ» — выявіць, што гэта такое, не ўдалося.

³ Як цудоўна! (фр.)

⁴ Манчэстэр — танная тканіна, баваўняны аксаміт.

⁵ Эміль Гэнінг — выявіць, хто гэта такі, не ўдалося.

⁶ Фэніг — дробная манэта.

60

Nit samet, nit zajdene veš,
 es xvaljet zix kort un mančester,
 un s'xljupet fun jedn orkester
 der hejser, cejušeter meš.
 Der pojk, vi a ber in a nore,
 di teler — blojz šrajiker has,
 un s'gist zix a brejte un klore
 di langzame sine fun bas.
 Un ^apluclung^a — a štilkajt biz grojl.
 A zalp. A bafel. Menčn lign.
 S'hot a štrom geton blut fun a mojł...
 Der tojt. A miljon hot gešvign.

61

Banaxt. In a vedinger šenk
 fir dine silueth,
 cezect af di dembene benk —
 in šnipsn un manžetn.
 Zogt Čajld-Harold: genosn,
 der menč iz ejbik gut,
 der menč hot blut fargosn
 un vet fargisn blut.
 Iz trinkt nor, lomir trinken
 un zogn štilerhejt:
 der menč xapt unterštinken
 nox ejder er iz tojt.

Варьянты: ^a GM: pluclung

60

Не аксаміт, не бялізна шаўковая,
хвалююцца корд¹ і манчэстэр,
і хлюпае з кожнага аркестру
гарачая, разьёшаная медзь.
Барабан, як мядзьведзь у бярлозе,
талеркі — адна крыклівая нянавісьць,
і цячэ шырокая і ясная
павольная варожасьць басоў.
І раптам — ціха, аж жах.
Залп. Загад. Людзі ляжаць.
Палілася кроў з рота...
Сьмерць. Мільён замаўчаў.

61

Ноч. У вэдынгскім шынку
чатыры худыя постаці
расьселіся на дубовых лавах —
у гальштуках і манжэтах.
Кажа Чайлд-Гарольд: таварышы,
чалавек вечна добры,
чалавек праліваў кроў
і будзе праліваць кроў.
Дык піце ж, давайце вып'ем
і ціха скажам:
чалавек пачынае трошку сьмярдзець
яшчэ перш чым памрэ.

---

¹ Корд — шчыльная ваўняная тканіна.

Banaxt. Af di skvern un rogn
a demonstracje zalbefert:
«Ejrope, Ejrope, mir trogn
far dir a grojse šverd.
Af gelegers nit farbete
du zindikst — ^aalte^a Zdom!
Arop mit Bethoven un Gete
un mit dem Kelner Dom!
Di vajte himlen grojen,
mir vern groj fun dem;
mir — lecte velf, vos vojen
in di xurves fun a sistem».

Варьянты: ^a GM: alter

Ноч. Па сквэрах і скрыжаваньнях
дэманстрацыя ўчатырох:

«Эўропа, Эўропа, мы нясем
для цябе вялікі меч.

На ложках незасланных
ты грашыш — стары Садом!

Далоў Бэтховэна і Гётэ,
далоў Кёльнскі сабор!

Шарэюць далёкія нябёсы,
і мы шарэем ад іх;

мы — апошнія ваўкі, што выюць
на руінах сыстэмы».

Harbst

Der lecturer fajerdiker bojm in tol,
fun vald — dem lectn šveml ojsgeklibn,
un afn himl hot der harbst cum lectn mol
a drajek fun žuravles ongešribn.

Der veg fun Moljev kejn Propolje.
S'iz štil. Mir gejen in kolvirt.
Blojz in di kustes planxen af der dolje
a por kulakes ba a flešl spirt.

Blojz fun di kustes vert di velt gefluxt,
a fojst a ^ašikerer^a farhejbt zix kegn lebn;
nor zi, di erd, ligt vajnik, vi a rajfe fruxt,
far ale menčn opgegebn.

Adurxn nepl blankt der kiler štol
fun Dnjeper. Ru. Dem lectn zang aropgeklibn.
Un afn himl hot der harbst cum lectn mol
a drajek fun žuravles ongešribn.

1933

Публікації: GL 5; **Di goldene kejt** (Tel Aviv). 1962. №43. Z. 242;
OŠ 296.

Варьянты: ^a **Di goldene kejt**, OŠ: šikere

Восень

Апошняе агністае дрэва ў даліне,
зь лесу — сабралі апошні грыбок,
а на небе восень апошні раз
напісала жураўліны трохкутнік.

Дарога з Магілёва ў Прапойск.
Ціха. Мы едзем у калгас.
Толькі ў кустах жаляцца на долю
пара кулакоў за пляшкай сыпірту.

Толькі з кустоў праклінаюць сьвет,
п'яны кулак узьнімаецца супраць жыцця;
толькі яна, зямля, ляжыць вінная, як сьпелы плод,
адданая ўсім людзям.

Праз імглу блішчыць прахалодная сталь
Дняпра. Спакой. Апошні колас падабраны.
А на небе восень апошні раз
напісала жураўліны трохкутнік.

1933

Plakat

Ale di — in di verkštatn,
af di tenders fun di lokomotivn,
af di šifn in ale sovetiše jamen,
zabojščikes,
rojte aviatorn,
arbeter fun sovirtn, kolvirtn,
batrakes,
orem pojerim, —
ale,
ale,
ale
cum boj-front!

Cum kamf-front!

Mir —
cezegn di himlen,
mir —
farvarfn kejtn af di štern,
mir —
farvarfn a laso iber der velt,
un mir marširn af majrev,
af mizrex —

cum kamf-front!

Cum boj-front!

Proletarjat, proletarjat!
Bazec dem erd-kojl,
farnem

di banen,

šifn,

zavodn,

Публікацыя: GL 3-4.

Плякат

Усе — хто за варштатам,
на тэндэрах лякаматываў,
на караблях ва ўсіх савецкіх марах,
забойшчыкі,
чырвоныя авіятары,
работнікі саўгасаў і калгасаў,
батракі,
беднякі, —
усе,
усе,
усе
на фронт будоўлі!

На фронт барацьбы!

Мы —
расьпілоўваем нябёсы,
мы —
закідваем ланцугі на зоркі,
мы —
закідваем ласо на ўвесь сьвет,
і маршыруем на захад,
на ўсход —
на фронт барацьбы!
на фронт будоўлі!

Пралетарыят! Пралетарыят!
Займай зямны шар,
захапляй
чыгункі,
караблі,
заводы,

parlamentn,
ceštel di vaxn,
oktjaber-front in ongrif!
Klas

kegn
klas,
tojť der buržuazje!

парлямэнты,
расстаўляй варты,
кастрычніцкі фронт наступае!

Клас

супраць

класу,

сьмерць буржуазіі!

Альфабэтны сьпіс твораў

Тэксты ў транслітарацыі

A bal	292
*** A ben-mejlex hot zix farštelt... ..	322
A dude (Dos klog-lid funem altn Rajs)	346
A levone-naxt (In vajter štilkajt...)	302
A levone-naxt (S'iz ojsgelevonevet...)	72
A lid cu Rusland	246
*** A raxves fun šnejen. A kil opgešlifener štern... ..	446
*** A sažlke geven iz dox ba undz in gortn... ..	42
*** A štil gezang in ovnt-bloj... ..	92
*** Aj, xaver, aj, xaver!.. ..	358
Asore Dibraje	320
Axad-Hoom	198
Axer (Poeme)	342
*** Baflúlis léjl ejt áto ójli... ..	38
Bunje un Bere afn šljax (Poeme)	384
Cvej	340
Cvišn felder	136
*** Daj! Ejxóvej el hakéjlim... ..	36
*** Der naxt-gevelb iz ojsgegosn kalt un rund... ..	82
Derkenteníš	308
Di cešterung fun Bovl	50
Di hejl	238
Di štot (A poeme)	108
*** Di vejxe akslen citern fun majn barir... ..	334
Di xasene (Folks-motivn)	100
Disner Čajld-Harold (Poeme)	448
Dos cigele	244
Dos lecl	186
*** Dos regndl trift... ..	84
*** Efšer zing ix... ..	76
*** Ejbik, ejbik vebn zix di klangen un di farbn... ..	310
*** Elnt lid, du zuxst dajn ru... ..	90
Erd	200
*** Es hot a menč in harcn-aš a velt gefunen... ..	184

*** Es treft, az di velt zingt arojs a farborgennem nign...	242
*** Es zojft dos harc dajn švarce šajn...	176
Farnaxt	304
*** Gán stóv. Švil štúf-hacéjl...	34
*** Gej ix mir azoj arum, arum, arum...	194
Gešrejen	314
*** Gezangen umklore...	78
*** Gezen hob ix jidiše verter...	68
*** Got, Got, gib a regn...	182
Harbst	518
*** Hengt arojs di švarce fonen!..	312
Hordes	48
*** Hostu brojt?..	190
Hunger	142
*** Ict iz nox majn štibl bahangen mit ajer...	192
In a jadlovn vald	306
In der štil	368
In fabrik	64
*** In gortn, banaxt, unter bliende cvajgn...	74
In šenk	248
In veg	442
*** Ix bin a boxer a hultaj...	296
*** Ix bin arojs in oder-feld...	178
*** Ix trog es najs in jung gemit...	166
Joste der šmid (Poeme)	144
Klejne klezmer	382
*** Kriger! Dajn švere farbrexn zol voglen...	62
Kultur	66
Lamed-Vov (A poeme)	210
*** Libinke, carte un ejdele...	44
Lider fun an oreman	362
*** Majn švester, es klejdt dir dajn trojer!..	46
Minxe	86
*** Mir hobn, libste, bam špacirn... (Folks-motiv)	196
Mit dem papiros in mojł	298
Plakat	520
Rajsiš	336
Rajsn (A poeme)	252
*** S'hot ufgešojmt in mir der alter vajñ...	174
*** S'iz švarc der himl, vajs der trakt...	444
*** S'lajxt lixtik-lind dajn zel in helñ vej...	164

Štarb!..	56
Šterndl	58
Štumkajt	316
*** Štunt, cvajgelex, štunt...	94
Tišre	354
Velfiše lider	326
*** Velt!..	170
*** Ven x'hob far zix dem lectn tojer...	80
*** Ver gejt in sod acind, ver gejt?..	70
Vesnediks	332
*** Vest onton dajn gildernem ring af zajn finger...	338
Vilne (Poeme)	372
*** Vinter. Zilber. Šnej un txejles...	40
*** Vos mir štarbn, ven mir štarbn!..	180
Xvaljes	96
*** Zinger txejlesdike, štile himlen...	140
Zumer	438
Zunfargang	168

Пераклады

*** Асеньні сад. Сыцежка ў ценю...	35
Асора Дыбрая	321
*** Ах, таварыш, таварыш!..	359
Ахад-Гаам	199
Ахер (Паэма)	343
Баль	293
*** Бачыў я словы яўрэйскія...	69
Беларускае	337
Беларусь (Паэма)	253
Блазенчык	187
*** Божа, Божа, дай дажджу...	183
Буня і Бэра на шляху (Паэма)	385
*** Бывае, што сьвет засьпявае таемны напеў...	243
*** Была ж у нас сажалка ў садзе...	43
Ваўчыныя песьні	327
*** Ваяка! Тваё цяжкое злачынства хай бадзяецца...	63
*** Вечна, вечна ткуцца гукі і колеры...	311
Вільня (Паэма)	373

Восень	519
*** Вывешвайце чорныя сцягі!..	313
Вяселье (Народныя матывы)	101
Вясновае	333
Голад	143
Горад (Паэма)	109
Двое	341
Дзісенскі Чайлд-Гарольд (Паэма)	449
*** Дожджычак капае...	85
*** Досыць! Стаюся...	37
Дуда (Песьня-жалоба з старой Беларусі)	347
Ёста-каваль (Паэма)	145
З папяросаю ў роце	299
Заход сонца	169
*** Зіма. Срэбра. Сьнег і блакіт...	41
*** Знайшоў чалавек цэлы сьвет у попеле душы...	185
Зорачка	59
Зямля	201
Ірад	49
*** Калі я зачыніў перад сабой апошнюю браму...	81
Козачка	245
Крыкі	315
Культура	67
Ламэдваўнік (Паэма)	211
Лета	439
*** Любая, пяшчотная, шляхетная...	45
Малыя музыкі	355
*** Маўчыце, галінкі, маўчыце...	95
Месячная ноч (Разьмясячылася спакойна...)	73
Месячная ноч (У далёкай цішы...)	303
Між палёў	137
Мінха	87
*** Мо, я сьпяваю...	77
*** Мы, каханая, на шпацыры... (Народны матывы)	197
*** Мяккія плечы дрыжаць ад майго дотыку...	335
На фабрыцы	65
Надвячоркам	305
*** Начное скляпеньне нябёсаў разьлілося...	83
*** Неба чорнае, белы гасьцінец...	445
Немата	317
*** Нясныя сьпевы...	79

Памры!..	57
Песьні бедняка	363
Песьня да Расеі	247
Плякат	521
Пячора	239
Разбурэньне Бабілёну	51
*** Самотны верш, ты шукаеш спакою... ..	91
*** Свой залаты пярсыцёнак ты надзенеш... ..	339
Спазнаньне	309
*** Сьвет!.. ..	171
*** Сьвеціць ясна-ласкава твая душа ў сьветлым болю... ..	165
*** Сьнежны абшар. Сыюдзёна адшліфаваная зорка... ..	447
*** Сьпевакі з блакіту, ціхі нябёсы... ..	141
*** Сэрца жлукціць тваё чорнае сьвятло... ..	177
*** Сястра мая, табе пасуе твая жалоба!.. ..	47
Тышрэ	357
У дарозе	443
*** У нашым краі каралевіч... ..	323
*** У прыцемках ночы я стаўлю цяпер мой шацёр... ..	39
*** У садзе ноччу, пад галінамі ў квецені... ..	75
У цішыні	369
У шынку	249
У яловым лесе	307
*** Ува мне ўсьпенілася старое віно... ..	175
*** Хаджу я так сабе кругом... ..	195
Хвалі	97
*** Хто ходзіць у садзе цяпер, хто?.. ..	71
*** Ці маеш хлеб?.. ..	191
*** Ціхі сьпеў у вечаровай сіні... ..	93
*** Што мне сьмерць! Якая сьмерць!.. ..	181
*** Я выйшаў у адарскае поле... ..	179
*** Я нясу навіну ў маладым духу... ..	167
*** Я хлопец гультай... ..	297
*** Яшчэ мая хата завешаная аерам... ..	193

Зьмест

Тэксты ў транслітарацыі

KOVNE. MINSK. VILNE. 1915–1920	32
*** Gán stóv. Švil štúf-hacéjl... ..	34
*** Daj! Ejxóvej el hakéjlim... ..	36
*** Baflúlis léjl ejt áto ójli... ..	38
*** Vinter. Zilber. Šnej un txejles... ..	40
*** A sažlke geven iz dox ba undz in gortn... ..	42
*** Libinke, carte un ejdele... ..	44
*** Majn švester, es klejdt dir dajn trojer!.. ..	46
Hordes	48
Di cešterung fun Bovl	50
Štarb!.. ..	56
Štern dl	58
*** Kriger! Dajn švere farbrexn zol voglen... ..	62
In fabrik	64
Kultur	66
*** Gezen hob ix jidiše verter... ..	68
*** Ver gejt in sod acind, ver gejt?.. ..	70
A levone-naxt (S'iz ojsgelevonevet...)	72
*** In gortn, banaxt, unter bliende cvajgn... ..	74
*** Efšer zing ix... ..	76
*** Gezangen umklore... ..	78
*** Ven x'hob far zix dem lectn tojer... ..	80
*** Der naxt-gevelb iz ojsgegosn kalt un rund... ..	82
*** Dos regndl trift... ..	84
Minxe	86
*** Elnt lid, du zuxst dajn ru... ..	90
*** A štil gezang in ovnt-bloj... ..	92
*** Štumt, cvajgelex, štumt... ..	94
Xvaljes	96
Di xasene (Folks-motivn)	100
Di štot (A poeme)	108
Cvišn felder	136
*** Zinger txejlesdike, štile himlen... ..	140

Hunger	142
Joste der šmid (Poeme)	144
*** S'lajxt lixtik-lind dajn zel in heln vej... ..	164
*** Ix trog es najs in jung gemit... ..	166
Zunfargang	168
*** Velt!.. ..	170
*** S'hot ufgešojmt in mir der alter vajn... ..	174
*** Es zojft dos harc dajn švarce šajn... ..	176
*** Ix bin arojs in oder-feld... ..	178
*** Vos mir štarbn, ven mir štarbn!.. ..	180
*** Got, Got, gib a regn... ..	182
*** Es hot a menč in harc-n-aš a velt gefunen... ..	184
Dos lecl	186
*** Hostu brojt?... ..	190
*** Ict iz nox majn štilbl bahangen mit ajer... ..	192
*** Gej ix mir azoj arum, arum, arum... ..	194
*** Mir hobn, libste, bam špacirn... (Folks-motiv)	196
Axad-Hoom	198
Erd	200

BERLIN 1920–1923	208
Lamed-Vov (A poem)	210
Di hejl	238
*** Es treft, az di velt zingt arojs a farborgenem nign... ..	242
Dos cigele	244
A lid cu Rusland	246
In šenk	248
Rajsn (A poem)	252
A bal	292
*** Ix bin a boxer a hultaj... ..	296
Mit dem papiros in mojł	298
A levone-naxt (In vajter štilkajt...)	302
Farnaxt	304
In a jadlovn vald	306
Derkenteniš	308
*** Ejbik, ejbik vebn zix di klangen un di farbn... ..	310
*** Hengt arojs di švarce fonen!.. ..	312
Gešrejen	314
Štumkajt	316
Asore Dibraje	320
*** A ben-mejlex hot zix farštelt... ..	322

VILNE. 1923–1928	324
Velfiše lider	326
Vesnediks	332
*** Di vejxe akslen citern fun majn barir... ..	334
Rajsiš	336
*** Vest ontan dajn gildernem ring af zajn finger... ..	338
Cvej	340
Axer (Poeme)	342
A dude (Dos klog-lid funem altn Rajs)	346
Klejne klezmer	382
Tišre	354
*** Aj, xaver, aj, xaver!.. ..	358
Lider fun an oreman	362
In der štil	368
Vilne (Poeme)	372
Bunje un Bere afn šljax (Poeme)	384
Zumer	438
 MINSK. 1928–1934	 440
In veg	442
*** S'iz švarc der himl, vajs der trakt... ..	444
*** A raxves fun šnejen. A kil opgešlifener štern... ..	446
Disner Čajld-Harold (Poeme)	448
Harbst	518
Plakat	520

Пераклады

КОЎНА. МЕНСК. ВІЛЬНЯ. 1915–1920	33
*** Асеньні сад. Сыцежка ў ценю... ..	35
*** Досыць! Стаюся... ..	37
*** У прыцемках ночы я стаўлю цяпер мой шацёр... ..	39
*** Зіма. Срэбра. Сьнег і блакіт... ..	41
*** Была ж у нас сажалка ў садзе... ..	43
*** Любая, пяхотная, шляхетная... ..	45
*** Сястра мая, табе пасуе твая жалоба!.. ..	47
Ірад	49
Разбурэньне Бабілёну	51
Памры!.. ..	57

Зорачка	59
*** Ваяка! Тваё цяжкое злачынства хай бадзьецца... ..	63
На фабрыцы	65
Культура	67
*** Бачыў я словы яўрэйскія... ..	69
*** Хто ходзіць у садзе цяпер, хто?.. ..	71
Месячная ноч (Разьмясячылася спакойна...)	73
*** У садзе ноччу, пад галінамі ў квецені... ..	75
*** Мо, я сьпяваю... ..	77
*** Няясныя сьпевы... ..	79
*** Калі я зачыніў перад сабой апошнюю браму... ..	81
*** Начное скляпеньне нябёсаў разьлілося... ..	83
*** Дожджычак капае... ..	85
Мінха	87
*** Самотны верш, ты шукаеш спакою... ..	91
*** Ціхі сьпеў у вечаровай сіні... ..	93
*** Маўчыце, галінкі, маўчыце... ..	95
Хвалі	97
Вяселье (Народныя матывы)	101
Горад (Паэма)	109
Між палёў	137
*** Сьпевакі з блакіту, ціхія нябёсы... ..	141
Голад	143
Ёста-каваль (Паэма)	145
*** Сьвеціць ясна-ласкава твая душа ў сьветлым болю... ..	165
*** Я нясу навіну ў маладым духу... ..	167
Заход сонца	169
*** Сьвет!.. ..	171
*** Ува мне ўсьпенілася старое віно... ..	175
*** Сэрца жлукціць тваё чорнае сьвятло... ..	177
*** Я выйшаў у адарскае поле... ..	179
*** Што мне сьмерць! Якая сьмерць!.. ..	181
*** Божа, Божа, дай дажджу... ..	183
*** Знайшоў чалавек цэлы сьвет у попеле душы... ..	185
Блазенчык	187
*** Ці маеш хлеб?.. ..	191
*** Яшчэ мая хата завешаная аерам... ..	193
*** Хаджу я так сабе кругом... ..	195
*** Мы, каханая, на шпацыры... (Народны матывы)	197
Ахад-Гаам	199
Зямля	201

БЭРЛІН 1920–1923	209
Ламэдваўнік (Паэма)	211
Пячора	239
*** Бывае, што сьвет засьпявае таемны напеў... ..	243
Козачка	245
Песьня да Расеі	247
У шынку	249
Беларусь (Паэма)	253
Баль	293
*** Я хлопец гультай... ..	297
З папярсаю ў роце	299
Месячная ноч (У далёкай цішы...)	303
Надвячоркам	305
У яловым лесе	307
Спазнаньне	309
*** Вечна, вечна ткуцца гукі і колеры... ..	311
*** Вывешвайце чорныя сьцягі!.. ..	313
Крыкі	315
Немата	317
Асора Дыбрая	321
*** У нашым краі каралевіч... ..	323
 ВІЛЬНЯ. 1923–1928	325
Ваўчыныя песьні	327
Вясновае	333
*** Мяккія плечы дрыжаць ад майго дотыку... ..	335
Беларускае	337
*** Свой залаты пярсьцёнак ты надзенеш... ..	339
Двое	341
Ахер (Паэма)	343
Дуда (Песьня-жалба з старой Беларусі)	347
Малыя музыкі	355
Тышрэ	357
*** Ах, таварыш, таварыш!.. ..	359
Песьні бедняка	363
У цішыні	369
Вільня (Паэма)	373
Буня і Бэра на шляху (Паэма)	385
Лета	439

МЕНСК. 1928–1934	441
У дарозе	443
*** Неба чорнае, белы гасьцінец... ..	445
*** Сьнежны абшар. Сьцюдзёна адшліфаваная зорка... ..	447
Дзісенскі Чайлд-Гарольд (Паэма)	449
Восень	519
Плякат	521
 Альфабэтны сьпіс твораў	 524

Mojše Kulbak
VŠECHNY BÁSNĚ A POEMY

Z jidišského originálu
přeložil a napsal předmluvu a komentáře *Siarhej Šupa*.

Redaktoři *Asia Fruman, Dovid Katz*
Sazba *Siarhej Šupa*
Grafická úprava *Siarhej Šupa*

Vydalo nakladatelství Vesna,
roku 2022 jako svou devátou publikaci.

vesnabooks.eu

Tisk Tiskárny Havlíčkův Brod
Husova ul. 1881, 580 01 Havlíčkův Brod.

První vydání.

ISBN 978-80-907359-8-9

**У выдавецтве «Вясна» (Прага)
выйшлі кнігі:**

2018

Мойшэ Кульбак. Панядзелак

2019

Мойшэ Кульбак. Мэсія з роду Эфраіма (супольна з
выдавецтвам «Янушкевіч»)

2020

Альгерд Бахарэвіч. Апошняя кніга пана А. (супольна з
выдавецтвам «Янушкевіч»)

Юля Цімафеева. ROT (супольна з выдавецтвам
«Янушкевіч»)

2021

Міленка Ергавіч. Сараеўскае Мальбара (супольна з
выдавецтвам «Янушкевіч»)

2022

Альгерд Бахарэвіч. Вершы

Юля Цімафеева. Воўчыя ягады

Мойишэ Кульбак

УСЕ ВЕРІШЫ І ПАЭМЫ

Мойишэ Кульбак

УСЕ ВЕРПШЫ І ПАЭМЫ

